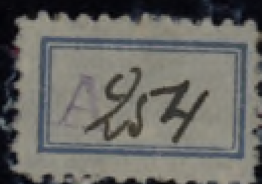

A

Eesti Kirjameeste Seltsi toimetused. № 15.

Kooli Laulmise raamat.

Kuues jaos kirja pannud

A. Grenzstein,
seminari koolm. Tartus.

Rõõmu tunnil,
Leina sunnil —
Ikka kõlab lauluke.
Lauldes kumas meile koitu,
Lauldes läikis lõune loitu,
Lauldes haual lahkume.

I. jagu.

Tartus.
Schnakenburgi trük ja kulu.
1878.

Zensuri poolest lubatud. — Tallinnas, 27. Januaril 1878

Eeskõne.

Meie kooli tööle pandakse kitsamaid ja kindlamaid piire. Laulmiseks antakse palju wähem aega kui enne. Sellepärast peab koolmeister laulmist wõimalikult osawaste juhatama, mudu hakkab laulmine rahwa seast kaduma.

Kuda wiisi peab koolmeister laulmist õpetama, et see kaunist wilja kannaks? Selle küsimuse pääle kostawad tublid koolmeistred ja laste kaswatajad nii mitmet wiisi, et kohase kostuse leidmine sugugi kerge ei ole. Pääle selle on meie koolid nii mitme sugused, et täieste wõimata on üht laula raamatut kokku sääda, mis kõikidele kõlblik ja kohane oleks. Siisgi wõiksiwad siin määratud ja märgitud teed suurem osa ammeti wendi kasuga käia. Kes ühe aastaga üht raamatukest läbi ei jõua laulda, laulgu muist järgmisel aastal; kellel üks kasin on, wõtku järgmine raamat käsile. Aga ikka peab kergemast raskemale, alt ülespoole mindama, kui ka iga trepi laua laius ja kõrgus mitte kuld tolli pulgaga mõõdetud ei ole.

Meie kooli õppijad ei wõi mitmesuguste puuduste pärast mitte nii osawateks lauljateks saada, et nad iga tundmata wiisi noodi järele ära laulwad; aga nii kaugele peaksiwad nad kül jõudma, et nad ununud laulusid noodist uueste meelde tuletada ja kergemaid uusi wiise õppida wõiwad. Sellepärast ja selle tarwis peawad lapsed nootidega tuttawaks saama.

Ses raamatus on laulude wahel **noodi õpetusest** nii sugused asjad lühidelt üles tähendatud, mis laps kätte peab õppima. Mudugi tääda, et koolmeister seda tunnis enne õppimist neile selgeks teeb.

Et õpitaw laul waewalises kätte-õppimises lastele mitte ristiks ei langeks ja see läbi oma ilu ja elu ei kaotaks, ja ta ometi häste lauldud saaks, selle tarwis lauletakse kohalisi **hääle-harjutusi**. Need hariwad häält ja kergitawad uue laulu kätte-saamist. Aga nad wõiwad seda ainult siis, kui nad kõigiti häste lauldud saawad. Takt, rõhk, suu-hoidmine jc. peab selle juures wõimalikult sääduse järele olema; seda wõib ja peab siin nõutama ja kätte saadama; siis lähäb laulmine ladusaste. Mitte, kui palju ja missugusid harjutusi, waid kuda wiisi neid lauletakse, on pää-asi.

Kiriku-laulusid on selle raamatusse ainult tükki 10 üles wõetud. See arw pidi sellepärast nii wäike saama, et pea igas kihelkonnas isisugused kiriku laulud pruugitawad on. Kui palju ja missugused kiriku laulud iga aasta koolis õpitud peawad saama, seda määrab kohane kooli eestseisus.

Rahwa-laulade kogu on suurem, **kunst-wiisidega** ühte kokku tükki 140. Nende seas on Eesti, Soome, Saksa, Wene, Itaalia jc. rahwa-wiisisid.

Wiisidest ei ole niisuguse raamatu kokku säädmise juures puudust; aga kus on kohased **sõnad**? Nii palju, kui ma meie laulikutest ja luuletustest kätte olen wõinud saada, (ühes noodi raamatutega natuke pääle saja raamatu, raamatukese ja lehe), olen selle tarwis läbi waatanud ja sündsaid salmikesi tänuga pruukinud. Laste laulusid on wäga wähä leida*). See puudus on ka sest näha, et ühe wiisi al igas raamatus isisugused sõnad seiswad, mis sugugi kiita ei ole. Kus ial wõimalik oli, jätsin ma hää meelega kord pruugitud sõnad wiisi juurde. Et sõnade poolest ka ses raamatus mõned kestad ja lestad leida, ei taha ma salata. Kui rää-

*) Armastuse laule on hulga kaupa olemas; ilusaid nende seas wähä. Peaks mõnel armsal armastuse lauljal tõiste inimeste wastu nii palju armu olema, et saja armsa armastuse laulu pääle ühe ainsa kauni laste laulu looks, siis wõiks ta julge olla, et see üks armu and enam armu ärataks, kasu saadaks ja tulu tooks kui need sada esimest. Kui räägitawa asja armastajad selle edendamiseks sündsaid laste salmikesi ja ilusaid wiisisid sõbralikult minu kätte saadaksiwad, siis wõtaksin ma neid suure tänuga wastu ja pruugiksin parajal kahal pea.

gitaw põld rohkem wilja kannab, wõiwad need puudused edespidi parandatud saada.

Rahwa wiisid peaksiwad ka sündsa **rahwa sõnadega** lauletud saama, kuda see iga rahwa juures pruuk on. Meie juures on seda weel wäga wähä olemas. Saagu selle laulu koguga ses asjas weike hakatus tehtud.

Kõik need laulud on kuude raamatusse kokku pandud. Kolm esimest raamatukesest on küla ja kolm wiimist kihelkonna koolide kohta arwatud.

„Mitte koolile, waid elule peab õpitama." Seda nõutakse õigusega; sellepärast peab koolis suuremal osal ühe, kasinam kahe, arwaste kolme ja nelja häälega lauletama. On wälga ilus, kui ühe häälega häste lauletakse.

Raamatukese ees otsas antud „säädused laulu õppijale" on lastele parajal kohal seletades anda ja nende täitmine alati nõuda.

Mil ajal koolmeister laulu raamatu laste kätte annab ja raamatust laulma hakkab, seda peab ta lauljate jõuu järele ise ära arwama. Niisamuti on tal selle pääle waadata, et ta mängu riistaga wõi oma häälega nootidega tähendatud hääli lastele mitte kätte ei anna, kui nad neid ise oma nõuu ja jõuuga leida wõiwad.

Ma loodan, et koolmeister seda raamatukest pruukides neid nõudmisi täita jõuab, mis meie kooli säädus („Lehrpläne für die Livländischen Landschulen. 1874") § 18 ja 44 nõuab.

Tõtake siis, laulukesed, lahke laste sekka ja helisege koolis ja kodus, laanes ja lagedal!

Tartus, Juuli kuul 1877.

A. Grenzstein.

Säädused.

A. Laulu õpetajale.

1) Walwa selle üle, et lauljad oma säädusi peawad.
2) Ära lase pärast söömist tundi kaks laulda.
3) Ära lase lapsi pärast laulmist ($^1/_2$ t.) juua, wõi külma toitu süüa.
4) Muretse puhta õhu eest laulmise toas.
5) Laulja olgu keha ja waimu poolest waguses olekus.
6) Laula (mängi wiiuliga) wõimalikult häste ette.
7) Muretse kindla takti eest (hakatuse ja lõpetuse noodid!).
8) Ära lase liig kõrgeste ega liig madalaste laulda.
9) Ära wäsita lauljate häält ära, lase wahel pengid, üksikud 2c. laulda.
10) Kõhnad lauljad, kes puhast kokku-laulmist rikuwad, peawad päält kuulutama.
11) Käi wigaste häältega (hääle murdmine, köha 2c.) ette waatlikult ümber.
12) Tee lapsed nootidega tuttawaks, (anna: asi, asja nimi, kohane märk, märgi nimi) et nad pärast kooli aega laulmisest ei lahkuks.
13) Sõna seletuses hakka laulu sõnast pääle.
14) Waata ette, et sa laulu sõnade seletamisega luule õrna õhku ära ei hirmuta.
15) Laula iga tunni hakatuses mõni minut (8—10 m.) hääle harjatusi; laulmise wahel õpeta noodi tundmist; laulmine on pää-asi.
16) Näita lapsele ta jõudu mööda, kuda laulu wiis kindlais säädustes heljub, missugused kaunid mõtted laulu salmikestes elawad ja kuda wiis sõnadega kokku sünnib: siis kaswatad lapse mõistust.
17) Õpeta lapsele wiis ja sõnad pähä: siis harid ta meelespidamist.
18) Pane hääle kaisus kantud sõna mõnusad mõtted lastele eesmärgiks: siis kinnitad ta tahtmist ja pühendad ta püüdmist.
19) Laula ilusaid ja tulusaid waimulikka ja ilmlikka laulusid ilusaste ja sagedaste: siis kaunistad lapse südand.
20) Aita last, et ta lõolõbusa häälte ja käokena sõnade kaunist kokku sündimist nende elus ja olus mõtleja silmaga waatab: siis äratud ta ilu-tundmist.

21) Tee lapsele waimu- ja wõimurikkad laulud, mis teda madalast mulla-majakesest üle metsa ja mere, üle pilwe piire ja päikse kiire ülendawad, armsaks: siis elustad ja ilustad lapse mõtte sõudu ja jõudu.
22) Loe ise wirgaste muusika üle, püüa sagedaste hääd muusikat kuulda, laula ise hoolega, katsu ühe mängu riista (wiiuli; klaweri, oreli) üle wõimalikult peremeheks saada: kaswa muusikas seismata edasi.

B. Laulu õppijale.

1) Jalad kõrwustiku.
2) Käed ripakile.
3) Õlad tagasi, rind ette.
4) Pää parajaste püsti.
5) Ole wagusi.

} Seisa sirgeste.

6) Suu mitte ümargune ○, waid parajaste ⊂⊃, hambad kahe sõrme laiuselt lahti.
7) Suu peab pp kuni ff ühtewiisi muutmata lahti olema.
8) Pane keel õrnaste alumiste hammaste külgi ja hoia ta wagusi.
9) Tõmba parajal kohal (pause, wiisi jagude ja lausete wahel) tasakeste hinge.
10) Ära raiska lauldes hinge õhku.
11) Ütle sõnad wõimalikult selgeste wälja (kui mitte koi).
12) Ütle pää-järgud kindlama rõhuga kui kõrwalised (pikne pilgub pilwe piiril).
13) Pea laulu hääl täishääleliste pääl kinni ja mine umbhäälelistest ruttu üle.
14) Kahe-hääleliste juures pea esimese hääle pääl kinni ja mine teisest ruttu üle (wa . . . . aimu).
15) Hääl peab kõrgemasse minnes kõwemaks, madalamasse waodes mahedamaks, wähemaks minema.
16) Waikne toon ei tohi mitte kitsamaks ja kõhnemaks minna.
17) Laula enamiste poole, arwaste täie häälega.
18) Laula puhtaste, ilusa häälega (toon ei tohi parajast häälest mitte madalam ega kõrgem, hääl mitte kärisega ega kisendaja olla).
19) Ära rõhwa tooni lõpetust ega punktiga nooti.
20) Laula sagedaste.

I.

Sõnu kirjutatakse tähtedega ja arwusid nummertega, laulu hääli tähendatakse **nootidega**.

a*) (g) b

2/4

la la 2c. la la 2c.

Lii-gu, lin-nu kee-le-ke.

d

a a a 2c.

An-na an-deks, kan-na-ta.

Noodid saawad wiie kriipse waral kirjutatud.

Kriipsud. Wahed. a

5 4 3 2 1 4 3 2 1

la la 2c.

b

Noodi õpetusest läbi wõtta: täis noot, pool nooti, weerand nooti; täie noodi pääl loetakse 4, poole noodi pääl 2 ja weerand noodi pääl 1; pool pause, weerand pause; poole pause juures ollakse 2, weerand pause

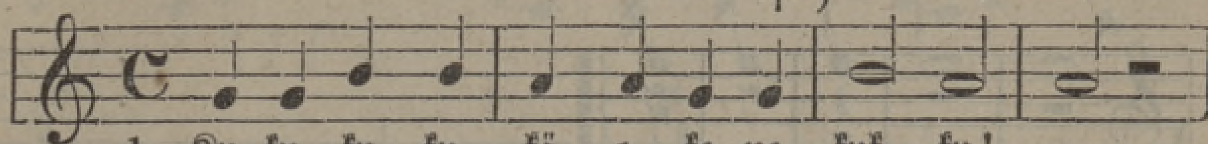
*) Iga hääle harjutus on esiti aegamööda, pärast rutemine laulda.

juures üks löök wait; kõrgemad hääled kirjutatakse kõrgemasse, madalamad madalamasse kriipsude sisse ja wahele; noodi (wiiuli) wõti kinnitab ja ühendab wiis kriipsu joonestikuks. Takti lüüakse:

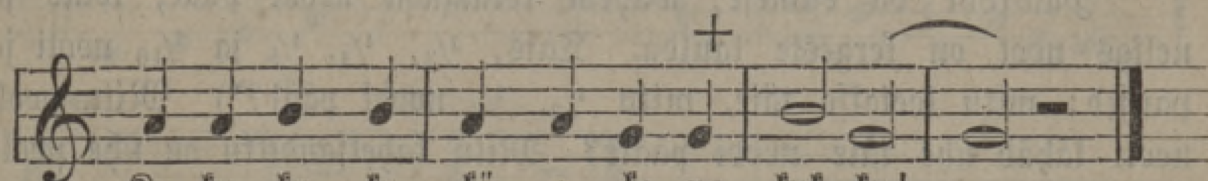
takti joon.

1. Käole.

Kergeste. Eesti rahwa-wiis. (Audrus.)

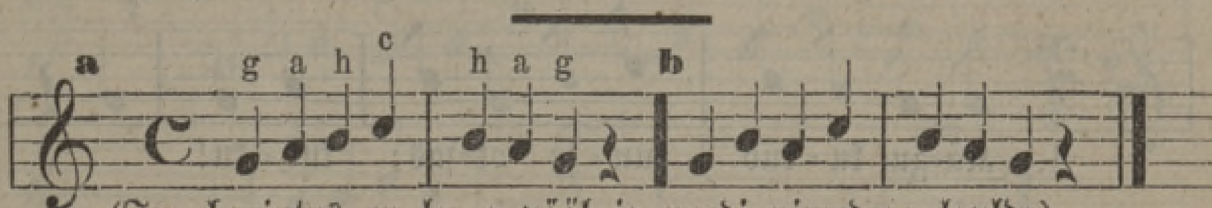
1. Ku-ku, ku-ku, kä-o-ke-ne, kuk-ku!

Ku-ku, ku-ku, kä-o-ke-ne, kuk-ku!
2. Helgi, hele linnukene, kukku! helgi, hele linnukene kukku!
3. Kuku kuiwa suwekesta, kukku! kuku kuiwa suwekesta, kukku!
4. Helgi helet heina aega, kukku! helgi helet heina aega, kukku!

Rahwa laul.

Tähendus. Kui mõnes laulus midagi ette tuleb, mis noodi õpetuses weel seletamata on, (nagu siin $\frac{4}{4}$ takti märk C), siis saab sel lastele laulu juures tuttawaks tehtud.

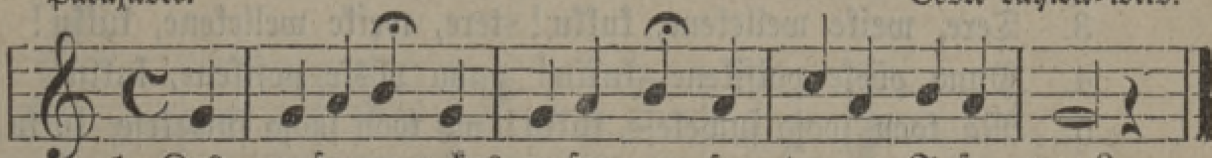

(Iga harjutus on la, a pääl ja noodi nimedega laulda).

Nootide nimed: g, a, h, c; astmed; mitmenda joone pääl on g? kus seisab h? kus c? a? 𝄐 =wiitmise märk.

2. Kus on see maa?

Parajaste. Eesti rahwa-wiis.

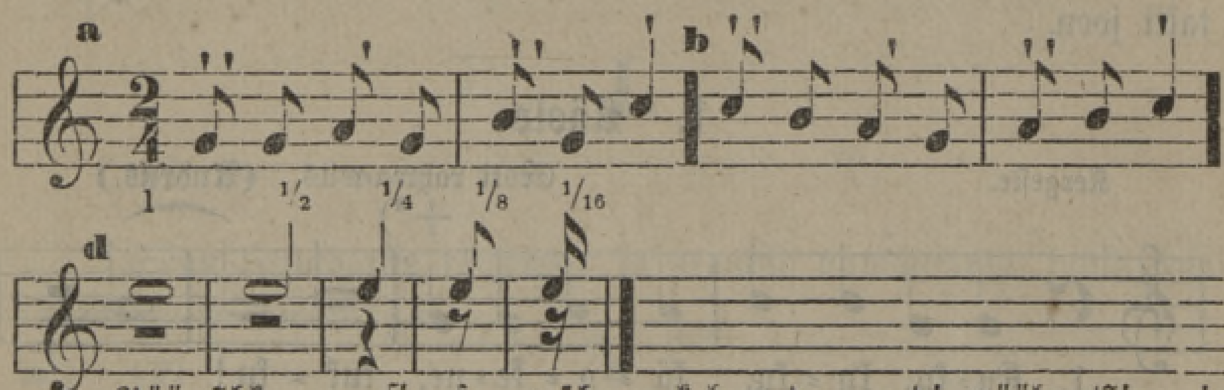

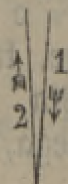
1. Kus on see maa, kus on see maa, see tae-wa I-sa maa?

*) See märk + käseb hinge tõmmata.

2. See pole siin, see pole siin, see on sääl ülewel,
3. Kus wagad kõik, kus wagad kõik, sääl Isa pale ees
4. Tad teeniwad, tad teeniwad ja kiitust laulawad.

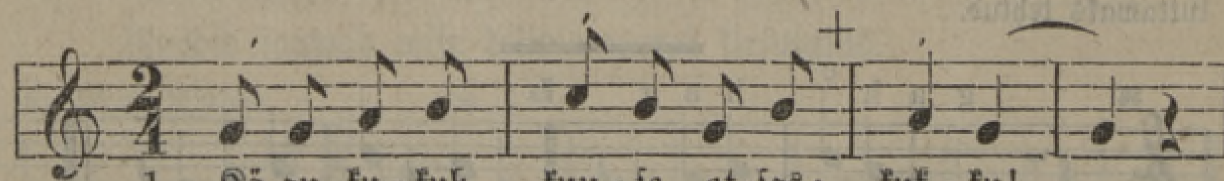
Rahwa suust.

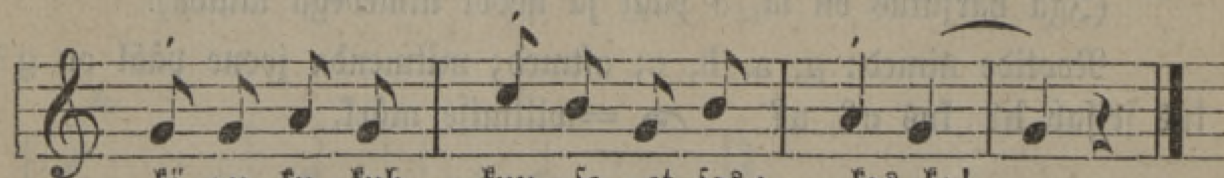
Pää-rõhk on esimese, wähem kolmanda noodi pääl; tõine ja neljas noot on kergeste laulda. Täis, 1/2, 1/4, 1/8 ja 1/16 nooti ja paused; mitu loetakse täie, mitu 1/2, 1/4 noodi pääl?*) Mitu poolt nooti lähäb ühe täie noodi pääle? Mitu kaheksandikku on ühe poole noodi kohta tarwis? 2c. $\frac{2}{4}$ takt:

3. Käo teretamine.

Eesti rahwa-wiis (Tarwastus).

1. Kä-gu ku-kub kuu-se ot-sas: kuk-ku!

kä-gu ku-kub kuu-se ot-sas: kas-ke!

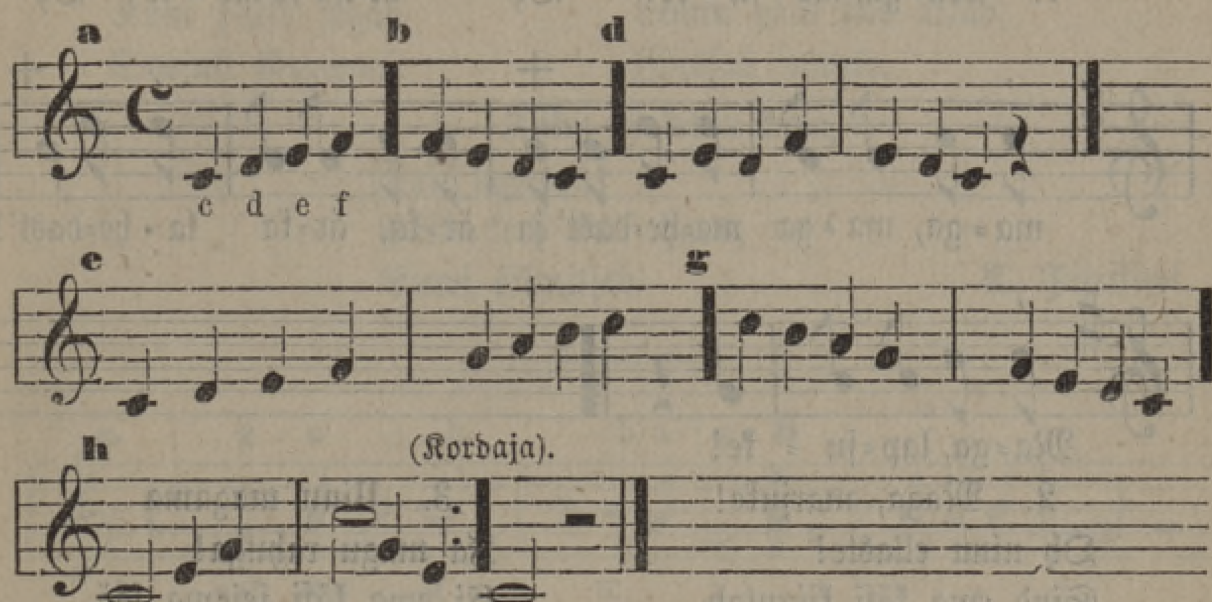
2. Tare läwel tamme otsas, kukku! tare läwel tamme otsas, kukku!
3. Tere, weike wellekene, kukku! tere, weike wellekene, kukku!
4. Puna põske poisikene, kukku! puna põske posikene, kukku!
5. Ma toon sooja suwekese, kukku! ma toon sooja suwekese, kukku!

---

*) Siin on kitsa ruumi pärast sagedaste mitu küsimust kokku tõmmatud; koolis on nad üksikult lastele ette panna.

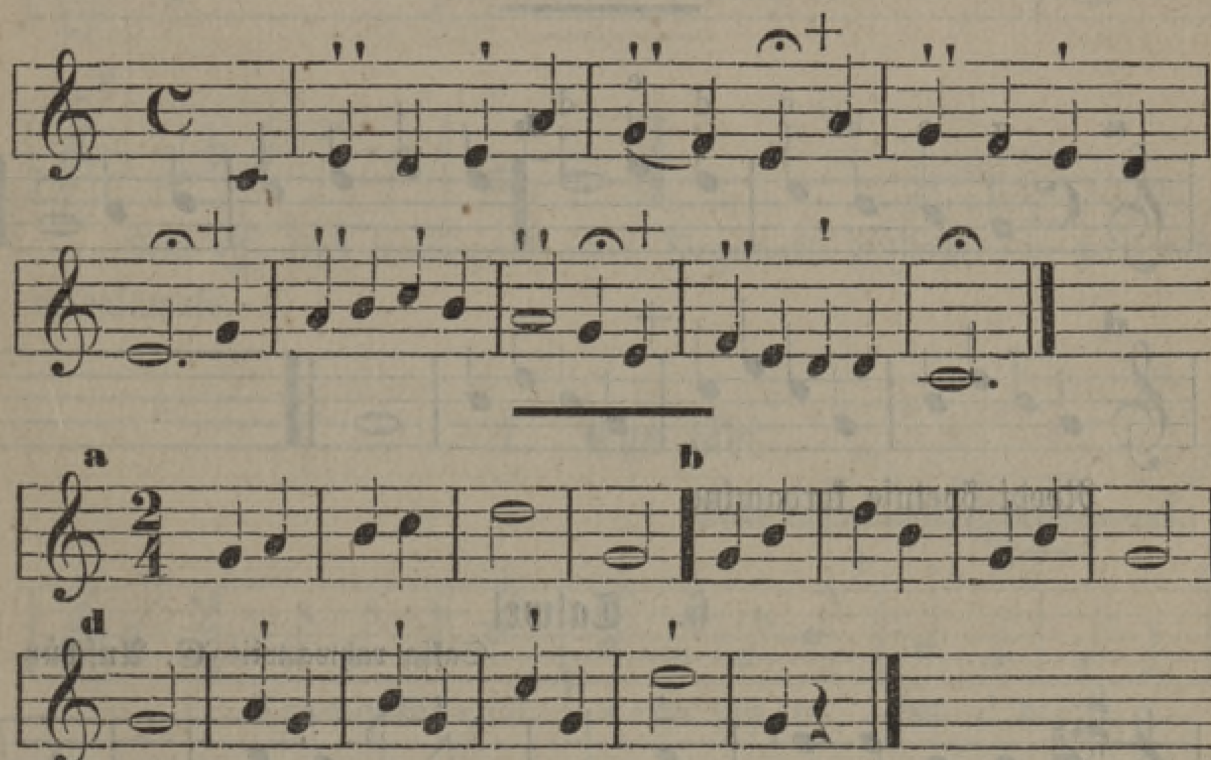
6. Kibe kiini ajakese, kukku! kibe kiini ajakese kukku!
7. Toon sull' kauni kannikese, kukku! toon sull' kauni kannikese, kukku!
8. Lehkaw lehte lillikese, kukku! lehkaw lehte lillikese, kukku!

Rahwa laulu järele.

(Tooni redel saagu igas tunnis mõni kord läbi lauldud.) Abijoon c.

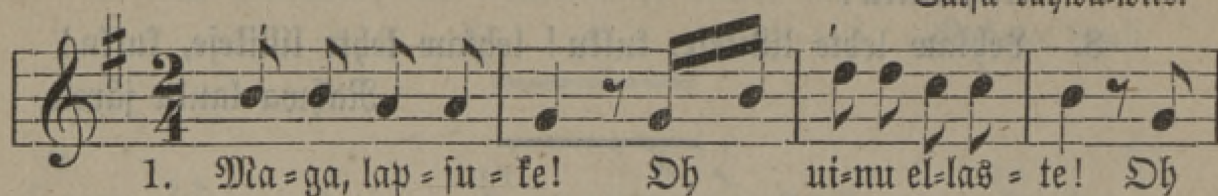
4. Mu elu Kristus ise.

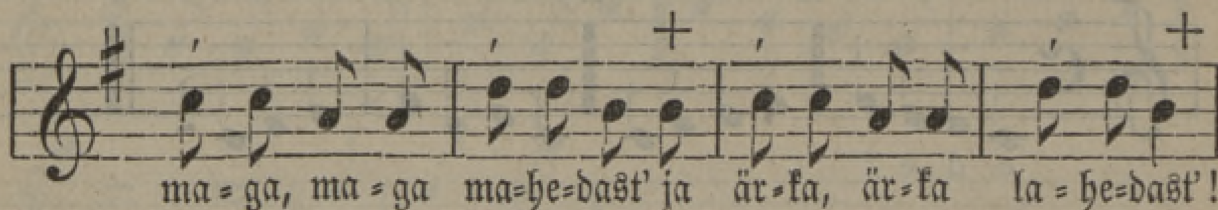

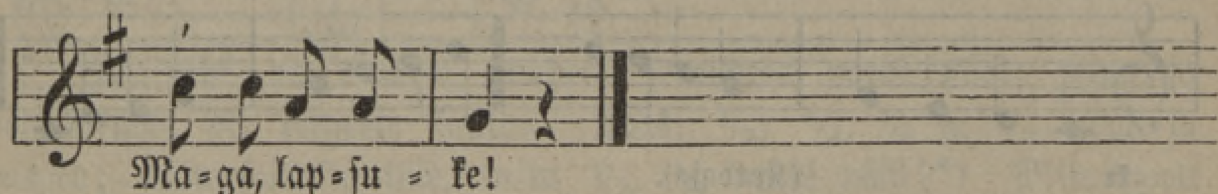
$\frac{4}{4}$ takt: **c**, kaks neljendik takt: $\frac{2}{4}$; takti joon; missugused noodid on **c** taktis, missugused $\frac{2}{4}$ taktis rõhutud?

5. Ema lapse hälli juures.

Saksa rahwa-wiis.
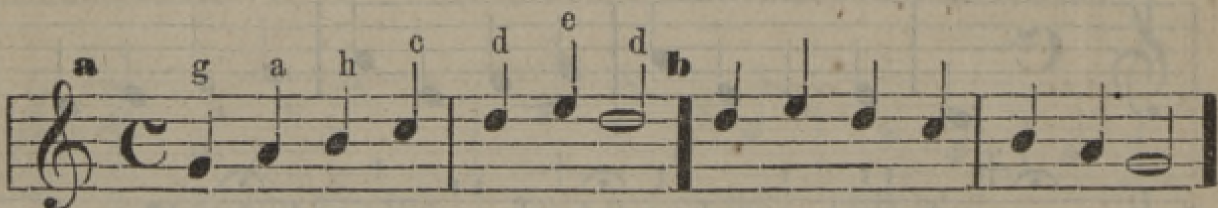

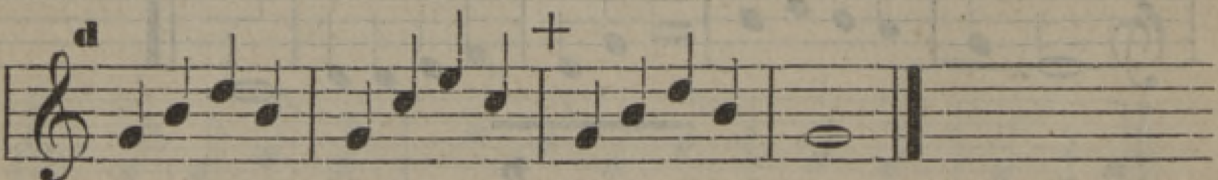

2. Maga, marjuke!
Oh ninu ellaste!
Sind ema käsi kiigutab
Ja ema käsi liigutab:
Maga, marjukr!

3. Uinu magama
Ja magu rahuga!
Ei ema käsi seisma jää,
Ei ema silmad kinni lää:
Maga rahuga!

A. Piirikiwi.

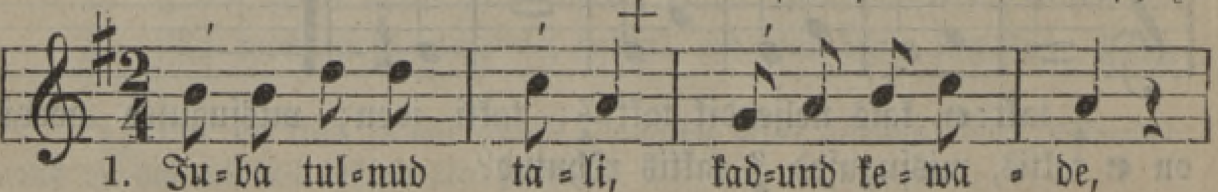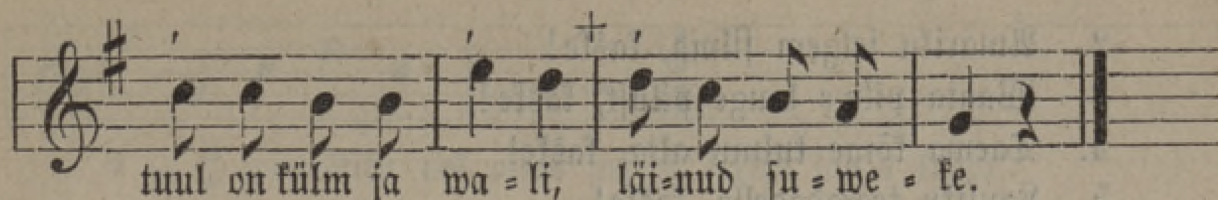

Noodi õpetuse kordamine.

6. Talwel.

Saksa rahwa-wiis E. Anschütz.

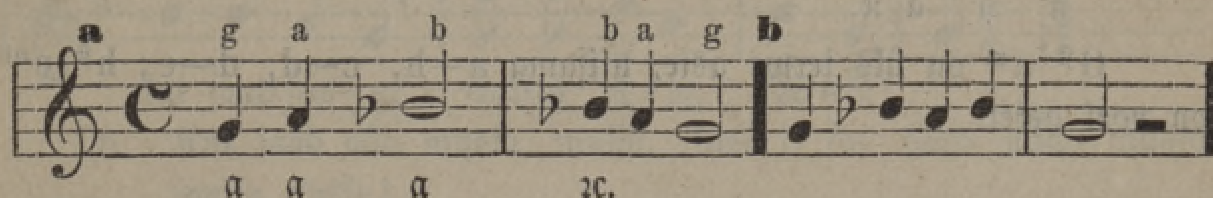

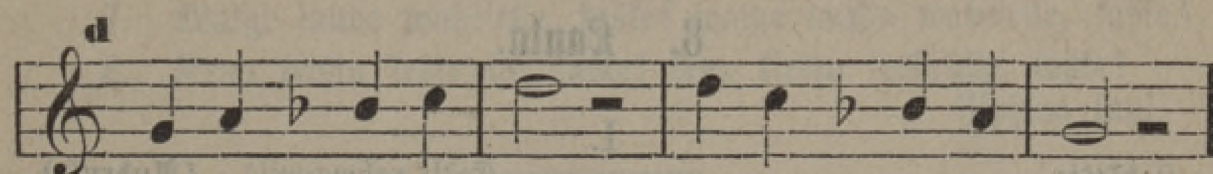
2. Lillike nüüd magab
Lume katte al,
Kuni päike jagab
Soojust kõrgemal.

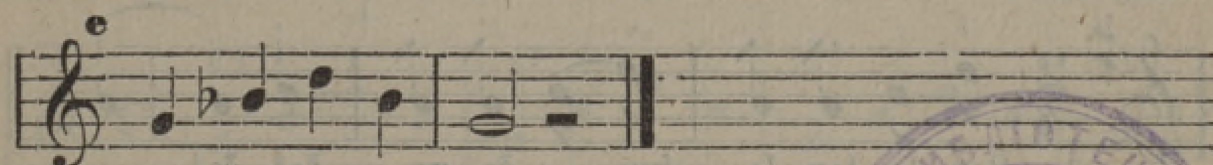
3. Lillike siis tärkab
Mullast priskeste,
Linnu hääl siis ärkab,
Hõiskab suwele.

4. Külm ei kesta kaua,
Tali taganeb:
Päike teeb neil' haua, —
Suwi õilmitseb.

A. Piirikiwi.

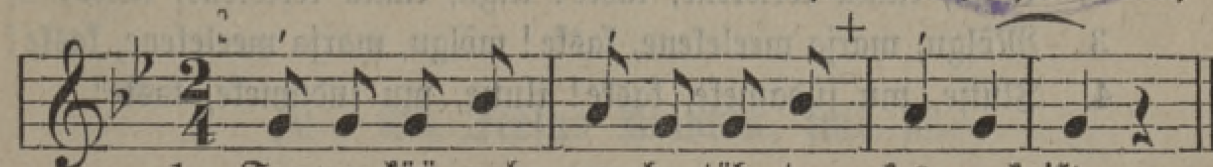

Rist (♯) teeb tooni pool astet, kõrgemaks ♭ (be)teeb ta pool astet madalamaks.

7. Eha täht.

Eesti rahwa=wiis (Tahku=rannas.)

*) „kaske" on rahwa lauludes hõiskamise ja õhkamise sõna; tema asemele wõiks ka mõni muu sõna, naga näituseks siin „tähte" lauletud saada.

2. Ämariku selgem silma, kaske!
3. Waata pilwe lauge pilust, kaske!
4. Taewa kõrge kulmu alta, kaske!
5. Lauliku teeradadelle, kaske!
6. Kandlelööja käigi pääle, kaske! Kalewipoeg VIII. 1–6.

la la la ꝛc.

g h a c etc.

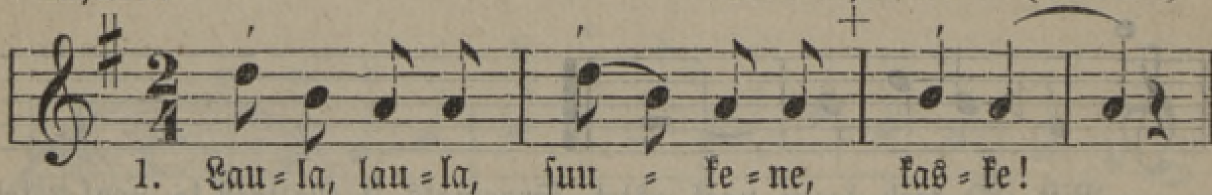
a a a ꝛc.
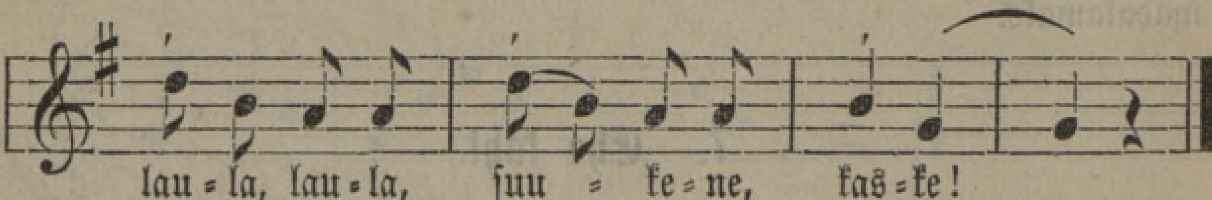
G^st^ a^ni^ on üks terwe aste, niisama a—h, c—d, d—e; h^st^ c^ni^ on pool astet.

8. Laula.

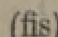
I.

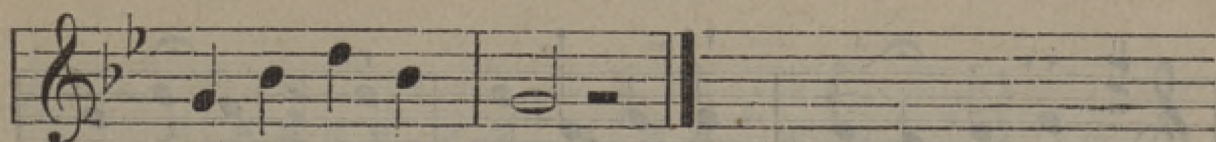
Lahkeste. Eesti rahwa-wiis. (Audrus.)

2. Liigu, linnu keelekene, kaske! liigu, linnu keelekene, kaske!
3. Mõlgu, marja meelekene, kaske! mõlgu, marja meelekene, kaske!
4. Ilutse, mu südameke, kaske! ilutse, mu südameke, kaske!

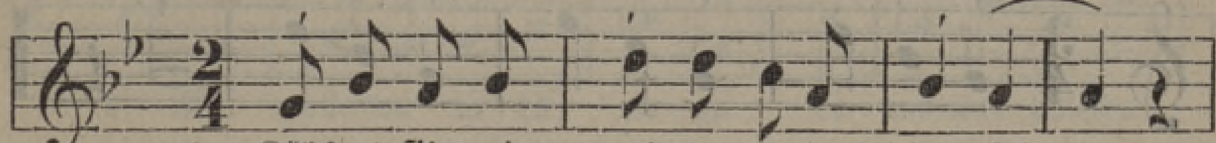

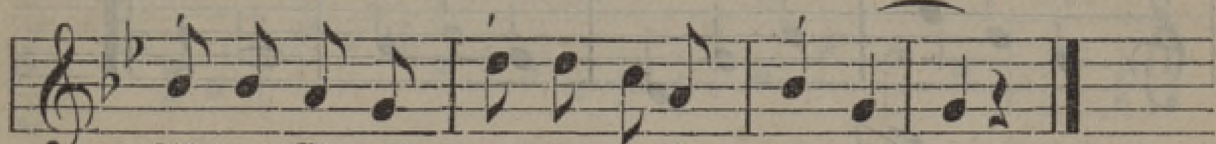
♭ ja ♯ joonestiku ees otsas mõjob terwe laula kohta.

9. Laula.

II.

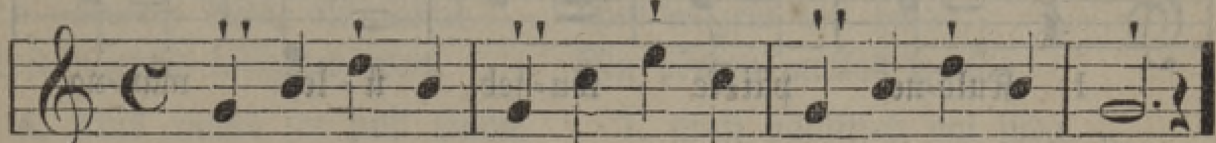
Eesti rahwa-wiis (Audrus).

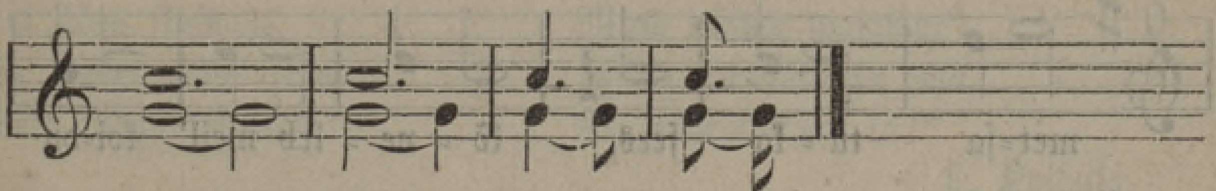

6. Kui saad alla musta mulla, kaske! kui saad alla musta mulla, kaske!
7. Walge laude wahe'elle, kaske! walge laude wahe'elle, kaske!
8. Kena kirstu keske'elle, kaske! kena kirstu keske'elle, kaske!

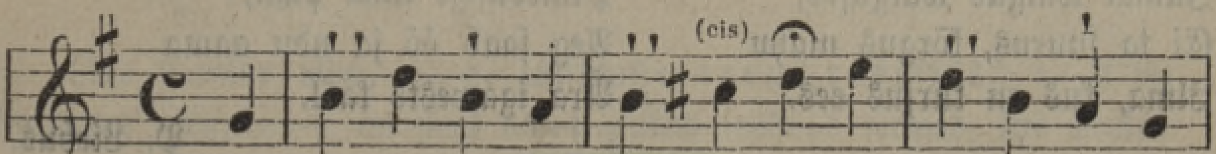
Rahwa laul.

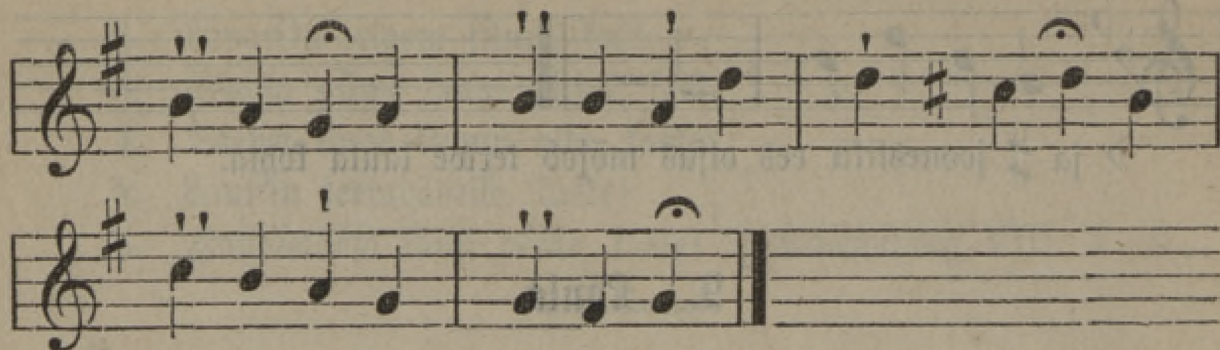

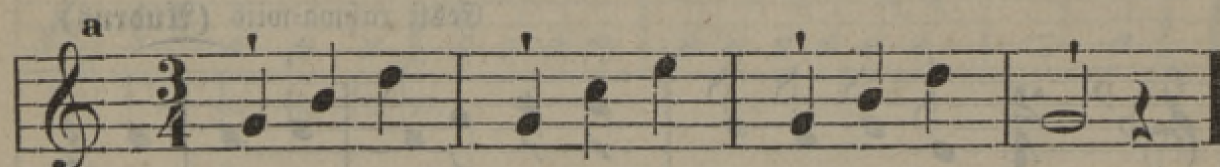

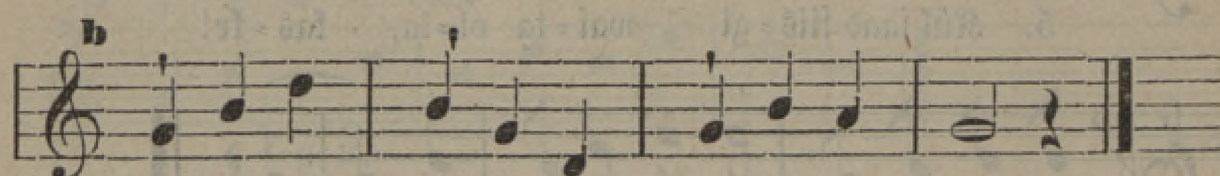
Punkt paremal pool noodi kõrwal paneb noodile ta pikkusest poole juurde.

10. Oh Jeesus Kristus, tule sa.

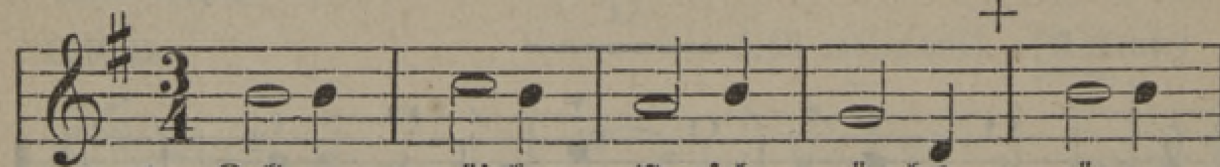

$\frac{3}{4}$ takt:
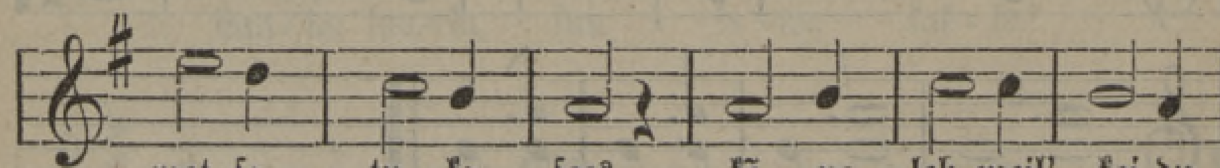
rõhk on esimese noodi pääl.

11. Päike.

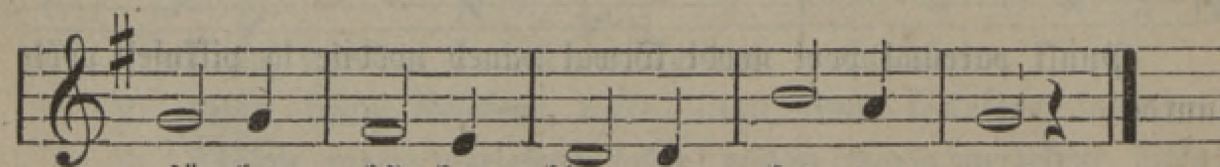
Wene rahwa=wiis.

1. Kuld=ne päi=ke tõu=ſeb ü=les män=na

met=ſa tu=ka ſees, kõ=ne=leb meil' koi=du

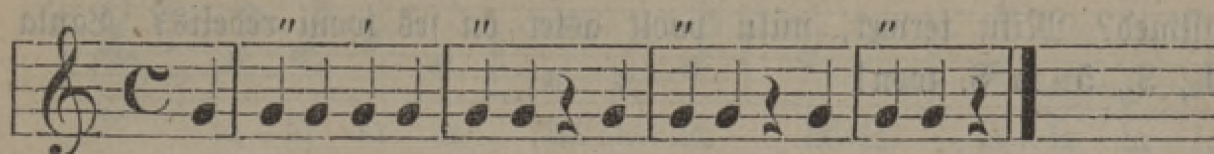

ſü=les hõ=be hiilg=was kas=te wees:

2. Jumal arm ja heldus, rahu,
Jumal walgus walguſes,
Ei ta ſuurus, kõrgus mahu
Ilma, kus on kurjus ees.

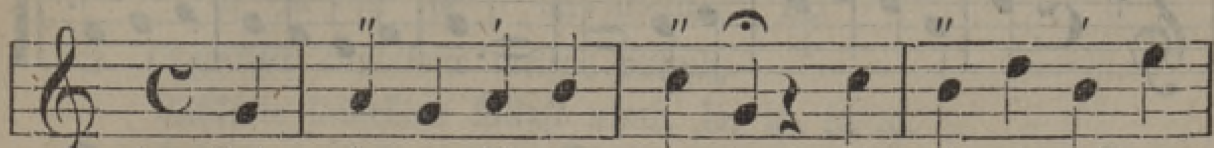
3. Walgus peab wõitu ſaama
Pimeduſest ilma pääl,
Aeg ſaab öö ja udu aama
Ära igaweste tääl.

P. Liebus.

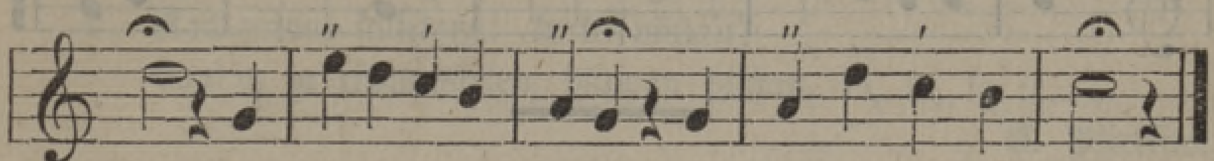

12. Kui päewa kära.

Parajaste. Scholinus.

1. Kui päe-wa kä-ra ae-ga ei and-nud pal-we-

le, sis as-ta õh-tu õu-e ja waa-ta ü-le-sse!

2. Waat', wagusi nad hiilgwad
Ja waatwad ülewelt,
Sind teretawad tähed
Kui Isa silmad säält.

3. Nii päewad, kuud, nii aastad
Neid nägid taewa teel,
Nii päewad, kuud, nii aastad
Neid näewad hiilgwad weel.

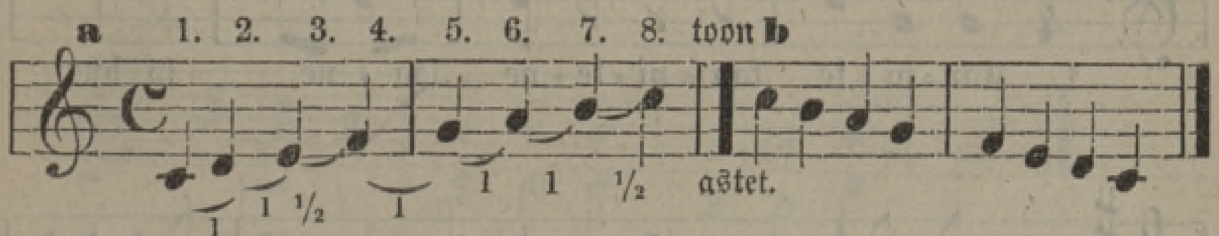
4. Kuis annab see sull' jõudu,
Kui ühes silmaga
Sa taewa tähte' poole
Wõid südand ülenda'!

5. See käsi, kes neid säädis,
Et korda-mööda nad
Kõrg' taewa laotusel
Sääl lendwad, piirawad:

6. See kange käsi kaitseb
Ka mind mu elu teel,
See wägew käsi hoiab
Mu põrmu mullas weel.

7. Sest häälitseb mu süda,
Mind püüab waigista':
„Hing, kannata ja oota,
Sa pöörod kodu ka!"

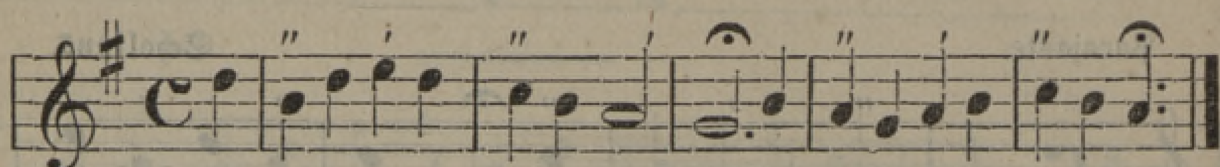
L. Koidula.

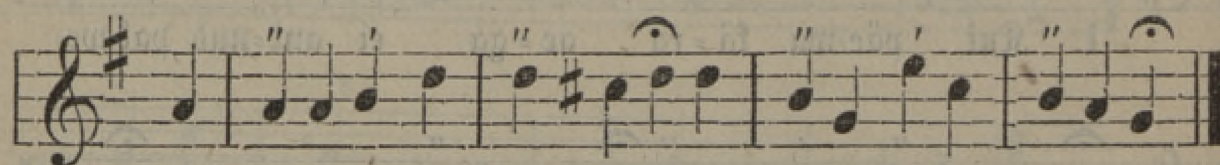

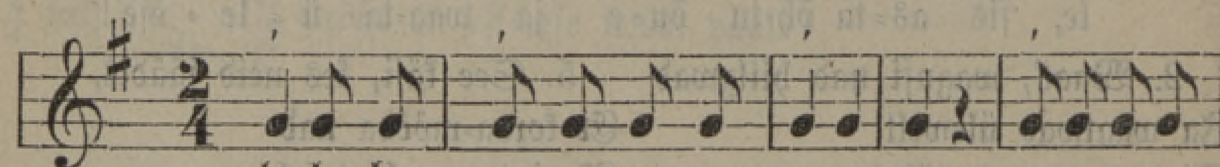
See toonide rida, c—c, kutsutakse tooni redeliks; c—d on üks terwe aste, e—f on pool astet. Kus seiswad terwad, kus pooled

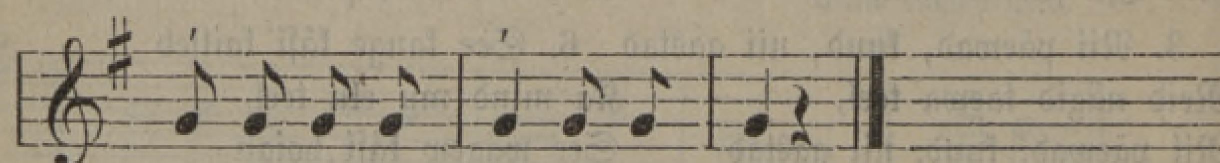
astmed? Mitu terwet, mitu poolt astet on ses tooni redelis? Laula 1., 3., 5. ja 8. toon!

13. Oh wõitlejad, et käige pääle.

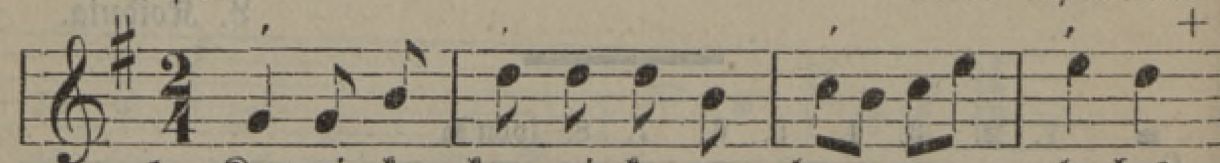

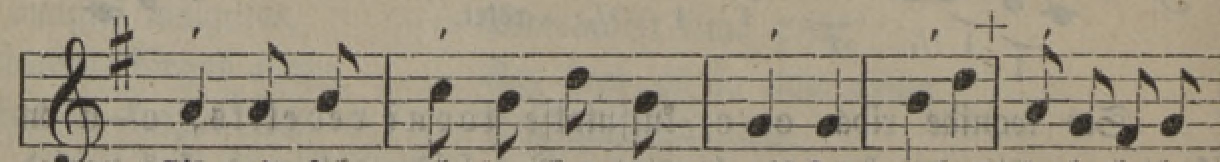

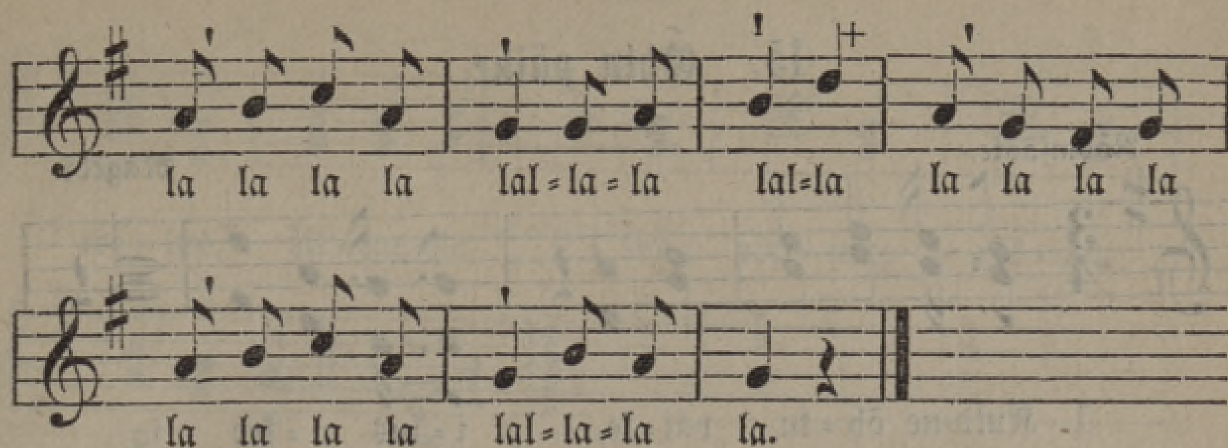
Nimeta järgmise laulu noodid nende nime ja pikkuse järele.

14. Kewadel metsas.

Rõõmsaste. Soome rahwa-wiis.

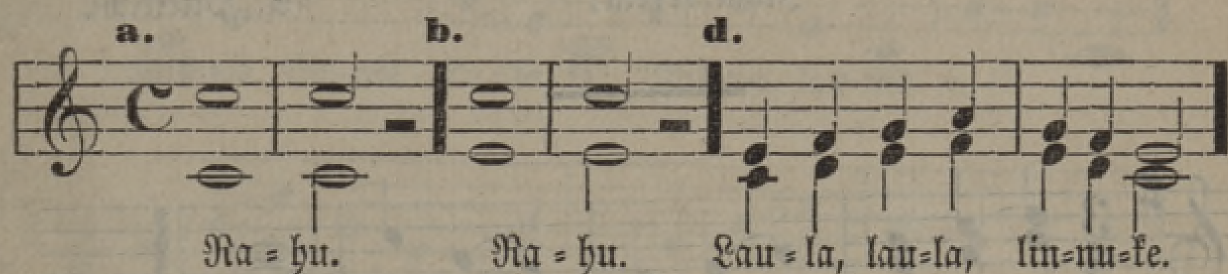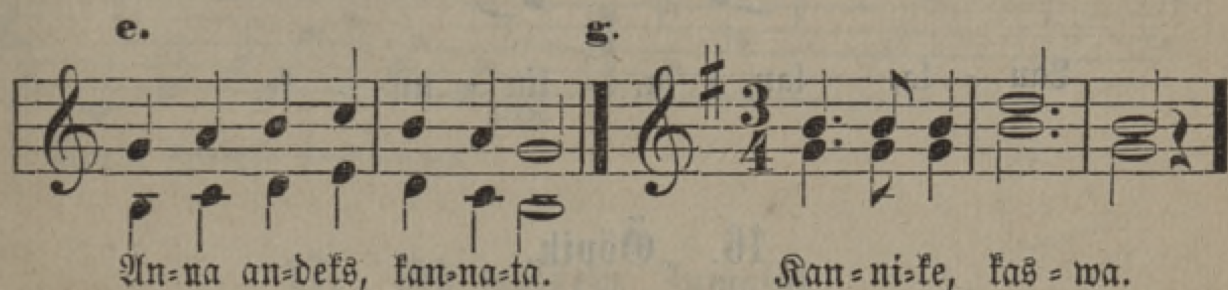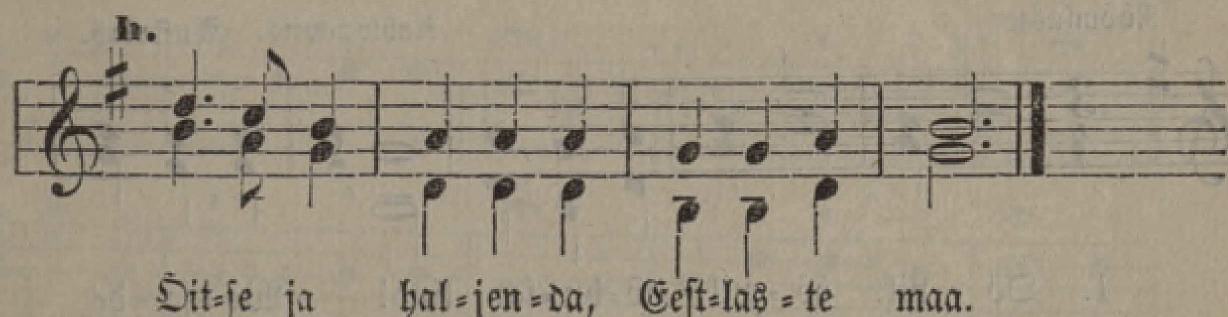

2. Tasakest' tuulekene metsas puhub,
Lahkeste lainekene kallast uhub, la, la, la jc.
3. Ööpiku häälekene lehtes liigub,
Rõõmsaste linnukene oksal kiigub, la la, la, jc.
4. Kas mina, kallikene! kurta püüan?
Laulan ja rõõmustelen, hüppan hüüan, la, la, la jc.

A. Piirikiwi.

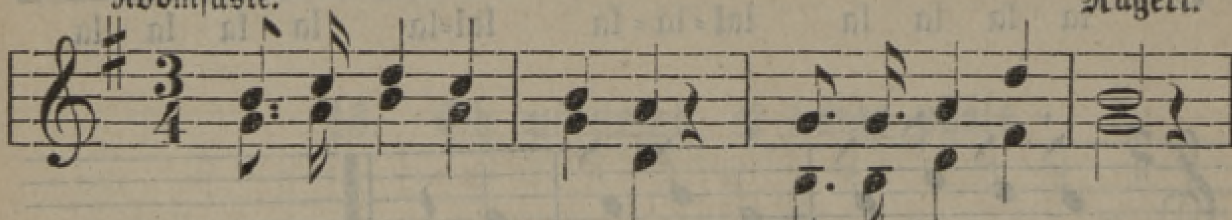

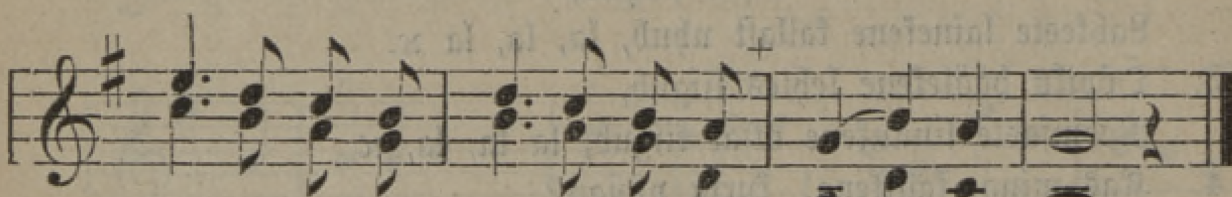

15. Õhtu päike.

Rõõmsaste. Nägeli.

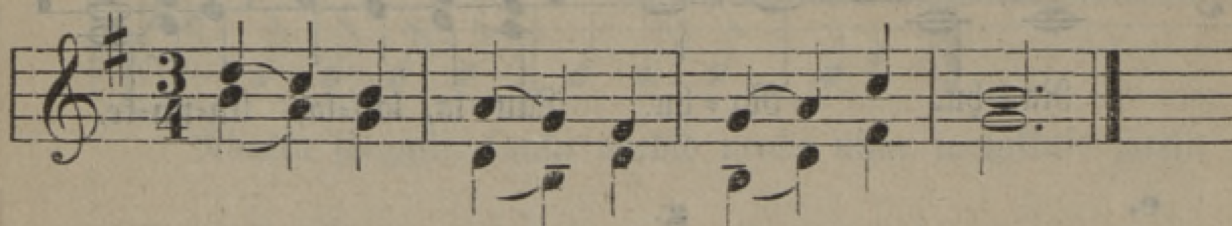
1. Kuld-ne õh-tu päi-ke, i-lus o-led sa,

kui sa wiim-se läi-ke saa-dad üle maa.

2. Äratad mu meeles
Palwe palawa:
Kuldses koidu keeles
Ilma tereta!

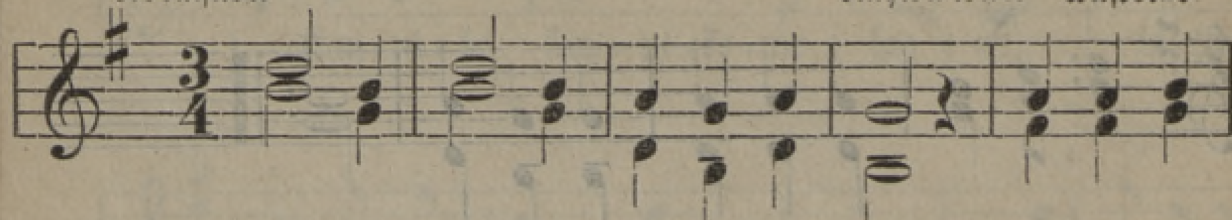
A. Piirikiwi.
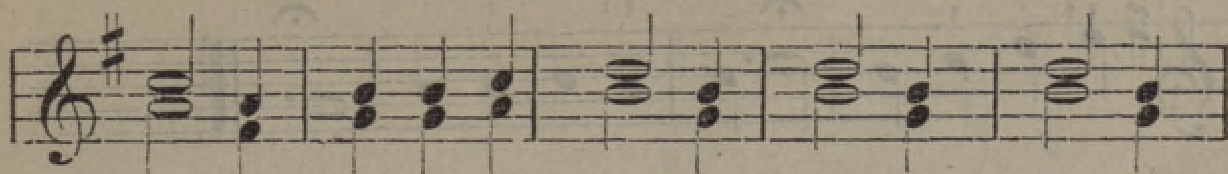

Lau-la, lau-la, lin-nu-ke.

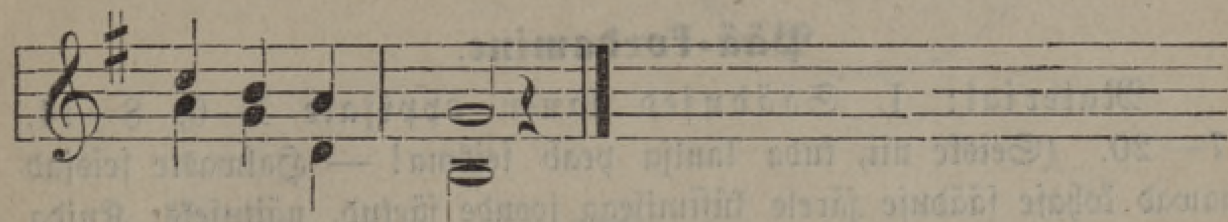
16. Ööpik.

Rõõmsaste Rahwa-wiis. Austrias.

1. Öö-pik, öö-pik, lõ-bu-sam lind! Wõ-sa-de

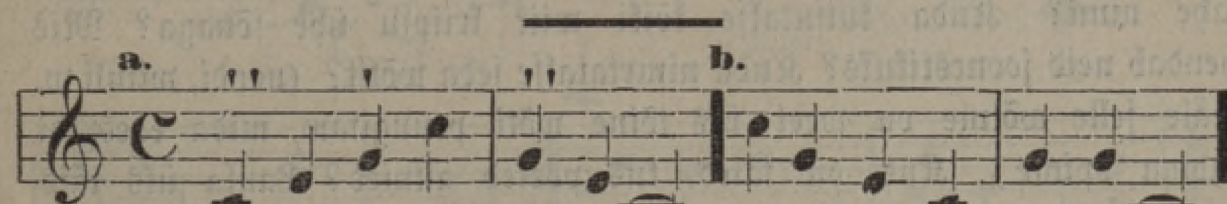

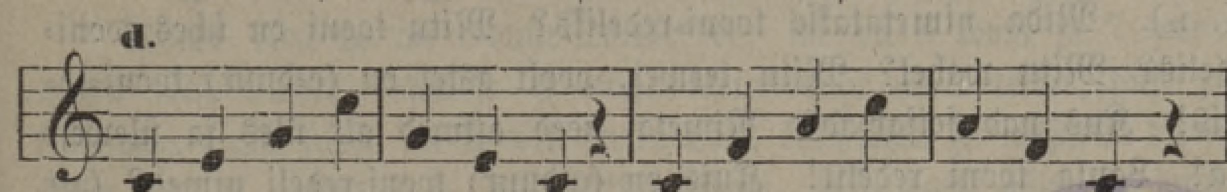

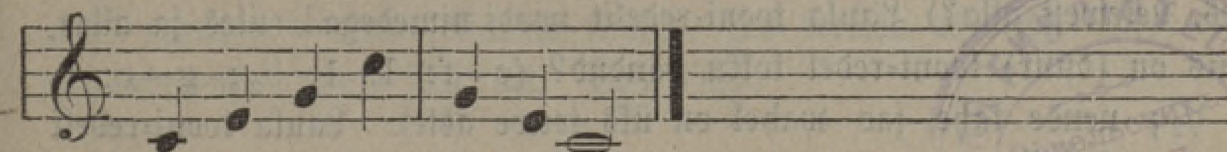
2. Ööpik, ööpik, lõbusam lind!
Ilu su meeles,
Ilu su keeles:
Ööpik, ööpik, rõõmusta mind!

3. Ööpik, ööpik, lõbusam lind!
Kui ma sind kuulen,
Lusti ma luulen:
Kõrgest', kõrgest' kiidan ma sind!

A. Piirikiwi.

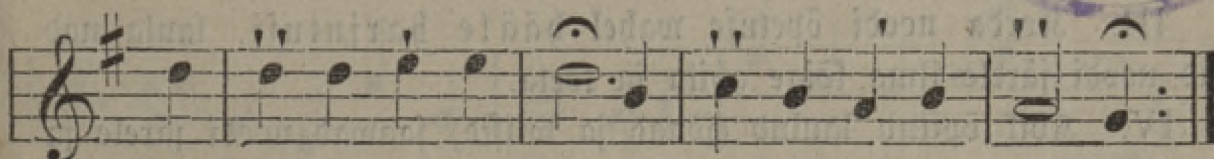

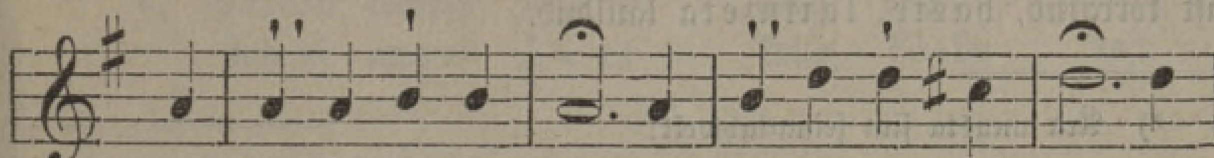

Noodi õpetuse kordamine.

17. Oh wõtkem Jumalat.

Pää-kordamine.

Material: I. Säädused laulu õppijale 1—6, 8—14, 17—20. (Seiske nii, kuda laulja peab seisma! — Halwaste seisjad saawad kohase sääduse järele küsimisega joonde säetud, näituseks: Kuida peawad laulja käed, jalad olema? etc. — Kuida peab laulja keel seisma? Säädus 8. Kus on laulus hinge tõmbamise koht? S. 9. etc. etc.)

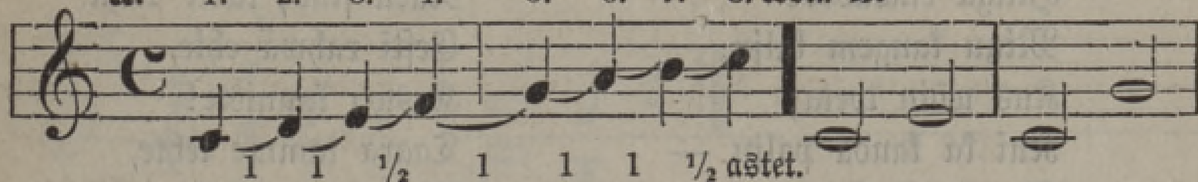
II. Noodi õppetus.*) Misga kirjutatakse sõnu, numbreid, laulu hääli? Mille waral saawad noodid kirjutatud? Noodid saawad wiie kriipsu waral kirjutatud. Kus seisab esimene kriips? Kus wiies? esimene wahe? neljas wahe? Kuis on iga kriipsu nimi? (e, g, h etc.) iga wahe nimi? Kuda kutsutakse kõiki wiit kriipsu ühe sõnaga? Mis ühendab neid joonestikuks? Kuda nimetatakse seda wõtit? (noodi, wiiuli w. Pääle selle wõtme on weel üks tõine wõti pruugitaw, mida edespidi tundma õpime.) Kus on täied, kus pooled astmed? Laula üks täis aste! (g, a). Laula pool astet! (h, c). Laula kaks täit astet kokku! (g, h). Mida nimetatakse tooni-redeliks? Mitu tooni on ühes tooni-redelis? Mitu wahet? Mitu terwet, poolt astet on (c-duur) tooni-redelis! Kus nad seisawad? Nimeta need astmed alt üles ja ülewest alla! Laula tooni redelit! Kuis on (c-duur) tooni-redeli nimed? (alt üles, üelewest alla?) Laula tooni-redelit noodi nimedega! (üles ja alla). Kuis on (duur) tooni-redel kokku pandud? (c—f: 1, 1, 1/2; g—c: 1, 1, 1/2; nende kahe jao wahel on üks terwe aste). Laula tooni-redeli esimene, kaheksas toon: 1. ja 8. toon järgimööda! 1. ja 3., 1. ja 3. ja 5.! 1. ja 3. ja 5. ja 8.! 2c. (Sarnasel wiisil saagu läbi wõetud: Noodi pikkus, paused; takt: C, $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$; rõhuga ja rõhuta noodid; ♯ ja ♭ oma säädustega, 2c. 2c.)

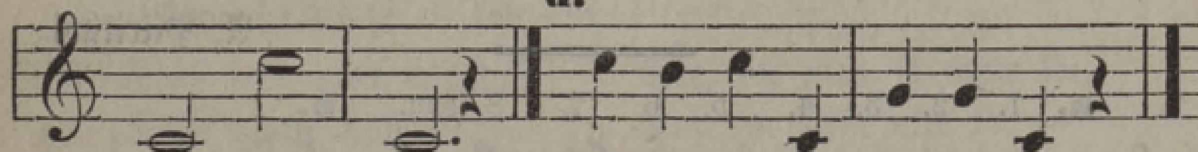
III. Korda noodi õpetuse wahel hääle harjutusi, laula nad nüüd noodi järele ilma kõige abita ja toeta.

IV. Kõik õpitud laulud (sõnad ja wiisid) saawad noodi järele ja pääst korratud, häste, laituseta lauldud.

*) Ära unusta siin seina-tahwelt!

II.

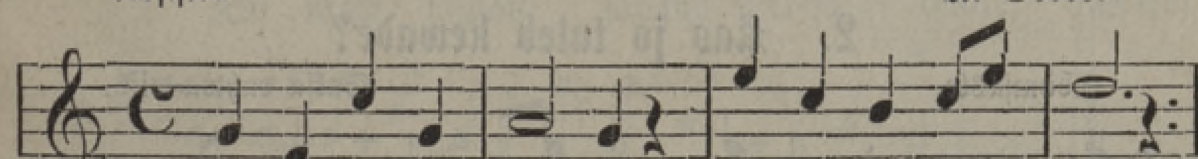

Tooni rida **a** on c-duur-tooni-redel; tal on 8 tooni ja 7 tooni wahet wõi astet; esimese ja tõise tooni wahe on 1 terwe, tõise ja kolmanda tooni wahe on ka üks terwe aste, kolmanda ja neljanda tooni wahe on ½ astet j. n. e. Mitu terwet, mitu poolt astet on duur tooni redelis?*) Kus seisawad pooled, kus terwed astmed? See on duur-tooni-redeli säädus. Õpi pähä!

1. Priius, truudus, ühendus.

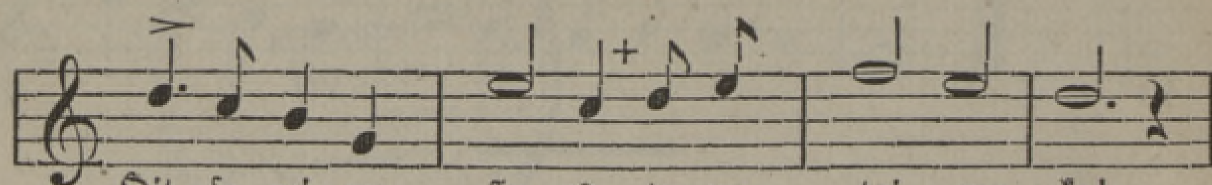
Tõsiselt. **K. Groos.**

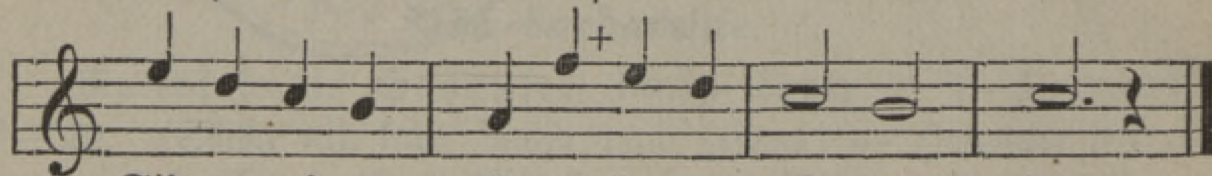
1. Priius, waimu sä - ra, hoiad i-ga - meest;
sind ei an-na ä - ra kulla, hõ - be eest.

---

*) Kaks küsimust koos; on lastele üksikult ette panna.

Hoit=ſe mi=nu õu=es, tae=wa tai=me=ke!

Siis on mi=nu põu=es ke=na ke=wa=de.

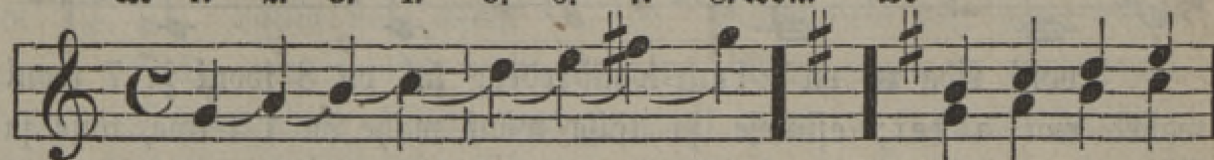
2. **Truudus**, elu päike,
Paiſta ſüdames!
Kas ma ſuur ehk wäike —
Hiilga rindades!
Minu kangem kalju,
Kus wõin toeta;
Kui ka kanda palju —
Sa ei wäriſa.

3. **Ühendus**, oh kaewu,
Kelleſt kanguſt ſaan;
Unustan kõik' waewu,
Näen ſind, lusti laan.
Eeſti rahwa ehte,
Kaswa kauniste!
Taara tamme lehte,
Tõuſe taewaſſe!

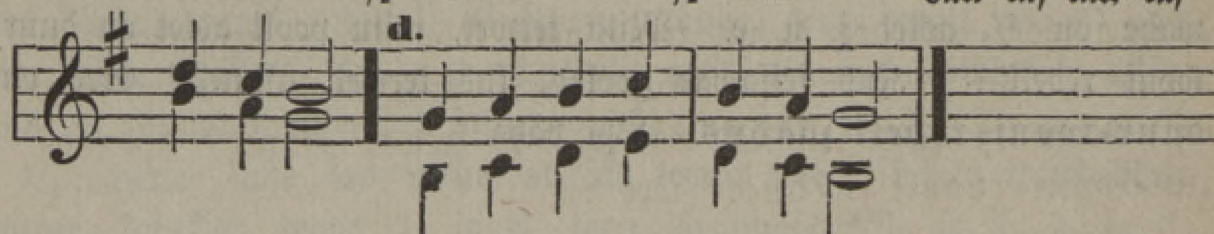
A. Piirikiwi.

---

a. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. toon. **b.**

1 1 ½ 1 1 1 ½ astet. Lau=la, lau=la,
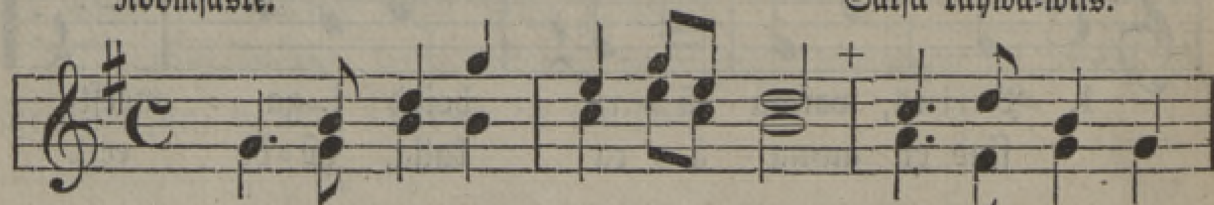

lin=nu=ke. Lau=la, lau=la, lin=nu=ke.

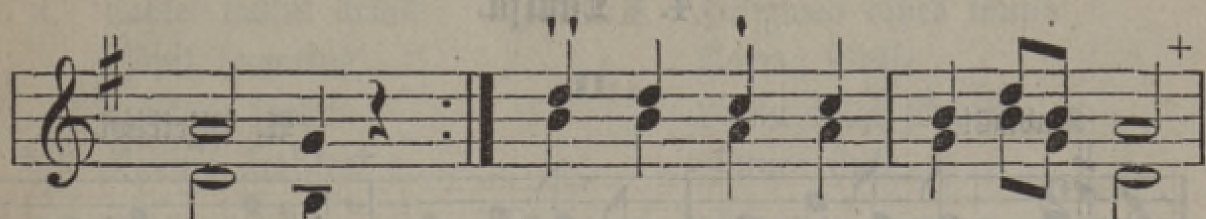
G=duur=tooni=redel. Mispäraſt on ſiin f aſemel fis? (Tooni redeli ſäädus).

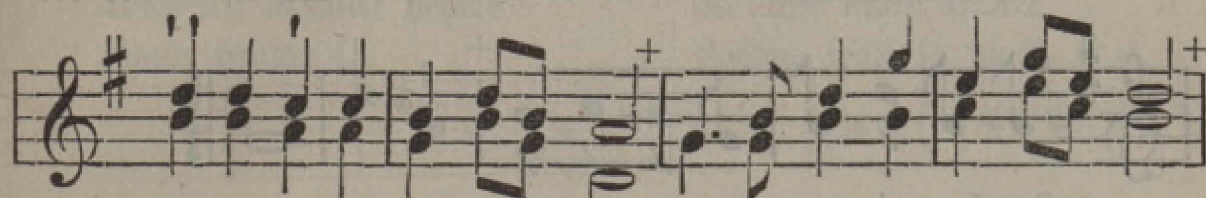
2. Kas jo tuleb kewade?

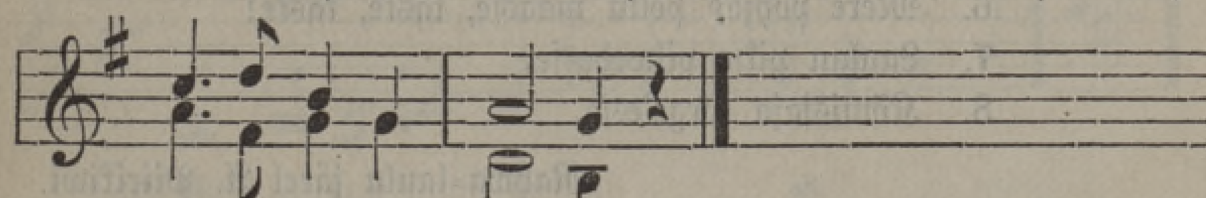
Röömſaste. Sakſa rahwa=wiis.

1. Kas jo tu=leb ke=wa=de? kas jo lu=mi
Kas jo jõu=ab ſu=we=ke? kas jo ta=li

2. Kessi toob meil kewade?
Kessi talwe wõidab?
Kessi saadab soojuse?
Kessi külma kõidab?

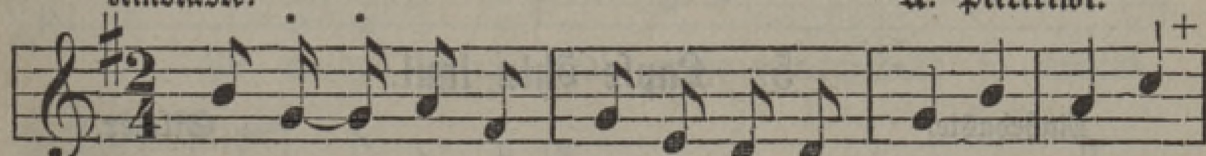
See, kes maa ja mere lõi,
Kuu ja päikse ette tõi —
Eks see kõike anda wõi?
See on taewa Isa.

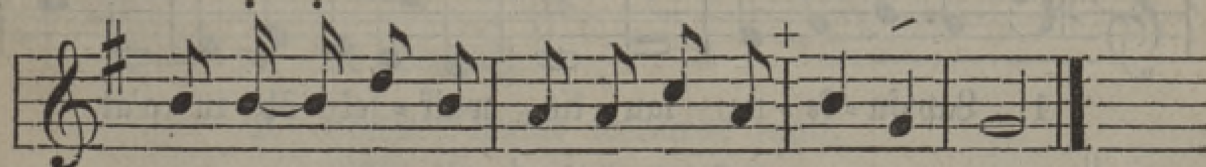
A. Piirikiwi.

3. Laulja.

I.

Kindlaste. A. Piirikiwi.

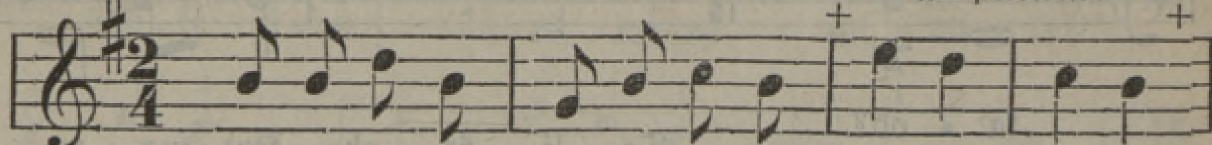

2. Kui mina ütlen, hüüab metsa, kaske, kaske! kui m. j. n. e.
3. Lakswad laaned, lagendikud, " "
4. Hüüdwad wastu waarikuda, " "

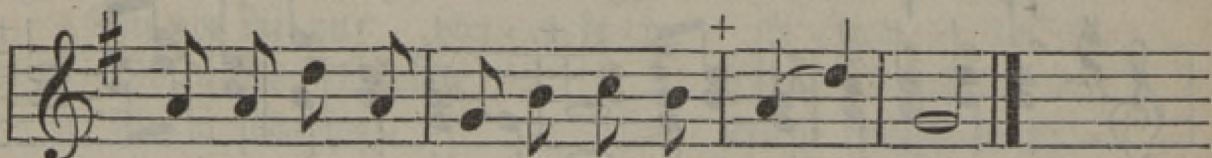
4. Laulja.

II.

Kindlaste. A. Piirikiwi.

5. Laulan maad ma me=re=des=se, kas=ke, kas=ke!

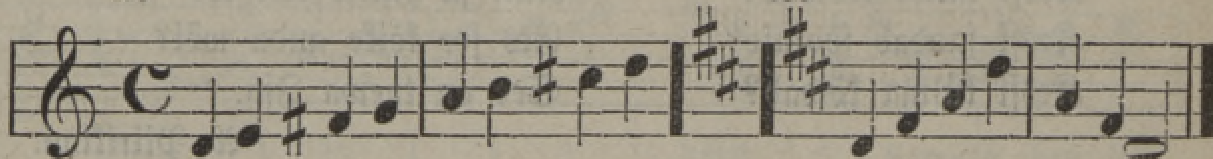
Lau=lan j. n. e.

6. Mere põhjad põllu maasse, kaske, kaske!
7. Laulan pikse pilwedesse, " "
8. Kõmistaja kõrge'esse, " "

Rahwa=laulu järel A. Piirikiwi.

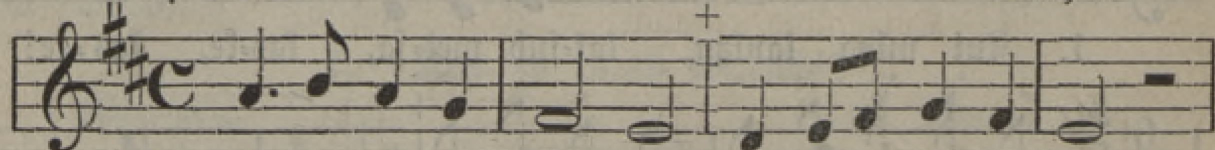
a. b.

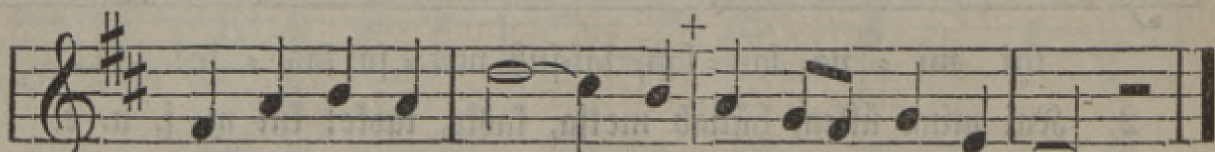
Mis tooni redel on **a**? kus on terwed, kus pooled astmed? (Säädus!) Mitu risti? kus nad seisawad? Pane c=, g= ja d=duur=tooni=redel pääst kirja!

5. Lapse õhtu laul.

Mahedaste. Silcher.

1. Lap=su=ke=ne lau=lis waik=sel õh=tu a'al,

te=ma lau=lu kuu=lis loo=dus weel ja maal.

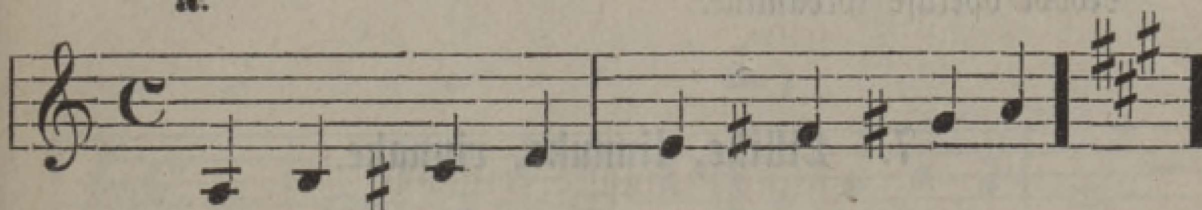
2. Lahkel laulul ärkas
Söpik toomikus,
Lillikene tärkas
Kaunis kaasikus.

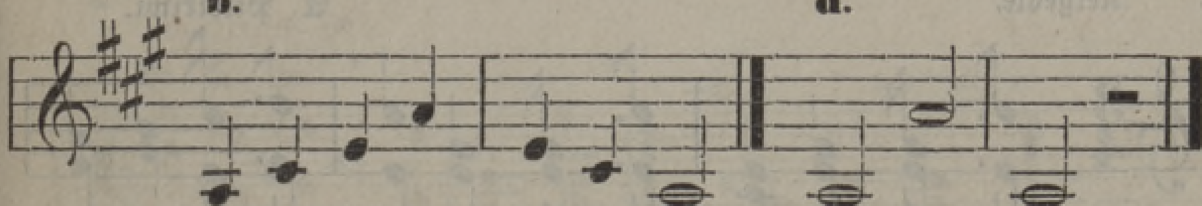
3. Ojakene woolas
Läbi heinamaa,
Waikselt, waikselt hoolas:
Laulu kuulas ta.

4. Hiilgwad tähed tõusid
Taewa ülesse,
Laulu kõlal jõudsid
Suure ilule.

5. Lapsukene laulis
Kaua õhtu a'al,
Kaunist laulu kuulis
Loodus weel ja maal.

Lüdimois.

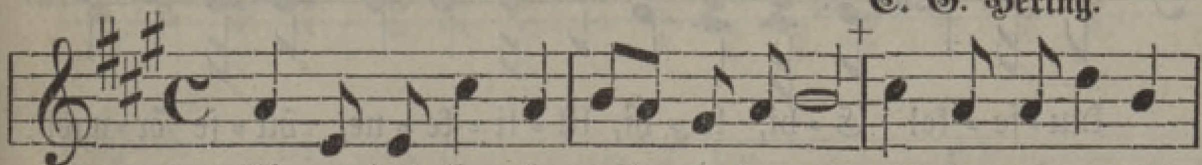

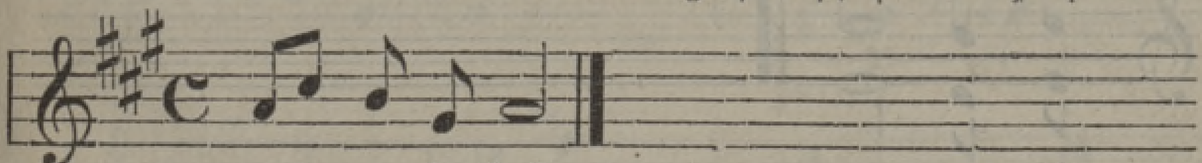
Kirjuta c-, g-, d- ja a-duur-tooni-redel üles ja wõrdle (sarnasta, pane kõrwu) nende toonid, astmed ja eesmärgid.

6. Hommikul.

C. G. Hering.

1. Pi - me-dus ka - ob wal - gu-se eest, päi - ke jo paistab

pil - we - de seest.

2. Lindude laulud täidawad tuult,
Lillide ilu paistab kui kuld.
3. Issandat kiitku minugi keel,
Et ta mind kaitsnud pimedal ööl.

J. Jung.

la la la la etc.

Noodi õpetuse kordamine.

7. Lillike, linnuke, rinnake.

Kergeste. A. Piirikiwi.

1. Kas wa, kau=nis ka = se = ke = ne, kul = la kal = lis kuu = se = ke! E = hi, le = hi, lil = li = ke = ne, õit = se õr = nast', õi = e = ke.

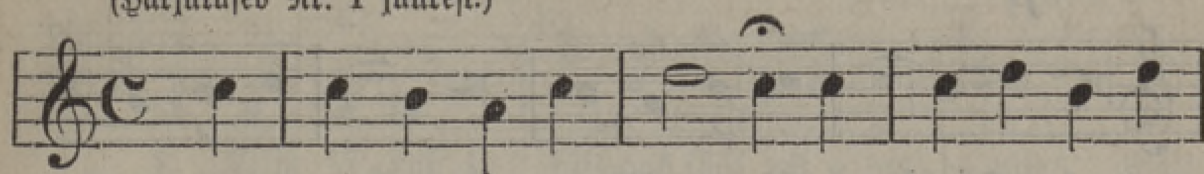
2. Kuku, kuulus käokene,
Hüüa, ööpik=linnuke!
Liiri lööri, lõokene,
Piiri pääri, pääsuke!
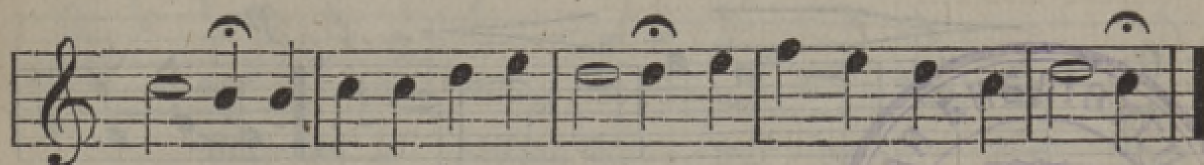
3. Tuksu, puksu, südameke,
Kewade sind kergitab!
Rõõmustele, rinnakene,
Lille lõhn sind liigutab!

A. Piirikiwi.

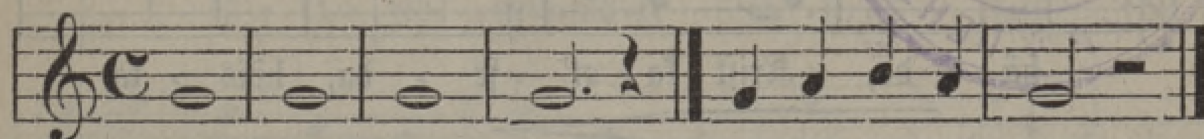
8. Mu süda, ärka üles.

(Harjutused Nr. 1 juurest.)

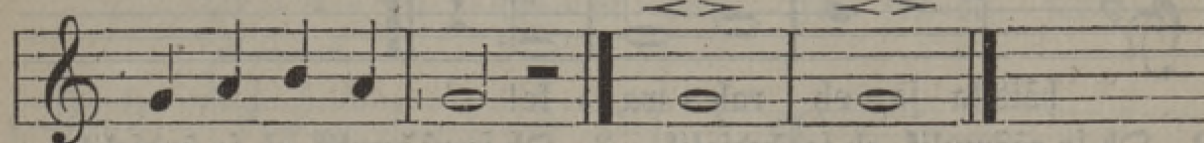

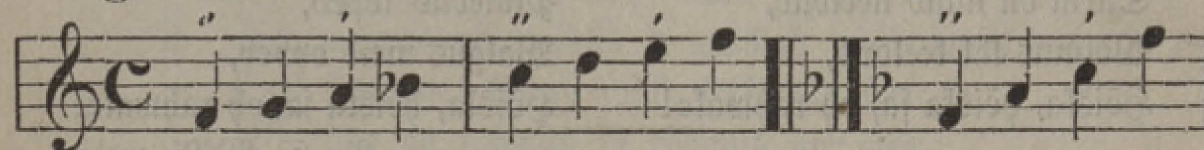
a. p f p f b. p

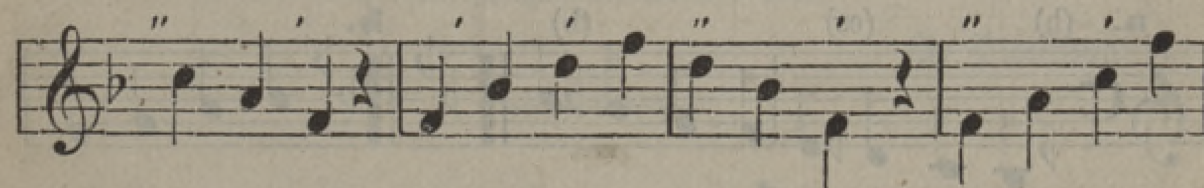

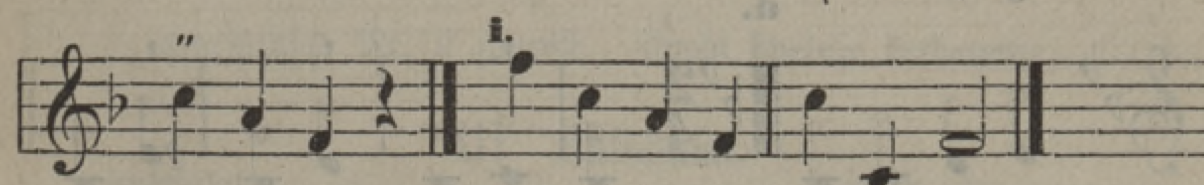
d. f e.

g. *p* *f* h.

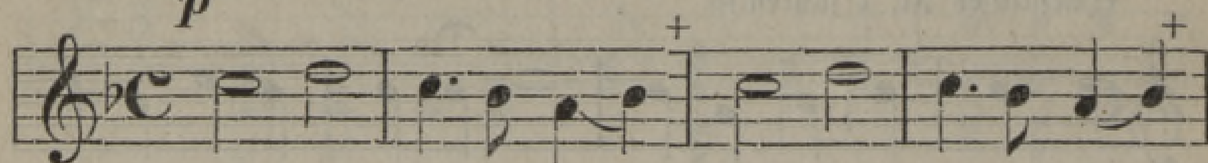

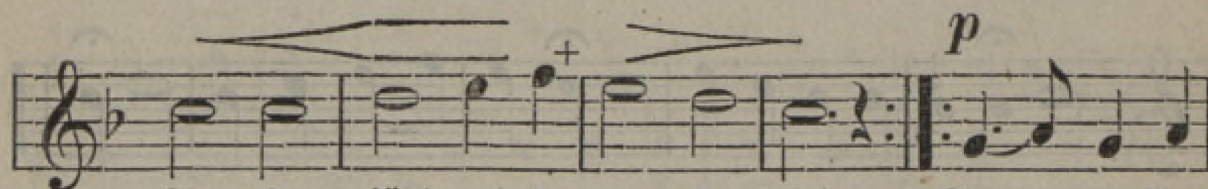

Mis tooni-redel on **g**? Kus on täied, kus pooled astmed? Mis pärast on h asemel b? p = piaano = tasa, f = forte = kõwaste; < hääle paisumine, > hääle kahanemine.

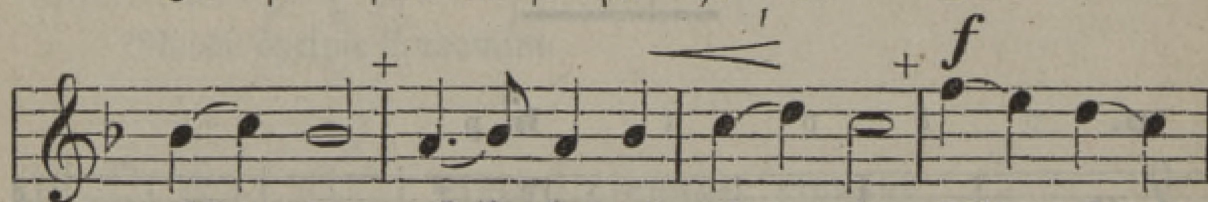
9. Kolm suurt püha.

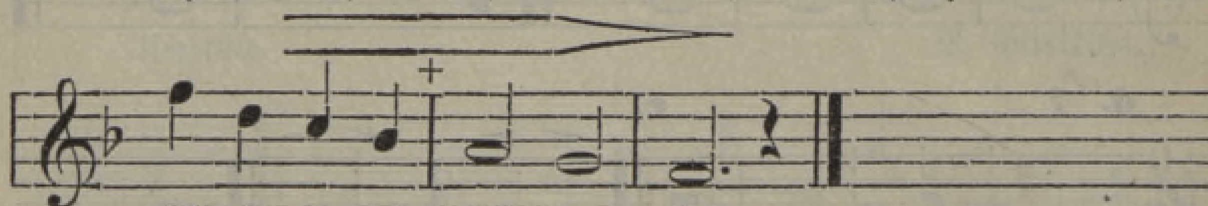
1. Oh sa rõõ-mu-lik, oh sa õnd-sa-lik

Jee-su sünd-mi-se pü-ha-ke! Suur o-li

hä-da, Krist ka-ot' se-da, hõis-ka,

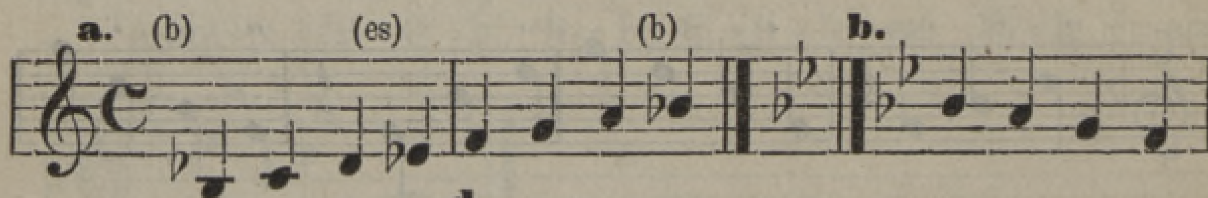

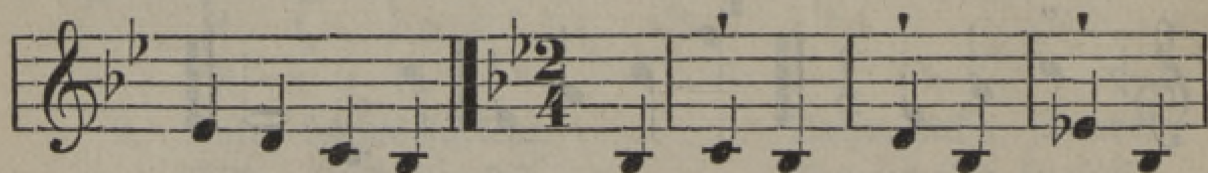
hõis-ka sa, oh rah-wa-ke!

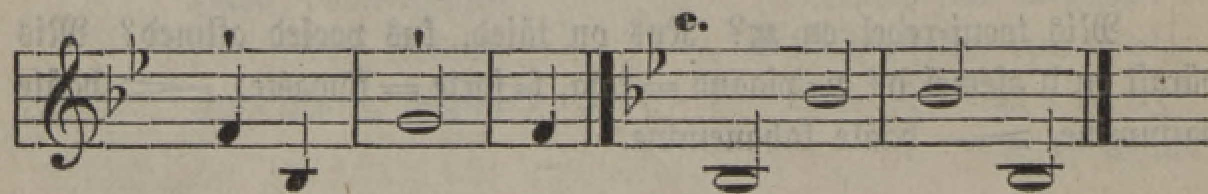
2. Oh sa rõõmulik, oh sa õndsalik
Jeesu tõusmise pühake!
Surm on nüüd neeldud,
Wõimus tal keeldud,
Hõiska, hõiska sa, oh rahwake!

3. Oh sa rõõmulik, oh sa õndsalik
Waimu saamise pühake!
Pimedus lõpeb,
Walgus meid õppeb,
Hõiska, hõiska sa, oh rahwake!

A. H. Willigerode.

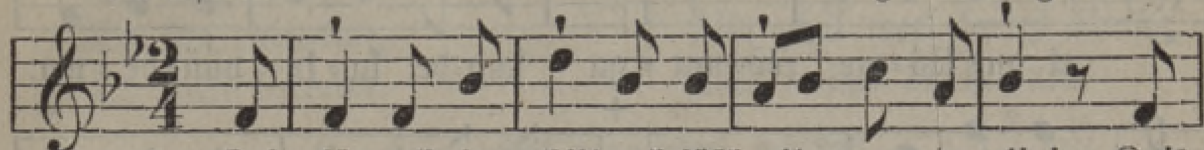

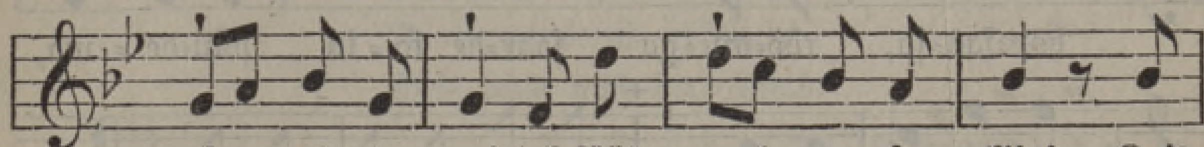

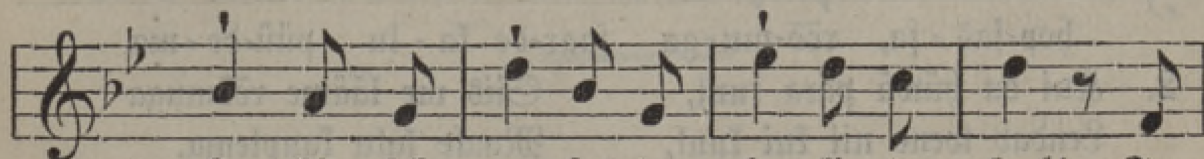

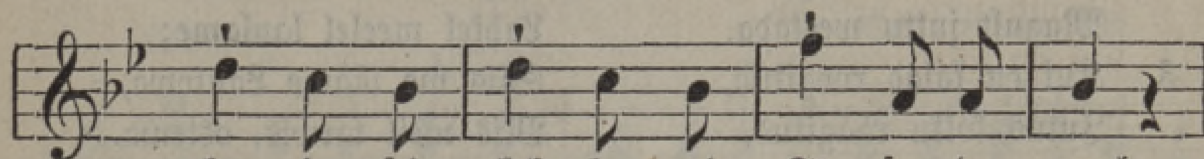
10. Betlema wäljal.

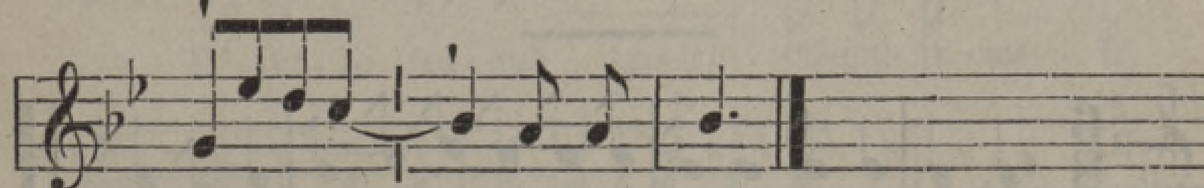
Röömsaste. H. G. Nägeli.

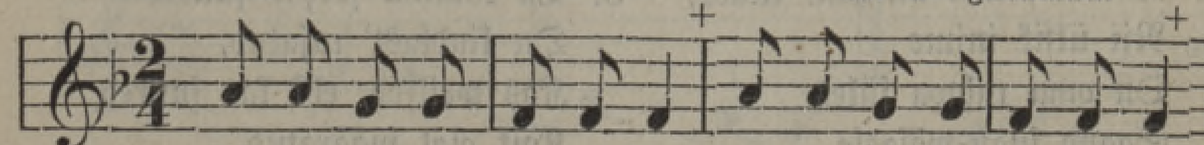
2. See walgus nii paistis ja paistab nüüd weel,
Sest Issandat kiidab nüüd kristlaste keel;
Me süda on rõõmus ja rõõmus me meel:
Me rändame walguses õndsuse teel.

A. Piirikiwi.

Harjutused Nr. 9 juurest. Noodi õpetuse kordamine.

11. Kalapüük.

Lustilikult. K. A. Hermann.

et me lää=me rõõ=mu=ga saar=de ka=lu püü=de=ma,

hop=sas=sa, rõõ=mu=ga saar=de ka=lu püü=de=ma,

hop=sas=sa, rõõ=mu=ga saar=de ka=lu püü=de=ma.

2. Kui on hüwä pära tuul,
Lendab wene nii kui kuul,
Aega siis ükstõisega
Magust juttu westada.

3. Kui on kalad roogitud,
Jutus kokku räägitud,
Siis me lääme rõõmuga
Maale kalu kauplema.

4. Koju tulles kenaste
Lahkel meelel laulame;
Siis me lääme Lautowa,
Mis meil tarwis, ostema.

K. A. Hermann r. laulu järel.

6/8 taktis on rõhk esimese ja neljandama kaheksandiku pääl.

12. Lahkuja.

Paeziello (z=ds.) Itaalia wiis.

1. Teid ma=ha jät=tes, kal=lid, mul sü=da wa=lust keeb; oh

armsad nooored, kal=lid, mis se=da kül kõik teeb?

2. Kui oks, mis on puu külles,
Nii üksik inime
On oma rahwa süles
Saand sugu=wõsasse.

3. Ta rammu joojad juured
On kindlast' rajatud,
Kas weiksed, ehk kas suured,
Kõik osal määratud.

4. Seepärast lahkumine
On maha jätmine,
On ära raiumine,
On katki kiskmine.

5. Ja kui on mööda läinud
Jo lahkumise tund,
Mis pääl meel kartes käinud,
Siis tuttaw on ta sund.
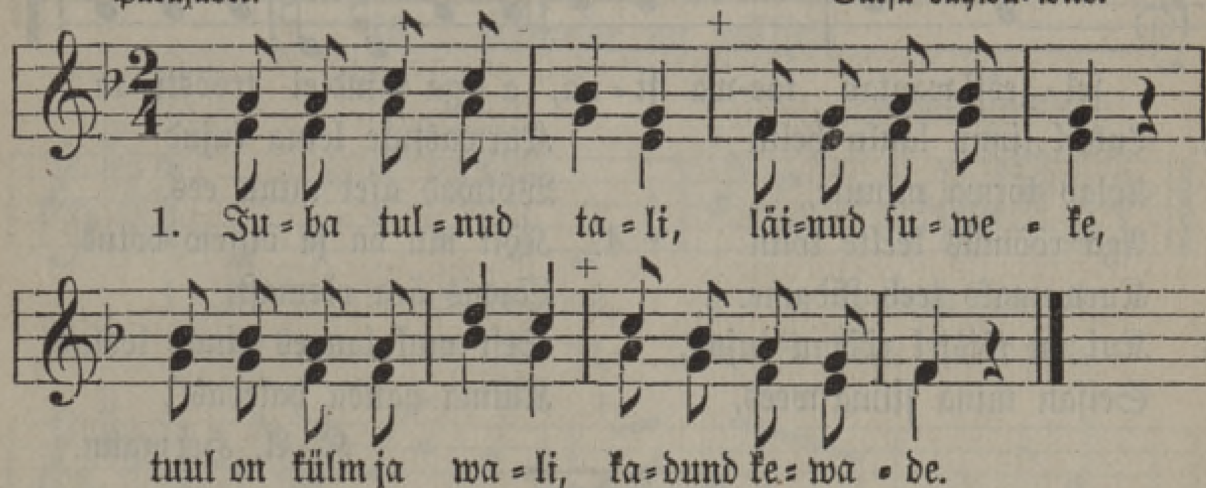
6. Siis alles hing weel märkab,
Kui kalliks pean teid,
Ja tunni ootus ärkab,
Mis ühte toob kord meid.

M. Jürmann.

---

13. Talwel.

Parajaste. Saksa rahwa=wiis.

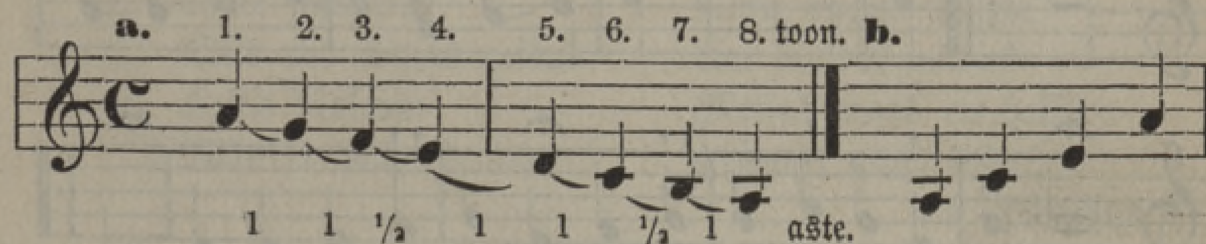

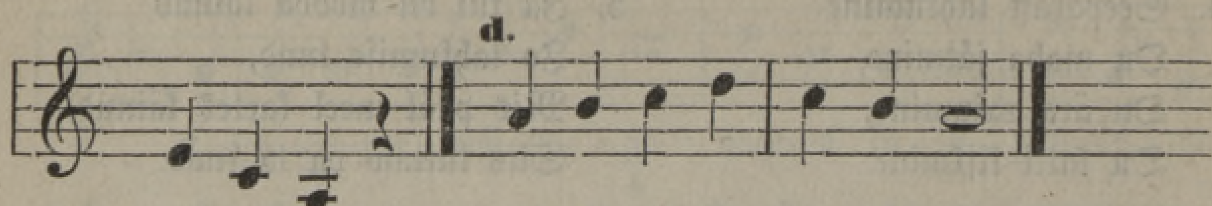
2. Lillike nüüd magab
Lume katte al,
Kuni päike jagab
Soojust kõrgemal.

3. Lillike siis tärkab
Mullast priskeste,
Linnu hääl siis ärkab,
Hõiskab suwele.

4. Külm ei kesta kaua,
Tali taganeb:
Päike teeb neil' haua, —
Suwi õilmitseb.

A. Piirikiwi.

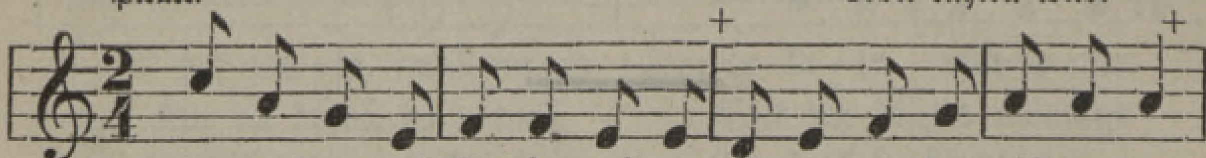

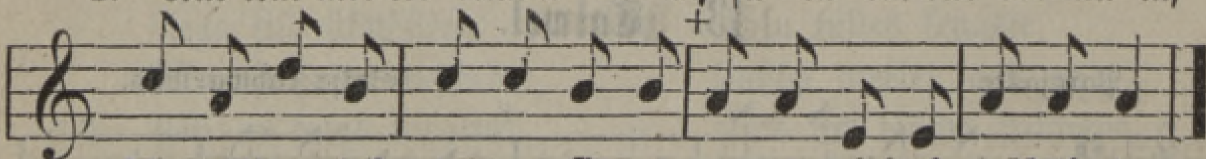
A-mol-tooni-redel; ta kõliseb pehmeste, haledaste; duur kõliseb kõwaste, rõõmsaste.

14. Leinaja.

Pikalt. Eesti rahwa-wiis.

1. Kur-wal mee-lel kõnnin mi-na, sü-da rin-dus rõõ-mu-ta,

sel-gest' waatab tae-wa si-na, a-ga mind ei tröösti ta.

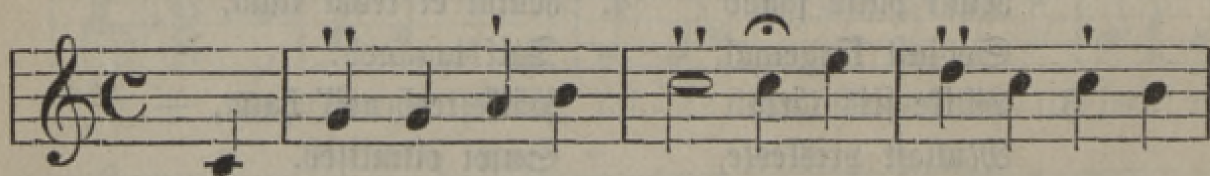
2. Lustil linnu laulu helin
Kõlab kõrwa minule,
Aga rõõmus keelte kõlin
Kurwemaks teeb südame.

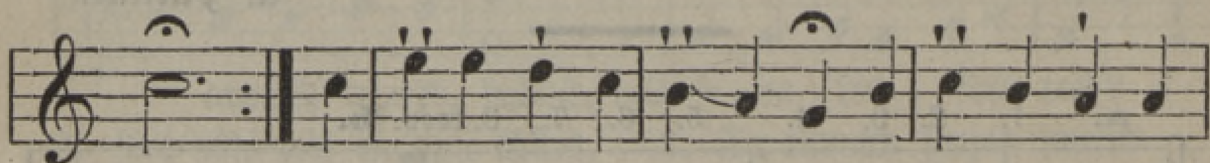
3. Kui on tõistel rõõmu tujud,
Seisan mina silma wees,
Kurwastuse leina kujud
Wõtwad aset minu ees.

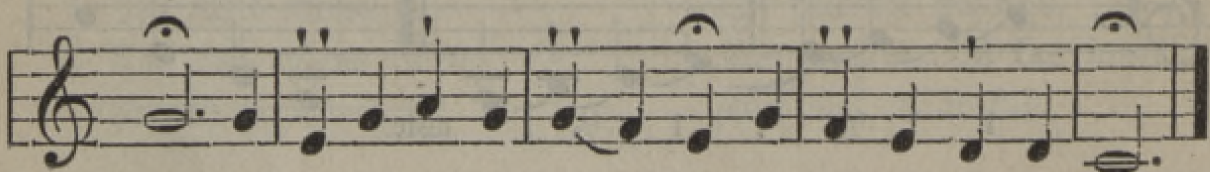
4. Kõik mu õn ja õitsew ootus
Lõppis ära olemast,
Sest mul langes ainus lootus
Külma hauda haledast'.

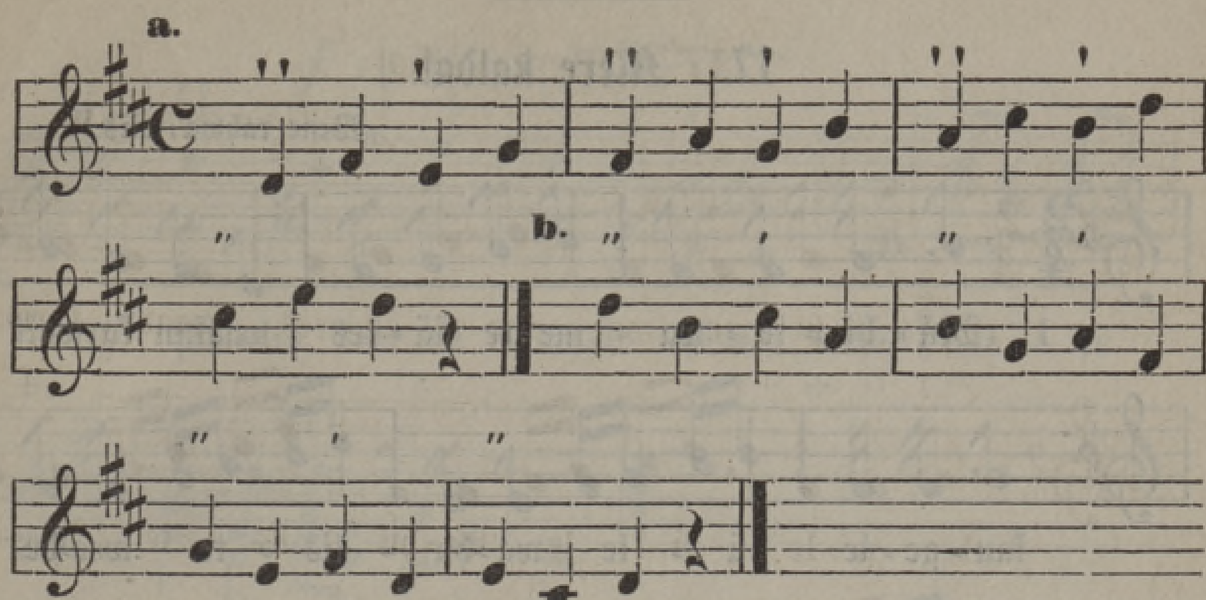
K. A. Hermann.

15. Ma tahan jätta maha.

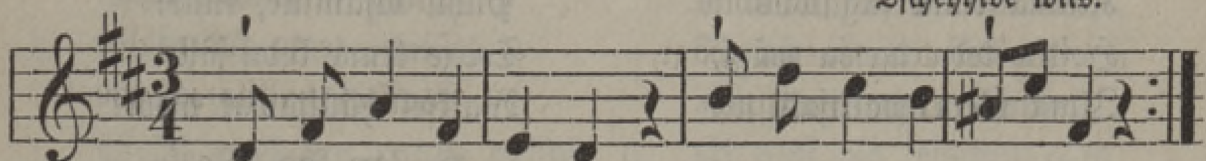

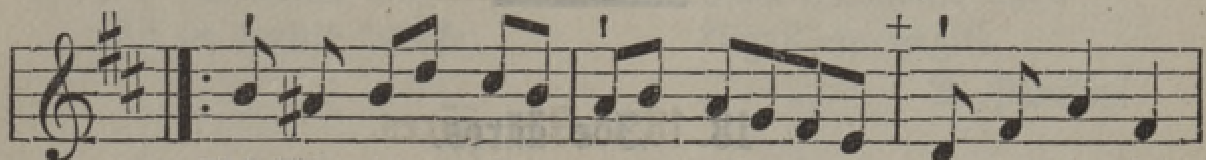
(Seda harjutust on tarwis sagedaste laulda). Noodi õpetuse kordamine.

16. Kewade on wäljas.

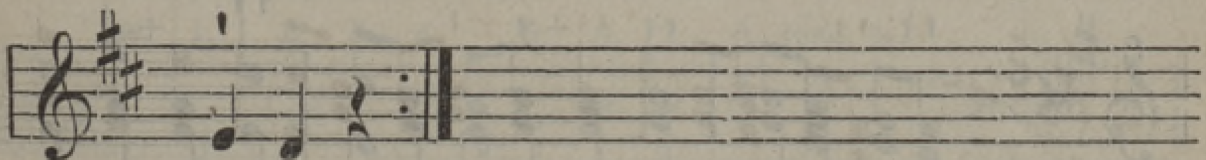
Tschehhide wiis.

1. Ke = wa = de on wäl=jas, ä = ra ka=dund ta = li;
Ke = wa = de on ke = na, ta = li külm ja wa = li.

Ehk kül ta = li wa = li ___: ke = wa = de sai
tal=wel ka = dus na = li ___, nä = gi su = we

wõi = tu,
sõi = tu.

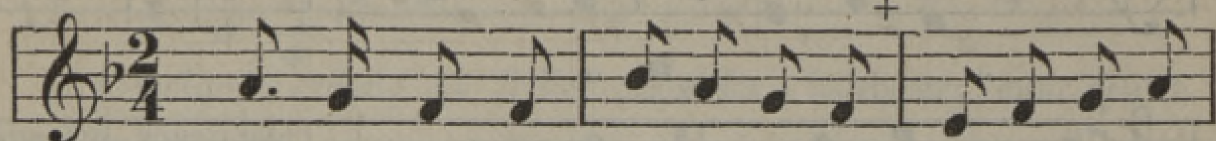
2. Lahke linnukene:
Miks end metsas peidad?
Kallis käokene:
Miks sa hääle heidad?

Niitu nurme paljad:
Ära lauldes wiida!
Metsad maad on haljad:
Kewadet nüüd kiida!

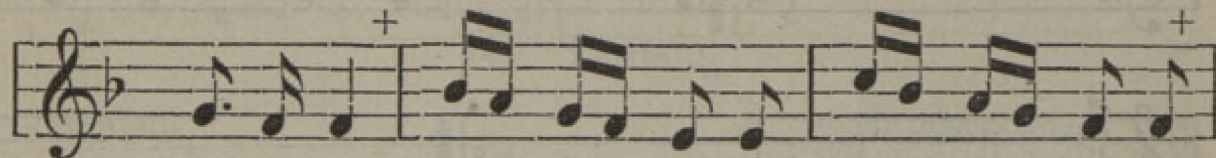
A. Piirikiwi.

17. Mere kaldal.

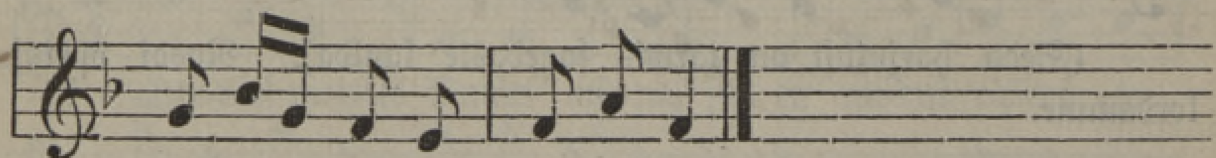
Wene rahwa=wiis.

1. Mü = hi = ſe = wa me=re ää = res waatan kurwalt

kau = ge = le ü = le wa=hu = lis = te woo=de

ſaa = re = le, kus ſõb = ra = ke.

2. Teda ſaab ehk neelma meri,
Katma kinni ſügawus.
Hoitku teda taewa wägi,
Ilma ülem walitſus.

3. Sõua lahkemine, laine,
Puhu taſamine, tuul!
Tooge tema kodu jälle
Waikſel hällitawal wool!

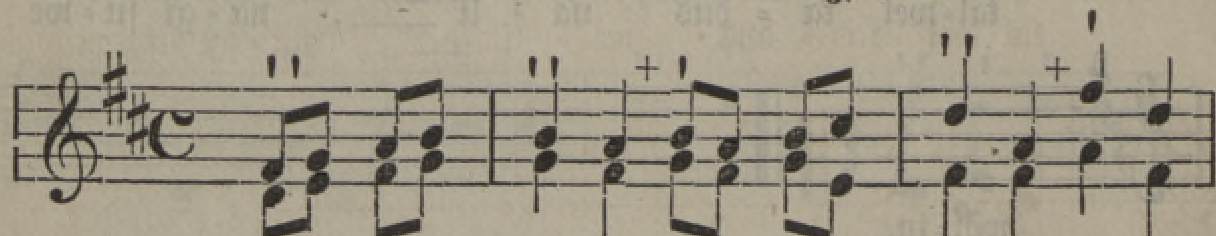
Dr. M. Weske.

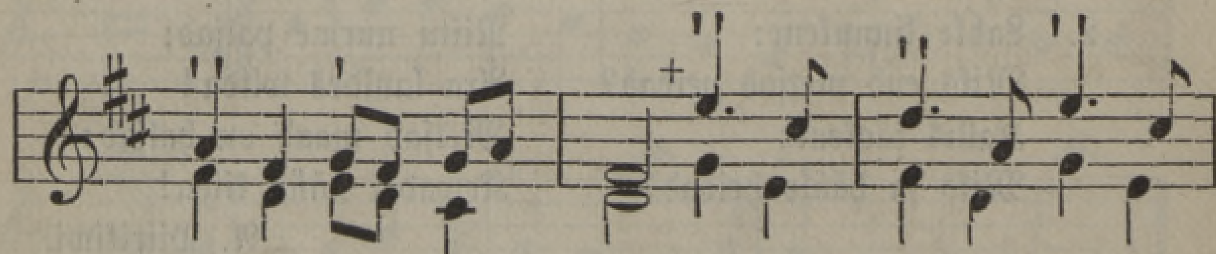
18. Jõe äären.

Mahedaste.
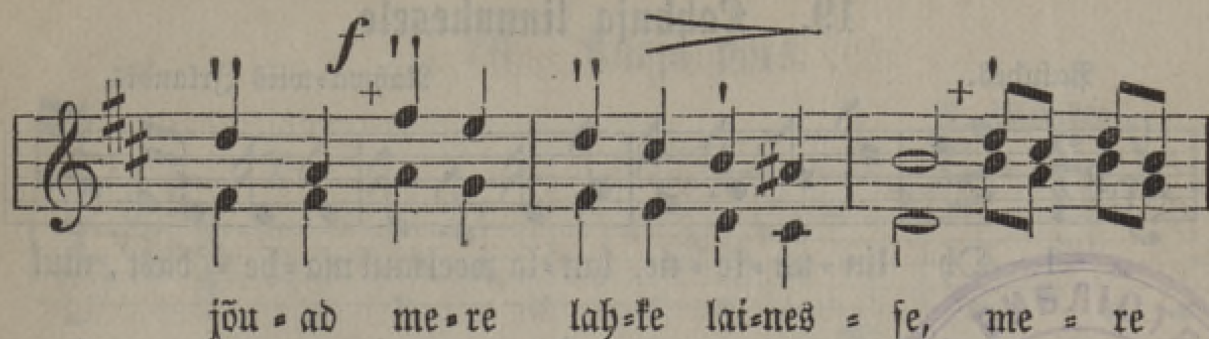
Righini. Itaalia wiis.
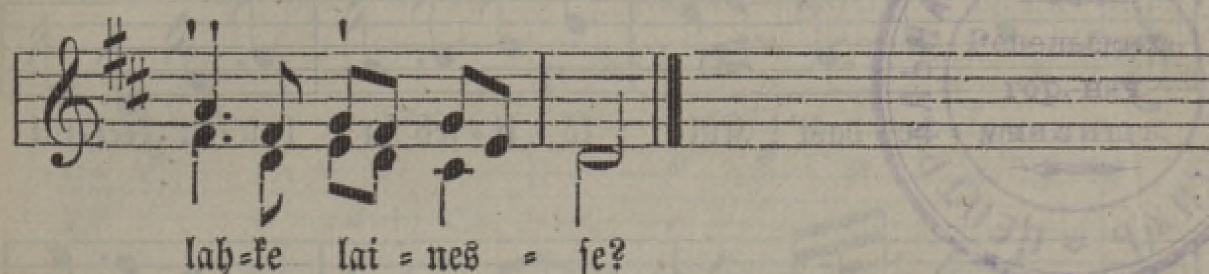

1. O = ja = ke = ne, ku = hu sõu = ad, ku = hu

lan=ged, lai = ne = ke? Jõ = e = ke, kas pe = a

2. Mina nõuan, mina ſõuan
Laia mere laineſſe;
Kuhu ſõuan, ſinna jõuan,
Jõuan kauni kaljule.

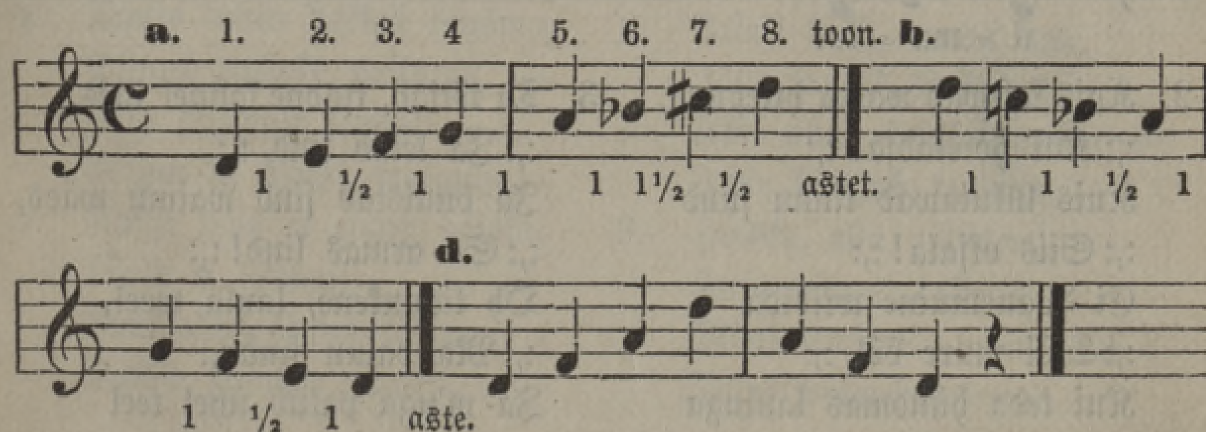
3. Ojake, ſiin klada kaiſul
Lõbus paika puhata:
Wiibi weel mu palwe paiſul
Ojekeſte hõlmalla!

4. Kül on ojekene ilus,
Kül on kaunis kaldake,
Aga mere woode wilus
Laſk'wad lained lahkeſte.

5. Meres kannan mina laewa,
Kannan kauniſt kalakeſt;
Mereſt tõuſen üles taewa,
Hüppan maha pilwedeſt.

6. Ei mul ole ſeismiſt ojas,
Peatuſt ei meresgi:
Ilma iſa kaunis kojas
Liigub elu kõigiti.

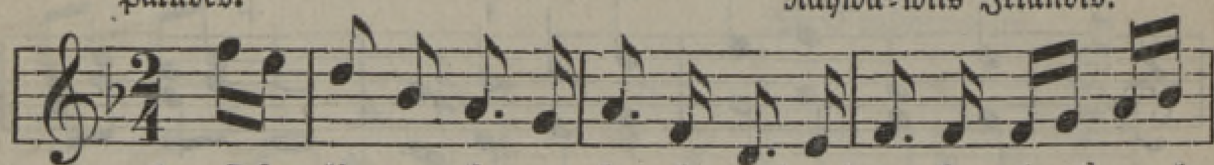
A. Piirikiwi.

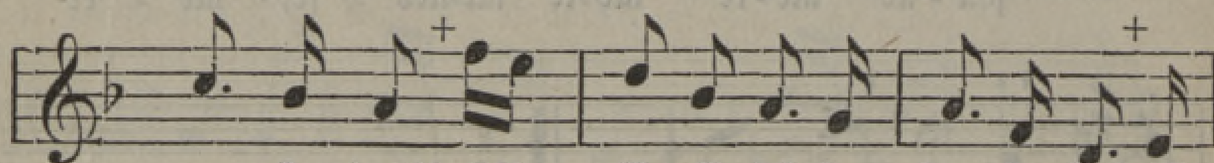

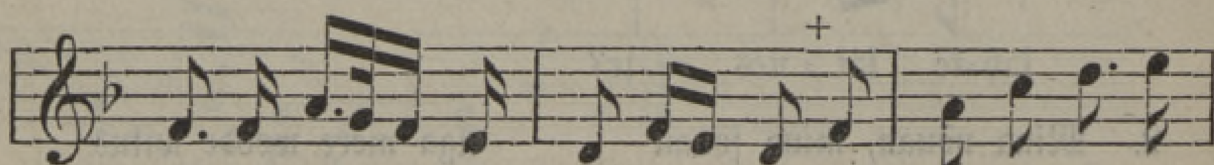
Tõuſewa ja langewa mol=redeli ſäädus; keelmiſe märk ♮ ütleb, et eesſeiſaw ♯ ehk ♭ ſes taktis ei makſa.

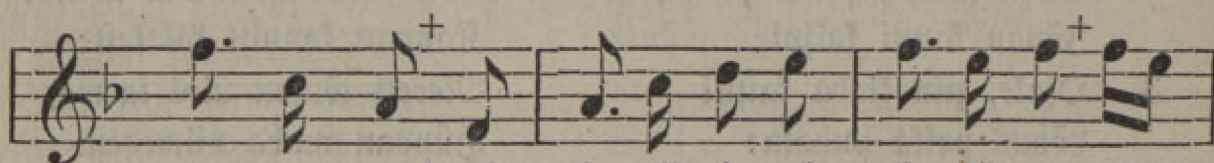
19. Lahkuja linnukesele.

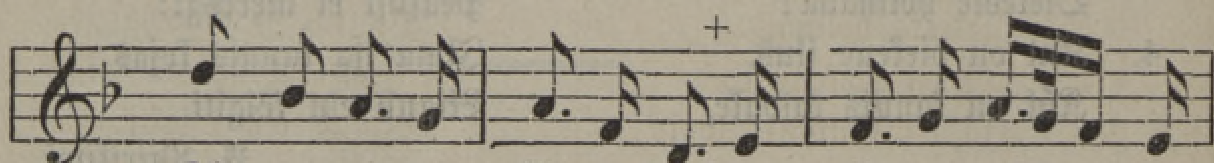
Paludes. Rahwa-wiis Irlandis.

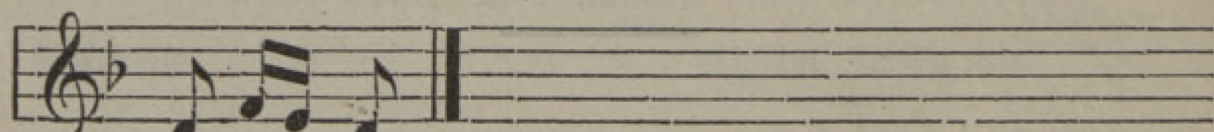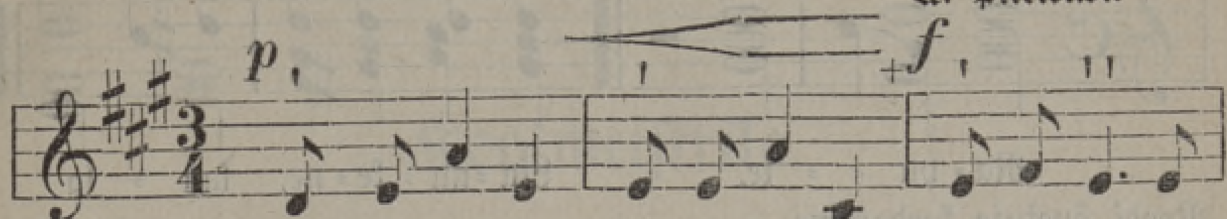

2. Kuis koſtwad wastu hiiepund,
:,: Kui hõiskadſa! :,:
Kuis lukutawad linnu ſuud
:,: Siis okſala! :,:
Ei Wanemuine wiibida
:,: Wõi mure ööl, :,:
Kui teda hüüdmas lauluga
:,: Sa oled tööl: :,:

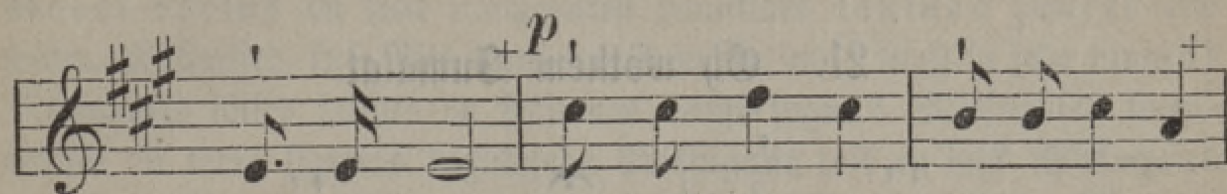
3. Ta tõttab, kuldne kannel käes,
:,: Ja leiab ſind, :,:
Ja õnnistab ſind waimu wäes,
:,: Sa armas lind! :,:
Oh linnukene, laula weel,
:,: Ma palun ſind :,:
Ja m'uga palub ühel teel
:,: Sind Eesti pind! :,:

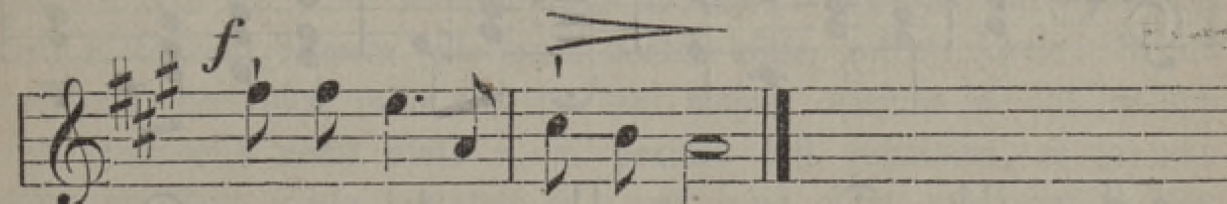
A. Reinwald.

20. Karja pois.

A. Piirikiwi.

2. Rahul lambad rohtu maitswad,
Talled kõrwal tantsiwad,
Linnud ümberkeeru lendwad,
Lillid läigitawad maad.

3. Lõo hõiskab õite õhul
Keerutelles kõrgele,
Lõo lõõrituse sekka
Kõlab ka nüüd karjane.

4. Tuule tuhin hakkab tõusma,
Pilwed paksuks paisuma, —
Ikka ligimale lendab —
Wihm jo walab wälguga.

5. Karja pois ei enam hõiska,
Lõoke ei laulagi,
Lambakari kogub kokku,
Talled jääwad wagusi.

6. Karja pois nii aja tuuled,
Aja tormid tulewad,
Ära rõõmu, ära noorust
Wiledaste wiiwad nad!

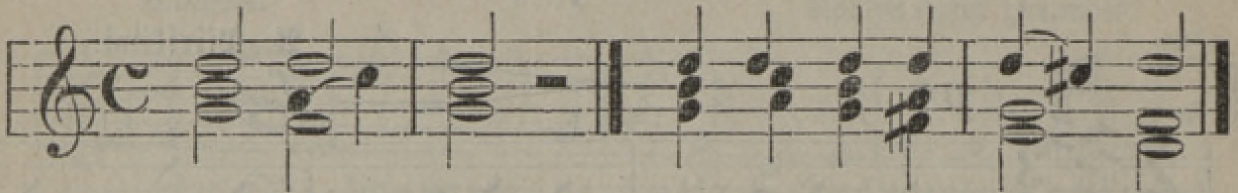
7. Pikse tümin kõmab kaugel,
Sadu sõitnud kaugele;
Päike paistab wihma tilku
Rohu ladwul lahkeste.

8. Laiali lääb lamba kari,
Jälle laulab lõoke;
Kõik nüüd kosub kaunimine,
Jälle hõiskab karjane.

9. Hõiska, ella poisikene,
Kasu põlwel kasinal!
Mõni kurbdus, mõni mure
Tuleb põlwel tulewal.

Dr. M. Weske.

a. b.

Ra = hu = = le. Lin = nu = ke = ne, lau = la.

Noodi õpetuse kordamine

21. Oh wõtkem Jumalat.

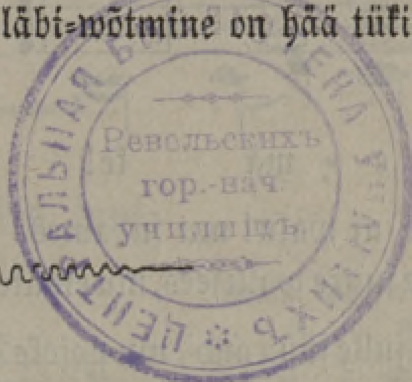
Koolmeistrile.

Noodi õpetus on seda raamatukest pruukides laulude juures ette wõtta. Küsimised, kui: Mis tooni-sugus on see laul? Kust sa seda tunned? Missugused tõised laulud on sessamas tooni-sugus? Missugused tooni-redelid on tema ligimad sugulased? Missugune takt on tal? Missugused noodid ja sõnad on iseäranis rõhuda? Mitu takti on ta pik? Mitmesse jakku langeb see wiis? Kuda wiisi on ta laulda? (Tõsiselt, kurwaste ꝛc.); wõi ülesanded: Nimeta selle laulu noodid nime, pikkuse järele! kirjuta see tooni-redel üles, mille sees see laul heljub! Kirjuta see ehk see õpitud laulu-wiis pääst üles! ꝛc. ꝛc. peawad last juhatama, et ta oma nõuu ja jõuu järele laulukese üle aru wõib anda. Kui aeg ja jõud edasi minna kannab, siis leiab koolm. IV. raamatus selle üle laiemat seletust.

Hääle-harjutused on siin raamatu lõpul kokku säetud. Nad on iga tunni hakatuses hoolega laulda.

Niisamuti peab **p** ja **f** laulmine sagedaste ette wõetud saama. See wõib iga hääle-harjutuse juures sündida.

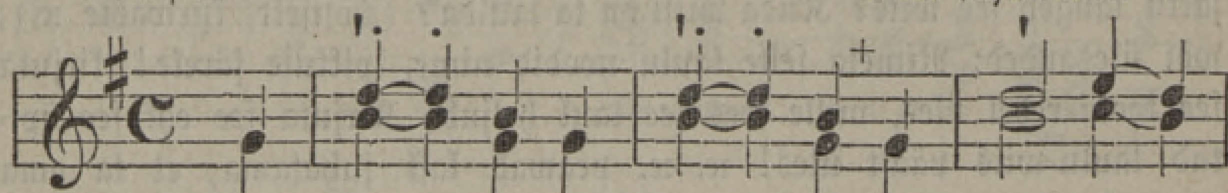
Ka siin pean meelde tuletama, et noodi-õpetus, hääle-harjutamine, laulu sõnade seletamine ꝛc. nõuud on, mis lapsi kaunile laulmisele peawad aitama. Nende mõnus läbi-wõtmine on hää tükikene rasket, aga kaunist wilja-kandjat tööd.

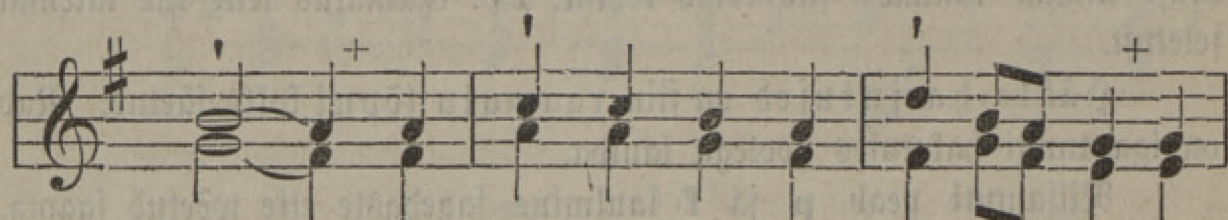

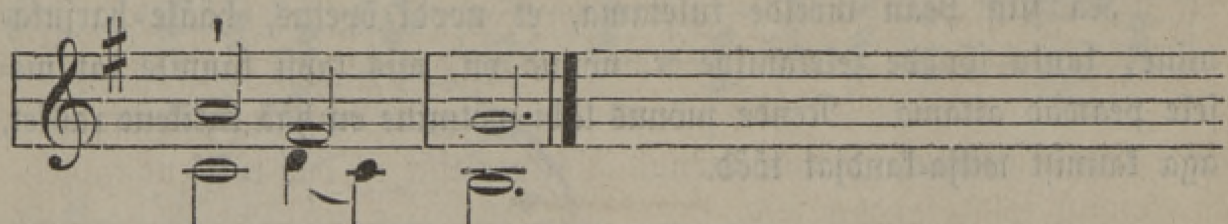
III.

1. Kus käisid sa?

Tõiselt. Eesti rahwa-wiis.

2. Ai walu, ai walu! mu südames,
Mu süda suure walu sees, mu emake!

3. Mis õde sulle süüa and', mu pojoke?
See halli kirja angerjast, mu emake!

4. Ai walu, ai walu! mu südames,
Mu süda suure walu sees, mu emake!

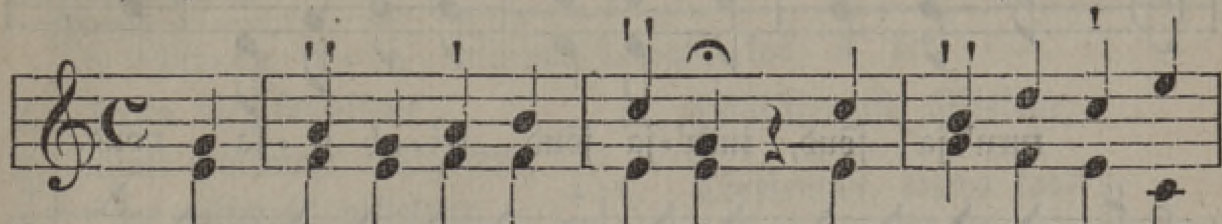
5. Mis õde sulle juua and', mu pojoke?
Sest punasemast pudelist, mu emake!

6. Ai walu, ai walu! mu südames,
Mu süda suure walu sees, mu emake!

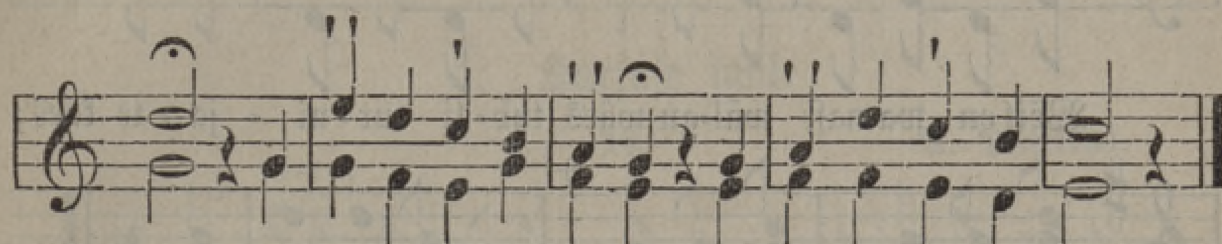
Rahwa-laul.

2. Õhtu rahu.

Parajaste. Scholinus.

1. Kui päe=wa kä=ra ae=ga ei and=nud pal=we=

le, ſiis as=tu õh=tu õu=e ja waa=ta ü=les=ſe!

2. Waat'! waguſi nad hiilgwad
Ja waatwad ülewelt,
Sind teretawad tähed
Kui iſa ſilmad ſäält.

3. Nii päewad, kuud, nii, aastad
Neid nägid taewa teel,
Nii päewad, kuud ja aastad
Neid näewad hiilgwad weel.

4. Kuis annab ſee ſul jõudu,
Kui ühes ſilmaga
Sa taewa tähte' poole
Wõid ſüdand ülenda'!

5. See käſi, kes neid ſäädis,
Et korda=mööda nad
Kõrg' taewa laotuſel
Sääl lendwad, piirawad:

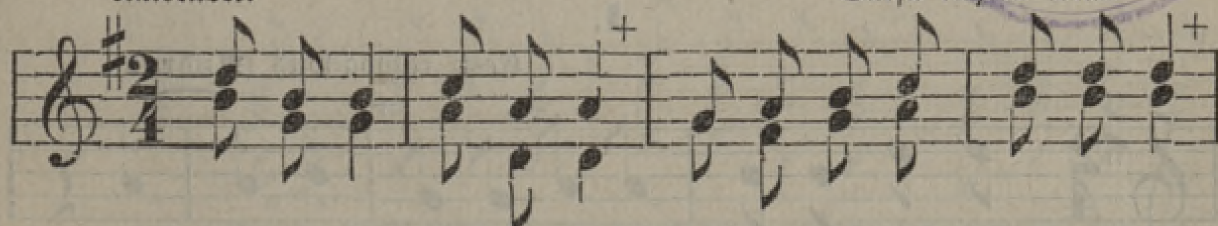
6. See kange käſi kaitſeb
Ka mind mu elu=teel,
See wägew käſi hoiab
Mu põrmu mullas weel.

7. Seſt häälitſeb mu ſüda,
Mind püüab waigista':
„Hing, kannata ja oota,
Sa pöörad kodu ka!"

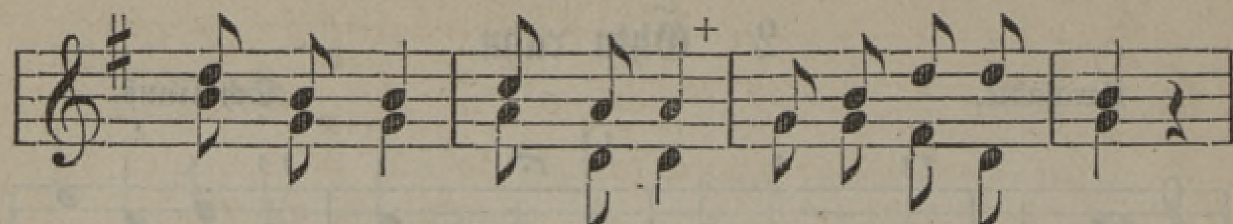
L. Koidula.

3. Turnija laul.

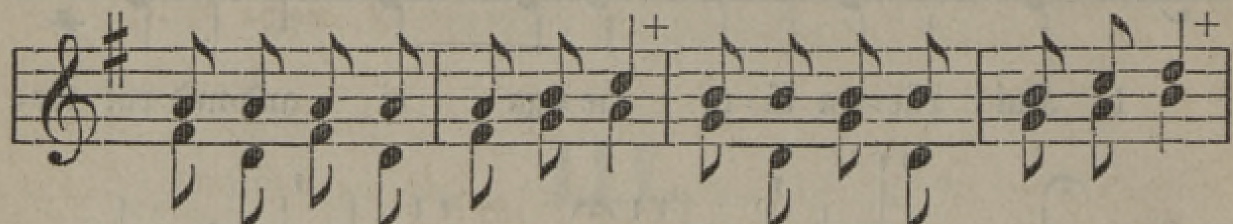
Kindlaste. Takſa rahwa=wiis.
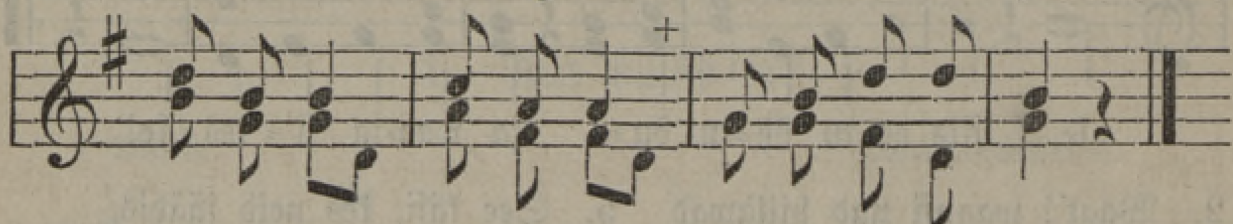

1. Tur=ni ſõit on mu wõit, ta mull' an=nab õi=get õit;

turn'=ja ſõud, turn'=ja jõud lei=ab ik=ka nõud.

Wõit on wa=naſt wäl=gu wäes tub=li tur=ni = ja = te käes;

tuu=le hood, we=te wood: kõik tal lah=ked lood.

2. Turnime
Tubliste,
See meid ſaadab rammule!
Kindel meel,
Selge keel
Tõuswad turn'ja teel.
Julgest' astub turnija,
Ei wõi teda ehmata'
Rootſi raud,
Surm wõi haud:
Kõik tal pidu=laud.

3. Turnida
Tahan ma
Noore priske jõuuga.
Hüüawad
Paſunad,
Kutſ'wad kuningad:
Raud ſiis rammu ülendab,
Waenlane meilt taganab:
Wahwaste
Hoiame
Oma piirikſe!
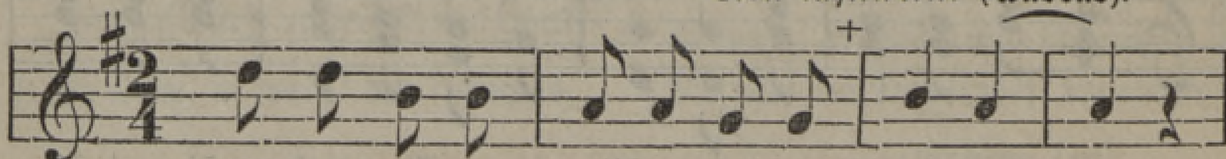
A. Piirikiwi.

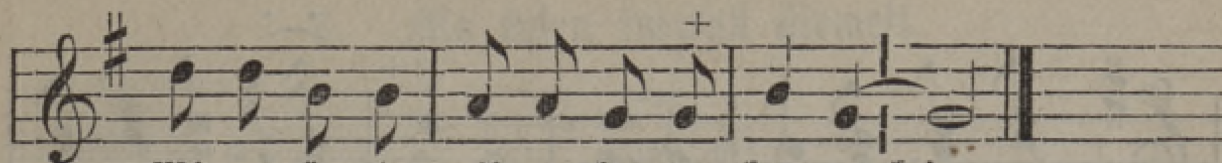
4. Karjaſe laul.

I.

Eesti rahwa=wiis (Audrus).

1. Mi=ne ü=le, wihma hoo=gu, kas = ke!

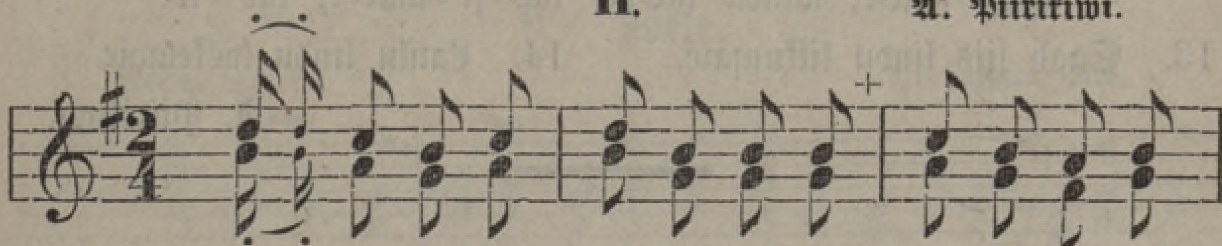

Mi-ne ü-le, wih-ma hoo-gu, kas-ke!

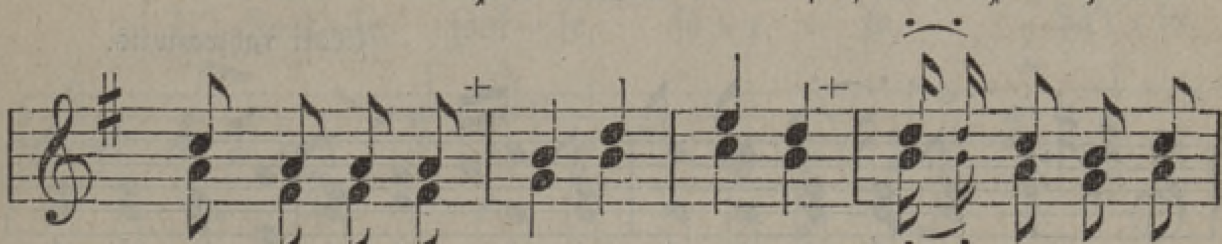
2. Kalla üle, kaunikene!
3. Wäsi wälkmast, wälgukene,
4. Lõpe pilkmast, piksekene,
5. Häälitsemast, äiksekene,
6. Tõrelemast, taewa taati!

5. Karjase laul.

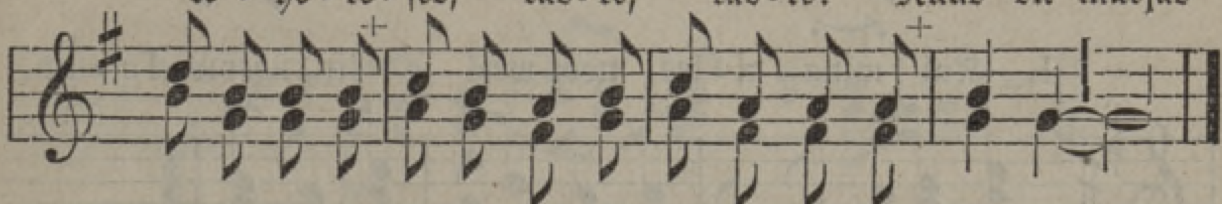
II. A. Piirikiwi.

7. Nüüd on märjad mät-ta-ke-sed, 8. märjad lehkwad

le-he-ke-sed, kas-ke, kas-ke! Nüüd on märjad

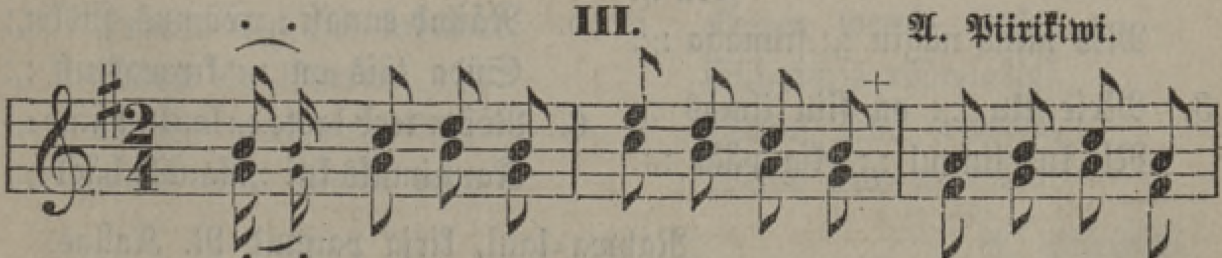

mätta-ke-sed, märjad lehkwad le-he-ke-sed, kas-ke!

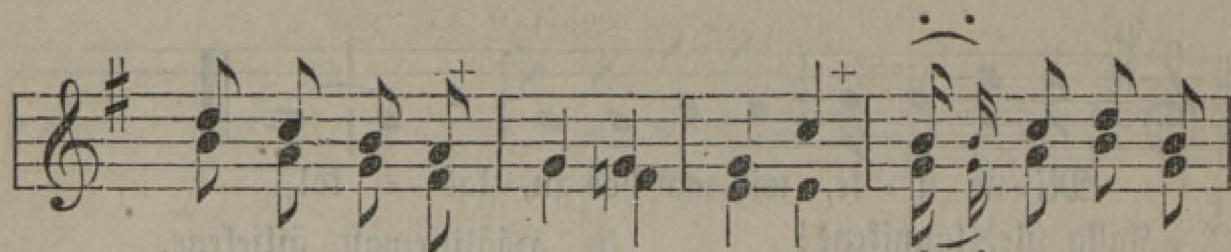
9. Jõgi nüüd jooksep jõudsamine, 10. Oja kallab kaunimine.

6. Karjase laul.

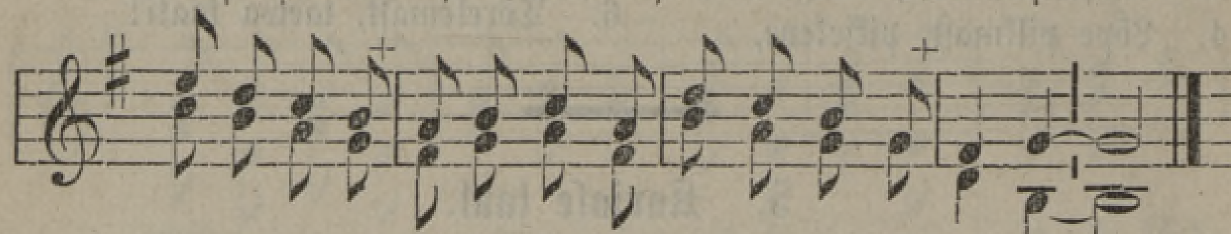
III. A. Piirikiwi.

11. Saawad siis tal-led tant-si-mai-e, 12. lam-ba kar-jad

kap = si = mai = e, kas = ke, kas = ke! Saawad siis tal = led

tantsi = mai = e, lamba kar = jad kap = si = mai = e, kas = ke!

13. Saab siis lindu liikumaie,

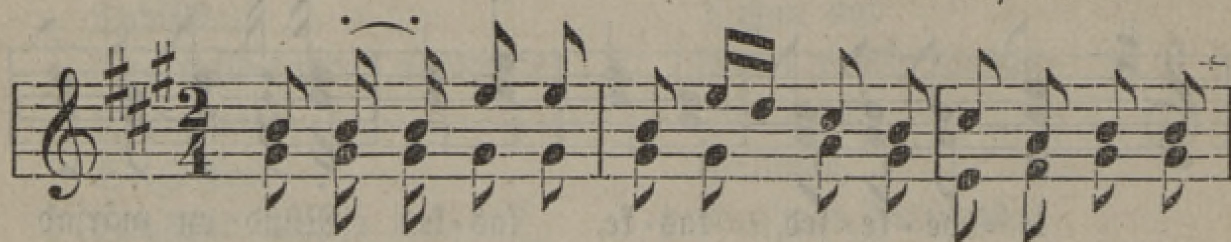
14. Laulu lindu laskemaie.

A. Piirikiwi.

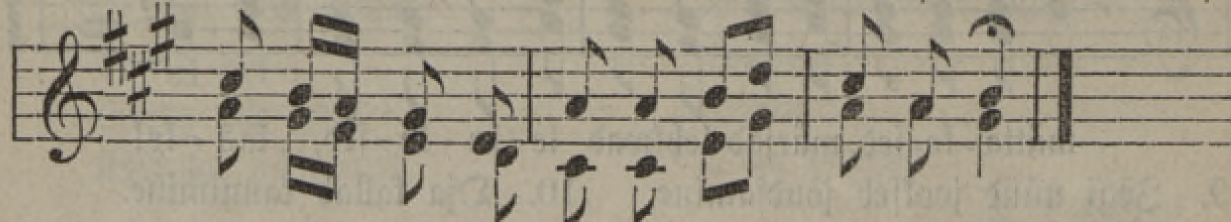
---

7. Meie elu.

Eesti rahwa-wiis.

1. Kui mina al = les noor weel o = lin, noor weel o = lin,

lap = se põl = wes män = gi = sin, mängi = sin;

2. Ei mina täädnud :,: muud kui seda :,:
Mis mina nägin :,: silmaga :,:.

3. Meie elu :,: on siin ilmas :,:
Nii kui linnul :,: oksa pääl :,:.

4. Ei meie tea, :,: kas mee saame :,:
Siin weel kokku :,: tulema :,:.

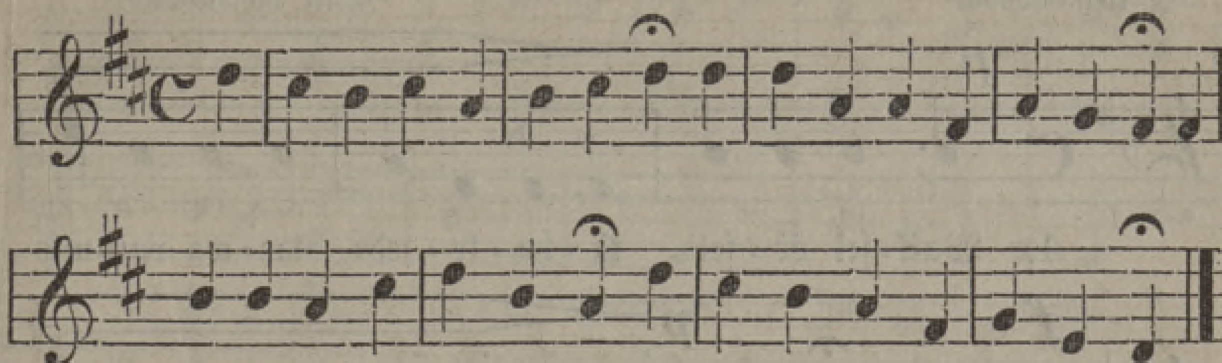
5. Näitab ennast :,: rõõmus, siiski :,:
Süda täis on :,: kurwastust :,:

6. Rõõm teeb laste :,: laulu hääle :,:
Kaunimaks kui :,: kandle hääl :,:.

Rahwa = laul, kirja pannud R. Kallas.

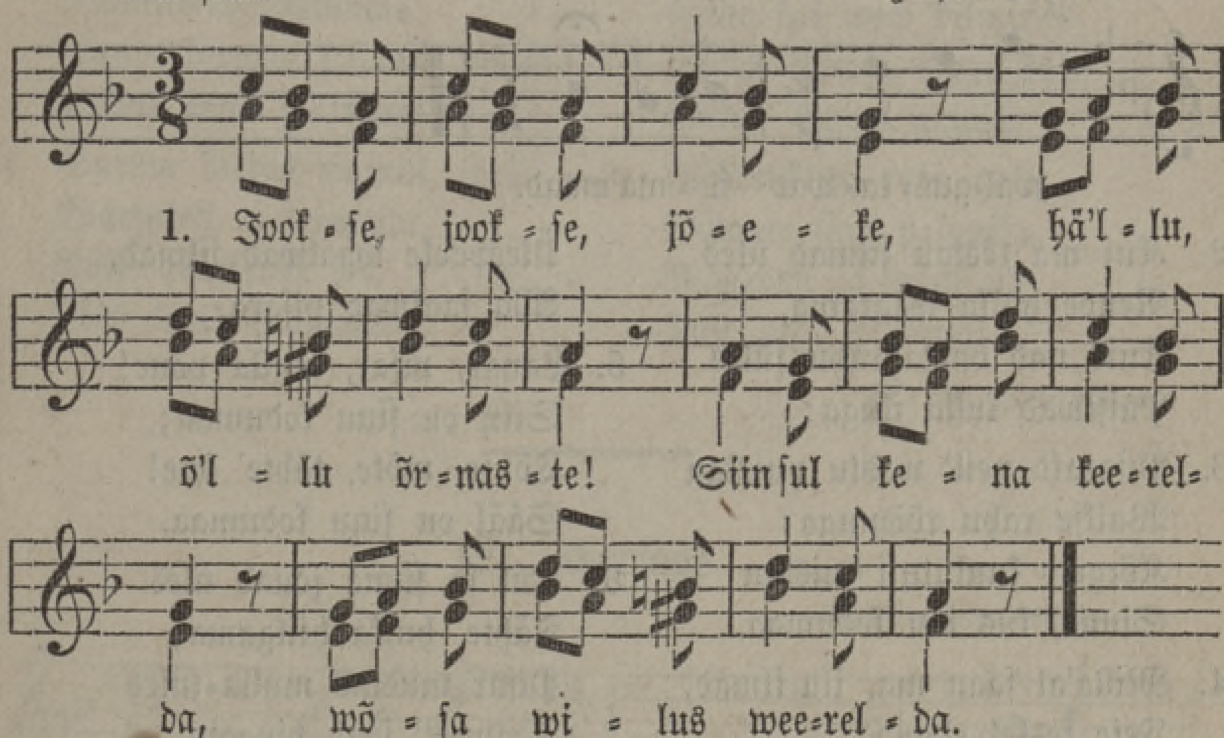
---

8. Ma tulen taewast ülewelt.

9. Jõele.

Rõõmsaste. Hispaania wiis.

2. Kui sa jõuad meresse,
Kaob kaunis kaldake,
Tõuswad suured tuule=hood,
Käiwad kõrges wete=wood.

3. Kaunis aeg siis kadunud,
Lõbus elu lõpet'ud,
Ei siis enne rahu saa,
Kuni leiad kindla maa.

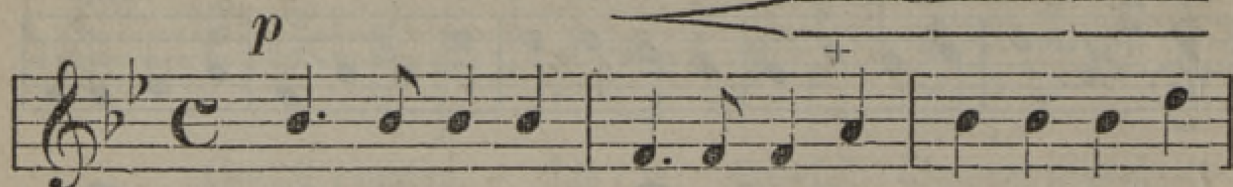
4. Jõeke, sest wiiwita,
Sind ma palun lauluga!
Laulan sulle lõbust wiit,
Enne kui sa lahkud siit:

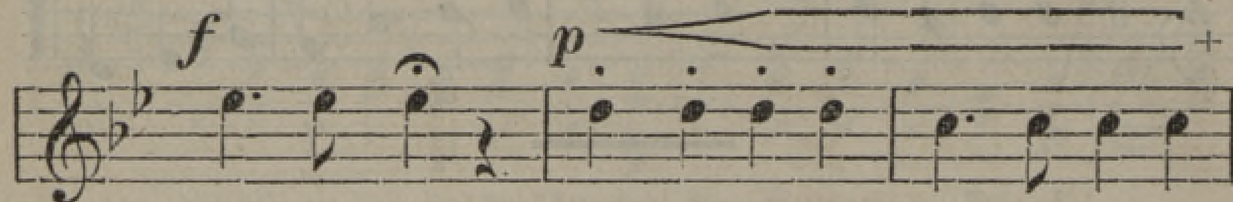
5. Keerle, weerle, jõeke,
Lilli=riigis rõõmsaste!
Metsas kena keerelda,
Wõsas ilus weerelda.

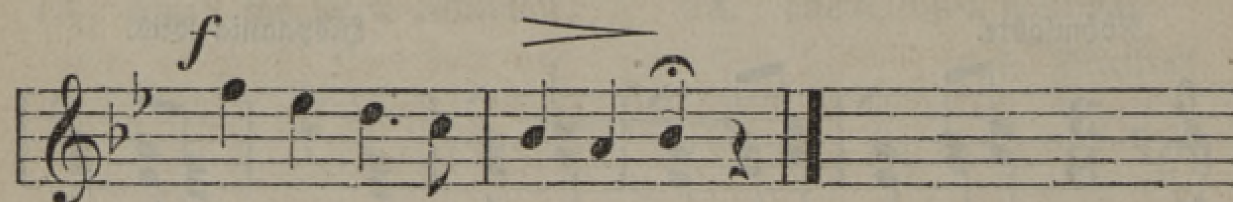
A. Piirikiwi.

10. Taewa tähed.

Aegamööda. Läti rahwa-wiis.

2. Kui ma tõstan silmad üles
Nende hulka waatama,
Kuis nad õndsa rahu süles
Paistwad kulla iluga:

3. Pisaraid neil' wastu puistan
Waikse rahu rõõmuga;
Kõrgeid kuulutusi tuiskan
Sinna, kus mu kodumaa.

4. Milla'al saan ma, ilu-ilmad,
Teie keskel elama?
Ülespoole waatwad silmad,
Alla saatwad pisara.

5. Lange, pisar, mulla põue!
Siin on sinu kodumaa;
Tõuse, mõte, tähte' õue!
Sääl on sinu kodumaa.

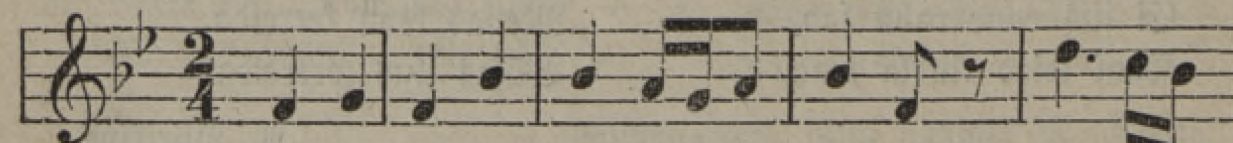
6. Kül sa sinna jõuad üles
Tähte' hulka hiilgama;
Pisar mustas mulla-süles
Igawest' saab hingata.

Salm 1, 2, 3 A. Reinwald; 4, 5, 6 A. Piirikiwi.

---

11. Wihm.

Tasa. Ramo. Prantsuse wiis.

2. Orasrohi närtsind orus,
Kannikesed kustumas
Puude ladwad seiswad norus,
Põllul põud jo istumas.

3. Surma kartus wainul, jõel,
Warjukest ei taewalla,
Päike põletama õel,
Jões kalad kuiwalla.

4. Lõppend pea põllult wili,
Enne kui weel õilmitseb,
Hukas külwja, nagu küli,
Lõikus' lootus alaneb.

5. Wihmukene, tule, tule,
Ootame sind palwella,
Mägedest ja orust üle
Tule pikse pilwega!

C. R. Linnutaja.

12. Karjane.

Wene rahwa=wiis.

tu = leb meel = de see, 3. Sind, kal = lis tae = wa
te = ma tal = le = ke. et hoi = ad, kait = sed

kar = ja = ne, ma tä = nan sü = da = mest,
hel = des = te mind, o = ma tal = le = kest.

M. Körber.

13. Nüüd on see päew jo lõppenud.

14. Kolm suurt püha.

Pikkamisi.

Sitsiilia rahwa=wiis.

p

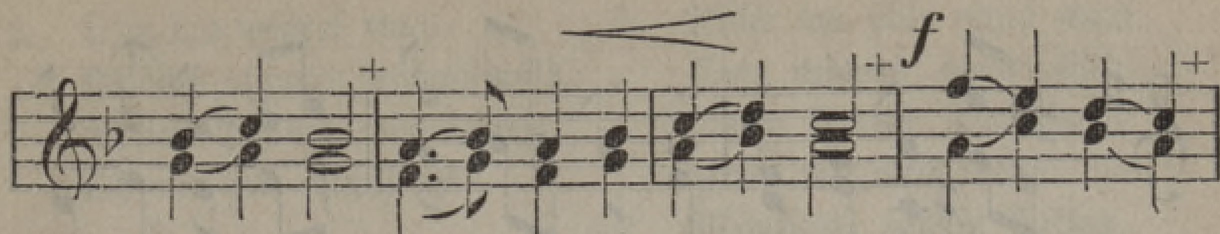
1. Oh sa rõõ=mu = lik, oh sa õnd = sa = lik

f

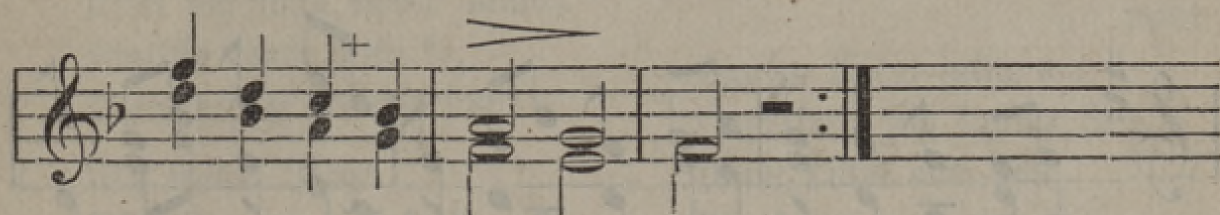
Jee = su sündmi=se = pü = ha = ke!

p

Suur o = li

hä = da, Krist ka = ot' se = da, hõis = ka,

hõis=ka sa, oh rah = wa = ke!

2. Oh sa rõõmulik,
Oh sa õndsalik
Jeesu tõusmise=pühake!
Surm on nüüd neeldud.
Wõimus tal keeldud,
Hõiska 2c.
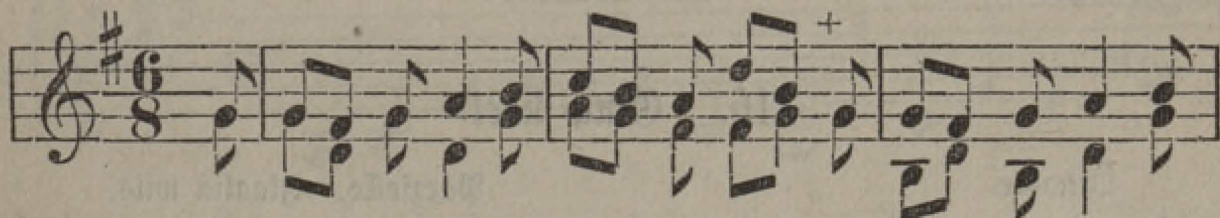
3. Oh sa rõõmulik,
Oh sa õndsalik
Waimu=saamise=pühake!
Pimedus lõpeb,
Walgus meid õppeb,
Hõiska 2c.

A. H. Willigerode.

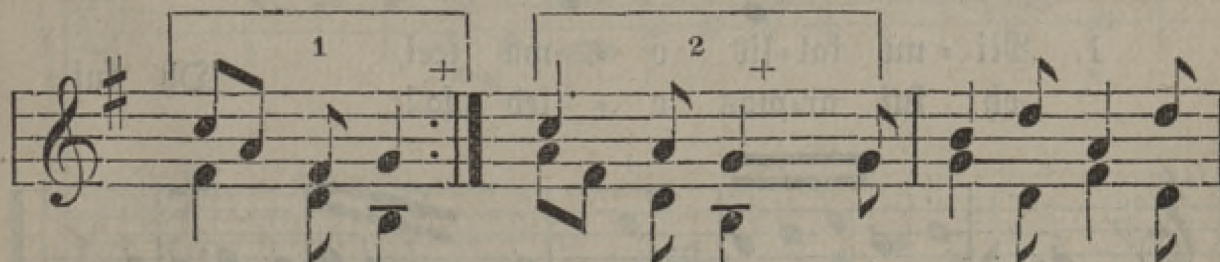
---

15. Ema süda.

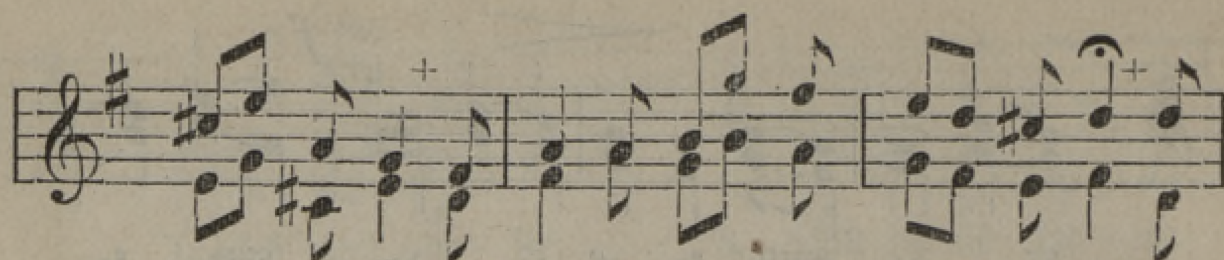
Parajaste. Inglisi rahwa=wiis Shoti=maal.

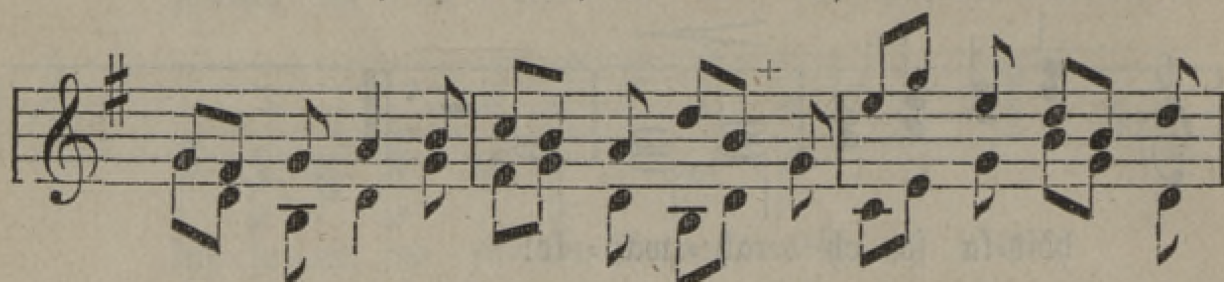

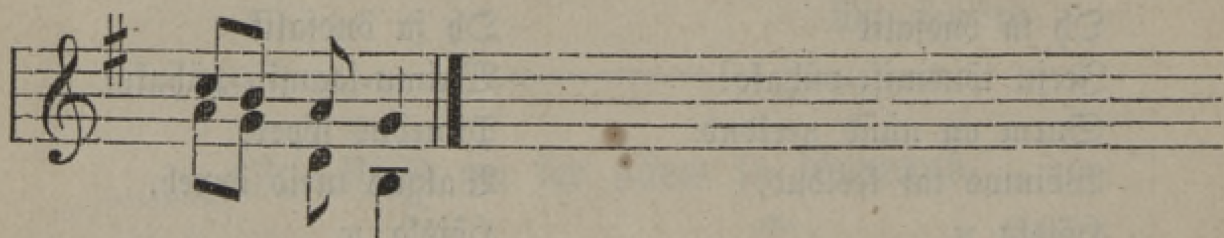
1. Üks pai = ga = ke siin il = mas on, kus war = jul truu = us,
kõik, mis niiarw siin il = ma pääl, on pel = ju pai = ka

arm ja õn; arm ja õn; 2. Kas e = ma sü=dand
leid = nud sääl, leid = nud sääl.

3. Kui inimeste liikuwat
Auu, kiitust, sõprust tundma saad,
Kui kõik sind põlgwad, wihkawad,
Kui usk ja arm sust langewad:

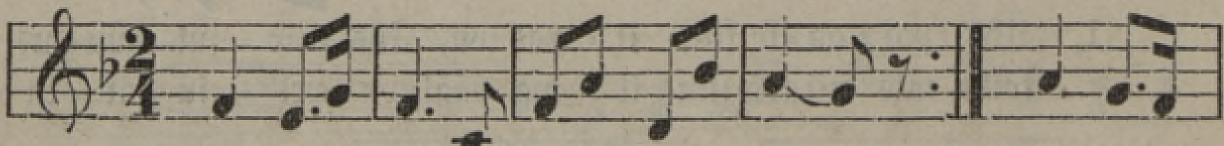
4. Siis ema süda ilmsiks lääb,
Siis weel üks paik sul üle jääb,
Kus nutta julged igal a'al:
Truu, kindla ema rinna na'al.
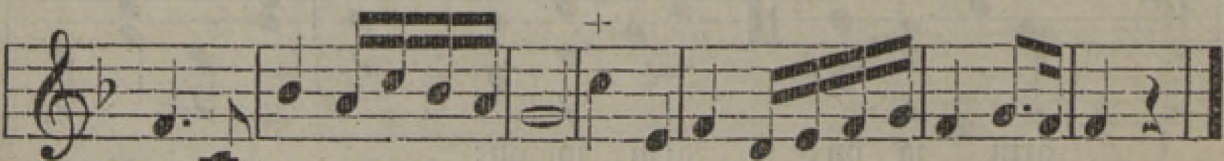
L. Koidula.

---

16. Oma keel.

Õrnaste. Paeziello. Itaalia wiis.

2. Olin ära wööral maal.
Wööras rahwas, wööras wiis,
Wöörad kombed, wööras keel,
Oh mis hale minul siis!

3. Waewalt rääksin rahwaga,
Ükski mõistnud täiest' mind;
Kuulsin nende juttu ka,
Oma keel, ei kuulnud sind!

4. Üksi taewa Isaga
Rääkisin ma oma keelt,
Tema kuulis armuga,
Jahutas mu kurba meelt.

5. Nüüd ma jälle omal maal,
Oma rahwas, oma wiis,
Omad kombed, oma keel,
Nüüd ma olen röömu täis.

6. Röömsast', räägin kõikiga,
Kes mind kuulwad, mõistwad mind;
Kuulen tõiste juttu ma,
Oma keel, siis kuulen sind.

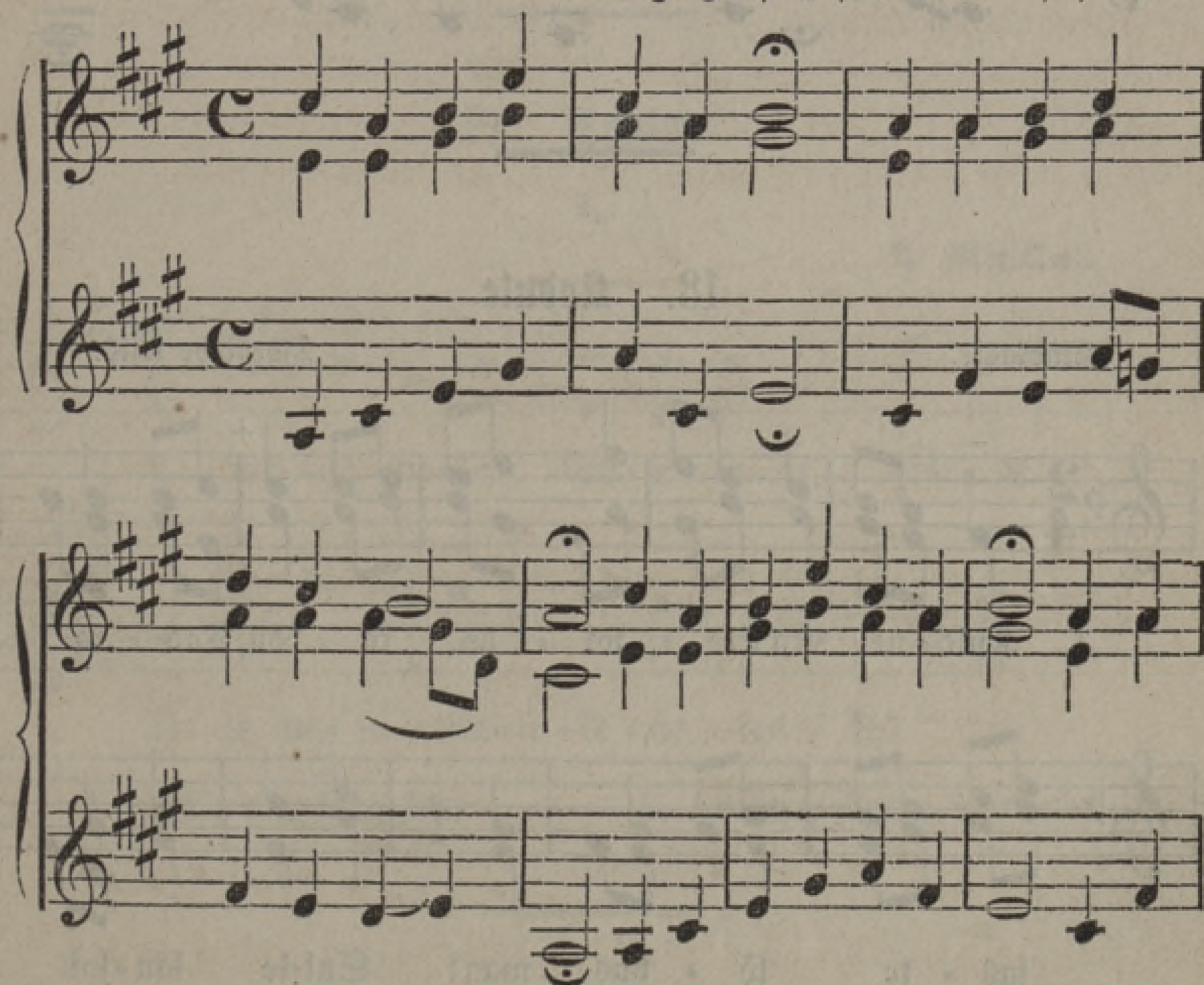
7. Minu kallis oma keel,
Oh, kui armas oled sa!
Oh, kui ilus sinu hääl,
Oh, kui kenast' kõlad sa!

J. Hasselblatt.

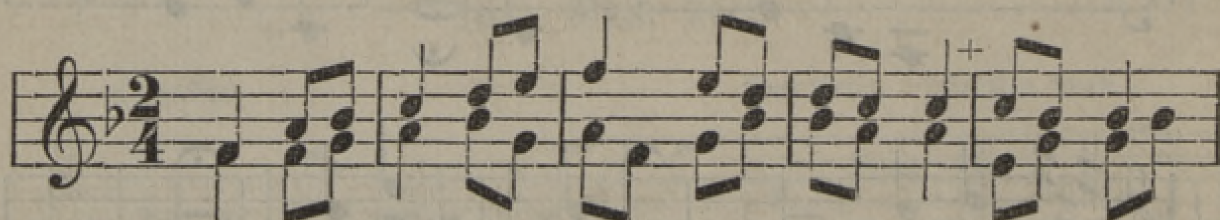
17. Armas Jeesus, awita.

J. Zimse „dseesmu rota" seest.

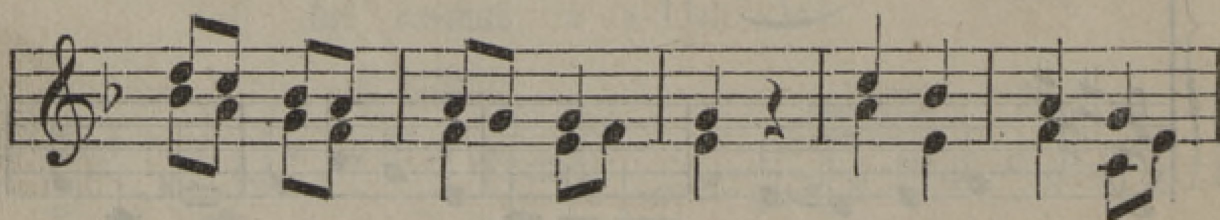

18. Kodule.
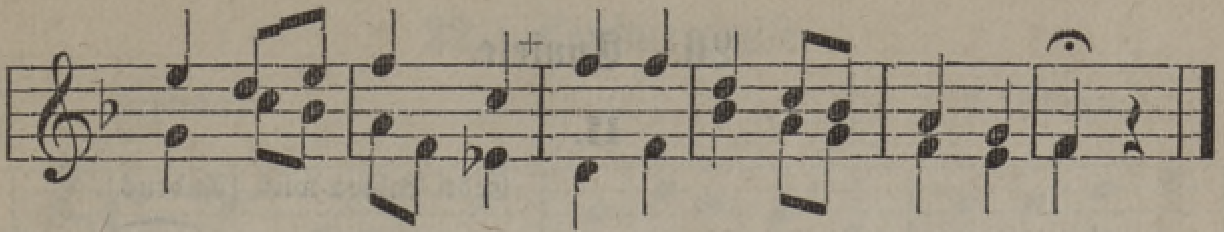
Kindlaste. Tshehhide wiis.

1. Kuld = ne Ka = le = wi = de ko = du, Taa = ra=

las • te lõ • bus maa! Sul=le lau=lab

2. Lõune wõlwist päikse palge
Hiilgab sinu oru öös,
Põhja wirmaliste walge —
Selle paistel palju töös.

3. Haljad wäljad, wainud, ojad
Paistwad pärlil särawal;
Kalewide pikad pojad
Seiswad walgus'=wärawal.

4. Lääne lained laulwad lusti,
Uhkest' kuulab rand ja rand,
Waimud sirutawad püsti,
Raputawad maha und.

5. Jälle rääk'wad rindus hääled
Wabaduse walgest aast,
Laulikute kandle keeled
Kõlisewad kodu=maast.

6. Kuldne Kalewide kodu,
Taaralaste lõbus maa,
Sulle laulab linnu sugu,
Sakalaste laulik ka!

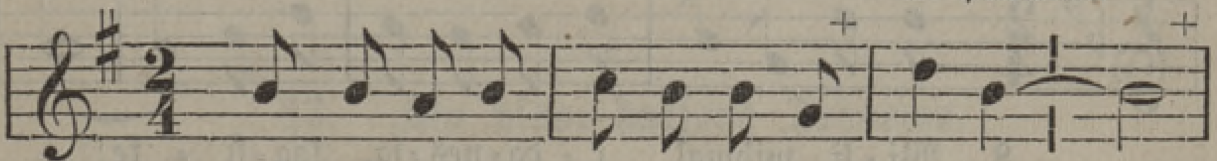
A Reinwald.

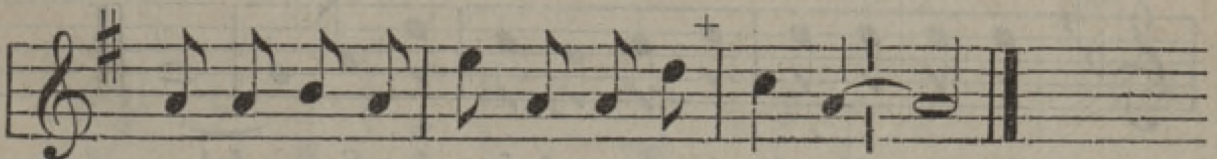
---

19. Tuulele.

I.

A. Piirikiwi.

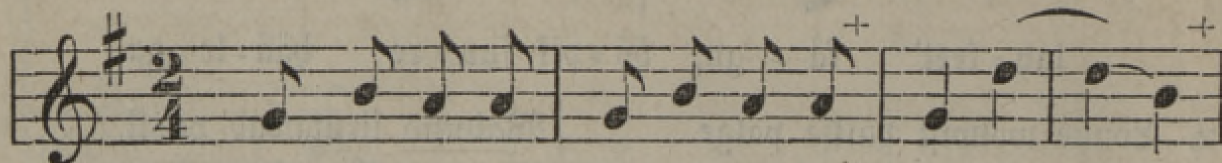
2. Käi, ella hingekene,

3. Lõõtsu, Looja leilekene!

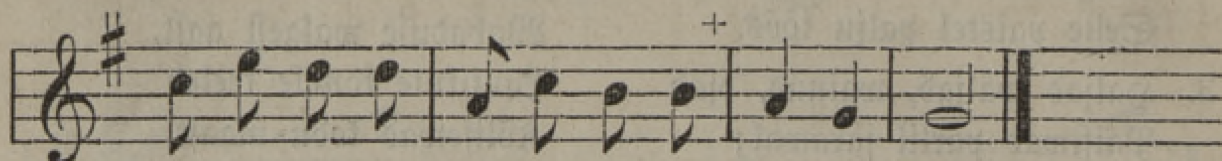
20. Tuulele.

II.

Eesti rahwa-wiis (Audrus).

4. Wi = i wet = ta wil = ja päälta, kas = ke!

Wi = i wet=ta wil=ja päälta, kas = ke!

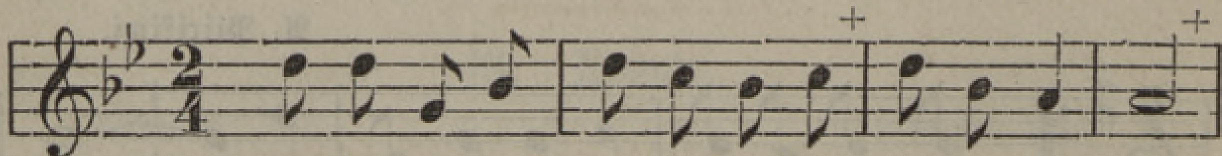
5. Kastet kaera kõrre päälta, 6. Rostet rohu ladwa päälta,
7. Ämarust wii ädalasta!

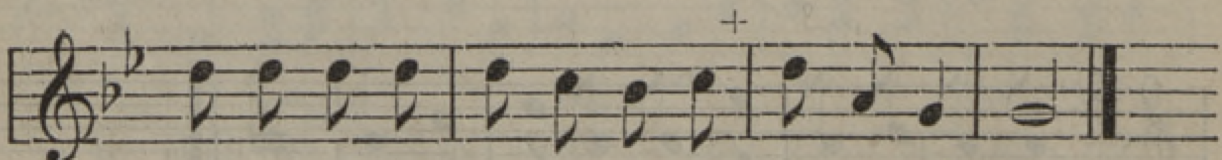
21. Tuulele.

III.

A. Piirikiwi.

8. Wi = li wihmal i = da = nes = sa, kaa = si = ke!

Wi · li wihmal i = da = nes · sa, kaa=si = ke!

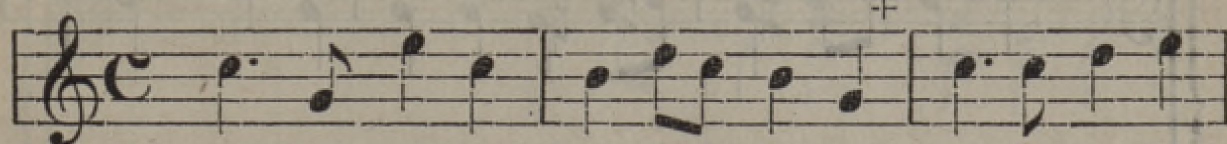
9. Rohi märjal mädanessa, kaasike!

Rahwa=laul; kirja pannud Dr. M. Weske.

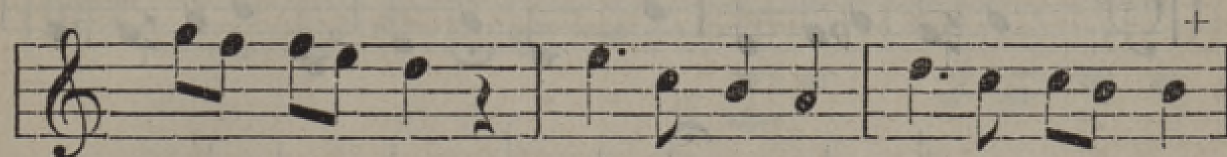
---

22. Laulma kutse.

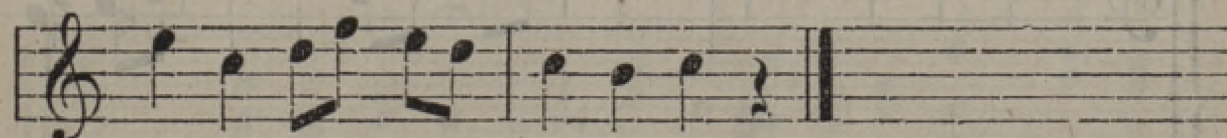
Lahkeste. E. Stieger.

1. Wen - nad, wõt - kem wah - wast' laul - da, laulgem rõõmsast

sü - da - mest! Mets ja maa ja me - ri kõ - lab,

kõ - lab lah - keist lau - lu - dest.

2. Mis wõib mõnusam weel olla,
Kui üks hele laulu-hääl?
Laulgem õues, laulgem laanes,
Laulgem kõrges kingu pääl!

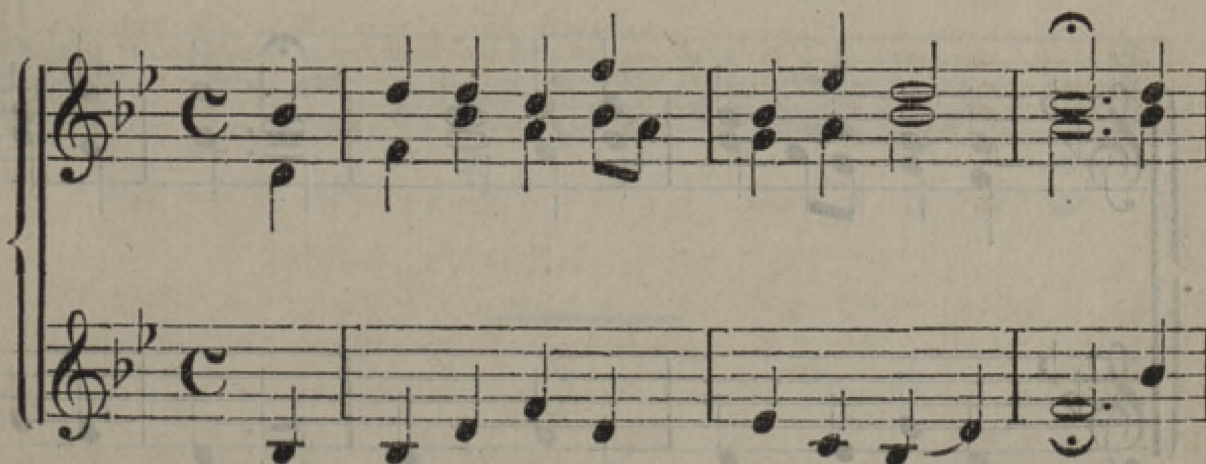
3. Kui kõik ühel meelel laulwad:
Kaob ära waew ja piin,
Laul on meile taewast antud,
Inglid laulwad Eedenis.

F. Kuhlbars.

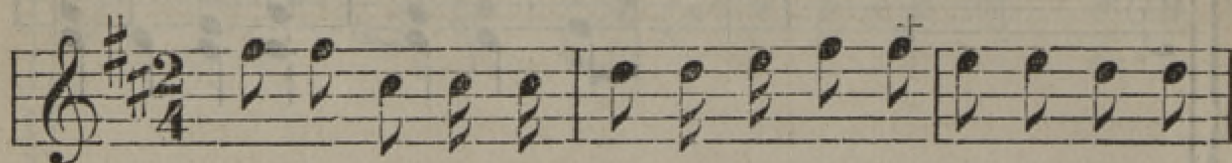
23. Mu hinge-karjane Jehoowa.

J. Zimse „dj. r." seest.

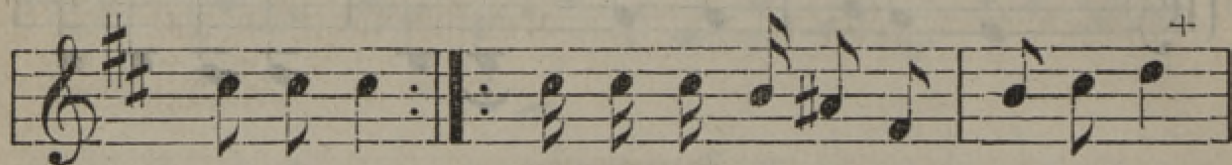

24. Igatſus kewade järele.

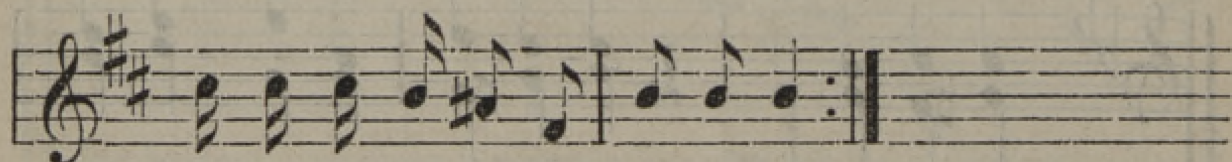
F. Pacius. Soome wiis.

1. Kul = la ke = wa = de, kal = li = ke, tu = le, a = ſu mei = e

aa = ſa = le! Lõ = bu = du = ſed lui=tund lu = mes = ſe,

lil = li = ke = ne nu = tab nuk = ras = te.

2. Kulla kewade, kallike, tule,
Tõtta meie metſasſe!
Häälekeſed kaunid kadunud,
Linnukeſed kuldſed kurwastud.

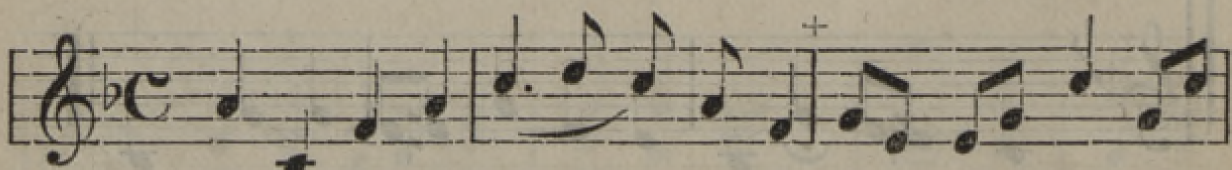
3. Kulla kewade, kallike, tule,
Lehi metſa, ehi maad!
Anna meile aegu awaraid,
Kanna meile ka'nne kaunimaid!

A. Piirikiwi.

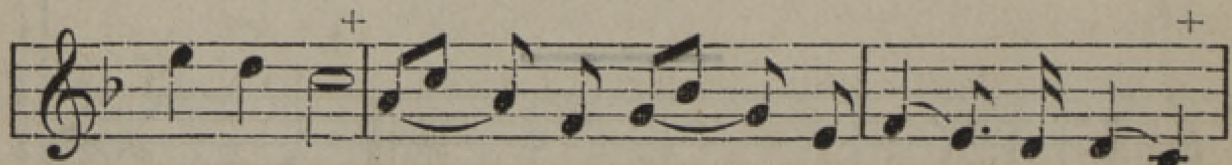
---

25. Wäike kewade-laul.

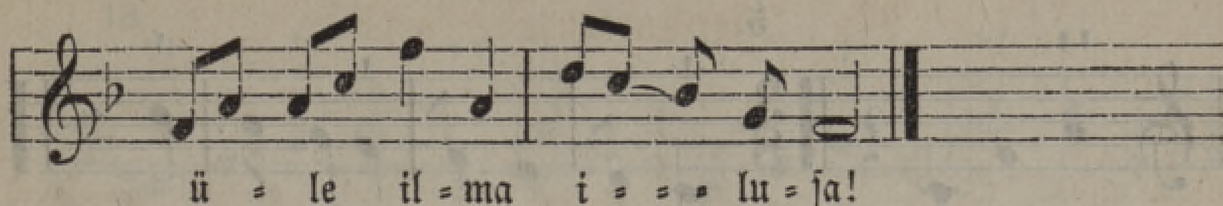
Lahkeste. A. Piirikiwi.

1. Kõ = la, wäi = ke lau = = lu = ke, ke = wa = de = le

ke = nas = te! Hüü = a ü = le met = ſa, maa

2. Kewade on kuulus mees
Lahke laulu=kunsti sees;
Tal on hääled ilusad,
Hääle mõnud mõjujad,

3. Sest, mu wäike lauluke,
Kõla õige kenaste!
Tää! sind kuuleb kewade,
Kes sind kutsus ilmale!

A. Piirikiwi.

Hääle-harjutused.

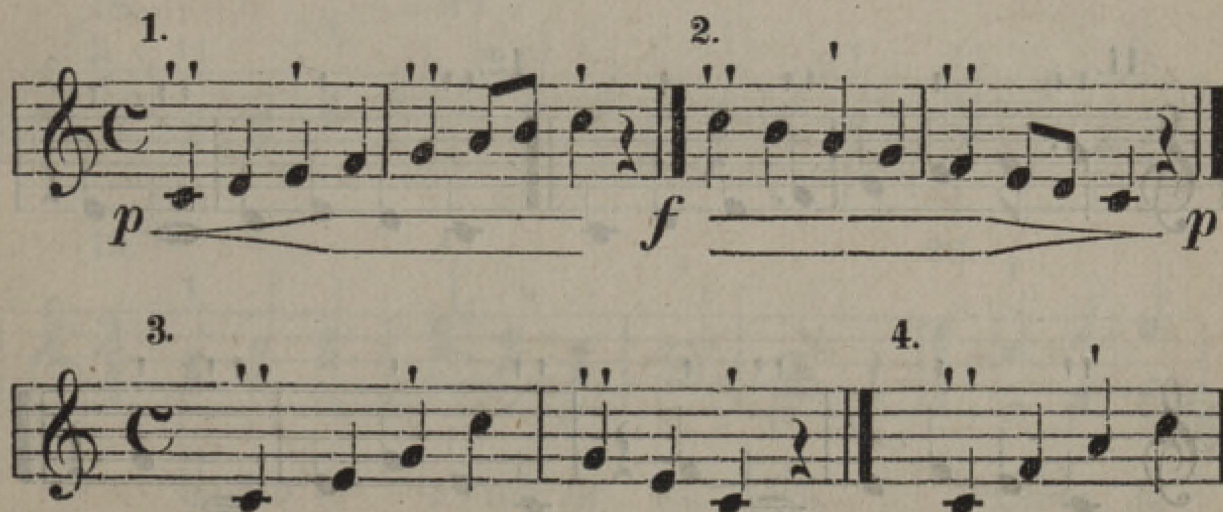
I. Laula iga harjutus esiti noodi nimedega, siis: la; (lä, lõ, lo, lu, lö, lü, le, li); a; (ä, õ, o 2c.).

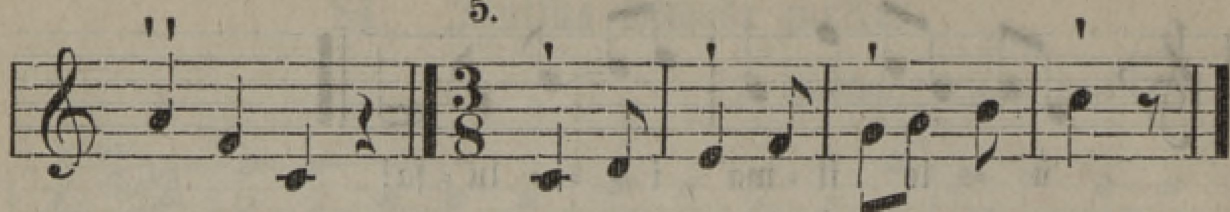
II. Laula iga harjutus esiti aegamööda, pärast rutemine.

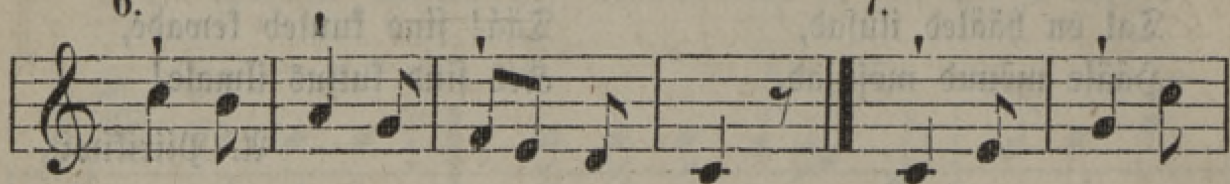
III. Tõusewad tooni=read saawad alati kõwemaks mineja, langewad waiksemaks jääja häälega lauldud.

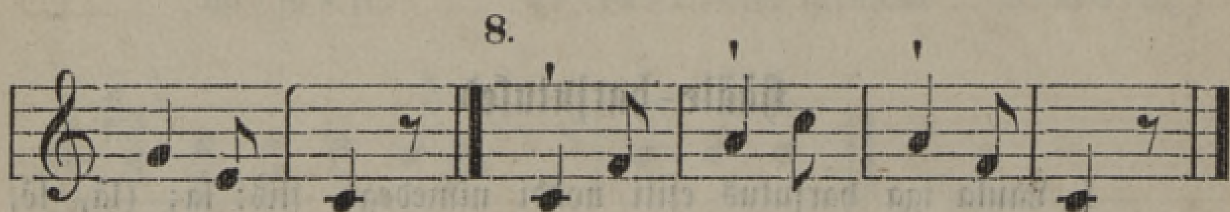
Harjutused 1—8, 18, 24—27 laula ka sõnadega:

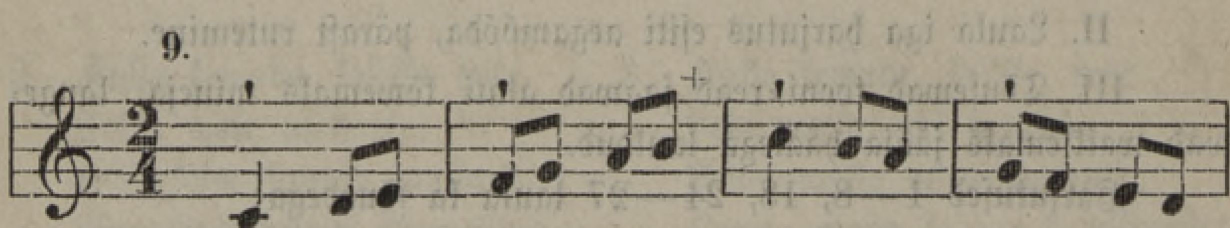
1. anna andeks, kannata.
2. Liiri lööri, lööke.
3. Piiri pääri, pääsuke.
4. Jookse, jookse, jõeke.
5. Laula, laula, linnuke.
6. Jõua, jõua, laewuke.

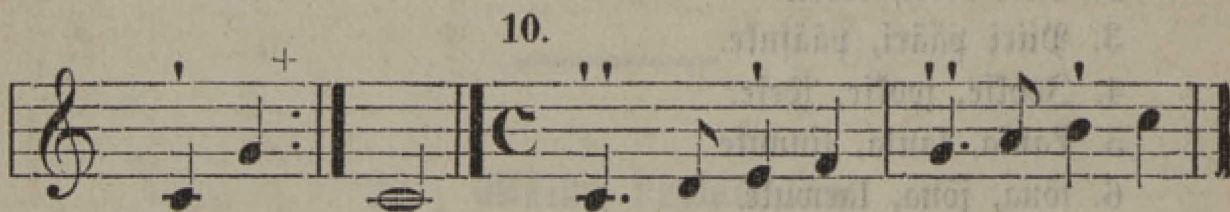

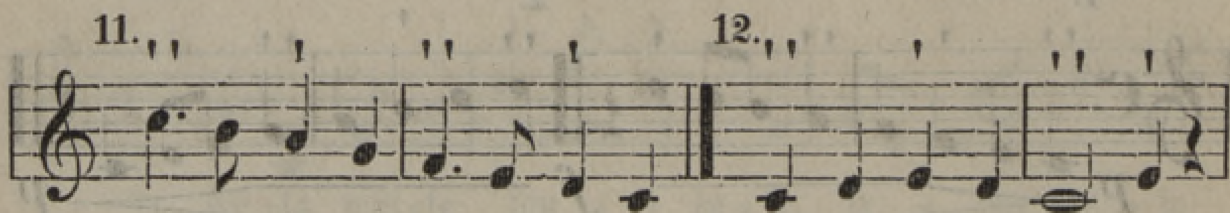

5.

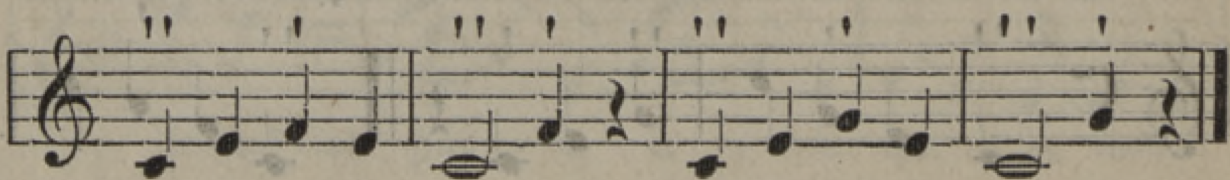

6.
7.

8.

9.

10.

11.
12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

Aa=sad ja a=rud on hal=jad.

20.

Sit=se ja

hal=jen=da, Eestlas=te maa.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

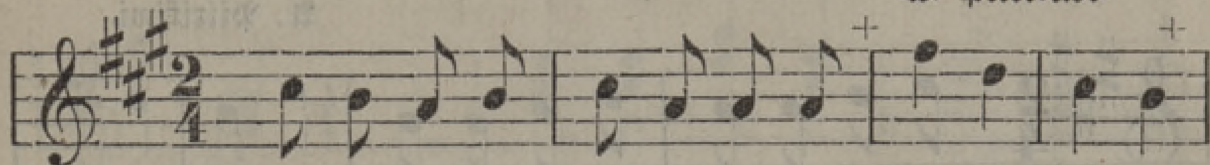
25.

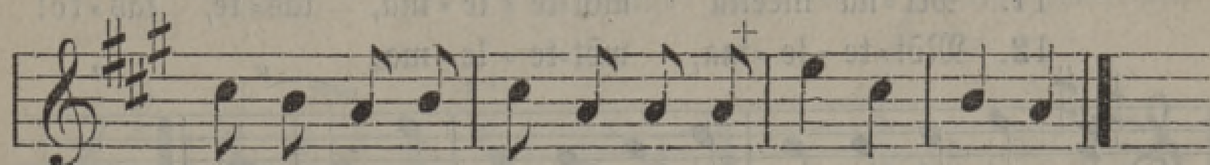
IV.

1. Lauliku lapse-põli.

I.

A. Piirikiwi.

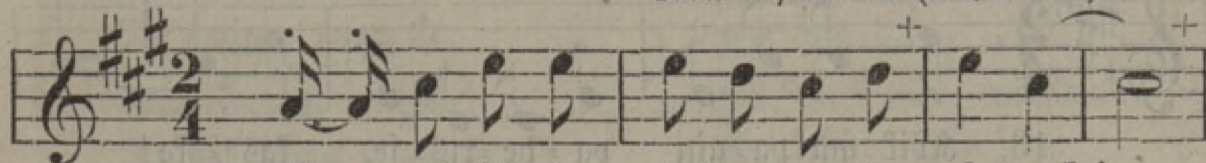

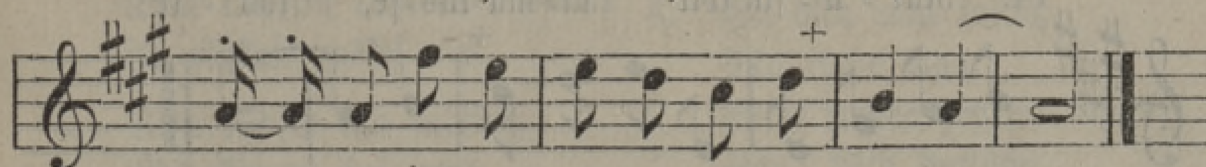

2. :,: Kaswasin ma kannikene, :,: 3. :,: Olin ühe öö=wanune :,:
4. :,: Pääle kahe päewa wana. :,:

II.

Eesti rahwa=wiis (Tõstamaal).

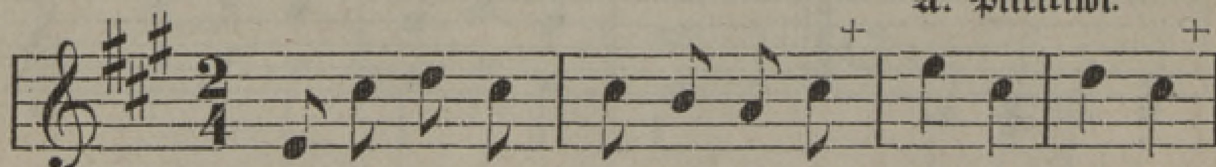

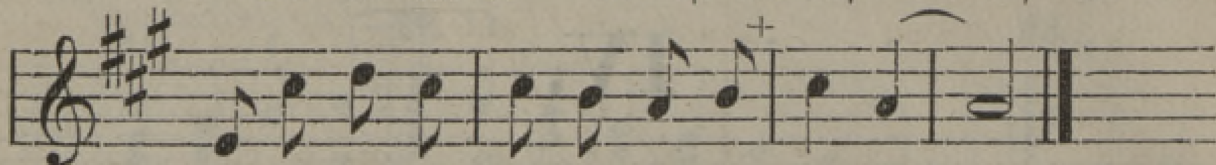
6. :,: Kandis kiigu kesa pääle, :,: 7. Pani käo kiigutama :,:
8. :,: Suwe=linnu liigutama. :,:

III.

A. Piirikiwi.

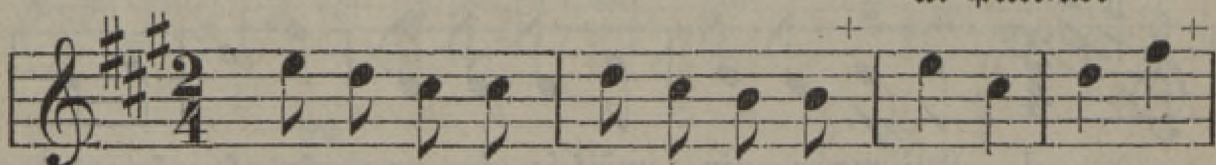
9. Sääl siis kä-gu pal-ju kuk-kus, kas-ke, kas-ke!
10. Su-wi-lin-du lii-ast lau-lis, kas-ke, kas-ke!

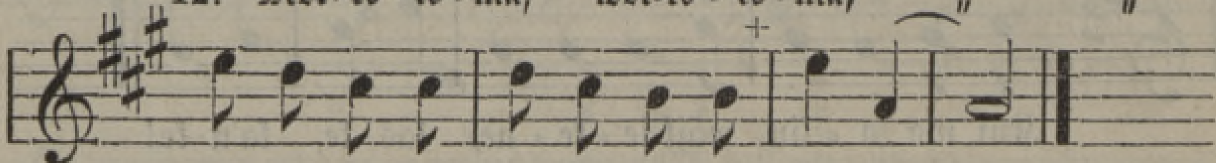
Sääl siis kä-gu pal-ju kuk-kus, kas-ke!
Su-wi-lin-du lii-ast lau-lis, kas-ke!

IV.

A. Piirikiwi.

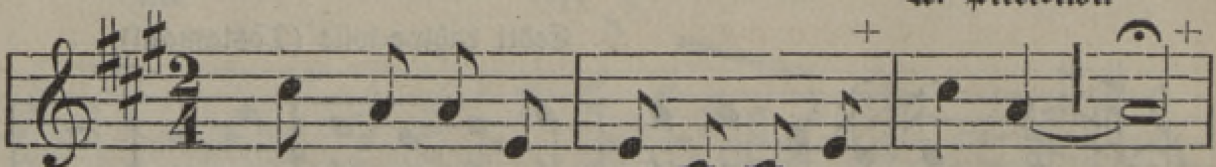
11. Mi-na meelta mõt-te-le-ma, kas-ke, kas-ke!
12. Mõt-te-le-ma, wõt-te-le-ma, " "

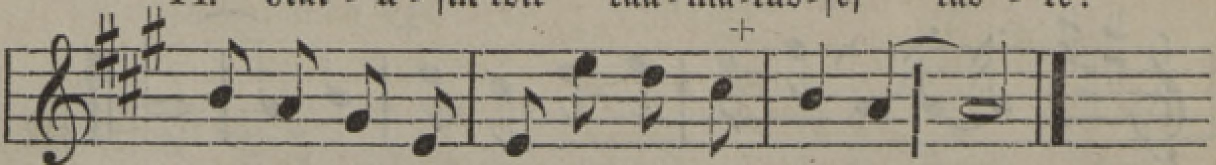
Mi-na meel-ta mõt-te-le-ma, kas-ke!
Mõt-te-le-ma, wõt-te-le-ma, "

V.

A. Piirikiwi.

13. Kõik ma pa-nin pa-be-ris-se, kas-ke!
14. Rai-u-sin kõik raa-ma-tus-se, kas-ke!

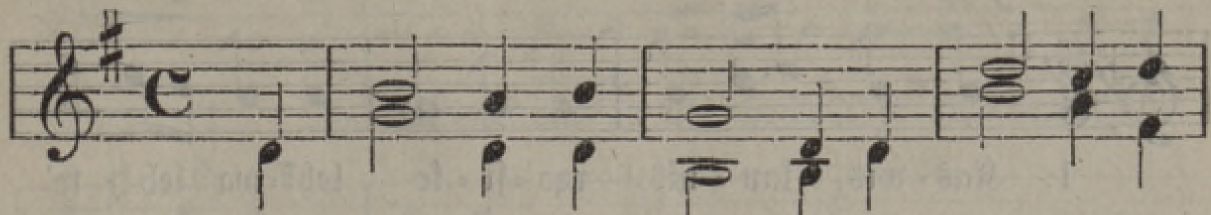

Kõik ma pa-nin pa-be-ris-se, kas-ke!
Rai-u-sin kõik raa-ma-tus-se, kas-ke!

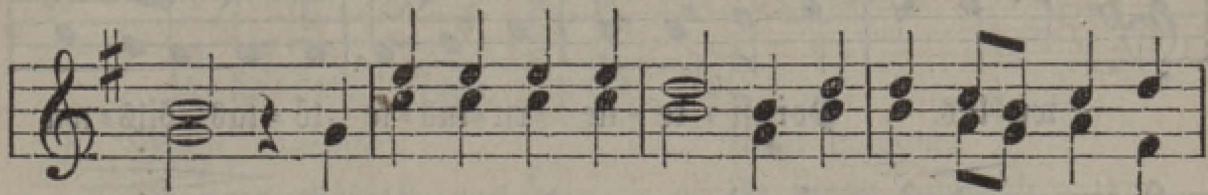
Rahwa-laul. (Vana kannel.)

2. Tõotus.
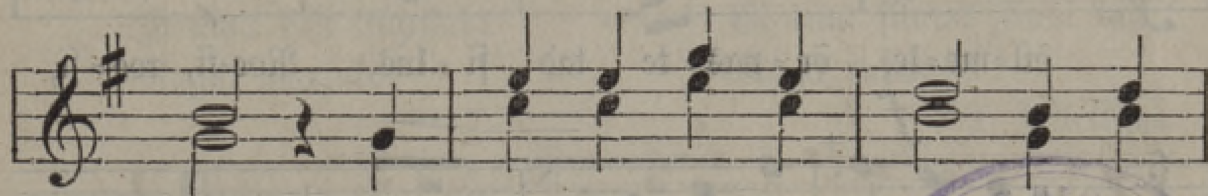
Andante. Saksa rahwa-wiis.
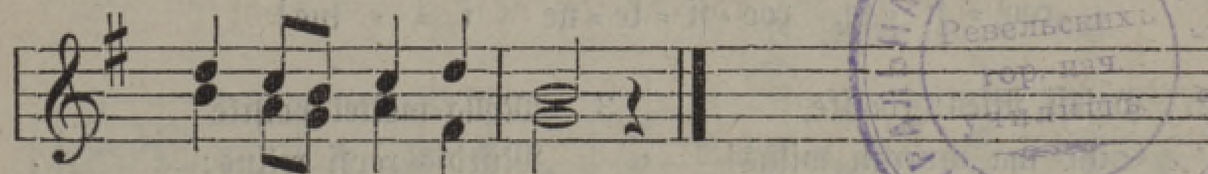

1. Sull' o - len end and - nud suu, sü - da - me-

ga, ja truudust sul - le wandnud, mu ar - mas i - sa-

maa, ja truu - dust sul - le wand - nud, mu

ar - mas i - sa - maa!

2. Oh õitse weel kaua,
Mu isade maa,
Sa maa, kus palju wilja
Ja waimu wara ka.

3. Sul sinawad metsad
Ja õhk heina maal,
Siin tundsin rohkest' rõõmu
Ja rõhkust raskel a'al.

4. Siin leidsin ma sõprust,
Mis kõwem kui raud,
Ja armsal ajal hüüdis
Meid kokku rõõmu-laud.
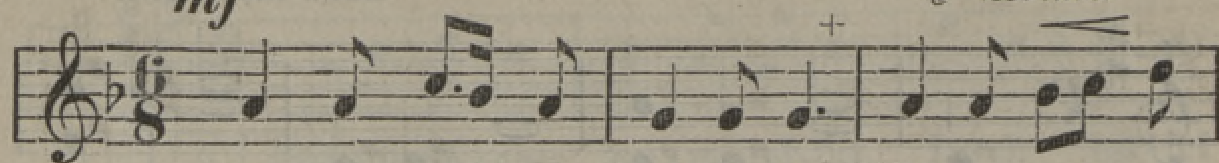
5. Sa oled mind kaitsnud
Kui kilp minu ees,
Ma olen rahu maitsnud
Su lehkwa lille sees.

6. Sa oled mul kallis,
Mu isade maa,
Weel surma woodil tahan
Sind kiita lauluga.

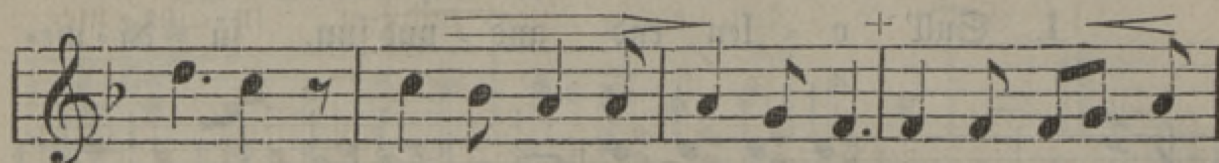
F. Kuhlbars.

3. Nõmme-roosikene.

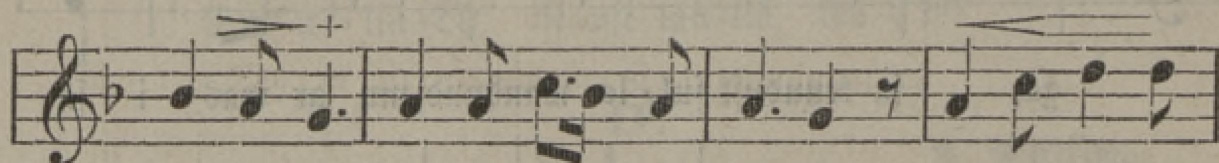
mf H. Werner.

1. Kas = wis kau = nis roo = si = ke lehk = wa leh = te'

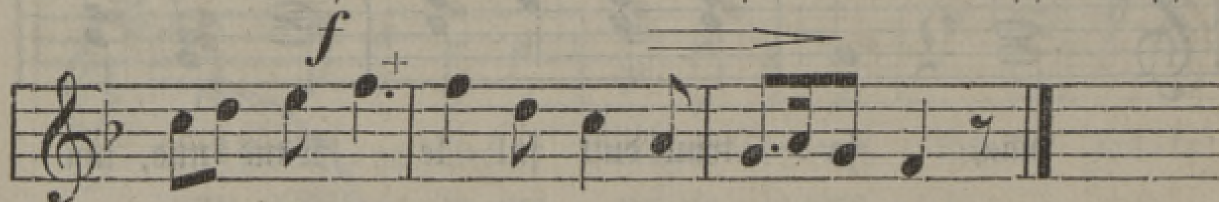

wi = lus. Poi = si = ke = ne ru = tus = te tõ = tas õits = wa

õil = me = le, õr = nas = te tad si = lus. Roo = si, roo = si,

f

roo = si = ke, roo = si = ke = ne i = = lus!

2. Poissi ütles: roosike,
Sind ma murran wilus!
Roosi kostis poisile:
Mul on okas terane,
Pilgub lehte' pilus!
Roosi, roosi, roosike,
Roosikene ilus!

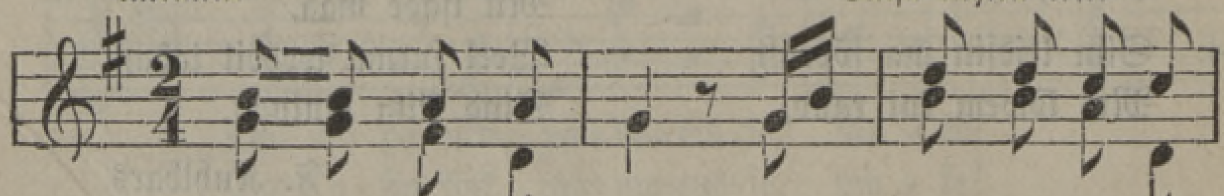
3. Mõlla=mõttel poisike
Murdis roosi wilus;
Ei wõind oka hoidmine
Abi anda roosile,
Pois ta õilmeid silus.
Roosi, roosi, roosike,
Roosikene ilus!

A. Piirikiwi. Göthe järel.

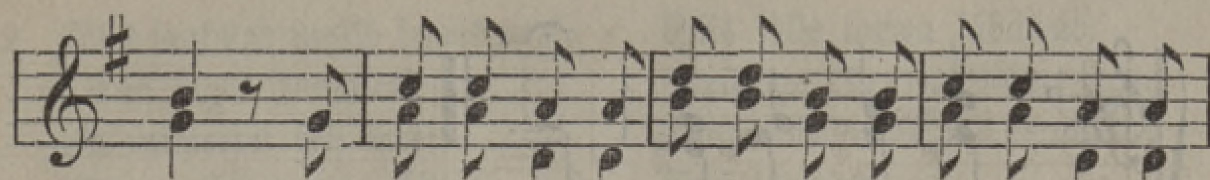
---

4. Ema lapse hälli juures.

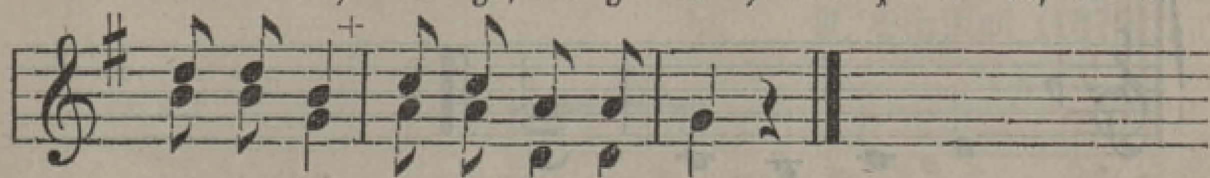
Andante. Saksa rahwa=wiis.

1. Ma = ga, lap = su = ke! Oh ui = nu el = las=

te! Oh ma=ga, ma=ga ma=he=dast' ja är=ka, är=ka

la=he'=dast'! Maga, lap=su=ke!

2\. Maga, marjuke!
Oh uinu ellaste!
Sind ema käsi kiigutab
Ja ema käsi liigutab:
Maga, marjuke!

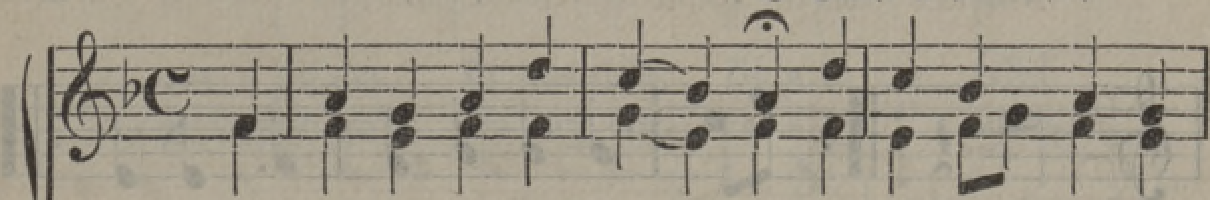
3\. Uinu magama
Ja maga rahuga!
Ei ema käsi seisma jää,
Ei ema silmad kinni lää:
Maga rahuga!

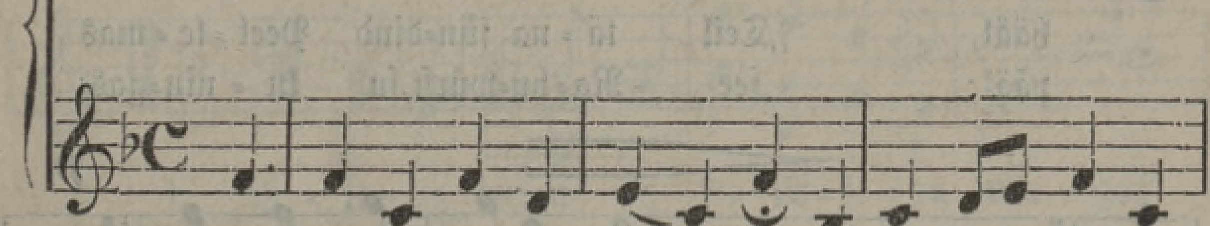
A. Piirikiwi.

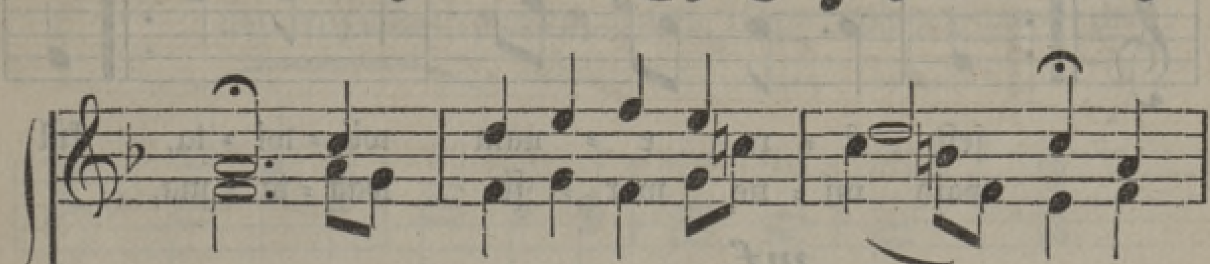

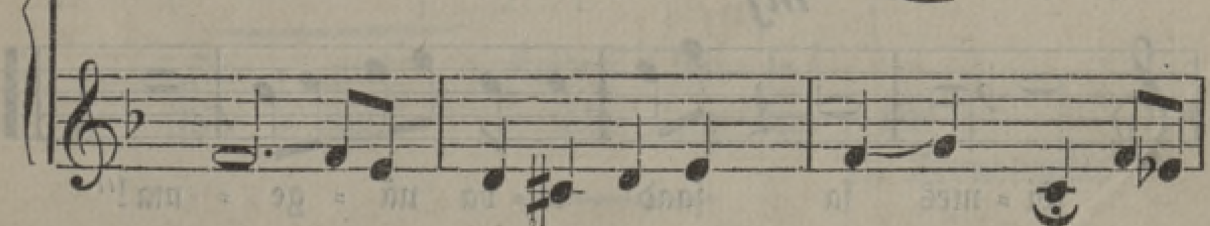
5. Mu elu Kristus ise.
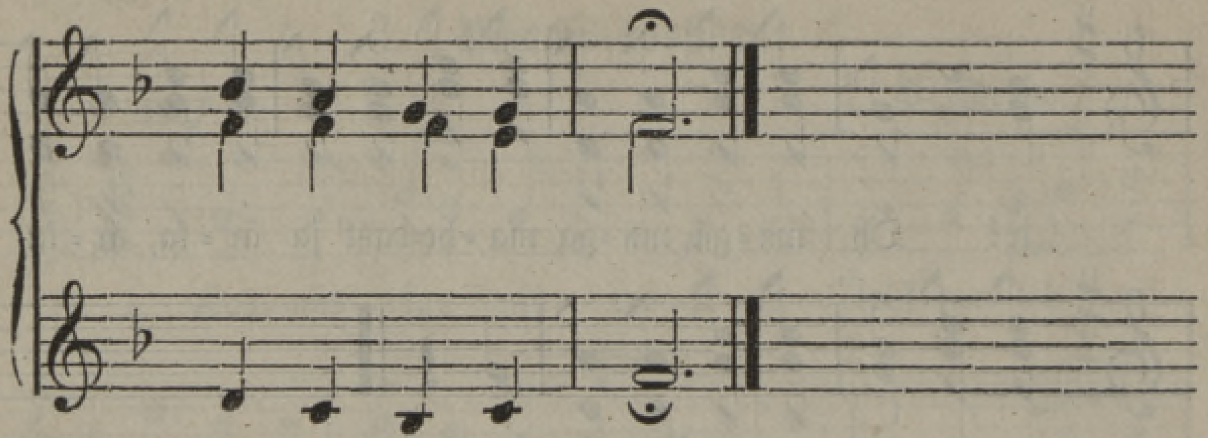
J. Zimse „dſ. r." seest.

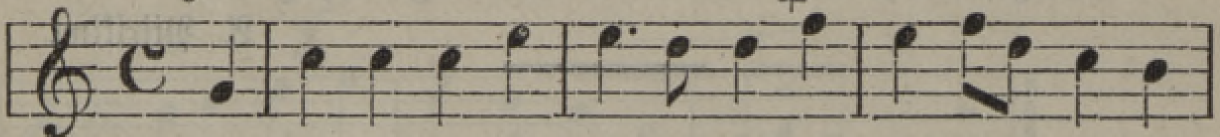

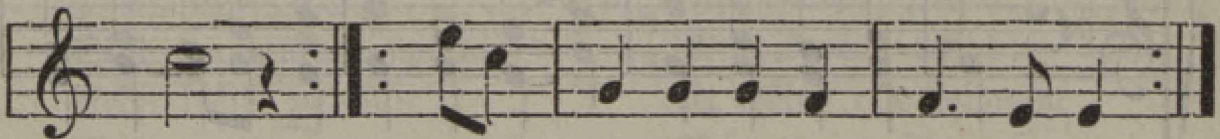
6. Jõulu õhtul.

Moderato. J. Haydn.

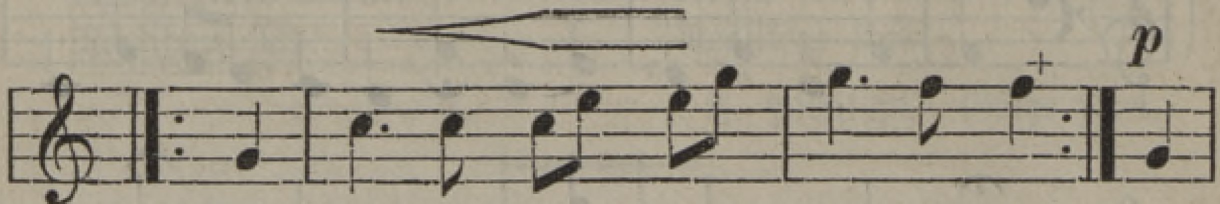
mf

1. {Suurt rõõ=mu mei=le kuu=lu=tab üks ar=mas ing=li
   mis kõi=kil' rah=wal tää=da saab siin suu=re il=ma

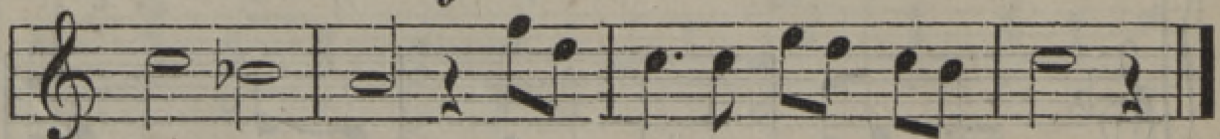

hääl, „Teil tä=na sün=dind Peet=le=mas
pääl: see Ra=hu=würst, su ku=nin=gas;

sest ä=ra e=nam wii=wi=ta, kül
waid mi=ne war=si waa=ta=ma,

mf

sõi=mes sa saad te=da nä=ge=ma!"

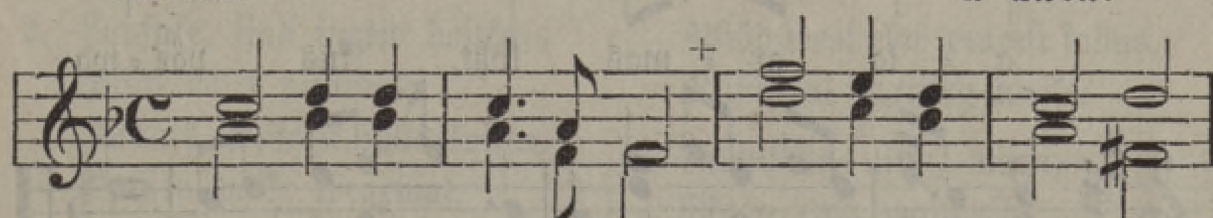
2. Siis laulwad inglid kooris weel:
„Auu olgu Jumalal'
Ja inimestel hea meel,
Suur rahu taewa al!“
Kui ſeda ära laulnud nad,
Siis jälle taewa lähäwad.
Meil aga Jeeſus ſöime ſees,
Kuſt nähä wõib tad igamees;
Seſt lõpmata
Nüüd wõime rõõmusta.

A. Piirikiwi (1870).

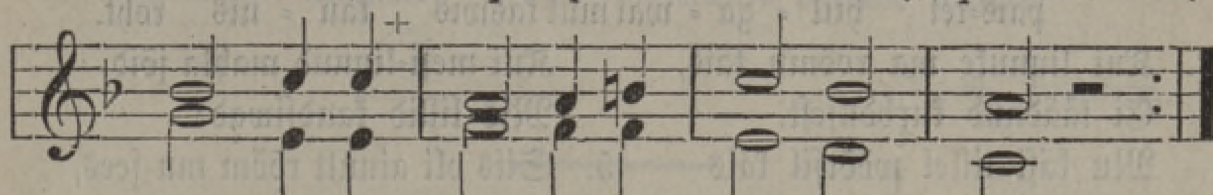
---

7. Keisri-laul.

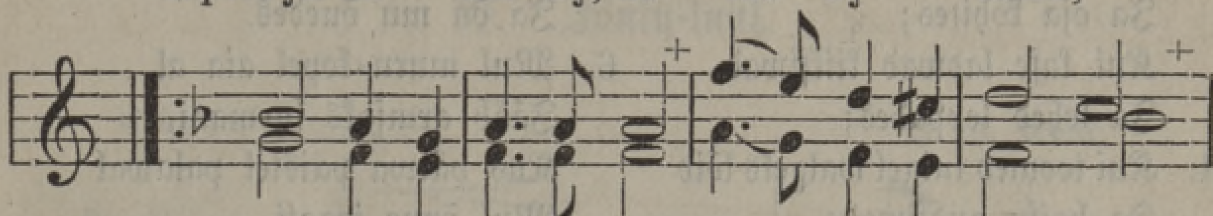
Kindlaste. A. Lwow.

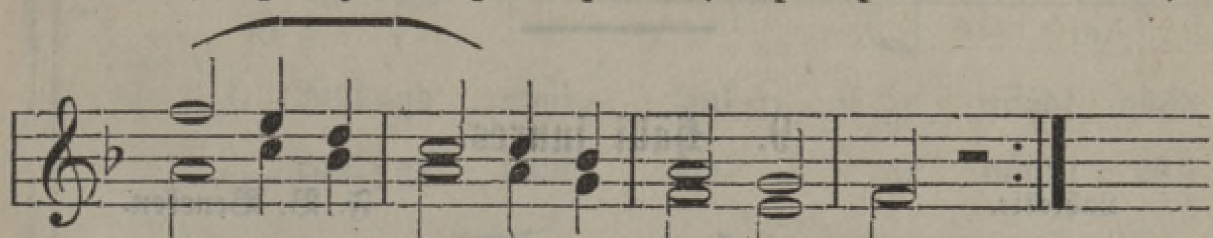
Jumal, Keisrit kait=ſe ſa, wä=ge=wast', kuul=ſast',
Боже, Царя храни! Сильный, державный,

wa=lits'=da kii=tu=ſeks, kii=tu=ſeks!
царствуй на славу, на славу намъ;

E=la=gu kau=a ta, wa=lit=ſe=gu auu=ga!
царствуй на страхъ врагамъ, Царь православный;

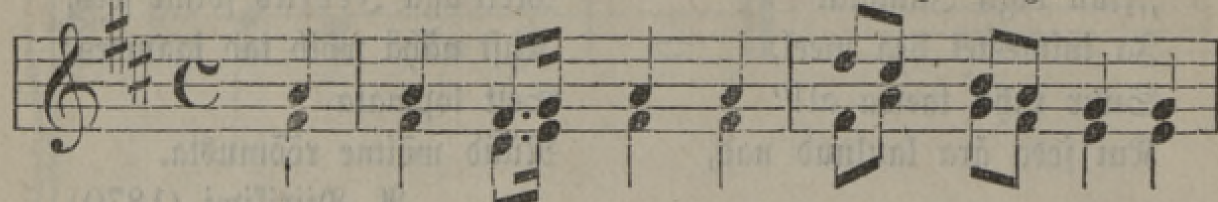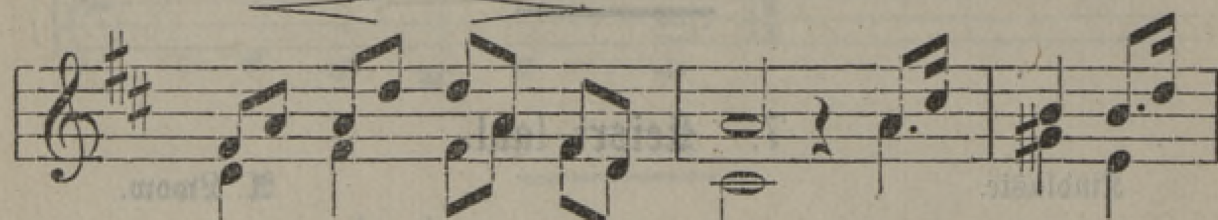

Ju=mal, Keisrit kait=ſe ſa!
Боже, Царя храни!

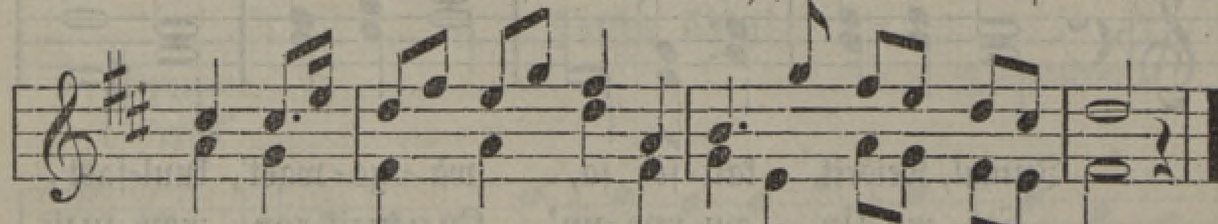
В. Жуковскій.

8. Armas koht.

Andante. J. A. Hiller.

2. Kui linnuke ma rõõmu täis,
Ei täädnud kurbdusest.
Mu käsi lillel wöörsil käis
Ja punus kroonikest.

3. Kui linnu hääled liiksiwad
Ja oja kohises;
Kui kase ladwad kiiksiwad
Ja lehed leppades;

4. Kui toomed luigel walgeks lõid
Ja haisu andsiwad;
Kui mesi=linnud mahla jõid,
Mis lillid kandsiwad:

5. Siis oli ainult rõõm mu sees,
Ja rõõm mu südames;
Siis õitses ainult õn mu ees,
Ja õn mu õuedes.

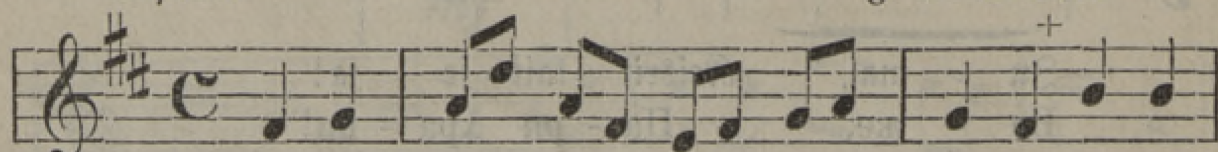
6. Mul muru=kopel aia al
Jääb armsaks surmani,
Kus päewa paistel palawal
Mul õnne jagati.

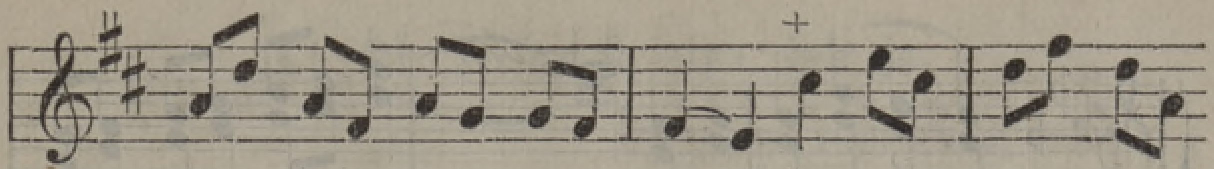
A. Reinwald, muudetud.

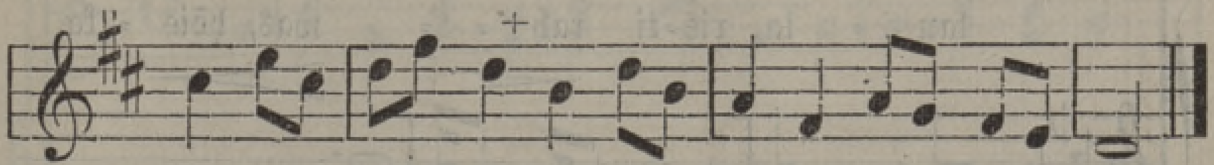
---

9. Hälli juures.

Lahkeste. F. B. Beneken.

2. Lapsuke, sind inglid hoitku
Pikal öösel pimedal;
Kaunis hommik sulle koitku,
Paistku päike kõrgemal.

3. Lapsukene, maga rahus,
Kosu, kaswa kauniste;
Nüüd weel elad murest lahus,
Nüüd sul maitseb uneke.

4. Lapsukene, uinu, maga,
Maga ema walwusel.
Tuul ja torm on wait ja waga,
Kuuke paistab ülewel.

A. Piirikiwi.

10. Jõulu-laul.

Moderato. J. H. Nolle.

pf f mf

1. Laul = ge nüüd, laul = = ge nüüd! nüüd

2. Laul = ge nüüd, laul = = ge nüüd! oh

pf f mf

kõr - ges koo-ris laul - - - ge kii - tust
lau - la, ris-ti rah - - - was, hõis - ka

pf

Js - - san-dal! Ta on tae-wa lah-ti
rõõm - - sas - te! Pääs-te - tud sa - o - led

pf

f

cresc.

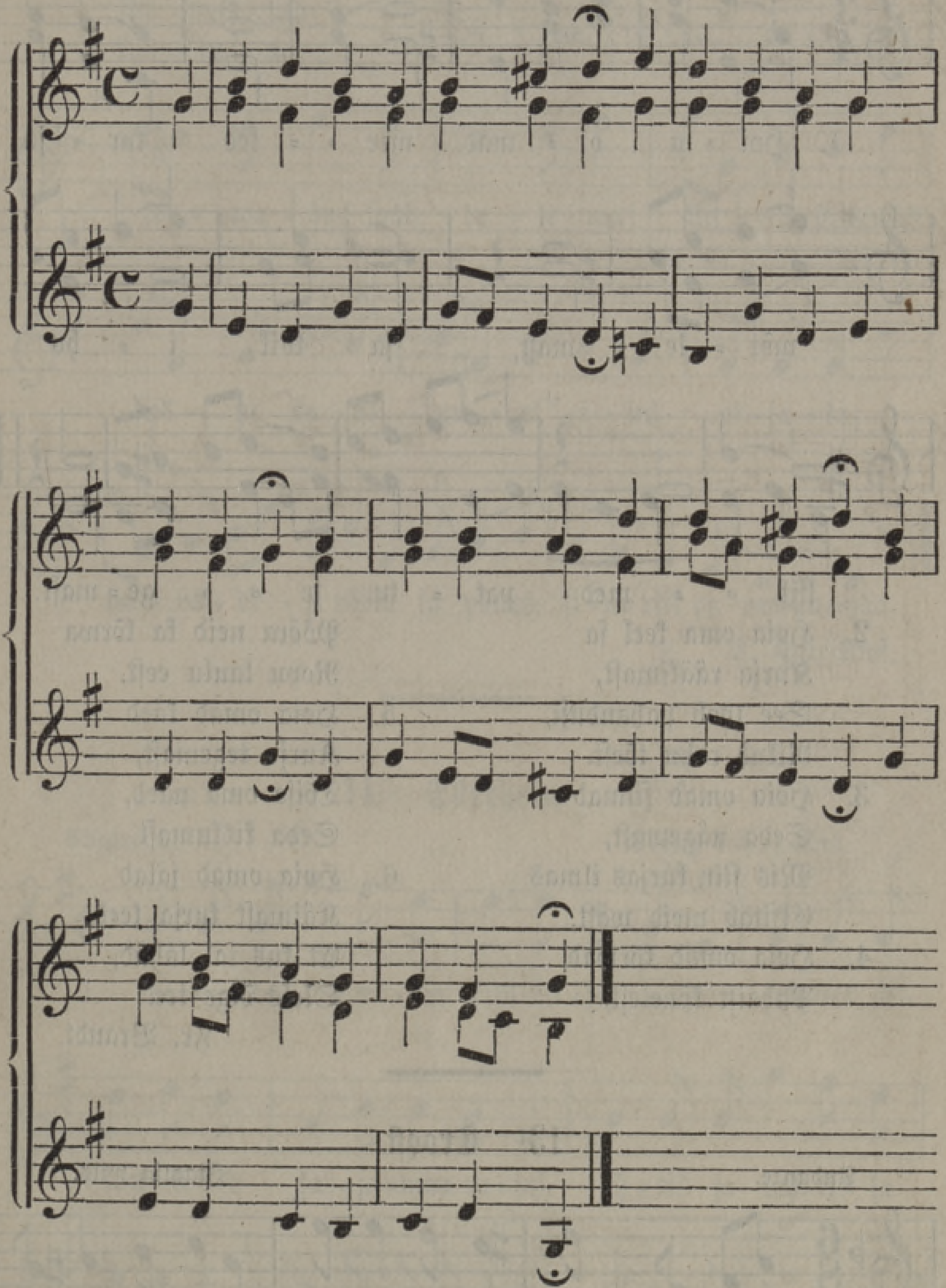
teinud, ant - - - ke au-u Ju - - ma-lal'!
surmast, an - - - na au-u Js - - sa - le!

cresc.

f

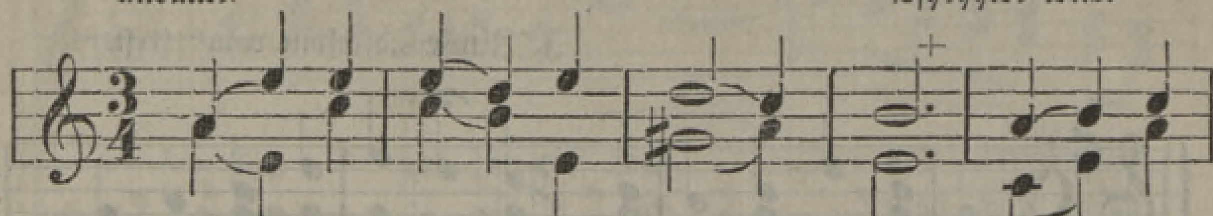
11. Oh Jeesus Kristus, tule sa.

J. Zimse „dseesmu rota" seest.

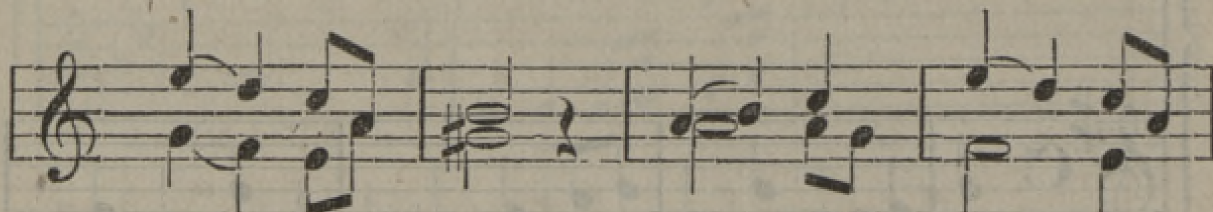

12. Manitsus.

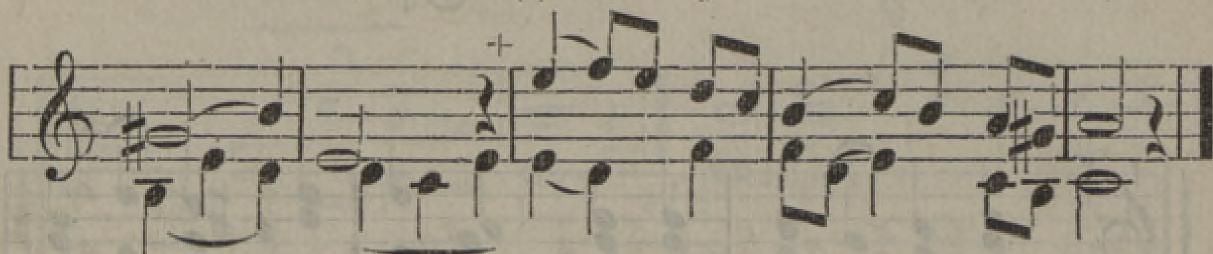
Andante. Tshehhide wiis.

1. Hoi - a o - mad mee - - led kur - ja

mõt - le - mast, ja kõik i - hu

liik - - med pat - tu te - - ge - mast.

2. Hoia oma keel sa
Kurja rääkimast,
See toob pahandusi,
Rikub rahu tõest.

3. Hoia omad silmad
Seda nägemast,
Mis siin kurjas ilmas
Ekfitab meid wast.

4. Hoia omad kõrwad
Pahaist kõnetest,
Pööra neid ka kõrwa
Ropu laulu eest.

5. Hoia omad käed
Kurja tegemast, —
Tõise oma näed,
Seda kiskumast.

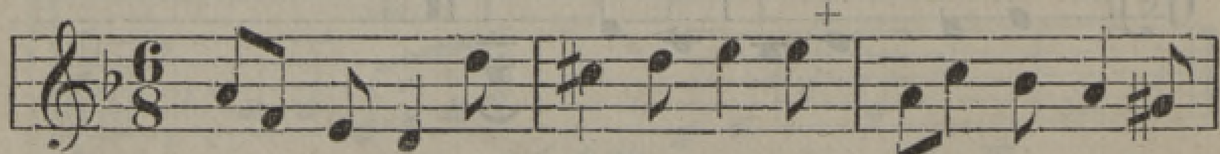
6. Hoia omad jalad
Käimast kurja teed,
Et kus ial lähäd,
Oleks õige tee.

Fr. Brandt.

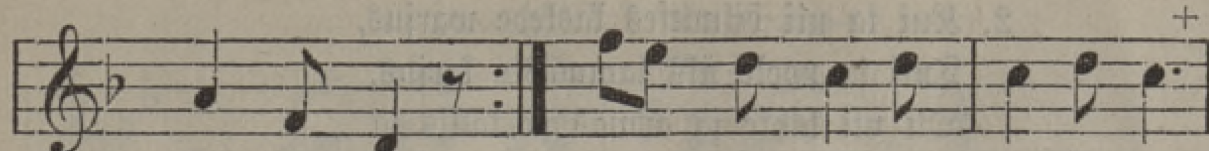
---

13. Troost.

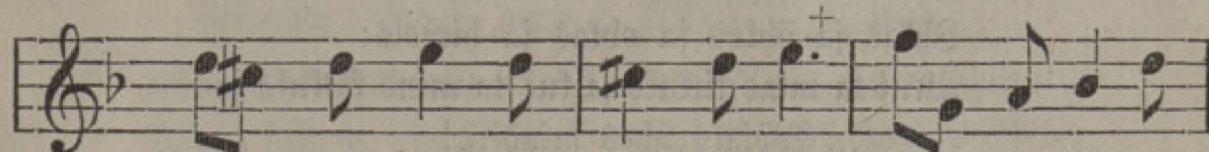
Andante. Itaalia wiis.
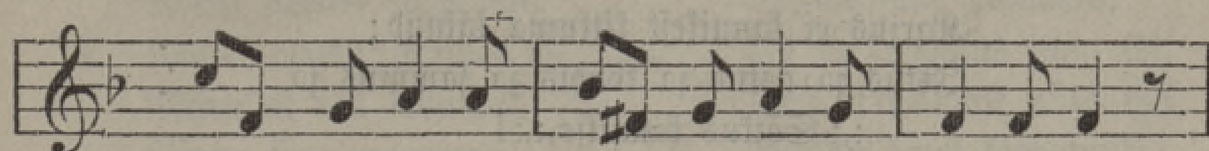

Kui on ka - dund su - we i - lu, si - nu sü - da
kui su päi - ke külm ja wi - lu, loo - tus' - küü - nal

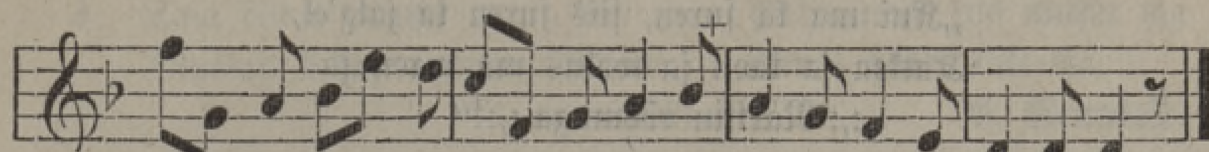
kur - was - tud;
kus - tu - nud:
Sü - da, sü - da, oo - ta sa,

ke - wa - de saab tu - le - ma! Lil - lid õits-wad

siis su õu - es uu - el i - lul ot - sa - ta;

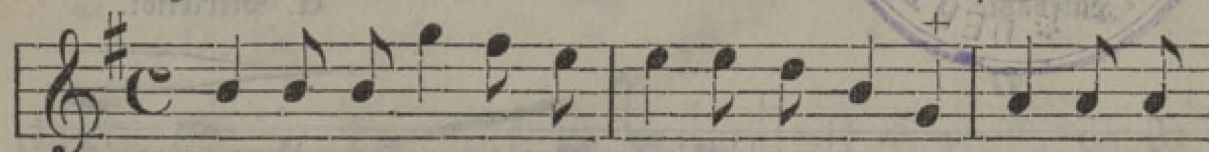

pa - ra - di - si rõõm su põues, si - nu riik on raa-hu-maa.

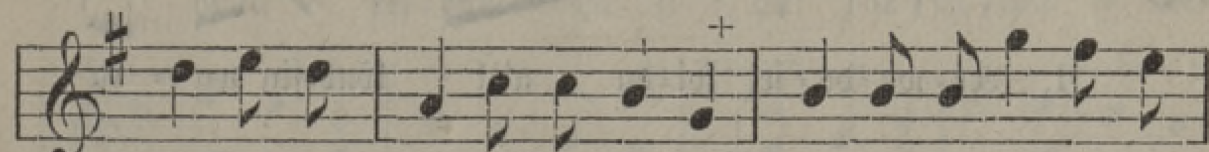
A. Piirikiwi.

14. Ellerhein.

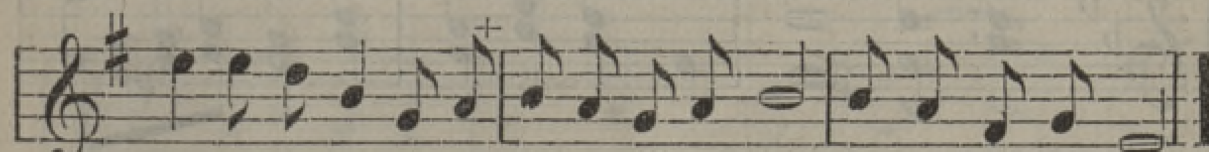
Allegretto. Soome rahwa-wiis.

1. Ke-wa - de ke - na - mal õits-mi - se a - jal kas-wis üks

kan - ni - ke kar - ja - maa ra - jal, eh - tis ja leh - tis ja

kaswis ja ko - sus ja õit-ses õr - nas - te, õit - ses õr - nas - te.

2. Kui ta nii õilmitses kaskede warjus,
Tuli ta poole üks lammaste karjus,
Oli nii lahke ja armas ja kallis ja
:,: Kaunis karjane :,:.

3. Kannike karjase kaisule püüdis,
Ihkas ja õhkas ja ohkas ja hüüdis:
„Kui ta mind kitkuks ja kui ta mind katkuks ja
:,: Wõtaks ühes mind :,:!

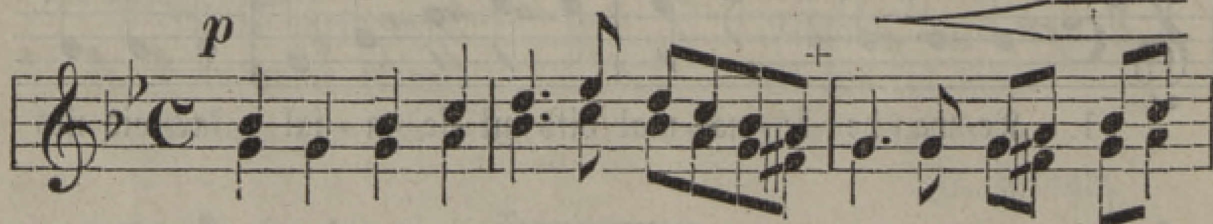
4. Karjus ei waatnud, ei kanni ta näinud,
Karjus ei kannikest kitkuma läinud:
Istus ja astus ja kõndis ja sammus ja
:,: Sõtkus kannikse :,:!

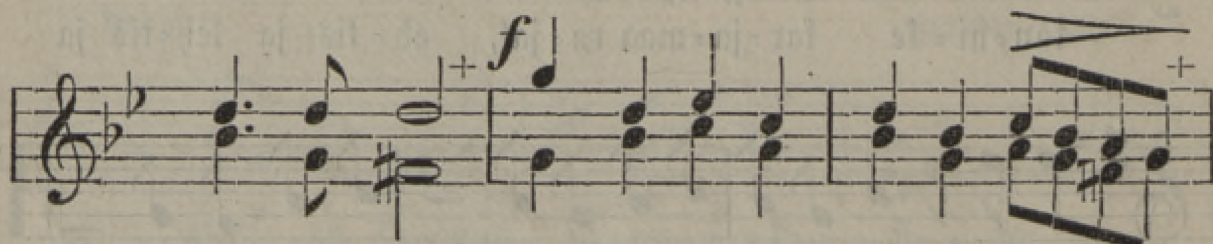
5. Kannike nuttis nüüd kahwatand palgel:
„Kui ma ka suren, siis suren ta jalg'el,
Katken ja kaon ja walus ma waon ja
:,: Närtsin rõõmuga :,:!"
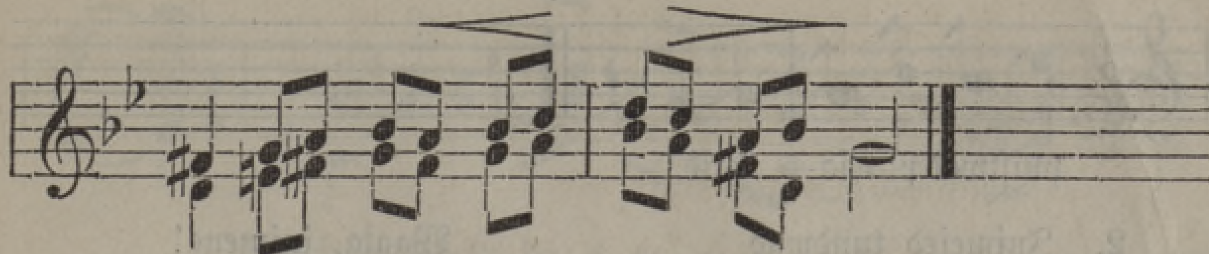
A. Piirikiwi.

15. Pisarad.

Haledaste. A. Piirikiwi.

2. Küsin ühte sedamaid:
Pisar, kust sa siia said?
Kiigud, liigud tuule ees
Koidu paistel rohu sees.

3. Kostab wastu: Kuuled sa,
Muru al mu kodumaa!
Sinna sinu wanemad
Muistena meid külwsiwad.

4. Tasa õhtul tuleme
Mustast kodust murule
Öösе tõine tõisega
Nutu-külwi mõtlema.

5. Paistab taewas päikene,
Läh'me jälle mullasse;
Öö meid walus ilma tõi,
Sest ei walgust nähä wõi.

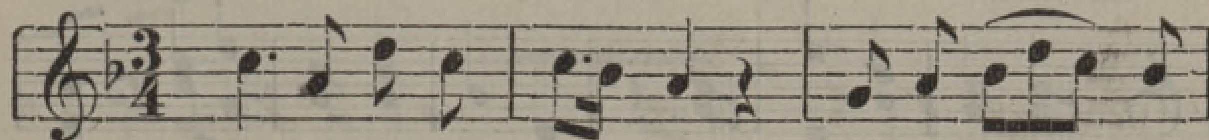
6. Kuulsin halet kaebamist:
Silmad läiksid pisarist —
Palju neist siis nutsin ma
Nende hulka kastessa.

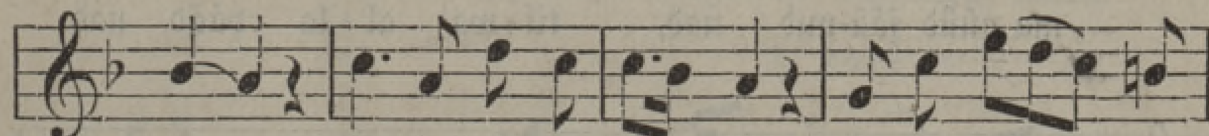
A. Reinwald.

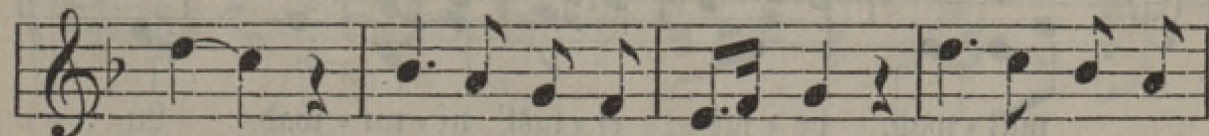

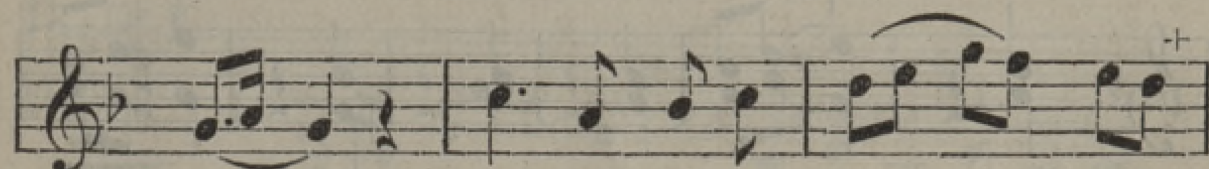
16. Wihma-hoog.
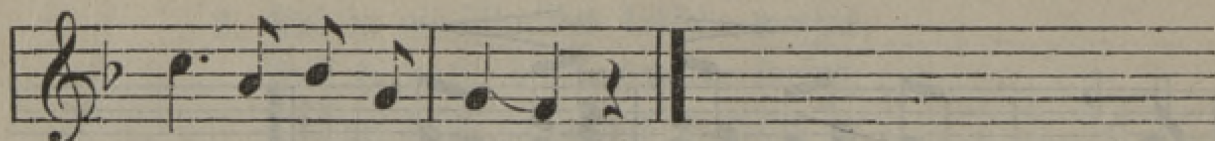
Kindlaste. Silcher.

2. Inimesed tundwad
Hirmu wärinat,
Käse risti pandwad,
Hüüdwad Jumalat.
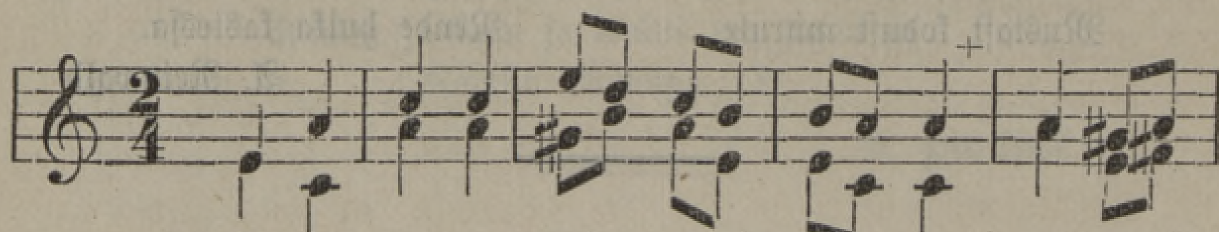
Waata, inimene!
Nüüd sa wärised;
Lõpeb wälgukene:
Kas siis paraned?

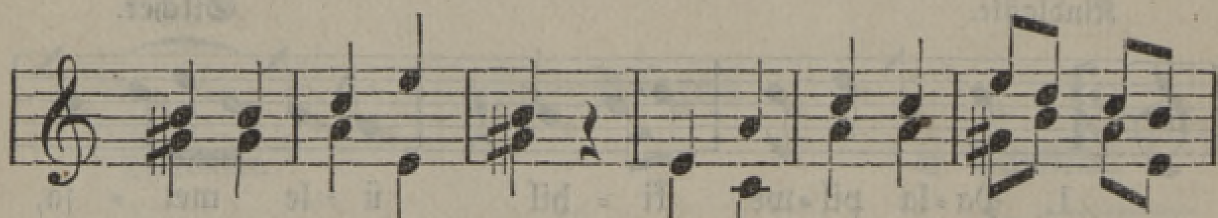
P. Liebus.

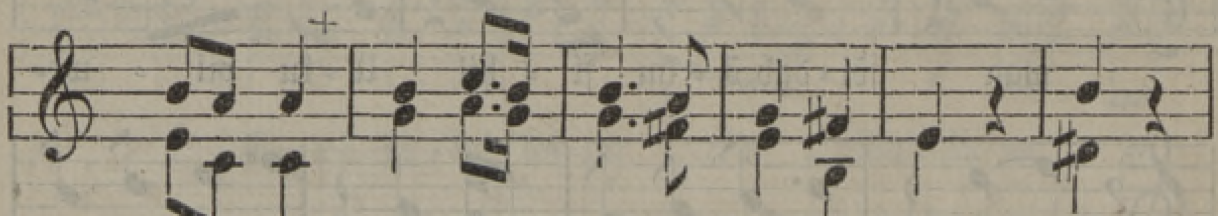

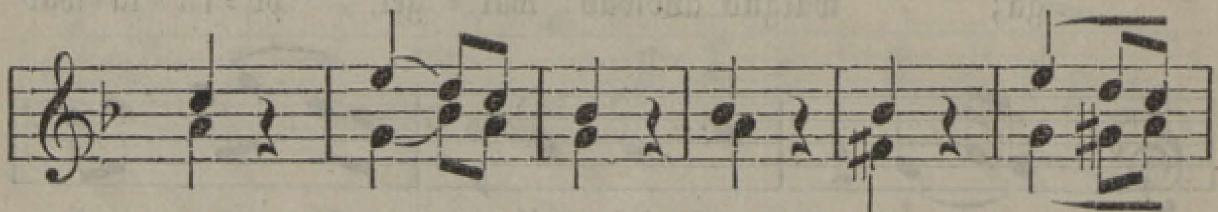
17. Õhtul.
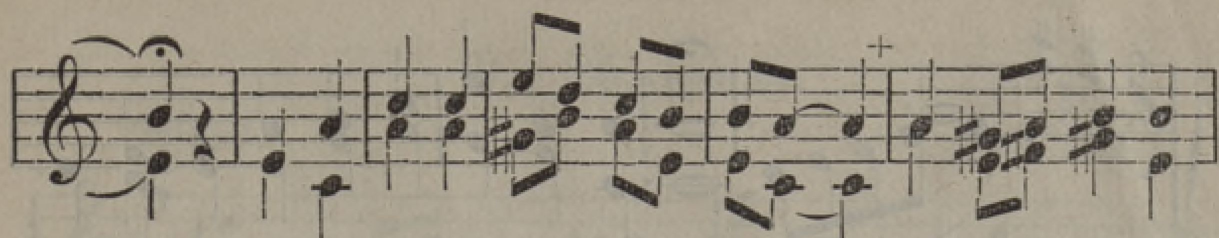
Moderato. Prantsuse wiis.
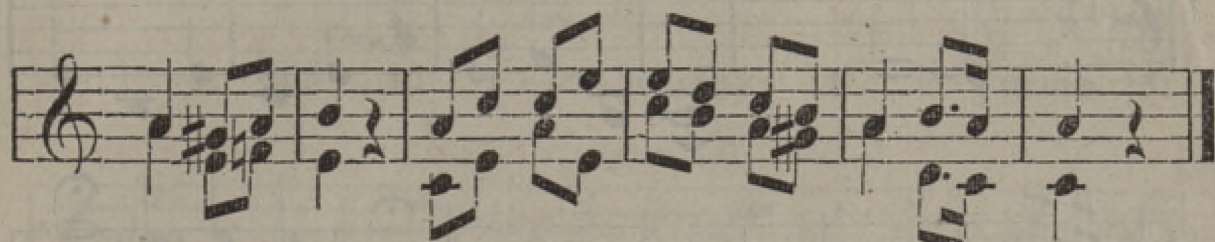

2. Oues armsast' lilli õied
Nikutawad kõrre pääl,
Magawad ja rahul hingwad,
Magust und nad näewad sääl.
Ouna=puu ka unistab,
Oitswaid oksi liigutab;
Lapsuke, nüüd heida sa
Rahuliste hingama!
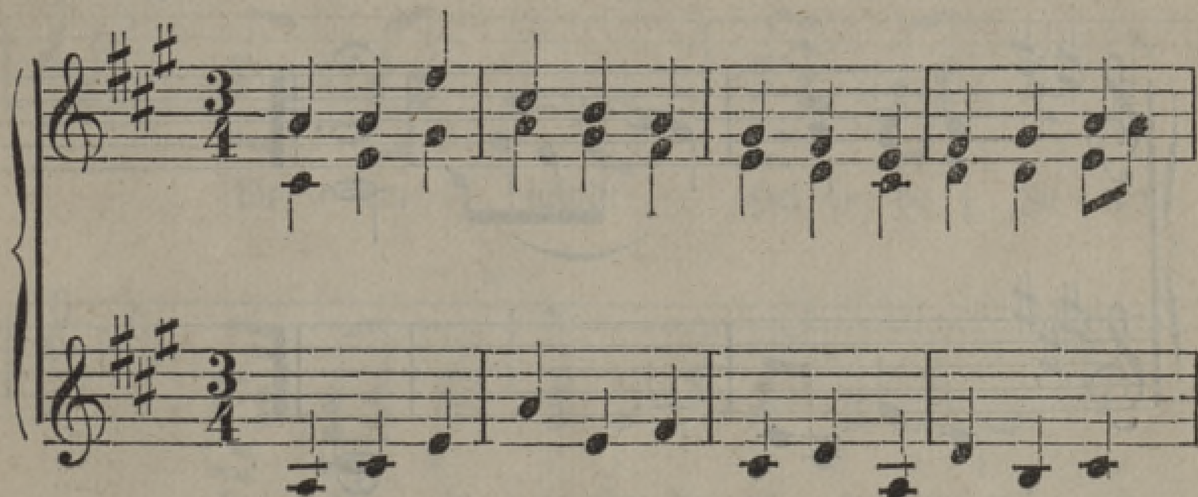
3. Uni tuleb udu=jälgil,
Läbi akna waatab ta,
Kas ehk lapsukesed kuskil
Ülewel peaks olema;
Kus neid ärksel leiab, sääl
Tasa heidab kulmu pääl;
Lapsuke, sest heida sa
Rahuliste magama!

L. Koidula.

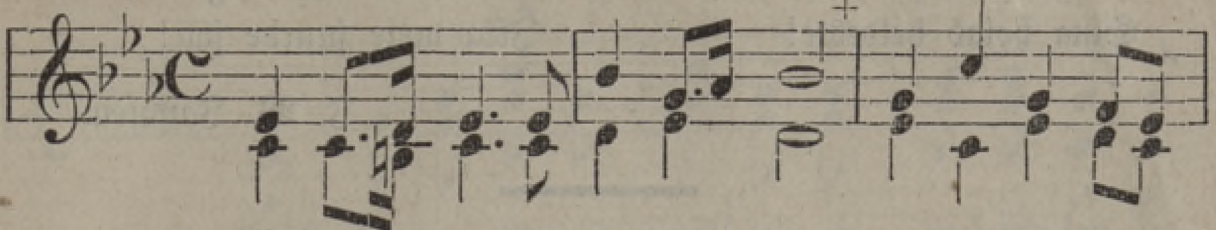
18. Wõta nüüd Issandat wägewat kuningat kiita.
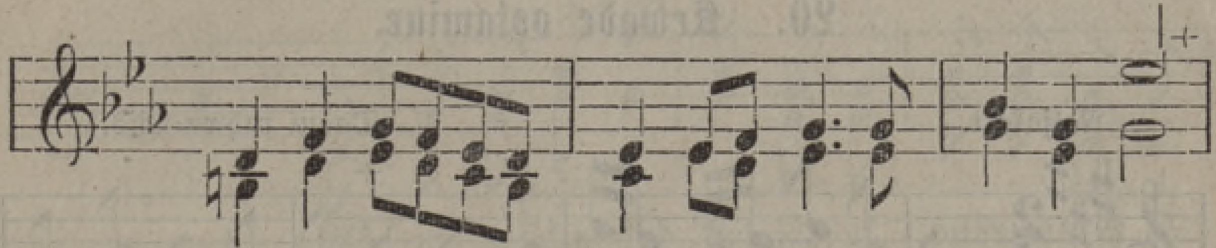
J. Zimse „ds. r.“ seest.

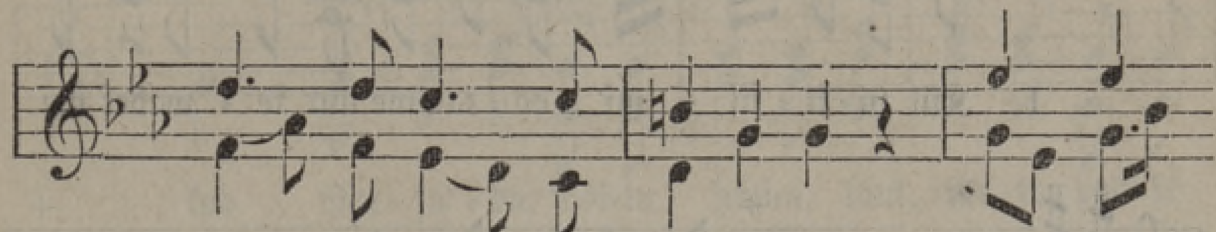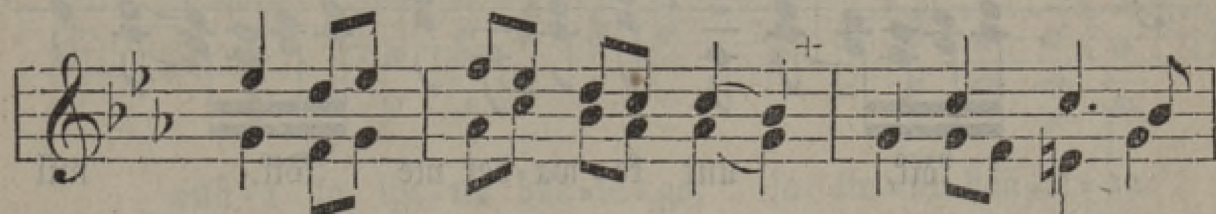

19. Õhtu-palwe.
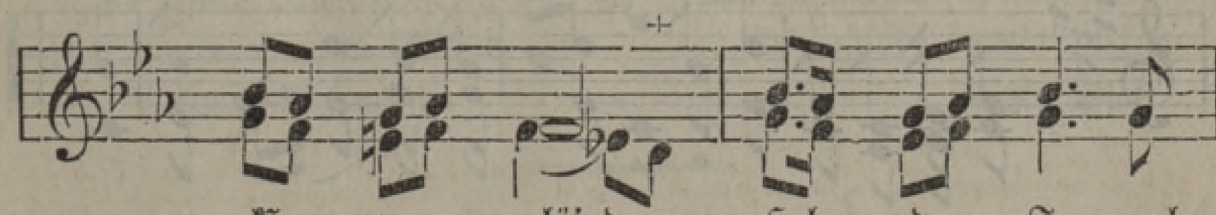
Tasakeste. Inglisi wiis.

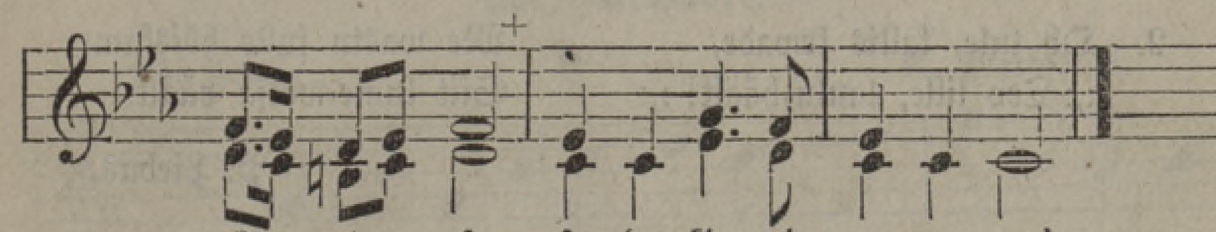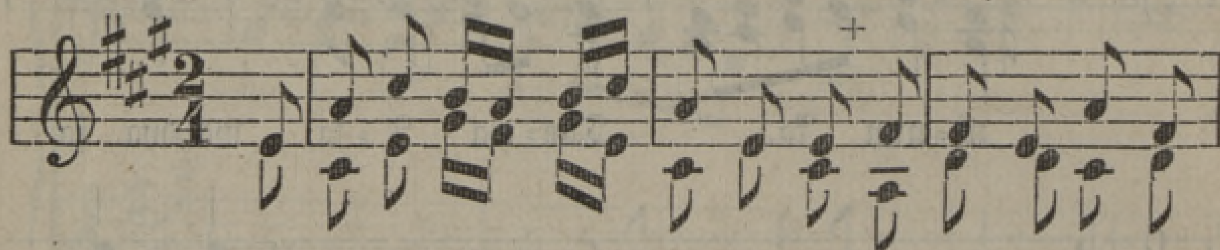

3. Neid, kes kurwad, rõõmusta,
Kehwa wenda awita,
Jäägu sinu hoolele,
Sina hoiad heldeste!

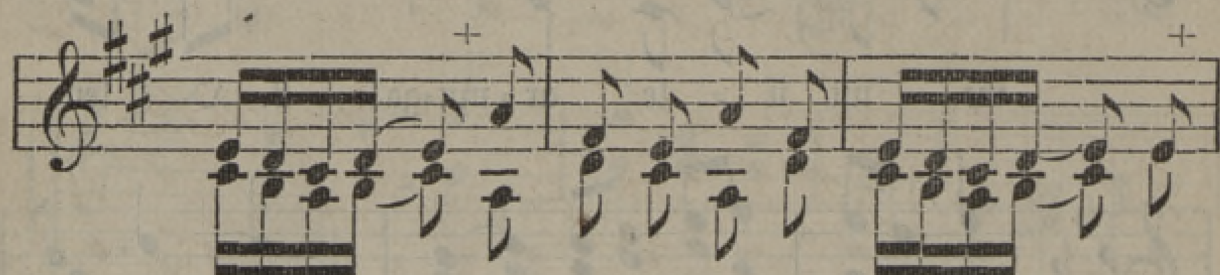
4. Haiget südant kinnita,
Märga silma kuiwata;
Walwame wõi magame:
Ikka meie juurde jää!

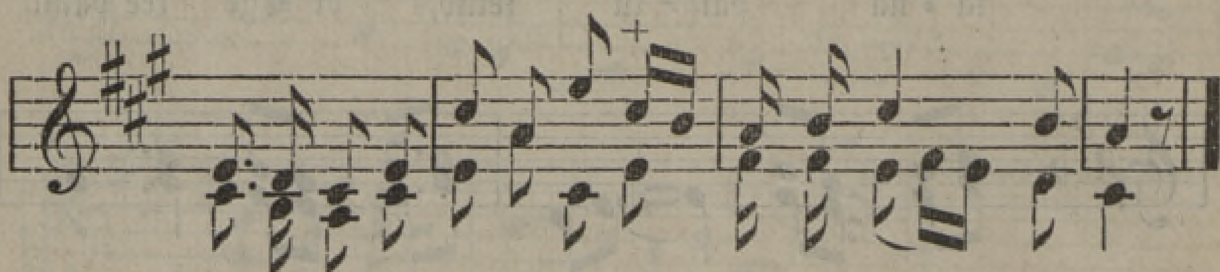
J. W. Jannsen.

20. Kewade ootamine.

Naljakalt. Daani rahwa-wiis.
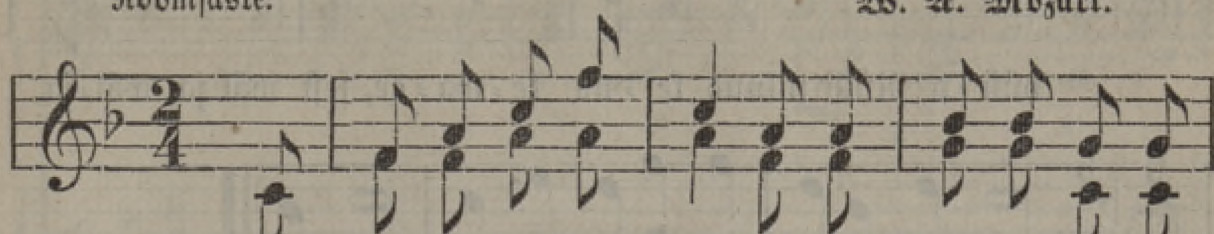

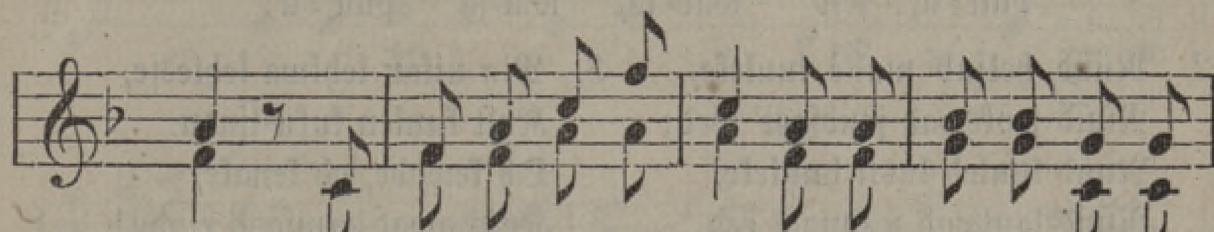
2. Oh tule, kallis kewade,
:,: Too lille, laulu-häält! :,:
Me wastu sulle hõiskame
Siit lume-wälja päält.

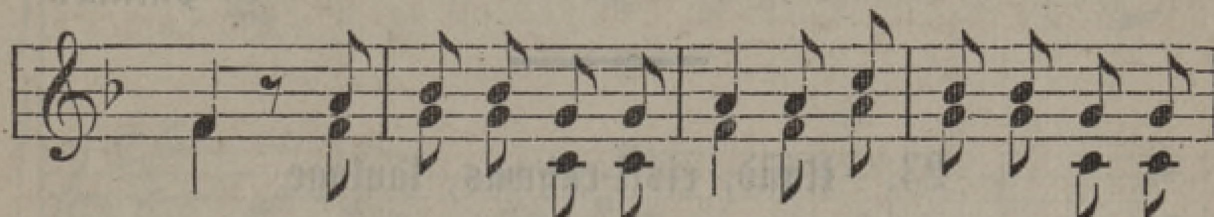
P. Liebus.

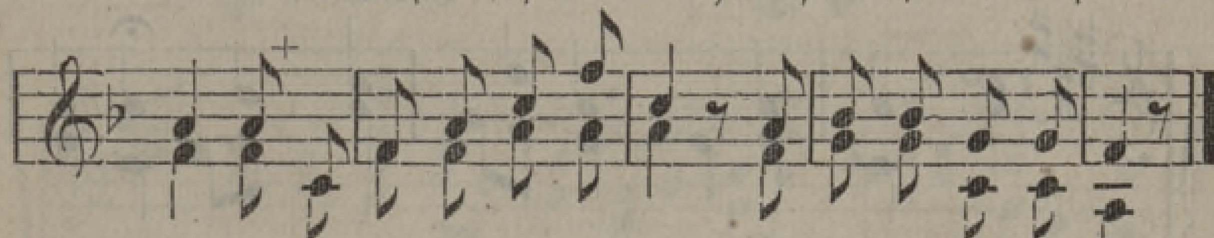
21. Tulnud.

Röömsaste. W. A. Mozart.

2. Sind päikse terad wõitnud
Ka mure paelte seest,
Su ümber õhud kõitnud
Nii kindlat sõlmekest.

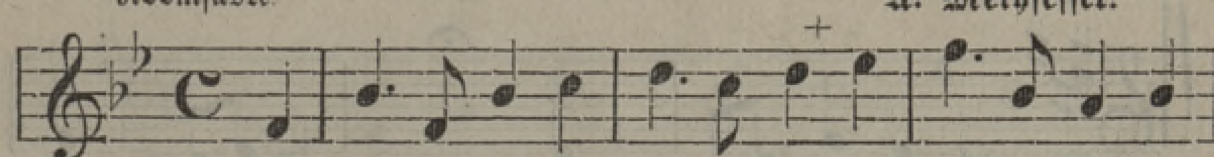
Laul, üles, üles püüa,
Maailmal' täädust hüüa:
:,: Ta tulnud, kewade! :,:

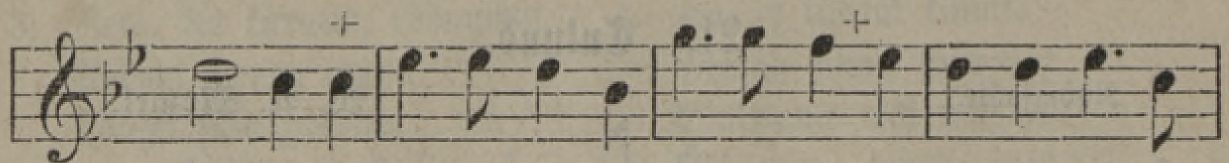
L. Koidula.
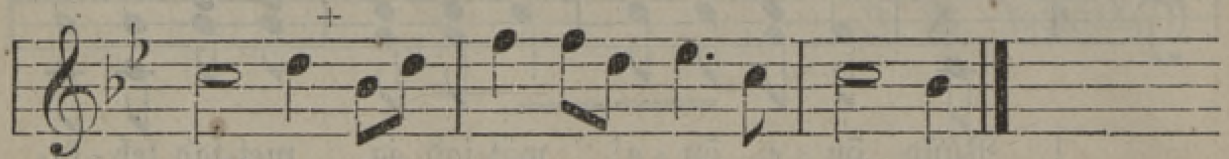
---

22. Kewadel.

Röömsaste. A. Methfessel.

2. Nüüd heljub mahe tuuleke,
Nüüd jookswad jõudsast' jõed;
Nüüd luuleb lusti huuleke,
Nüüd laulwad wennad, õed.

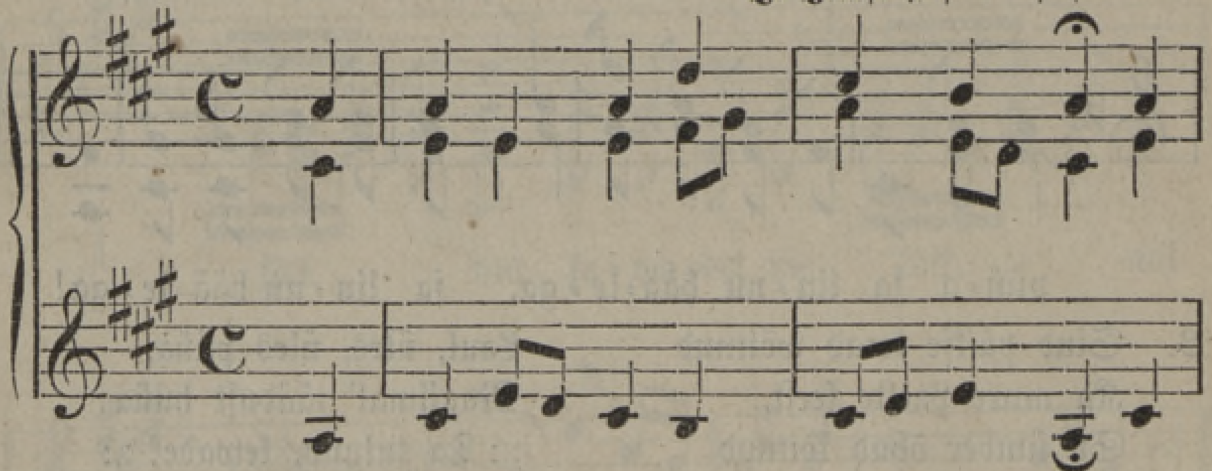
3. Ma uikan lehkwa lehtesse,
Kust kuulen kuku=lindu.
Oh kewade, oh kenake,
Kuis awad armsast' rindu!

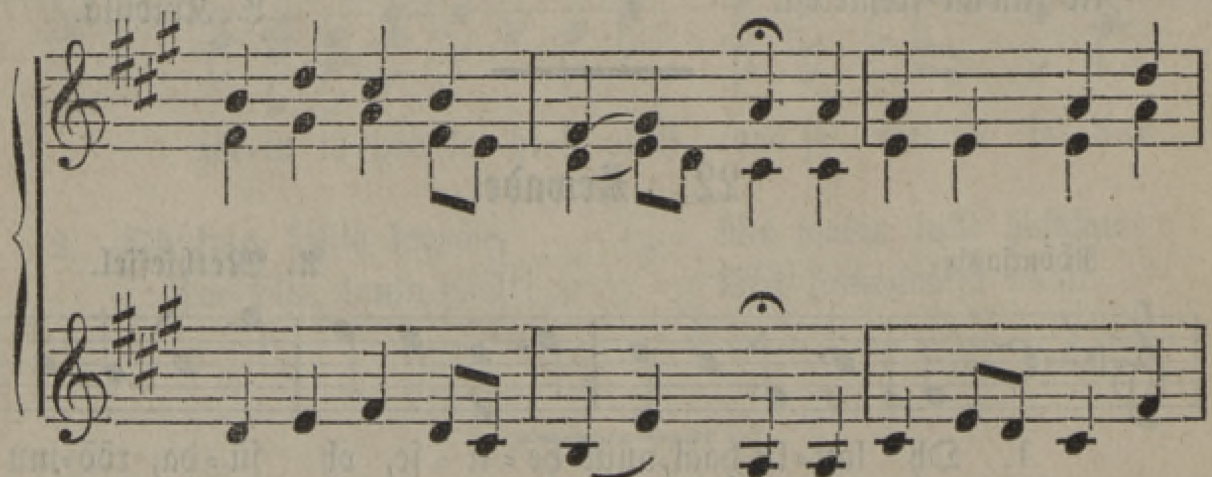
A. Piirikiwi.

---

23. Nüüd, risti-rahwas, laulage.

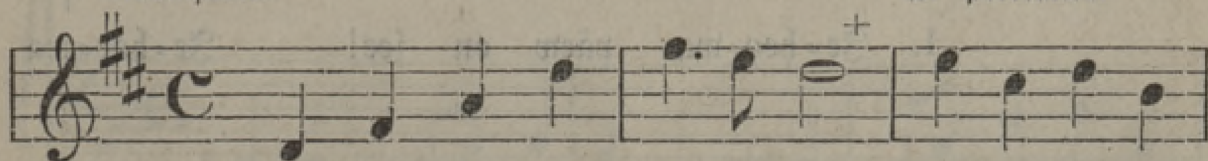
J. Zimse „ds. r." seest.

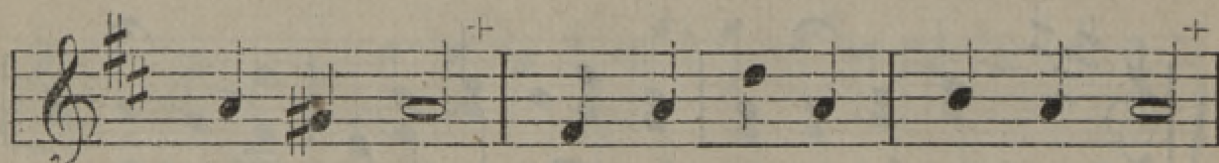

24. Lõbus laulmise-koht.
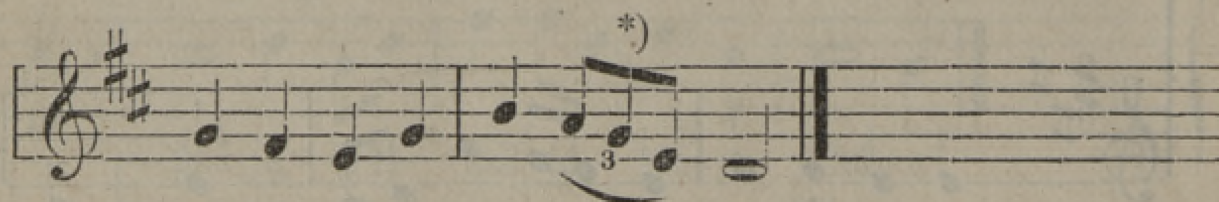
Rõõmsaste. A. Pitrikiwi.

1. Lil = lid õits = wad aa = sa pääl, kõr=gest' kõ = lab

lau = lu = hääl; öö = pik, lõ = o, ku = ku = lind

kutswad laan=de laul = ma mind.

2. Ruttan sest siis rõõmuga
Lahket laulu ajama.
Lehte' lehwitusella
Tahan lauljaid tereta':

3. Tere! ööpik, lõoke,
Kes te istnud ilule;
Tere! kuulus kuku=lind,
Piki=silmi ootsin sind.

4. Laulge, laulge lõbusast'!
Teie laul on kõrgemast;
Lõo! lenda ülesse,
Laula tänu Loojale!
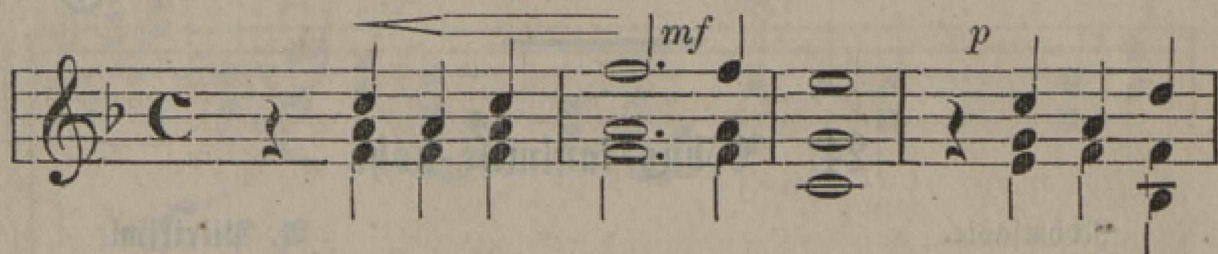
5. Kuule, kaunis kuku=lind,
Ütle, ööpik, palun sind:
Kuhu pean istuma,
Et wõin lahkest' laulada? —

6. Nii! siin halja kiwi pääl
Laskem leiku, et me hääl
Kõlab üle mere maa,
Üle pikse=pilwe ra'a!

A. Piirikiwi.
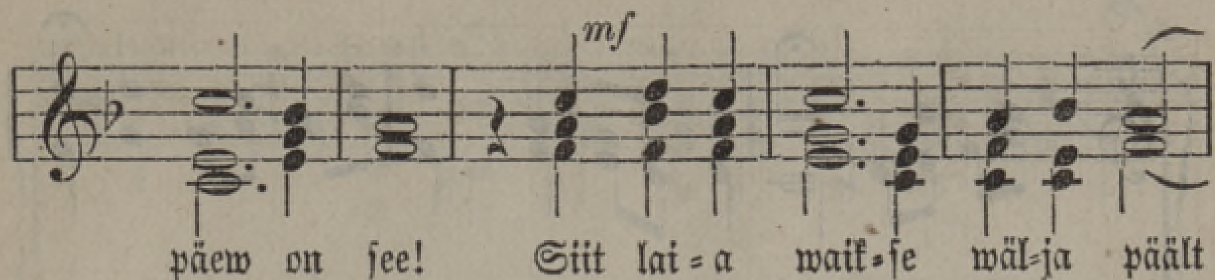
25. Karjase pühapäewa-laul.
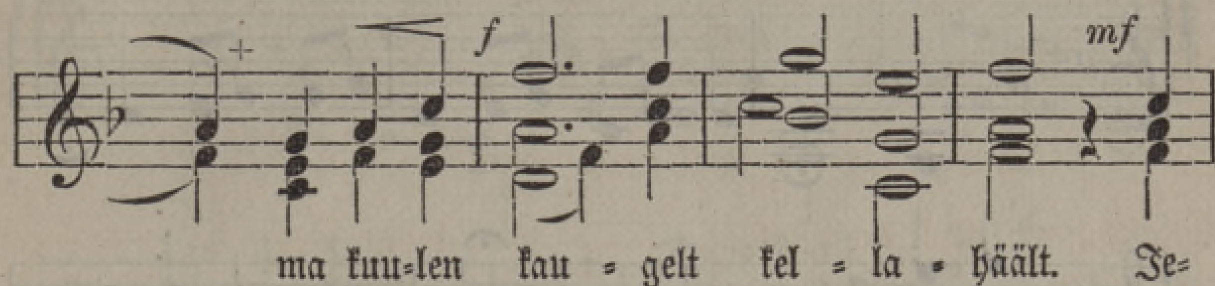
Andante. J. Jung.

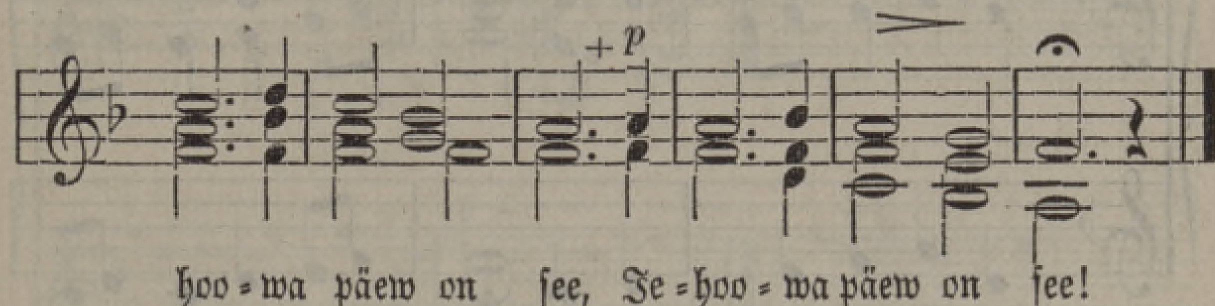

1. Je = hoo = wa päew on see! Je = hoo = wa

*) Trioole, kolm kaheksandikku ühe neljandiku asemel laulda.

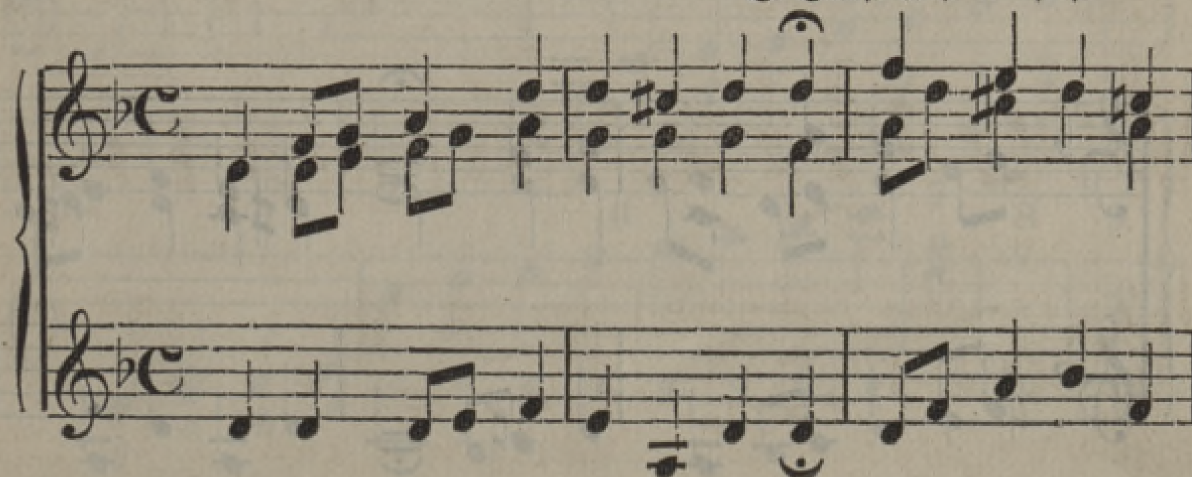
2. Siin langen põlwili.
Jehoowa auu, kuis tõstad mind!
Kuis kumardawad inglid sind
Ja kiitwad hulgandi!

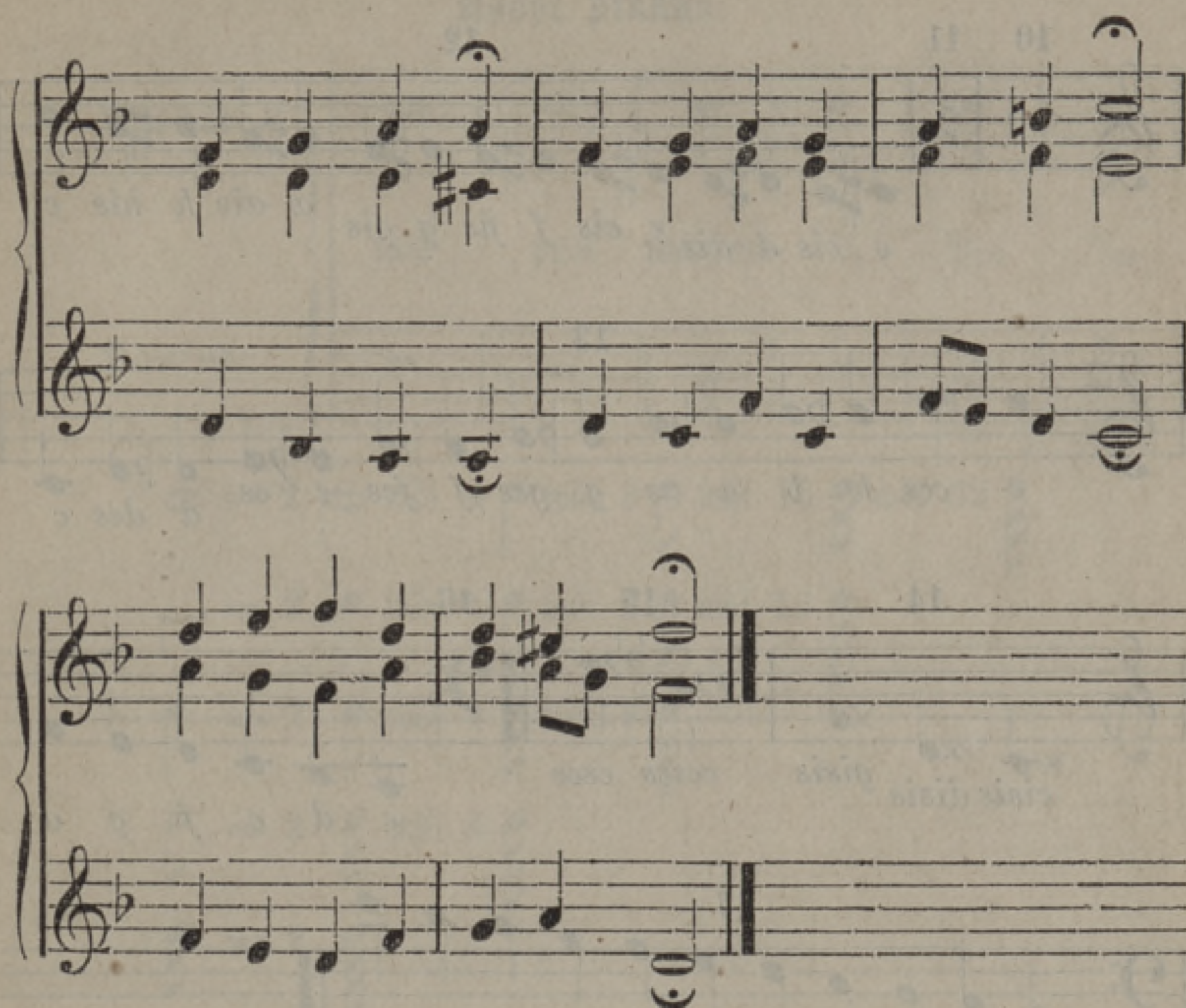
3. Jehoowa päew on see!
Waat', taewas kaugel, ligidal
Mind hoiab oma tiiwa al:
Jehoowa päew on see!

A. Piirikiwi.

26. Eks mu kohus tänu teha.

J. Zimse „ds. r." seest.

Noodi-õpetus.

1 2 3 4 5 6

5 4 3 2 1 | 4 3 2 1 | -1 2 3 4 5 6 7 8 9

c d e f g a h c

6 6 7 8 9

g a h c c d e f g a h c

10 11 12

c cis d dis e eis f fis g gis a ais h his c

13

c ces h b a as g ges f fes e es d des c

14 15 16

cisis disis gisis ceses eses c d e f g a

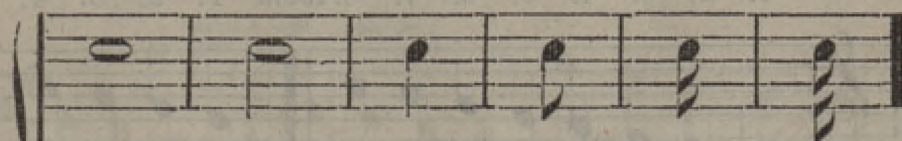
17

h c d e f g a h c d e

1 on wiiuli- wõi diskandi-wõti, 2 jooned, 3 wahed, 4 astmed, 5 abijooned, 6 noodi nimed wiiuli wõtme järele, 7 rist (teeb tooni pool astet kõrgemaks), 8 kahe-kordne rist (teeb tooni terwe astme kõrgemaks), 9 be (teeb tooni pool astet madalamaks), 10 kahe-kordne be (teeb tooni terwe astme madalamaks), 11 keelmise-märk (ütleb, et ♯ wõi ♭ selle noodi kohta, kus ta ees seisab, ses taktis ei maksa); ♯, ♭ ja ♮ nimetatakse ees-märkideks; kui eesmärk joonestiku ees otsas seisab, siis maksab ta terwe laulu, seisab ta laulu sees, siis ainult ühe takti kohta; 12 noodi nimed ristidega, 13 noodi nimed beedega, 14 noodi nimed kahe kordse ristiga, 15 noodi nimed kahe kordse beega, 16 passi- (basso) wõti, 17 noodi nimed passi-wõtme järele; 𝄞 ja 𝄢 on noodi wõtmed; nad ühendawad ja kinnitawad wiis joont joonestikuks.

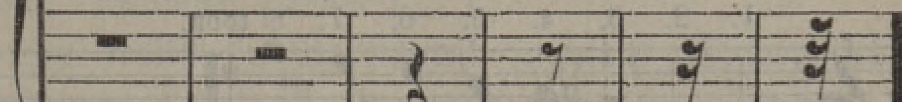
Noodi pikkus.

Noodid:

täis pool weerand $1/8$ $1/16$ $1/32$

Paused:

= 2 wõi 4 wõi 8 wõi 16 wõi 32

= 2 wõi 4 wõi 8 wõi 16

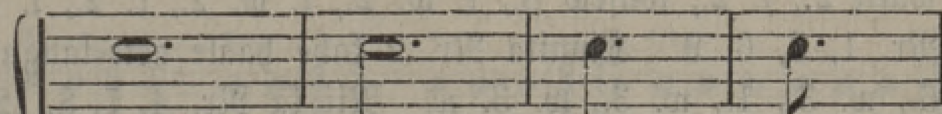
= 2 wõi 4 wõi 8

= 2 wõi 4

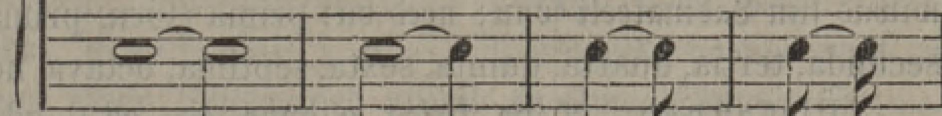
= 2

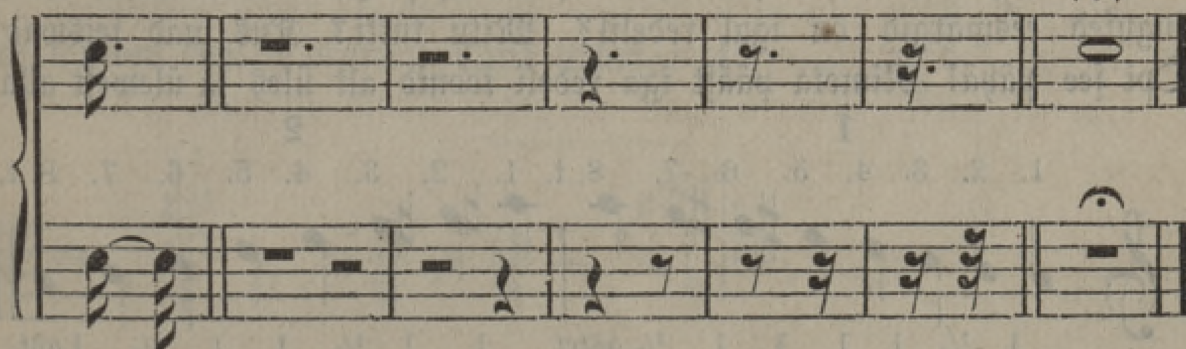
Punkt paremal pool noodi wõi pause kõrwas paneb talle ta pikkusest poole juurde.

Kirjutatakse:

Tähendab:

1 — 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. toon.
1 1 ½ 1 1 1 ½ astet.

2 — 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. t.
1 1 ½ 1 1 1 ½ astet.

3 — 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. toon.
1 1 ½ 1 1 1 ½ astet.

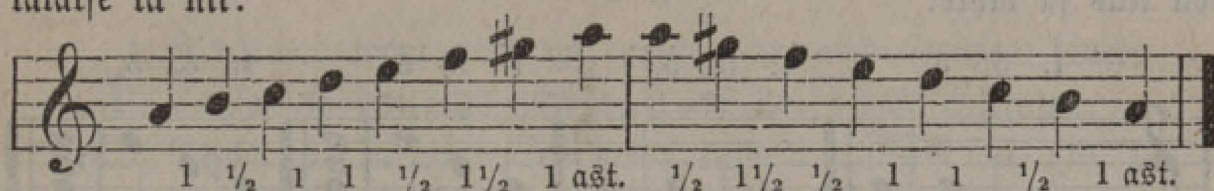
1, 2 ja 3 on duur-tooni-redelid; igas tooni-redelis on 8 tooni; duur-tooni-redelis on esimese ja tõise tooni wahel üks terwe aste, niisamuti tõise ja kolmanda tooni wahel, kolmanda ja neljanda tooni wahel on pool astet j. n. e. See on duur-tooni-redeli säädus. C-duur on siin põhjuseks. Selle järele peab g-duuris f asemel fis, f-duuris h asemel b olema j. n. e. G- ja f-duuril on pääle fis ja b kõik tõised toonid c duuriga ühes; nad on selle pärast c-duuri lähemad sugulased; c duuri kaugemad sugulased on: ülewel pool d-duur ja al pool b-duur. C-st on d: tõusew tõine toon, lühidelt: tõusew tõine = t. 2., c-st on g: t. 5. j. n. e. a-st on d: langew 5., h-st on g: l. 3. j. n. e. 4 juures on aste-kaugus: (suur) 3., 5 juures: wäike 3., 6 j.: liig 3., 7 j.: (suur) 5., 8 j.: wäike 5., 9 j.: liig 5. Loe Nr. 13: langew 3., l. wäike 2., l. 2., tõusew 8., l. w. 2., t. w. 2., t. 2., l. 5. 2c. Niisama Nr. 1, 3, 6, 9. Kinnita Nr. 2 kahe hääle aste-kaugused: 1., 5., 6., 6., w. 3., 1., w. 3., w. 3. 2c. Nii ka Nr. 4, 7, 8, 12. (Seda õpetust saagu hääle-harjutuste juures tubliste ette wõetud). — Mõned soowiwad siin Ladinakeeli sõnu; need on: prima (Gen. prima, Inf. primat), secunda, tertia, quarta, quinta, sexta, septima, octava, nona, decima etc.

Ülesanded. Pane kirja: c-duur (= cd.), gd., dd., ad., ed., hd., fisd., cisd.; fd., bd., esd., asd., desd., ja gesd. tooni-redel! Missugused eesmärgid on igal redelil? Mitu tükki? Kus nad seiswad? Õpi see pähä! Nimeta pääst iga redeli toonid alt üles ja ülewest alla!

1 — 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. t.
1 ½ 1 1 1 1 ½ astet
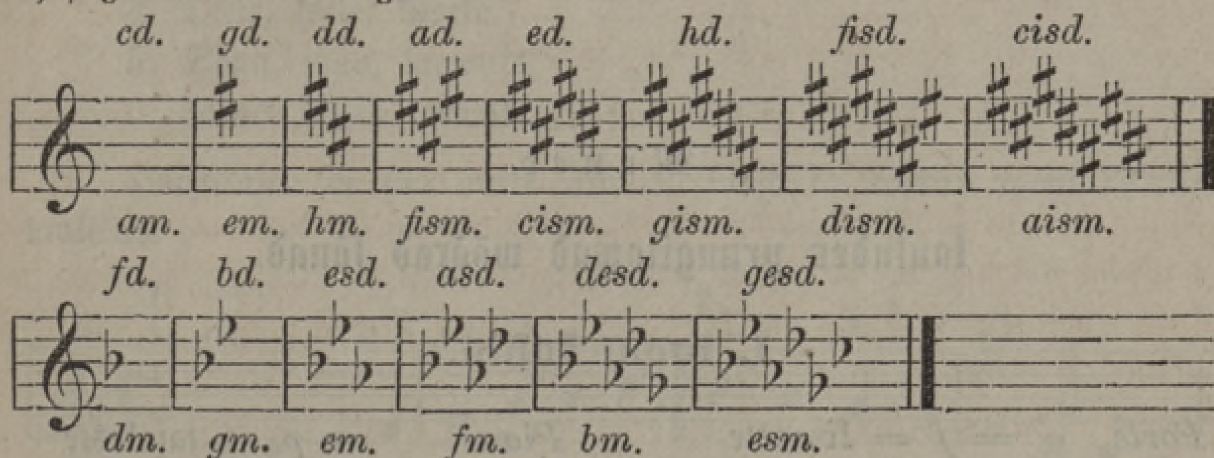
2 — 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. t.
1 1 ½ 1 1 ½ 1 ast.

1 on tõusew, 2 langew mol-tooni-redel; mol-tooni-redelit kirjutatakse ka nii:

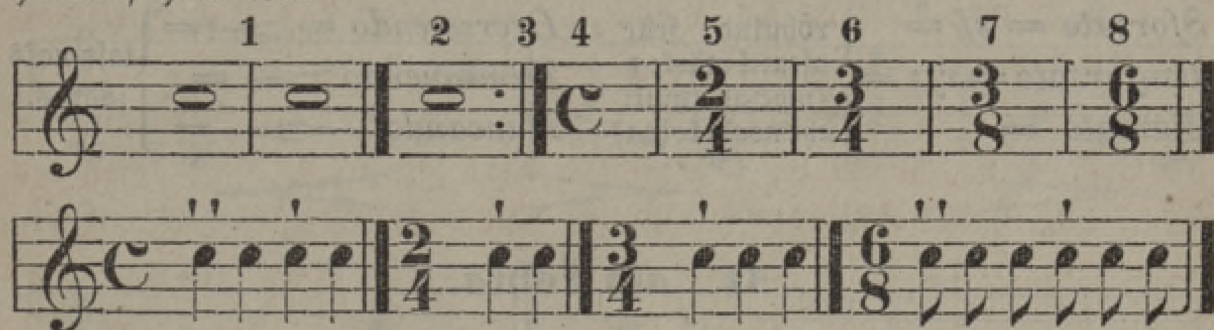

Esimene kirjutamise-wiis on laulu wiisi, tõine laulu häälte kokkukõla kohta mõnusam. (Kumbgi säädus?)

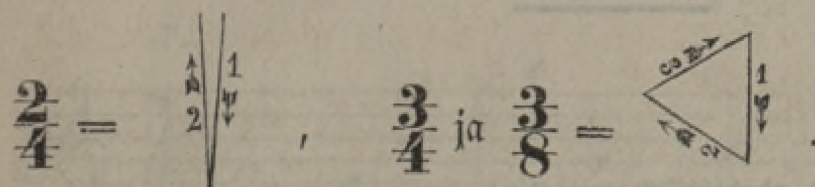
Igal duur-tooni-redelil on üks lähedalt sugulane mol-tooni-redel ühesuguste eesmärkidega:

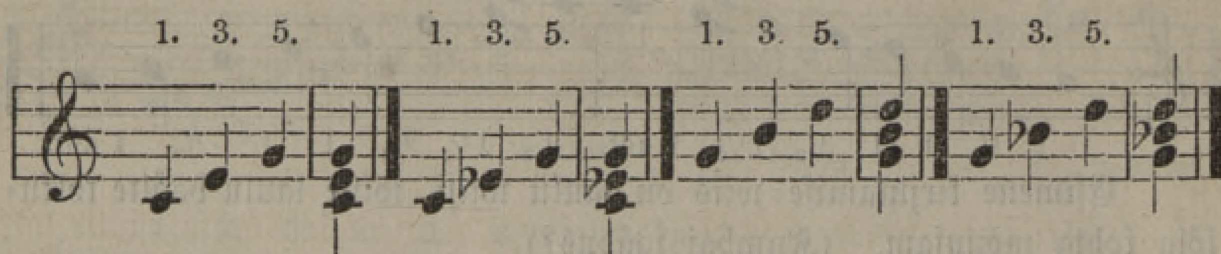
Duur (= kõwa) kõlab kalgiste, rõõmsaste, mol (= pehme) mahedaste, haledaste.

1 on takti-joon, 2 lõpetuse-märk, 3 kordaja (käseb enesest saadik kaks korda laulda), 4 = 4/4 takt j. n. e. Missuguste nootide pääl on kellegis takti-sugus rõhk? Missugused noodid on ilma rõhuta? (See peab lauldes kuulda olema!) Takti lüüakse: C = ,

Igas tooni-redelis on 1., 3. ja 5. toon tähtjas, nende kokku-kõla on ilus ja lahke:

Mõned

lauludes pruugitawad wõõrad sõnad.

I. tooni kohta.

Forte = *f* = kõwaste

Fortissimo = *ff* = õige kõwaste

Mezzo forte = *mf* = pool kõwaste

Sforzato = *sf* = } rõhutud, selle asemel märk: ❜ (maksab ainult ühe noodi kohta)

Rinforzato = *rfz* = }

Marcato = }

Piano = *p* = tasakeste

Pianissimo = *pp* = õige tasakeste

Crescendo [1]) = < = kõwemaks

Decrescendo = > = } tasamaks jäädes.

Diminuendo > = }

Mancando <> = }

II. aja kohta.

Rallentando = } aega möödamine

Ritardando = }

Largo = õige aega mööda

Adagio [2]) = aega mööda

Andante = käies, aega m.

Moderato = parajaste

Allegretto = kergeste

Allegro = ruttu

Presto = õige ruttu

Vivace [3]) = tuliselt.

Ütle: [1]) kreshendo, [2]) adadsho, [3]) wiwatshe.

Hääle-harjutused.

I. Tõusewad tooni-read on *cresc.*, langewad *decresc.* laulda.

II. Laula iga harjutus esiti aega-mööda, pärast rutemine.

III. Laula iga harjutus esiti noodi nimedega, siis: la, (lo, lu, lõ, le), a, (o, u, õ, e); harjutused 3–6 laula ka sõnadega:

1. Anna andeks, kannata.
2. Jookse, jookse, jõeke.
3. Kuma, kuma, kuuke.
4. Teele, teele, kureke.
5. Sõua, sõua, laewuke.
6. Lainel sõuab laewuke.

Harjutused ei saa mitte üksi c-, waid ka tõistes tooni-redelites lauletud.

1. 2.

p *f* *p*

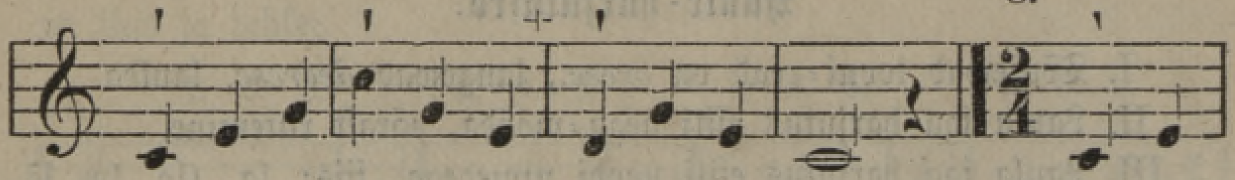
3. 4.

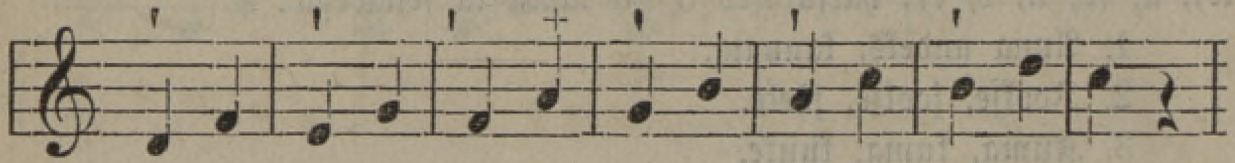
5.

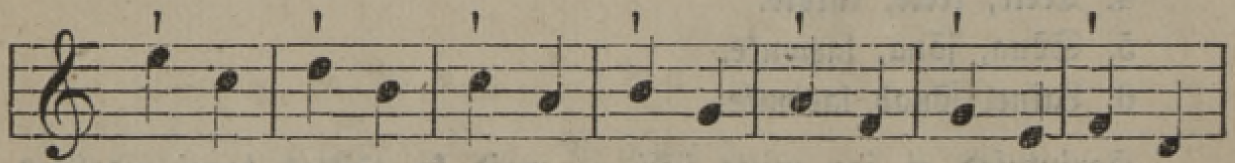
6.

7.

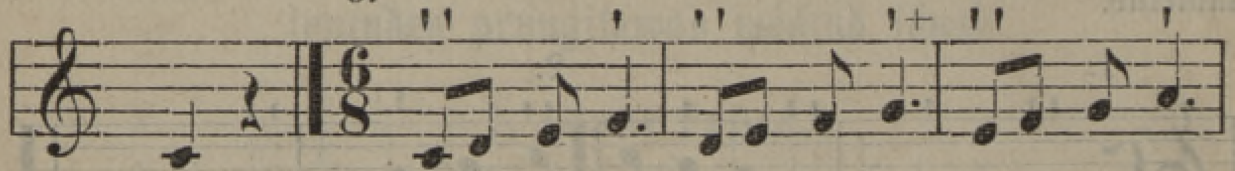
8.

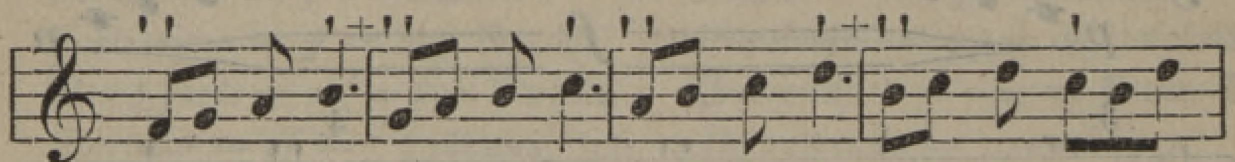

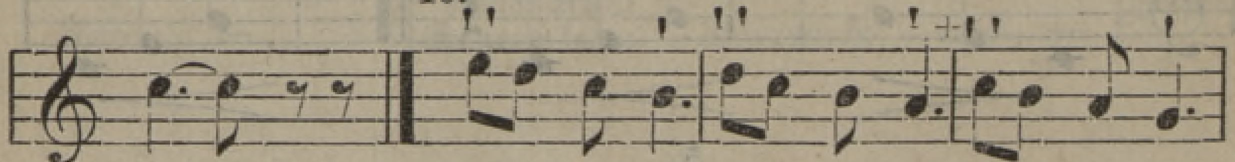

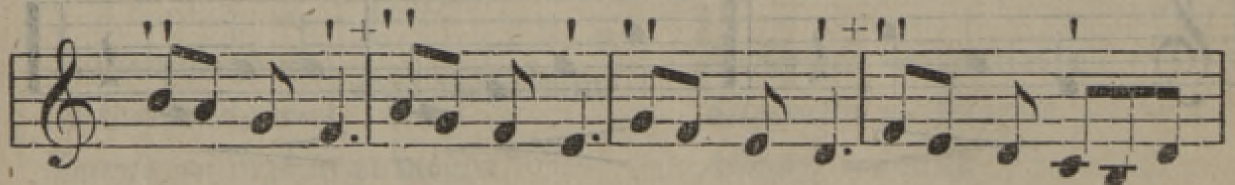
9.
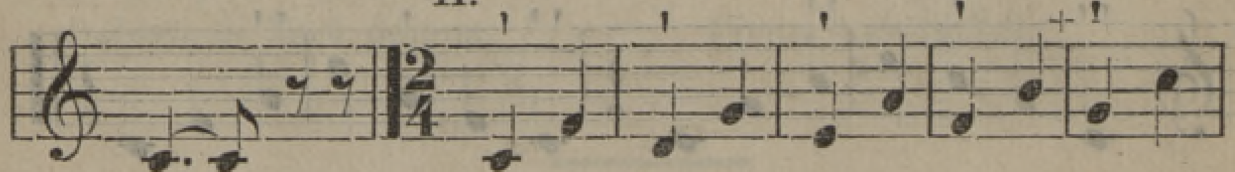

10.

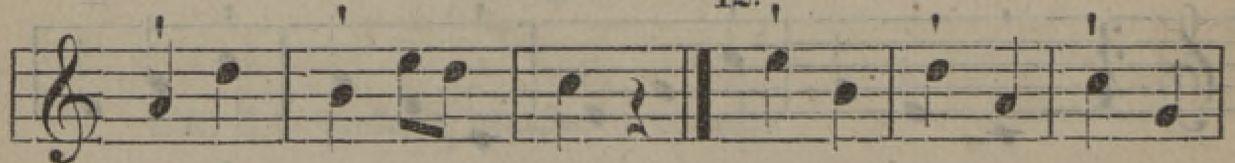

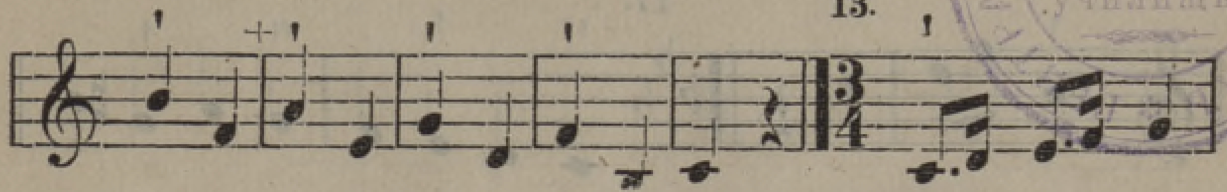
11.

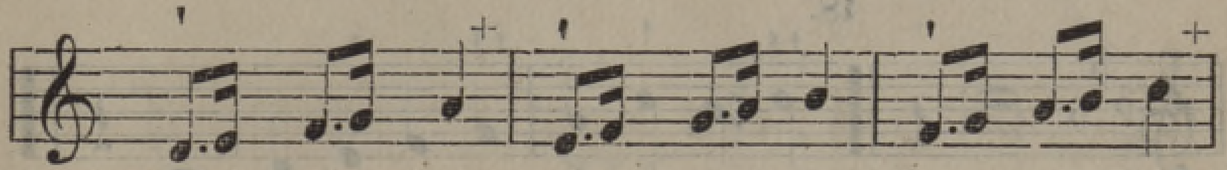

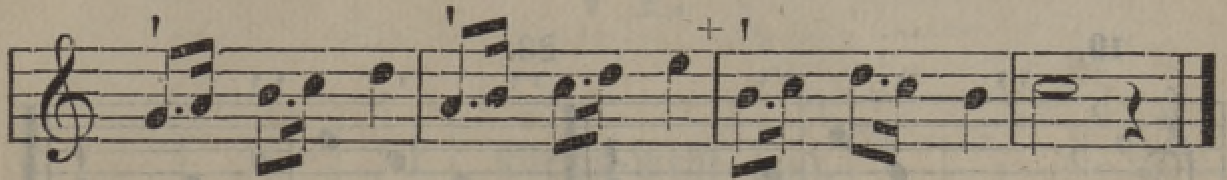
12.
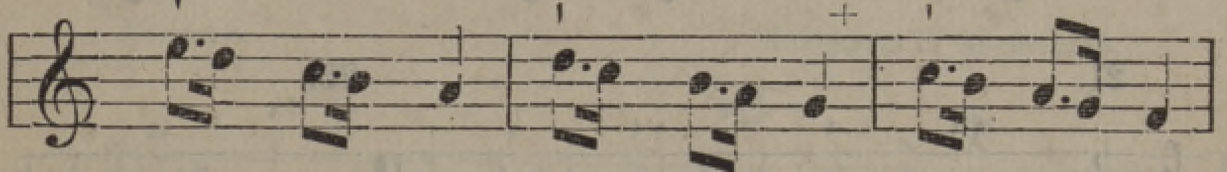

13.

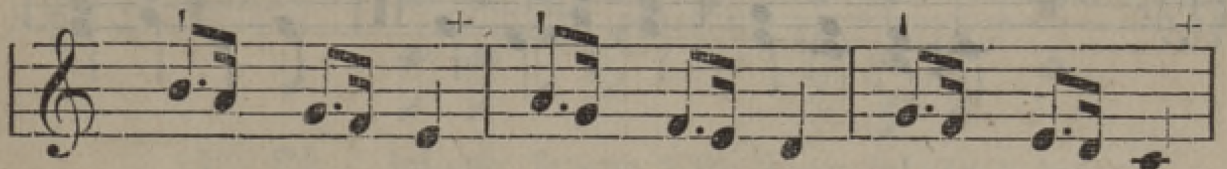

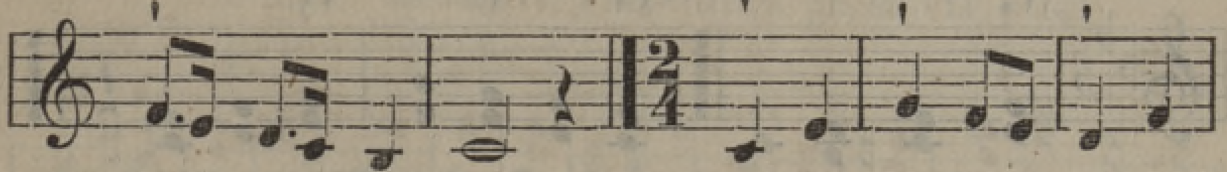

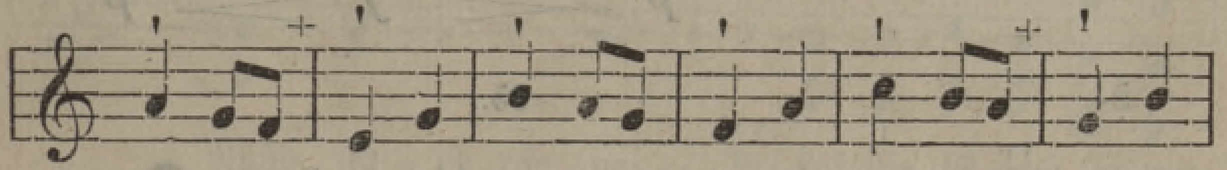
14.

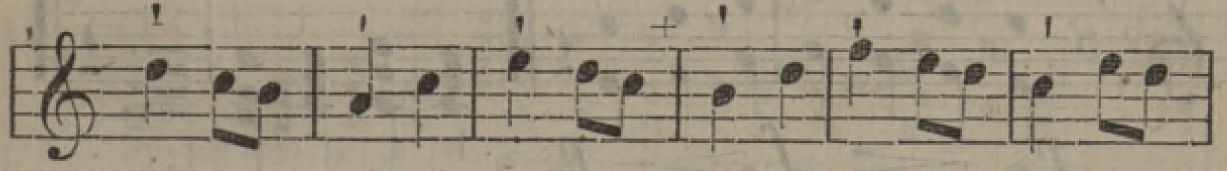

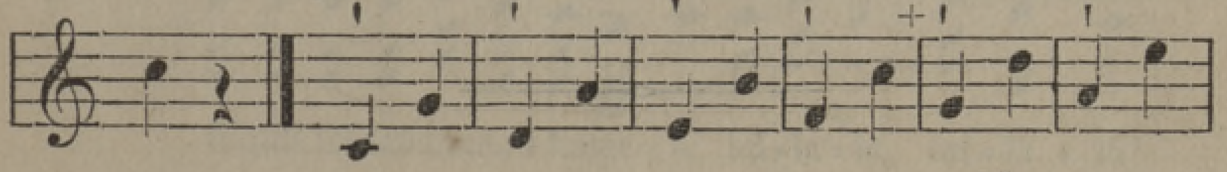
15.

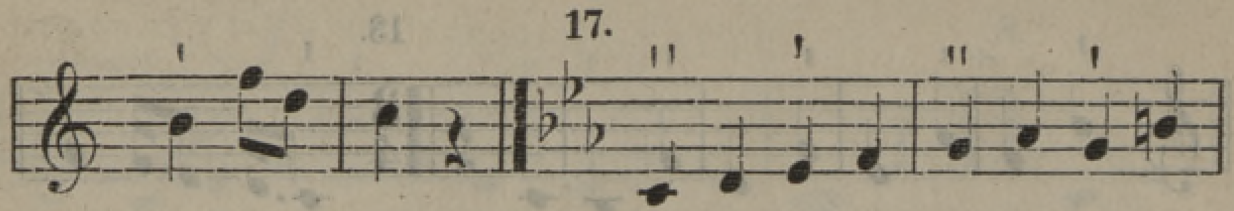

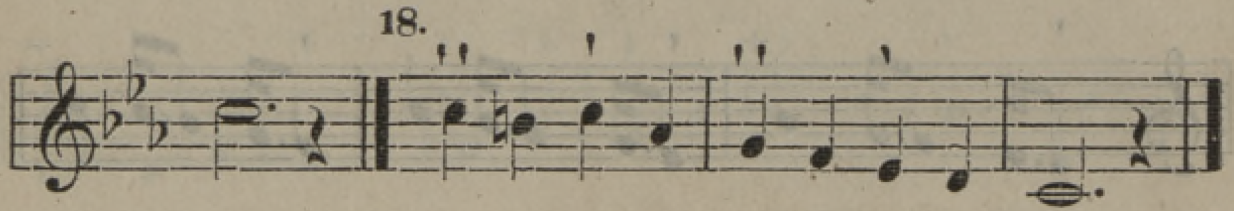

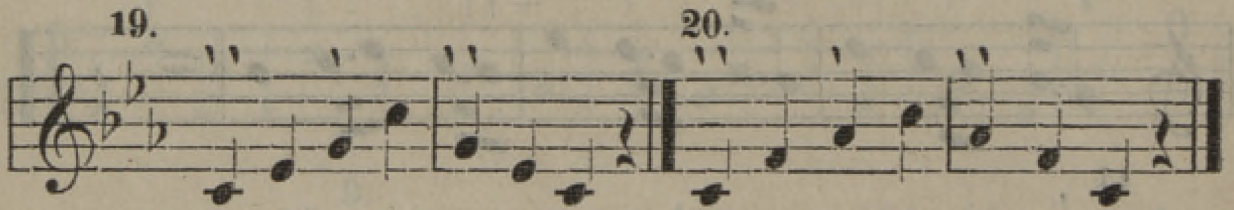

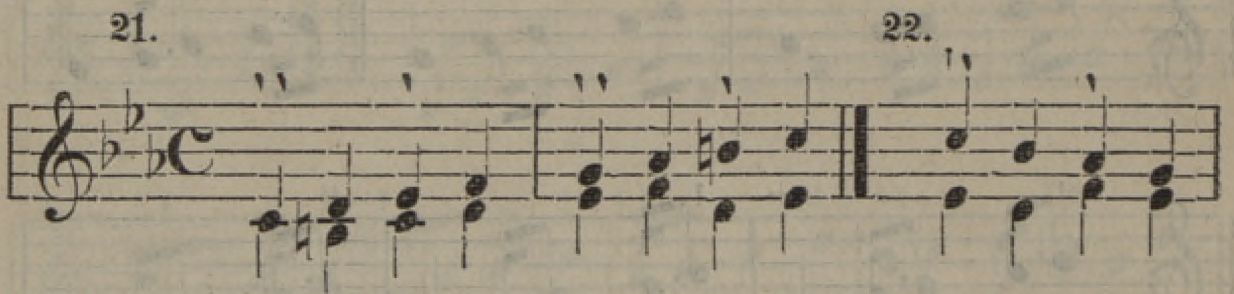
16.
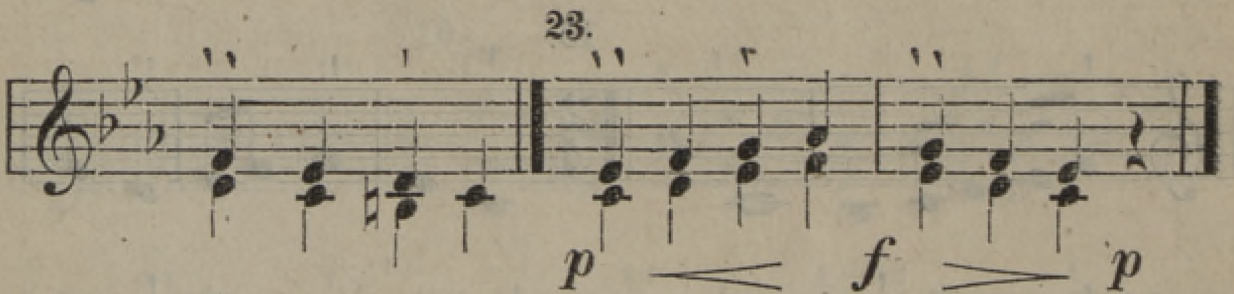

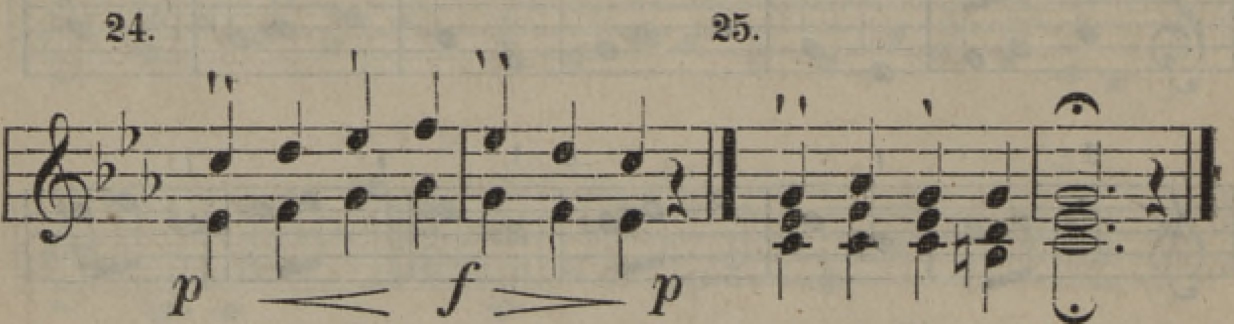

17.

18.

19.
20.

21.
22.

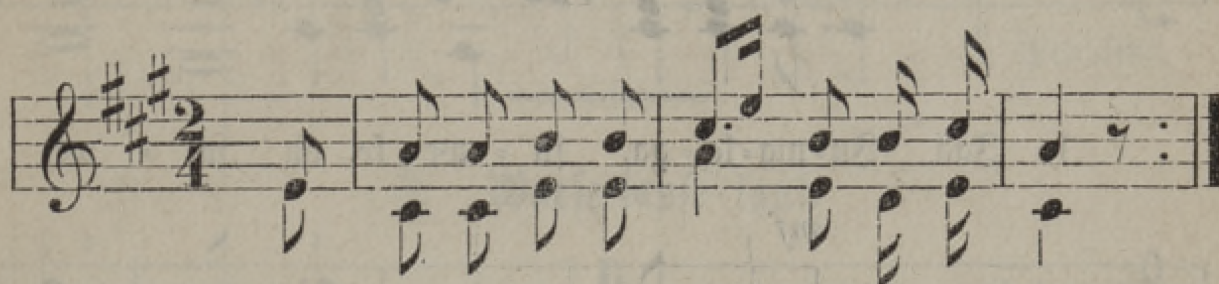

23.
p
f
p

24.
25.
p
f
p

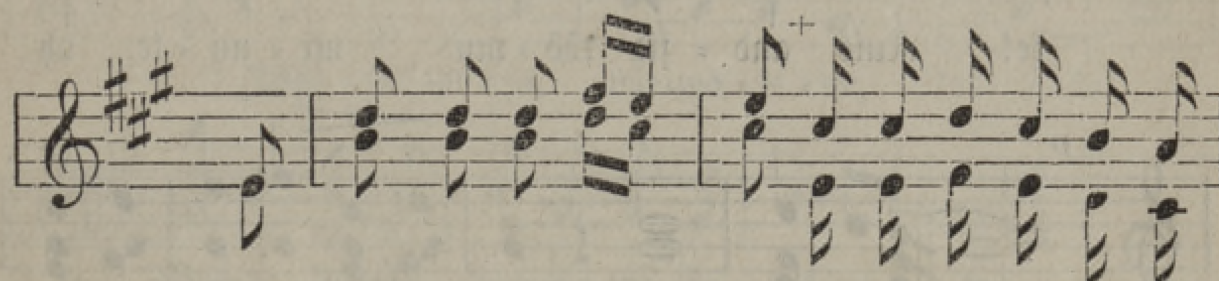
VI.

1. Laewa-mehe laul.

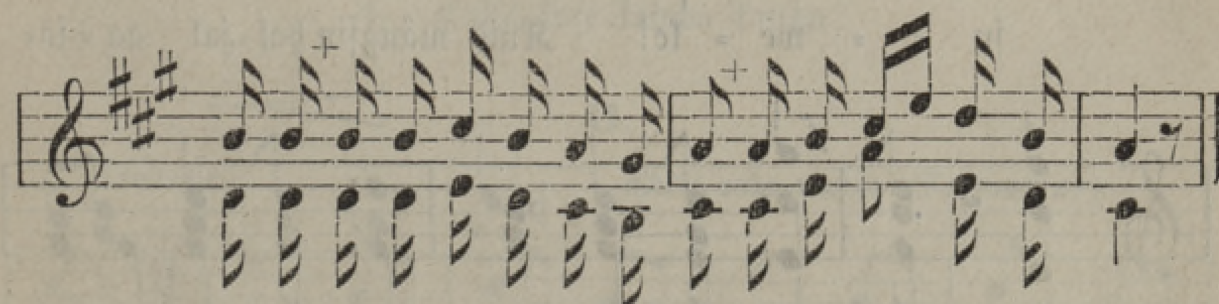
Moderato. Rahwa-wiis Weneedias.

1. Oh lai-ne-ke-ne, lii-gu, lal-la-la!
Oh lae-wa-ke-ne, kii-gu, lal-la-la!

Nüüd ka-ob ran-na-ke! Lai-ne lii-gub, lae-wa

kiigub, tõt-tab rannast kauge-le, lal-la-la, lal-la-la!

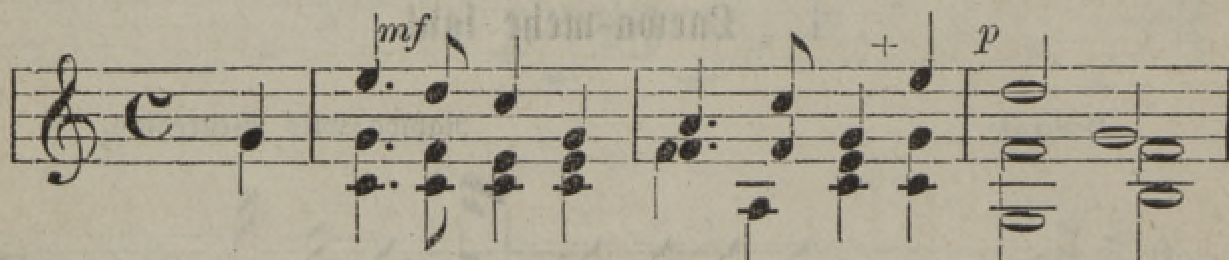
2. Oh lainekesed, tõtke
Ja terwitusi wõtke
Ja kandke kaldale!
Kül ma sõuan,
Kül ma jõuan
Tagasi, kus koduke.

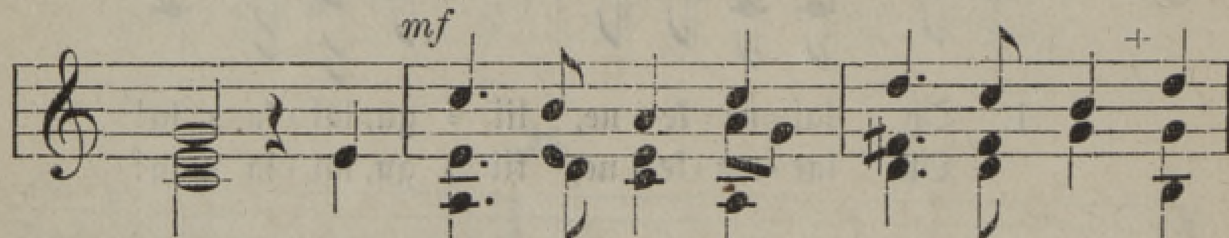
3. Kui jälle kodu-kallast
Siit laiast laine-wallast
Ma näen sinawat:
Siis mu keeled,
Siis mu meeled
Laulwad laulu lahkemat.

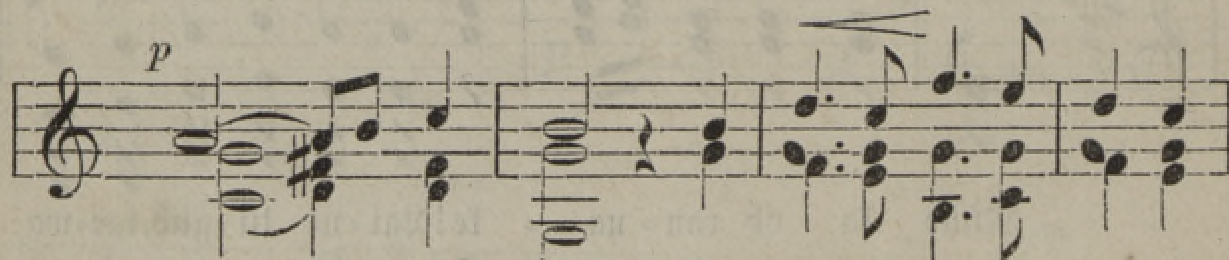
A. Piirikiwi.

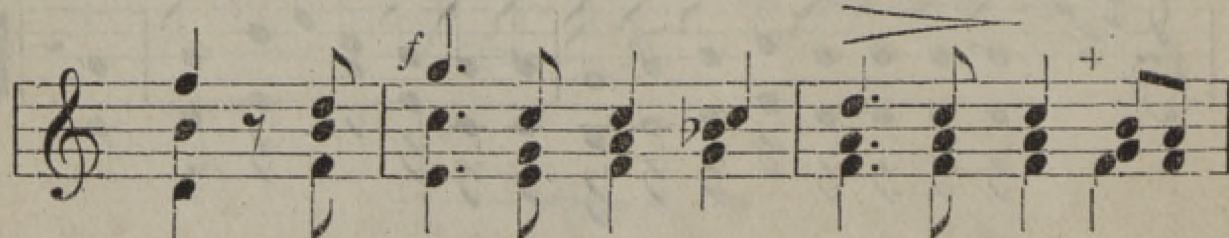
2. Suwe Jumalaga-jätmine.
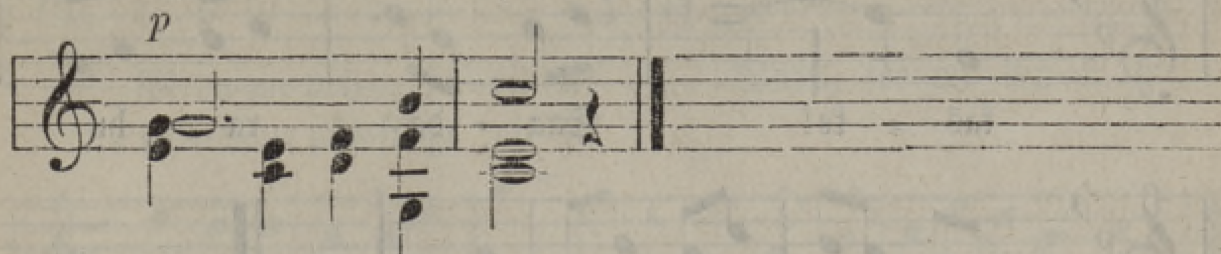
Andante. **Rebling.**

2. Kui hoidsin karja wälja pääl,
Oh suweke!
Kuis laksus siis mu laulu-hääl,
Oh suweke!
Kuis kajas kaasik kauniste,
Kui laulis lahkest' linnuke,
Oh suweke!

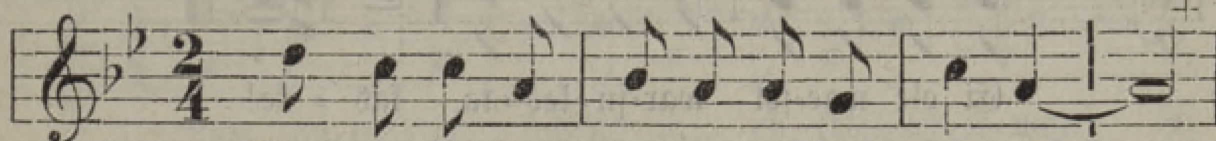
3. Nüüd lähäd ära, suweke,
Oh suweke!
Ja saadad külma sügise,
Oh suweke!
Oh tule pea tagasi
Ja too meil' kena kewadi,
Oh suweke!

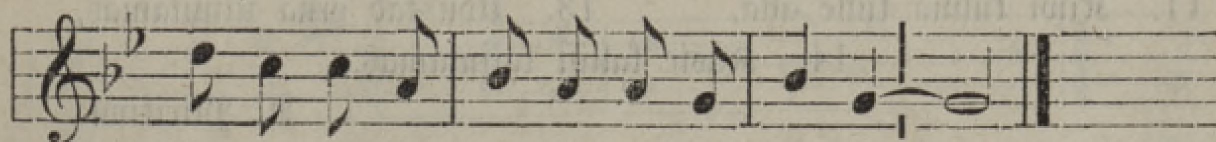
A. Piirikiwi.

3. Waese-lapse laul.

I.

Eesti rahwa-wiis (Audrus).

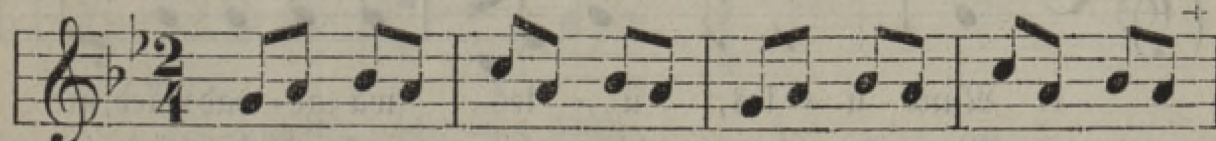

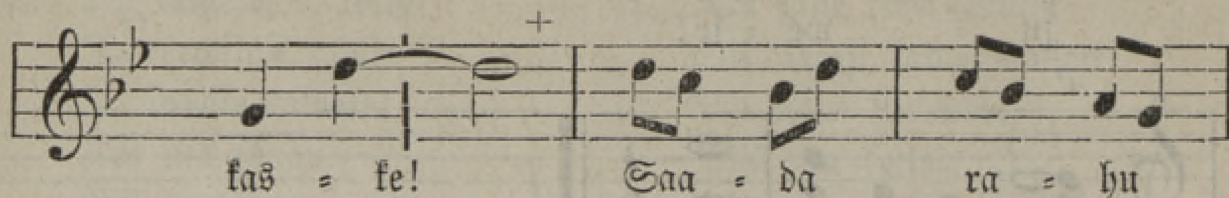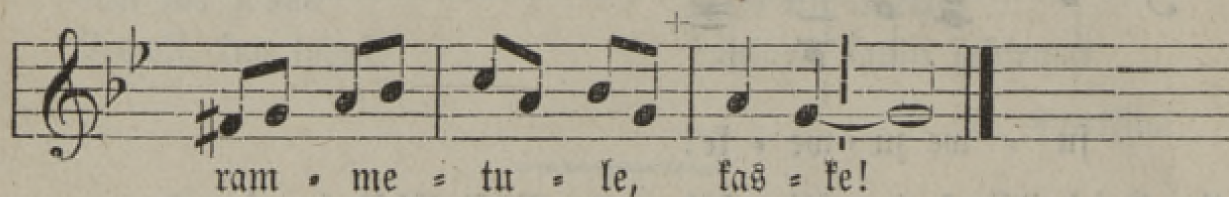

2. Kalla alla, kallikene,
3. „Weere looja wete kaudu,“
4. Kalla kase ladwa kaudu!

II.

Andante. Eesti rahwa-wiis (Tarwastus).

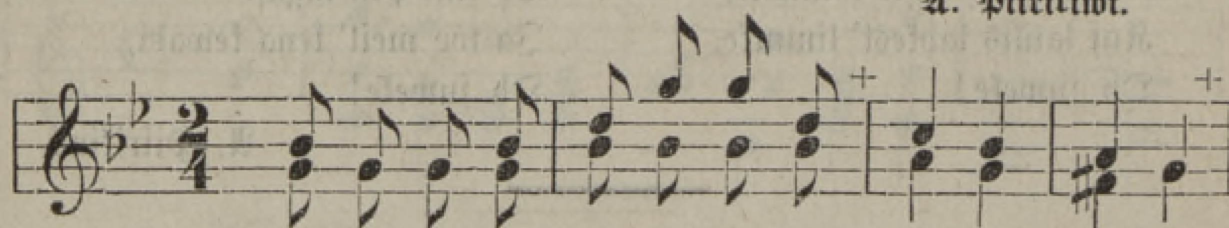

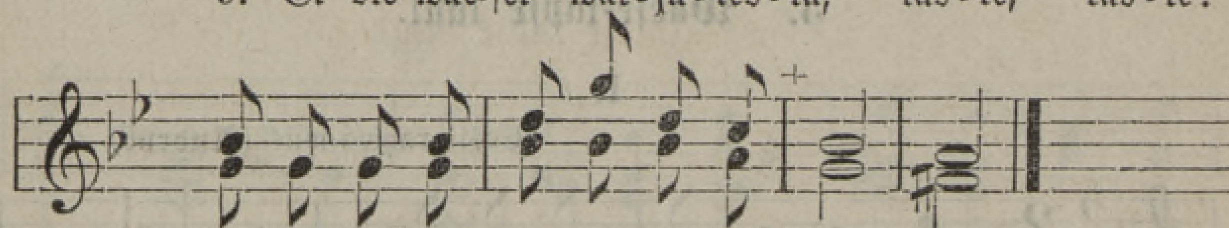

6. Hingust wäsind hingedele! 7. Wäsinud on wäetimad,
8. Nõrkend ära nõdrakesed.

III.

A. Piirikiwi.

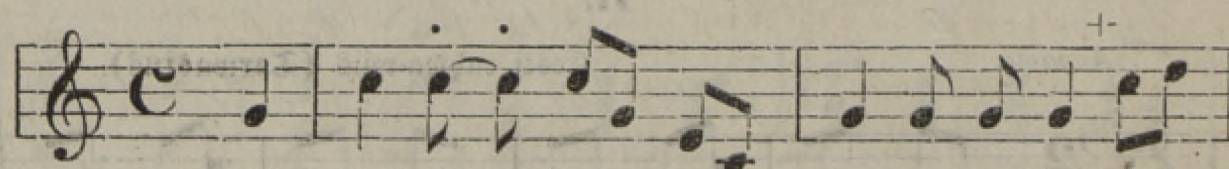
10. Kehwal keha-kattekesta: 12. Mätas märga alla pääda;
11. Kiwi külma külle alla, 13. Udu tad õrna uinutamas,
14. Kaste kallist kaisutamas.

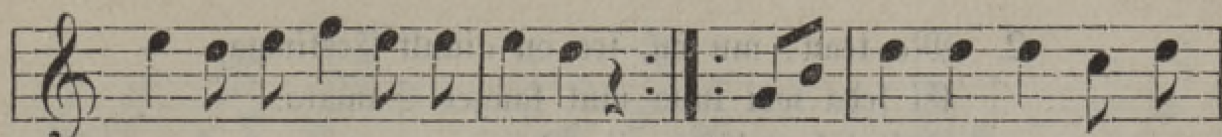
A. Piirikiwi.

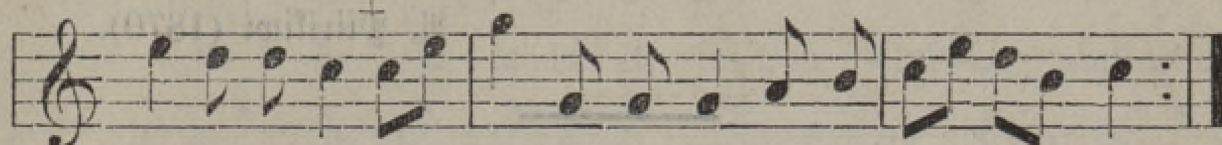
4. Sõa-mees.

Tubliste. Saksa rahwa-wiis.

sõi-da-me prii-u-se rii-ki! Waat', see on tub-li ja
näi-ta-me püs-si ja pii-ki

me-hi-ne mees, kel wah-wa ja wõit-le-ja sü-da sees!

2. Ei tunne me sulast, ei isandat,
Ei tunne me kubjaste sundmist:
Me auustame wõitlejat,
Kel rindus on kõrgemat tundmist:
Kel keiser ja priius ja isamaa
Ta elust ülem on otsata.
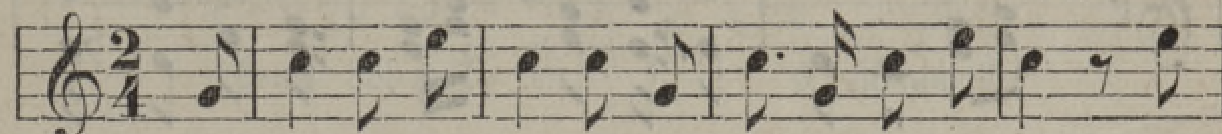
3. Me paneme surma mässama,
Ja waenlane waob kui wari;
Me laseme mõõgad mõllata,
Ja kaob kõik waenlaste-kari.
Kes wahwad ja wägewad wõitlejad,
Neid kõrgemad wäed aitawad.

A. Piirikiwi.

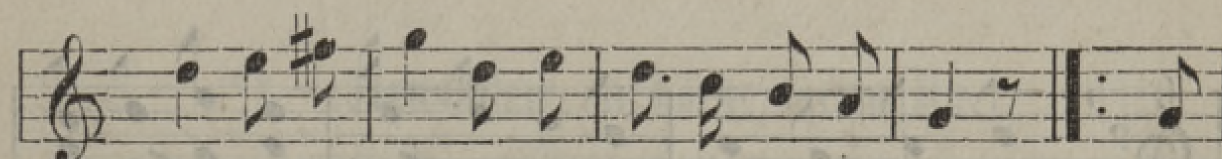
---

5. Eestimaa ja Samara.

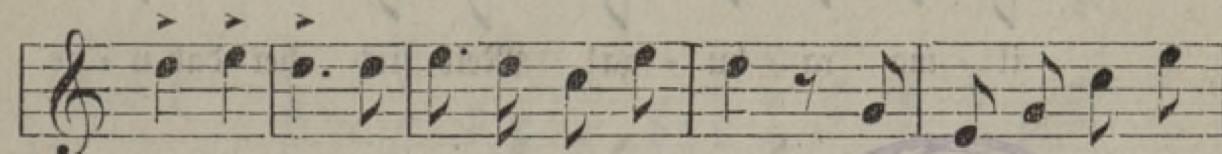
Allegretto. A. Methfessel.

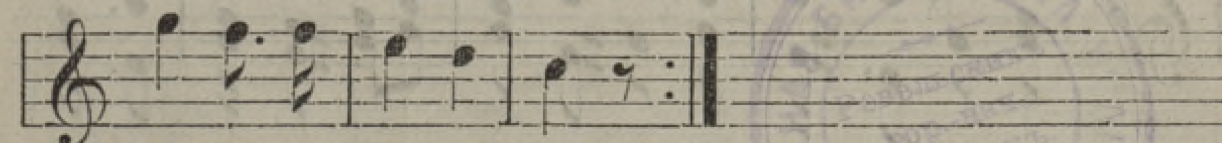
1. Mu ar-mas ja kal-lis ja eh-tes Ees-ti-maa! Ei

lus-ti, ei rõõ-mu mul il-ma si-nu-ta. Kui

ja-lad weel mul Ees-ti pin-na pääl, siis hüü-ab ik-ka

rõõ-mu mu lau-lu-hääl.

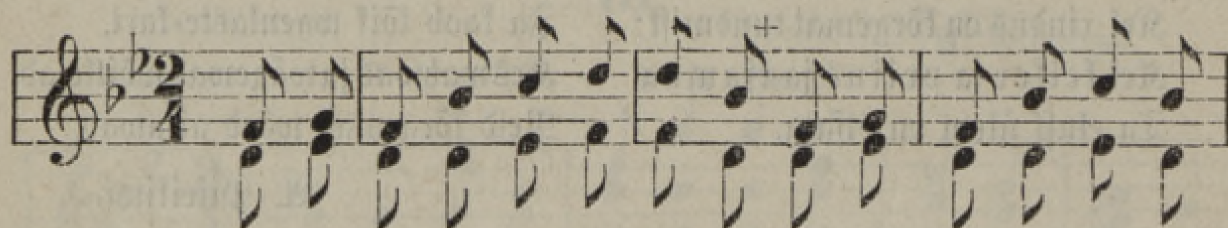
2. Ma tean: mu õn, see on ainult Eestimaa,
Ei seda wõi tuua mul kaugel Samara.
Sest tahan jääda siia elama
Ja wabaduses rõõmusta tõistega.
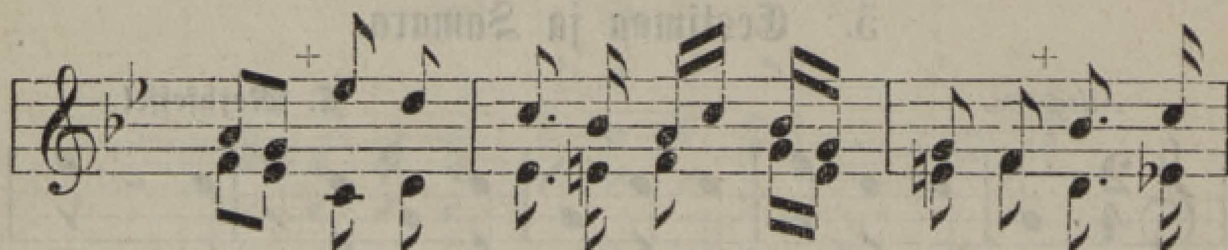
A. Piirikiwi (1870).

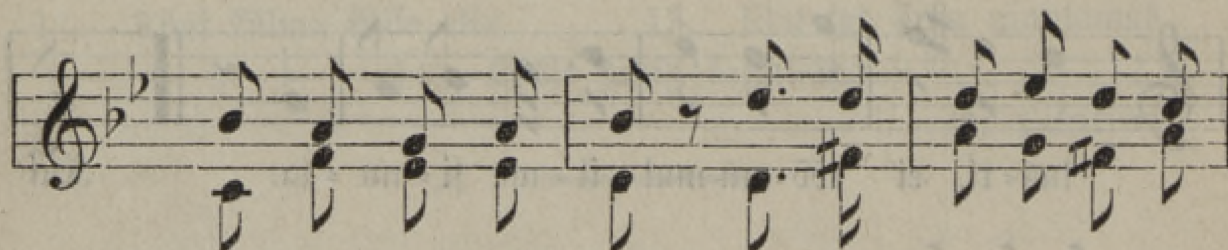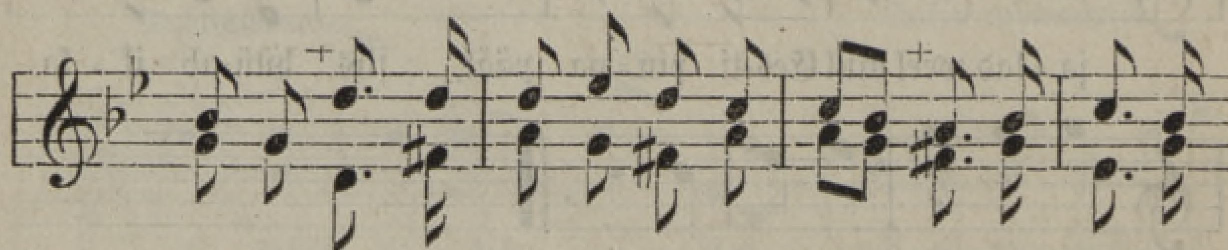
---

6. Õhtu päikesele.
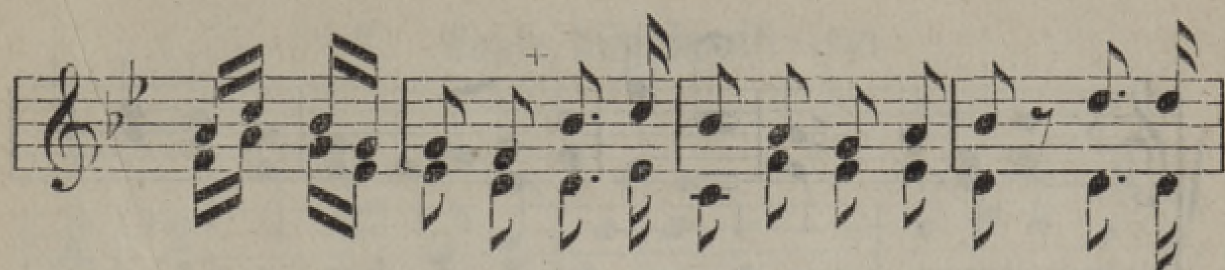
Moderato. Itaalia wiis.
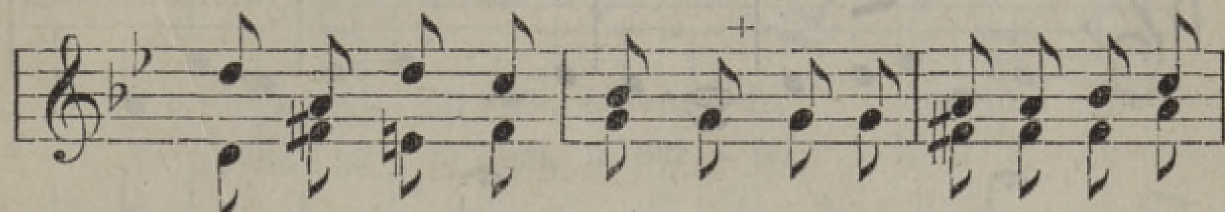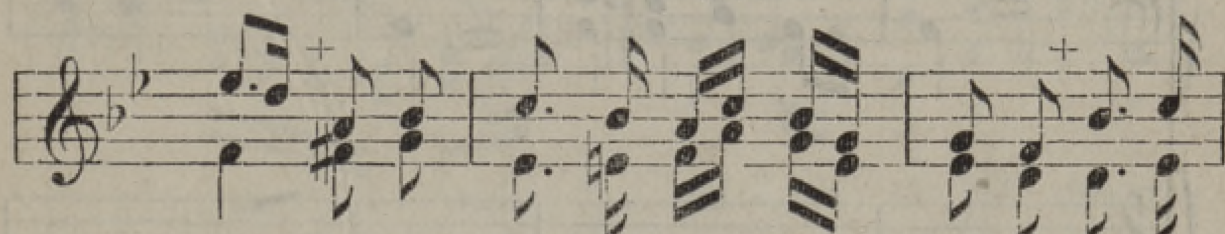

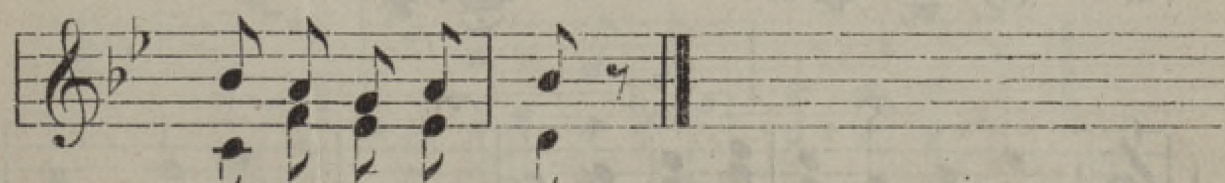
sü = da sa = la hää=lit = se = wad i = lul = la; rääk'=wad

õn = nest, rõõ = must, ra = hust, wa = ba wal=gest il = ma=
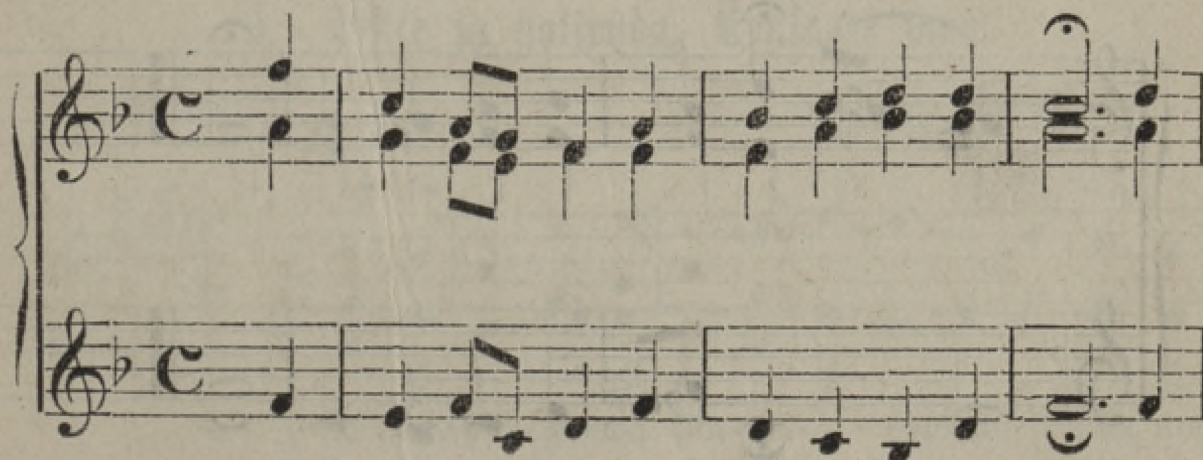

dest, ku = ni u = ni pa = neb pää=le neil' ka

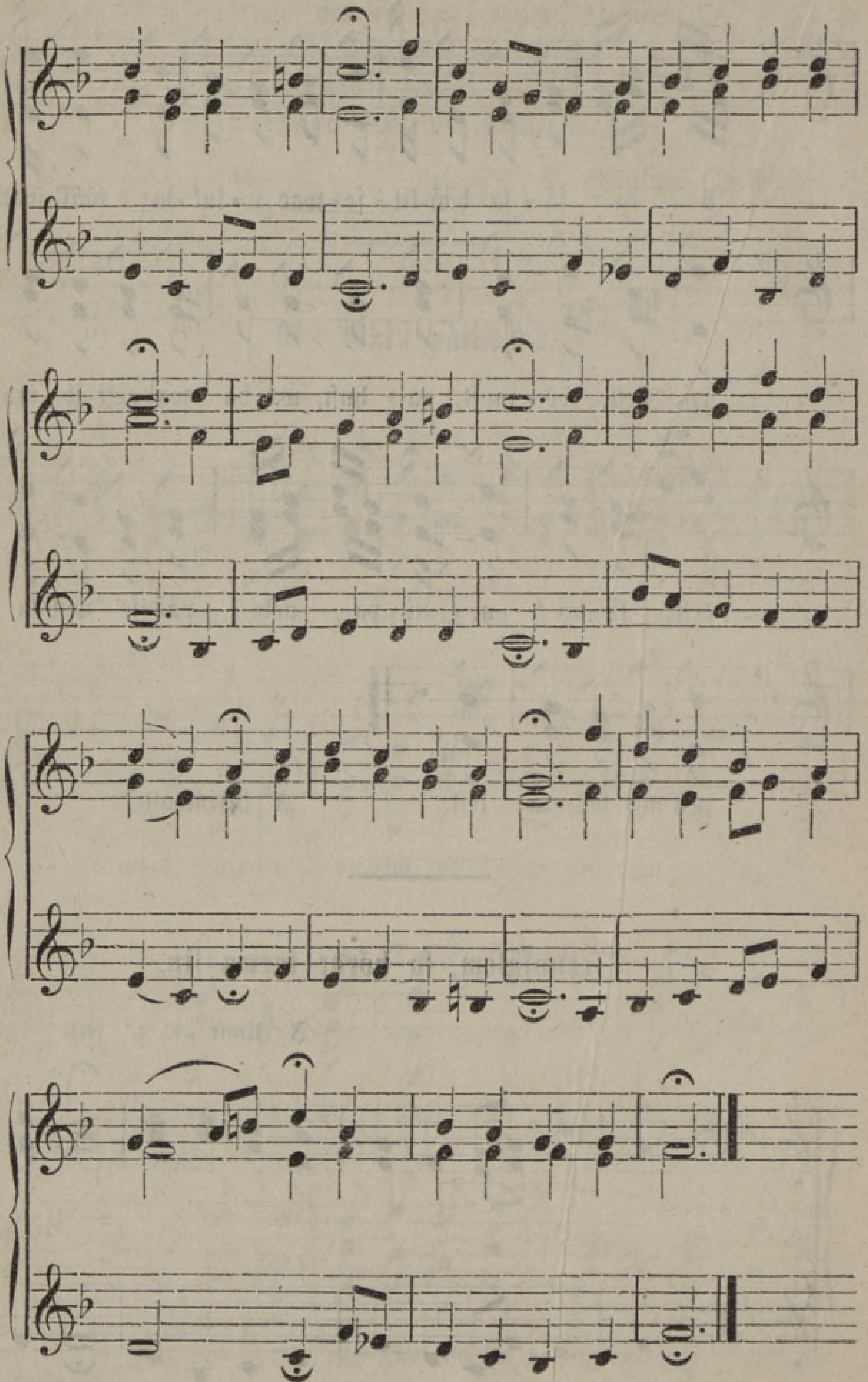

peh=met hõl=ma = kest. A Reinwald.

7. Jeruusalem, sa kõrge taewa lin.

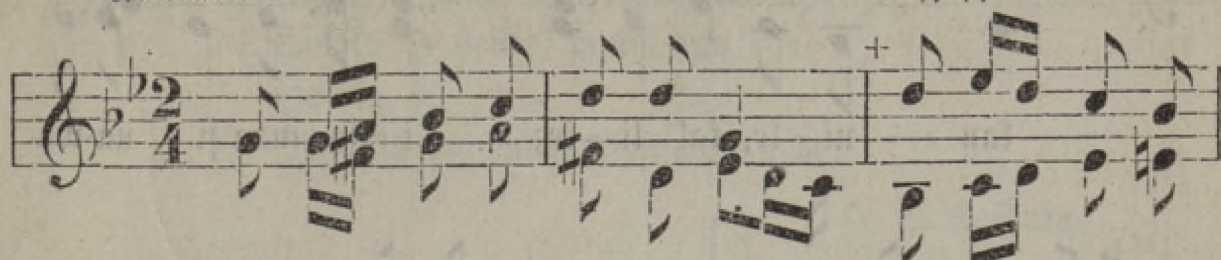
J. Zimse „ds. r." seest.
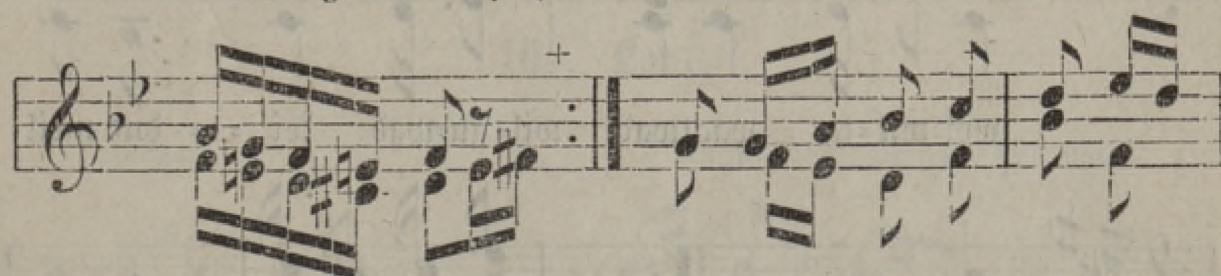

8. Lapse kiigutamise-laul.

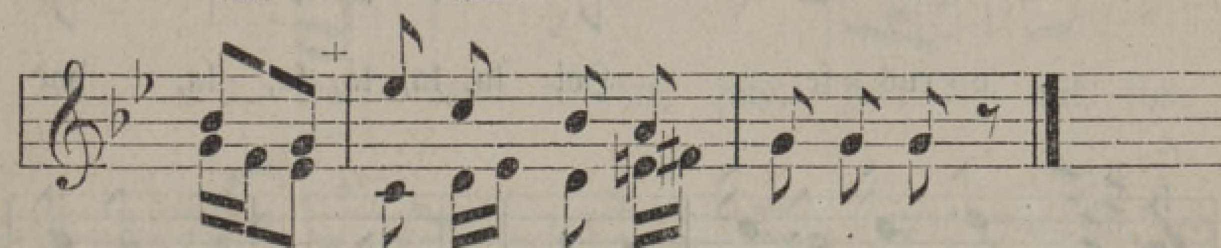
Kurwaste — Tshehhide wiis.

1. Ma = ga, kal = lis lap = su = ke, und sul Ju = mal
Ma = ga ra = hul, wäe = ti = ke, hoolt so e = ma

an = = nab! Te = ma ta = hab rõõ = mu=
kan = = nab!

ga si = nu juu = res wal = wa = ta.

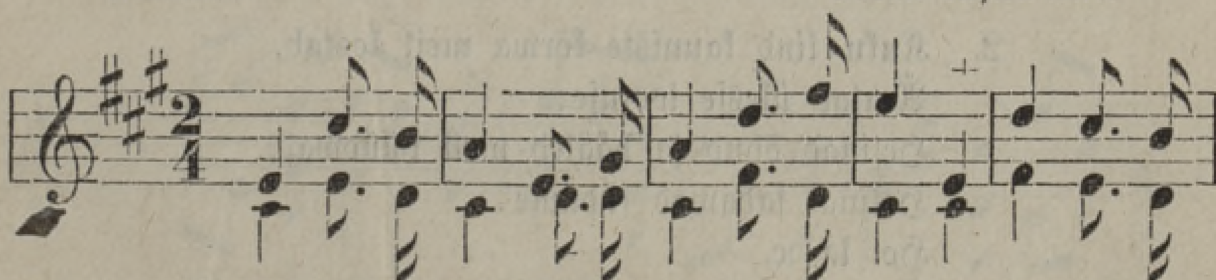
2. Maga, kallis lapsuke,
Ei sa tää weel waewast.
Kaswa suureks priskeste,
Jumal annab taewast
Inglid wahiks sinule;
Maga sest, mu wäetike!

H. v. Wahl.

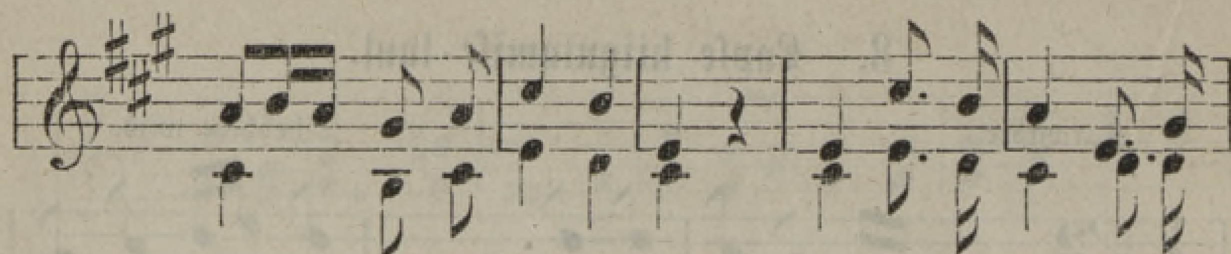

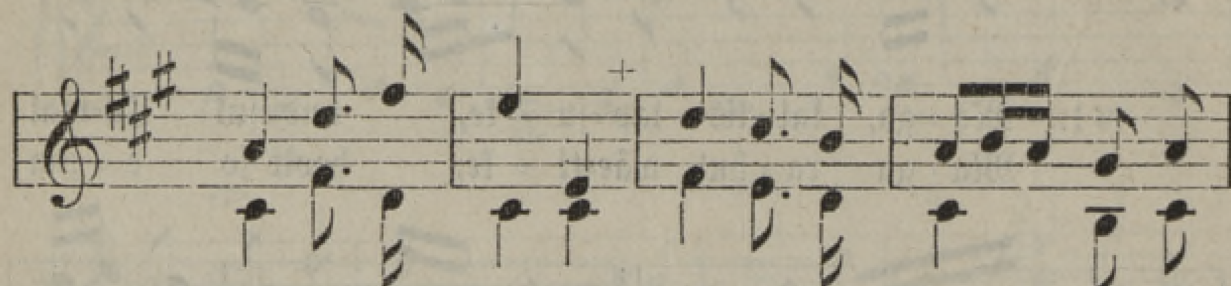
9. Õitse ja haljenda, Eestlaste maa.

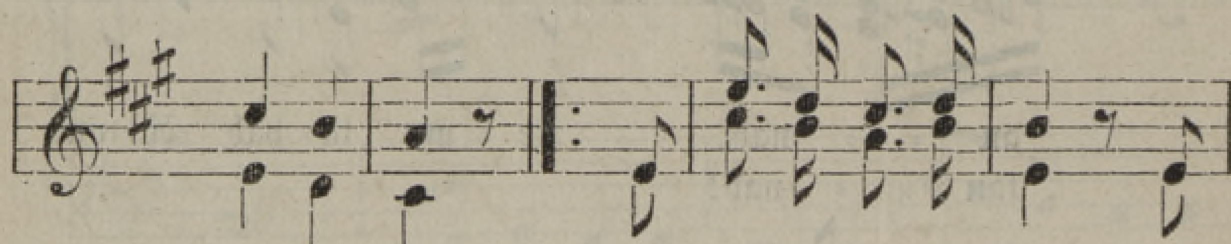
Kindlaste. — Soome rahwa=wiis.

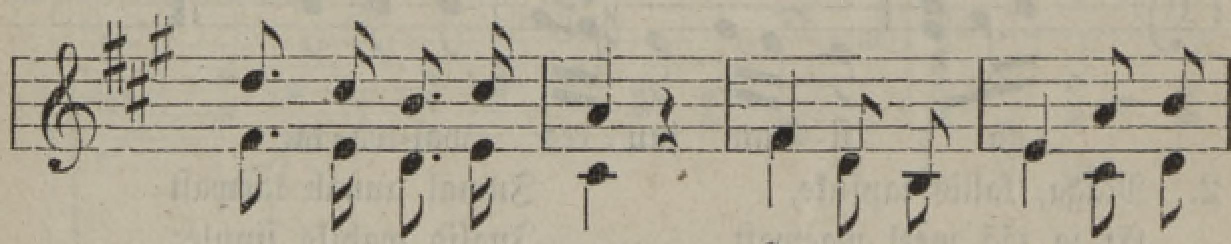

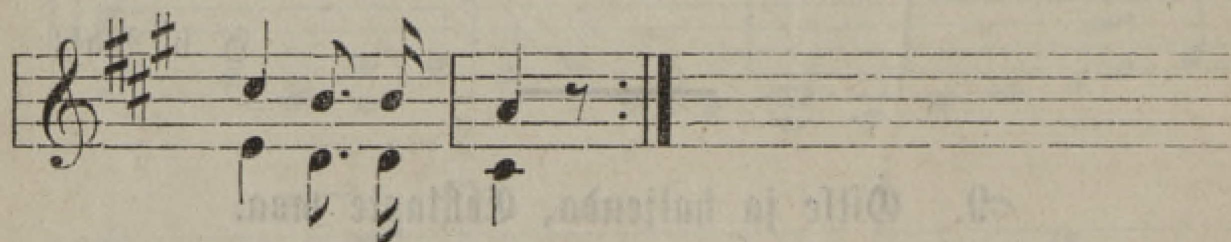
1. J = sa = maa hiil = ga = wa pin = na = la paistab ko = du mul

2. Kuku = lind kauniste kõrwa meil kostab,
Äratab ülesse lootuse;
Helinad õhud ja hääled meil hüüdwad,
Helinal sadawad südame'.
Hoi la 2c.
Õitse ja haljenda, Eestlaste maa!

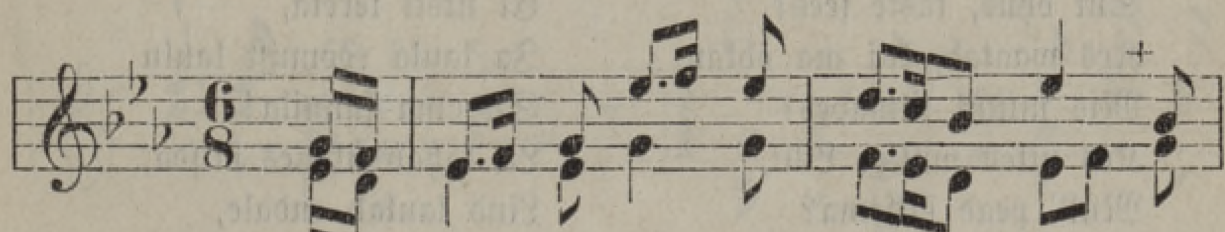
3. Walwamas isamaa waim meie wahel,
Looduses liikumas lennulla,
Süda ei aina wõi wangissa wiibi' —
Hõiska ja helise, õnnis suu!
Hoi la 2c.
Õitse ja haljenda, Eestlaste maa!

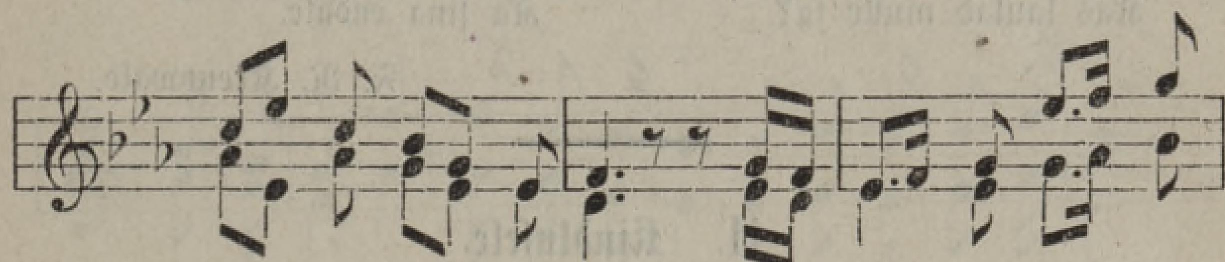
L. Koidula.

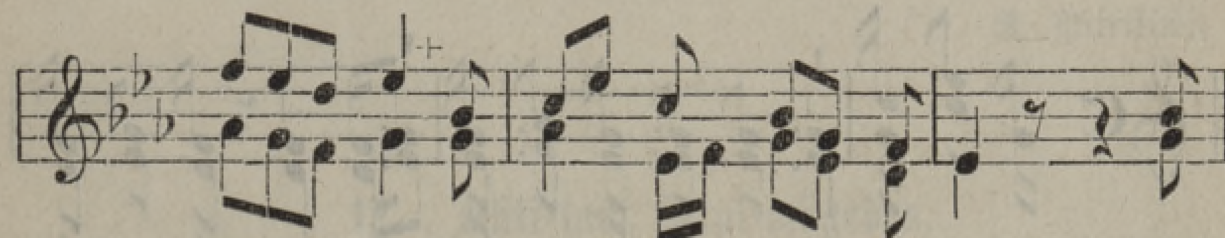

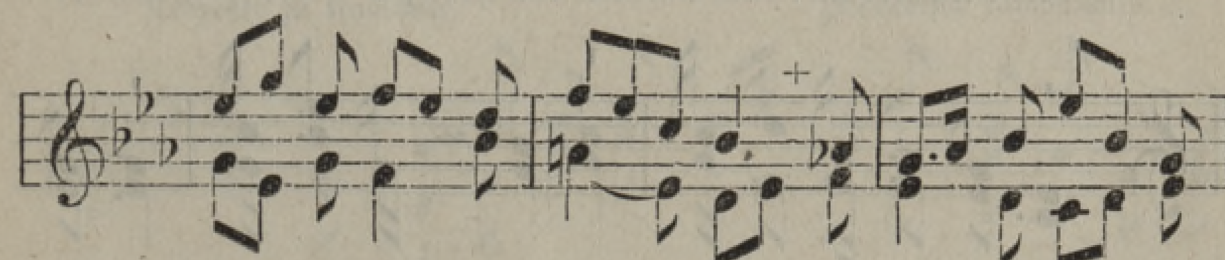
10. Laul.

Andante. Inglisi rahwa-wiis Shoti-maal.

te? Ma kü - sin, lin - nu - ke - sed, kas

mul - le lau - la - te?

2. Kes teretab mind jälle
Sui õhus, kaste sees?
Kes waatab, kui ma ohkan,
Mis minul silmades?
Kes ütleb mulle: Lilli,
Mull' pead õitsema?
Kes küsib, kui ma laulan:
Kas laulad mulle sa?

3. Jää rahu, süda, keda
Ei ükski tereta,
Ja laula rõõmust laulu
Su oma sunnila!
Lil tahab üksnes õitsda,
Lind laulab endale,
See pärast õitse, laula
Ka sina endale.

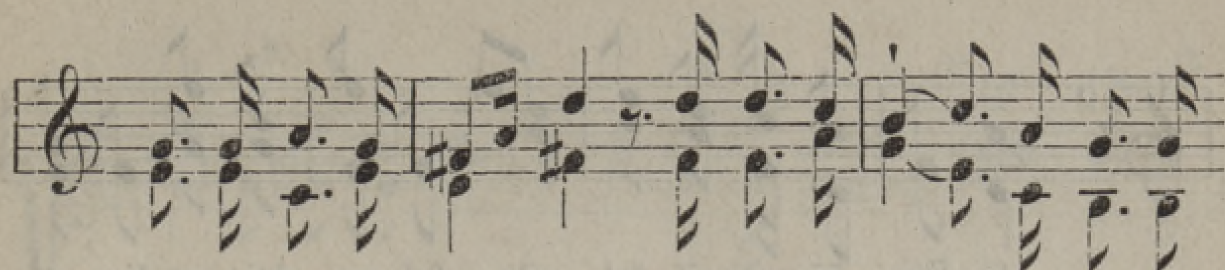
F. R. Kreutzwald.

11. Kindlusele.

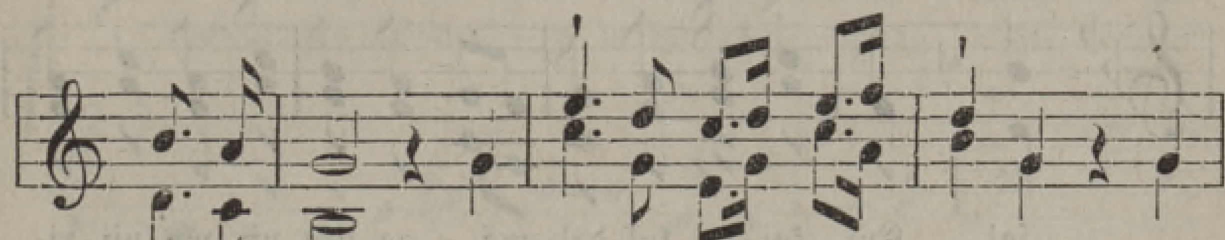
Kindlaste. Prantsuse rahwa-wiis.

Kus kin - del meel mul näi - tab me - he jõu - du, kus me - he
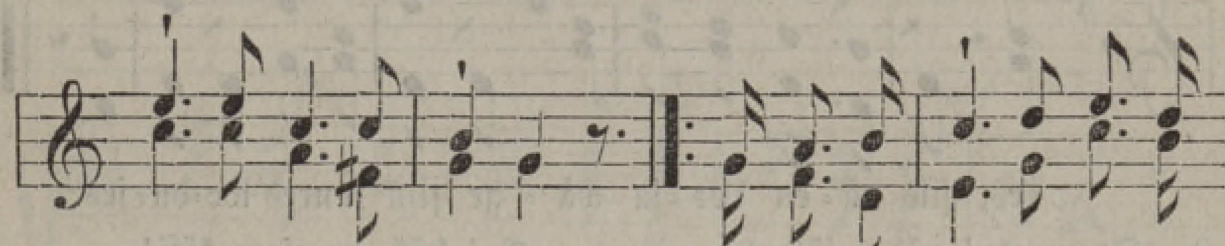
jõud mul näi - tab te - ge - - wust: Säält lei - ab nõrk ja

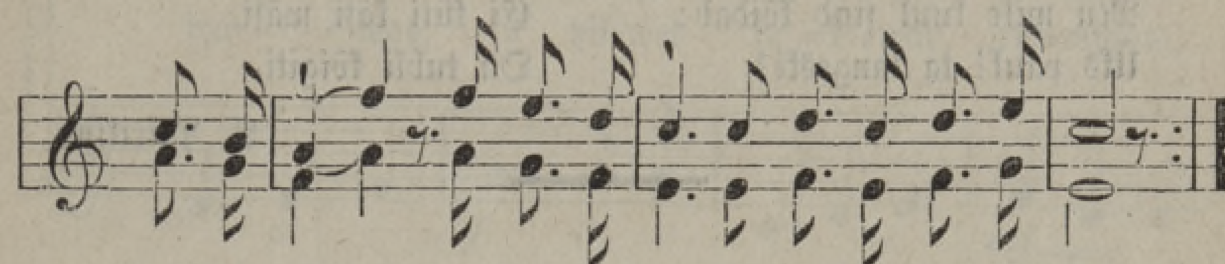
nõ-der e-lu sõu-du, säält wõ-tab wä-gew kindlust,

kin-ni-tust. Teid kii-dan, me-he mee-led! Teid

kii-dan, kindlad kee-led! Kui laew mul kat-keb lai-nel

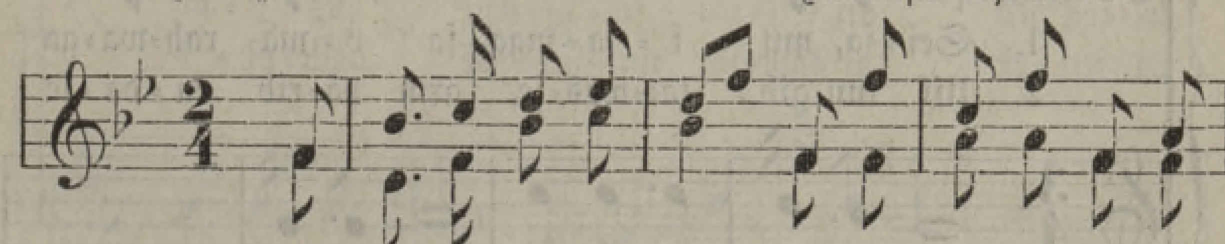

mäs-sa-jal: te hoi-a-te mind lai-neist kõr-ge-mal.

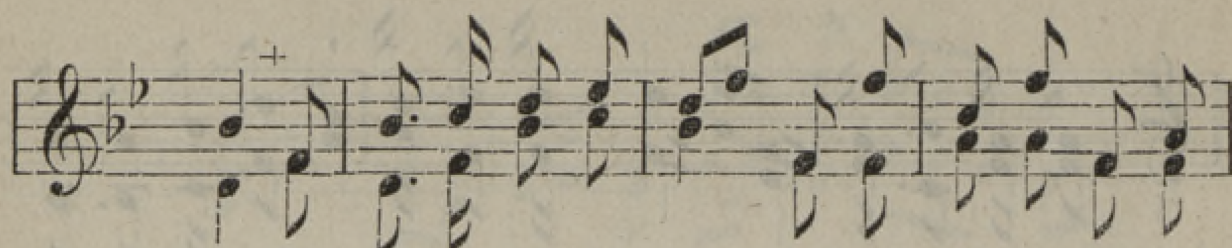
A. Piirikiwi.

12. Küti-laul Alpi-mägedes.

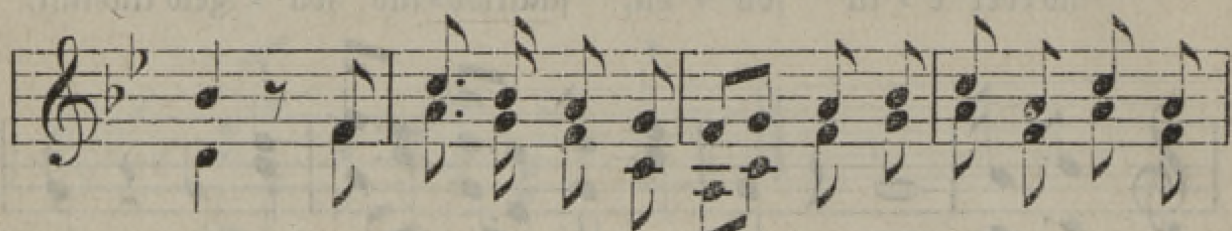
Kergeste ja kindlaste. Helweetsia rahwa-wiis.

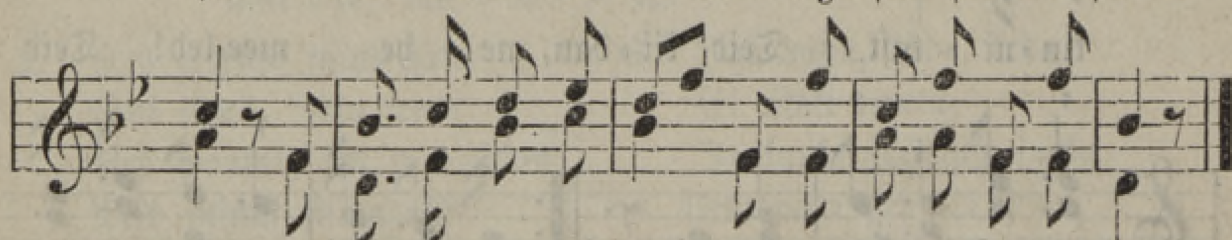
1. Ma is-tun kal-ju kün-kal ja waa-tan kau-ge-

le; siin rõõ=mu=rik=kal rün=kal ma lei=an lin=nuk=

se! Kui koi=tu kul=dab mä=ge siin pil=we pii=ri=

des, siis nä=en Loo=ja wä=ge siin suures loo=du=ses.

2. Ja waata! põder sõidab
Nii uhkest' edasi;
Mu wile kuul sind köidab:
Üks pauk! ta langeski!

Kui hää on osaw käsi!
Tad kiidan surmani!
Ei küti käsi wäsi,
On tubli kõigiti.

A. Piirikiwi.

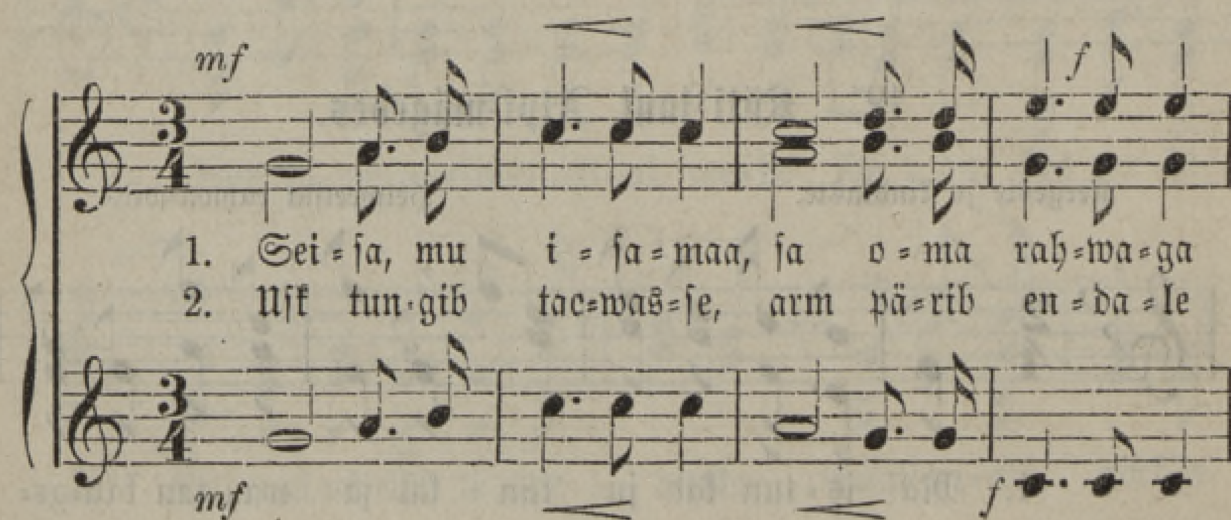
---

13. Tartu Maarja-koguduse lipu-laul.

F. Brenner.

Parajaste.

Kolme häälele seadnud Piirikiwi.

u = ſus ning ar = mus ka kõ = was=te tääl. Mü = ra = gu
loo = tu = ſes kõ = was = te wan=ni = ku hääd. Ju lae = ned

wo = od ka, mä = ed = gi kün = ke = ga, ſil = ma alt
wa = o = wad, ju pil=wed ka = o = wad, rõõ=mus=ta,

ka = o = gu, põh = ja = ni wa = o = gu: Uſk hoi = ab
i = ſa=maa, hõis=ka, mu rah=was ka, ü = len = da

wä = ge=wast', arm kait=seb tu = ge=wast' sind laen'=te pääl!
tä = nu=ga ko = gu = ni mu=re = ta sa laul=des pääd!

Dts.

2. Loo=da, mu u = su=maa, mu ar = mas rah=was ka,
3. Küll jõu=ab lae=wa = ke wiimselt weel ran=na = le

kind=las=te hääd. Mü=ra = mist wai=gis=tab, kõi = ku=mist
lae = ne = te päält. Leh = wi = ta, li = pu = ke, must, wal=ge,

Hakatusest otsani.

ka - o - tab Ju - mal ja e - hi - tab sul - le weel pääd.
pu - na - ne, wi - ru - ta wah - was - te laul - ja - te häält.

A. H. Willigerode.

14. Kewade käes.

Moderato. Boiedlieu[1]). Inglisi wiis.

1. Lau - la ja hõis - ka ja rõõ - mus - ta, meel!
Hüü - a ja ui - ka ja he - li - se, keel!

f

Sö - pi - kud hüü - a - wad, kaa - si - kud

[1]) ütle: Boaldjö.

2. Arud ja aasad ja metsad ja mäed,
Kuhu sa waatad, sääl rõõmu sa näed.
Hääled nüüd ärkawad,
Taimed nüüd tärkawad,
Mäed nüüd märkawad:
Kewade käes!
Rõõmusta, meel!
Helise, keel!

A. Piirikiwi.

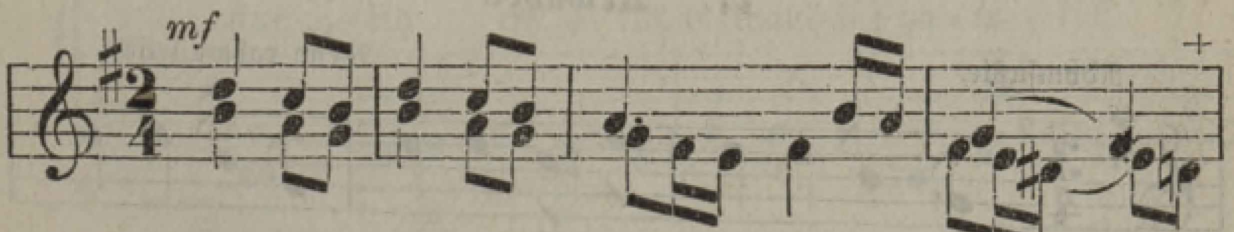
---

15. Jeesukest ei jäta ma.

J. Zimse „dj. r." seest.

16. Lillikesele.

Moderato. A. Piirikiwi.

1. Te = re, ar = mas li = = li = = ke,

li = li = = ke, hal = ja ro = hu

sü = = = les! Jäl = le, jäl = le u = nest,

jäl = le u = nest ke = wa = de, ke = wa = de

ä = ra = tand sind ü = = = les.

2. Jälle armas Jumal lõi
Sulle kuldse kuue,
Päike sulle patsi tõi,
Sidus siidi uue.

3. Kewadese ilulla
Hiilgab nüüd su jumi,
Kuni ilma armuta
Niitu katab lumi.

4. Jälle tuleb kewade,
Toob sull' suwe rikka:
Õnne hõlmas õieke
Õitseb ikka, ikka.

Salm 1 ja 2 A. Reinwald, 3 ja 4 A. Piirikiwi.

17. Kewadel.

Rõõmsaste. Wene rahwa-wiis.

1. Ka = du = nud on tal = we päe-wad, kät = te jõudnud

ke = wa = de; lu = had, wäl = jad hal = jaks lää=wad,

puud ja põõ=sad le = hi = le.

2. Linnud laulwad jälle kenast',
Karja lapsed wainu pääl
Lillidega eht'wad ennast,
Rõõmsast' kõlab nende hääl.

3. Ei siis mina kurb wõi olla,
Waid ma hüüan rõõmsaste:
Hõissa, hõissa, et meil' tulla
Wõitsid jälle, kewade!

C. M. R.

18. Rahu-aias.

Mahedaste. Neefe.

1. Kuis hingwad ra = hus, kes läi=nud ma=ga = ma!
2. Oh Ä = ra=pääst = ja, hau=da sa as=tu = sid,

ot = sas on wõit = lus ja kä = es on neil wõit.
kui o = lid ris = tis maksnud me pa = tu = süü.

[1]) õige rõhk!

19. Lindu lilli.

Adagio. C. M. v. Weber.

f pp

e = ha pu=nab lai = al nõl = = = wil,

f pp

p poco cresc.

ka = dus päi=ke = ne lai = a lai=nes = se,

poco cresc.

p

f

saa = = tis aa = sad a = = rud ra = = hu=

p

saa = tis aa = = = = sad a = rud ra=

pp

le, ra = hu = le.

pp

hu = le

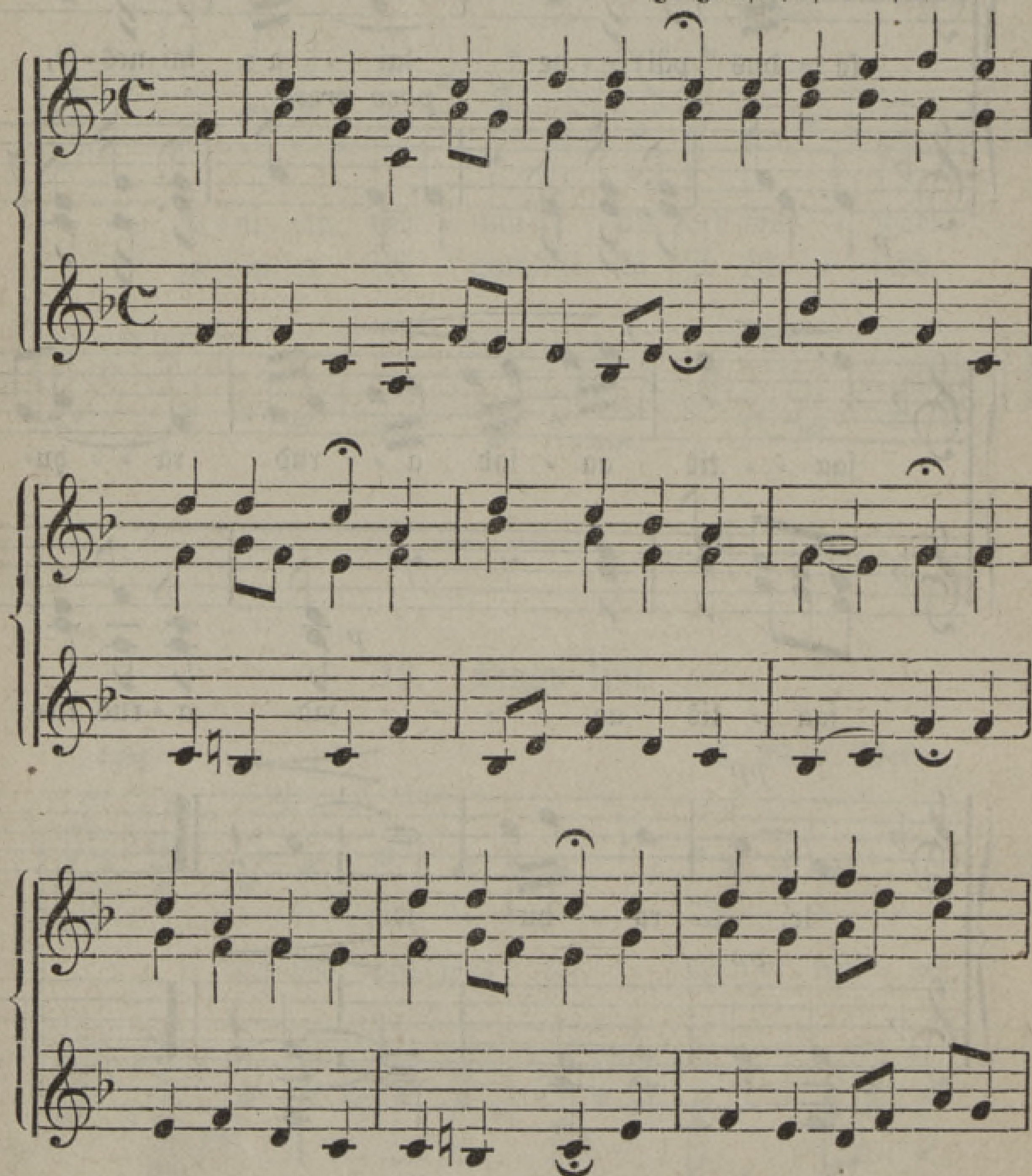
2. Laial lainel laewad liikwad,
Kaunid kased kaljul kiikwad,
Laulab linnuke
Õnne õhtule:
Uinu, lillikene, rahusse!

3. Lilli uinub, lilli ärkab,
Lindu mõtleb, lindu märkab:
Kõrge kuningas
Juba tulemas,
Sõidab koidu kullas särawas.

A. Piirikiwi.

20. Nüüd paistab meile kanniste.

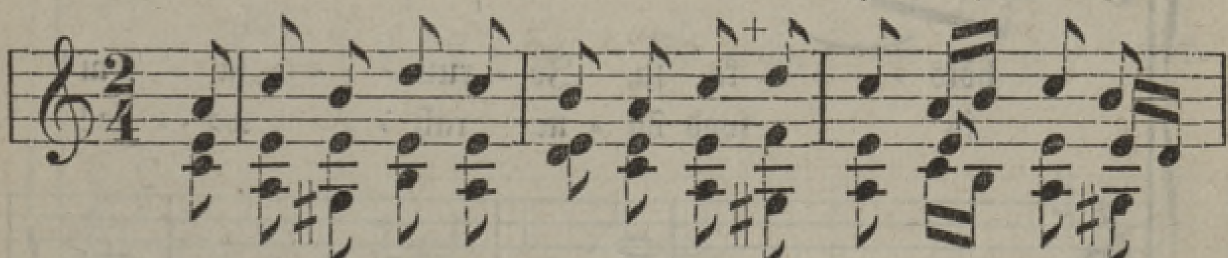
J. Zimse „ds. r." seest.

21. Kodu.

Eesti rahwa=wiis.
Kolme häälele s. A. Kunileid.

Kaebades.

see! kus kas-te hei-nas põl-wi-ni me lap-sed mängsi - me.

2. Kus ehani ma mängisin
Kül lilli, rohuga,
Kust wana-taat käe kõrwas mind
Tõi tuppa magama.

3. Kül üle aia tahtsin siis
Ta kombel waadata:
„Laps oota," ütles ta, „see aeg
On kiir kül tulema."

4. Aeg tuli. Maa ja mere pääl
Silm mõnda seletas —
Ei pool nii armas polnud sääl
Kui küla-tänawas.

L. Koidula.

22. Palmi-puude pühal.

Waimustusega. Händel.

1. Tü - tar Sii - on, rõõ - - - - - mus-ta, hõis - - - - ka sa, Je - ruu - - - - sa - lem!
2. Ho - si - - - an - na, Taa - - - we - ti poeg, sa tood õn - ne rah - - - - wa - le!

mf

Waa - - - - ta, peig - - - mees tu - - - - leb
A - - - - - su - - ta su ar - - - - mu-

mf

full', tu - - - - - leb Ra - hu - ku - - - - - nin-
riik, ho - - - - - si - an - na i - - - - - ga-

gas!
west'! 1–2. Tü - tar Sii - on, rõõ - - - mus-

23. Kewade-laul. [1])

Rõõmsaste ja kaunis ruttu. K. A. Hermann.

[1]) Komponisti sõbralkiu loaga „Kodumaa lauljast" ära trükitud; meeste= wõi laste=häältega laulda.

puud. Kus i = al sei = sa = tab mu silm, on i = lu hiil=ga=
suus. Oh hüp=pa, sü = da, rõõ = mus = ta, kõik mu= red ka = du=

ma. Sääl wõi=tu lin = nu=lau = lu = ga ma tõs = tan o = ma
wad! Kõik laul=gu ü = hes mi = nu = ga ja tõst = ku rõõmsast'

mas, nii kau=nis ko = su = taw on ilm, et kõik on kõn=di=
gu, keel, lõk = su lah= ke lau = lu=ga, meel mõ = nul mõl=ku=

häält ja pa=nen hüüdma pa = su = na mäe hal = ja har=ja
häält, et kuu=leks meid kõik il = mamaa mäe hal = ja har=ja

mas, nii kau=nis ko=su = taw on ilm, et kõik on kõndi = mas.
gu, keel, lõk=su lahke lau=lu =ga, meel mõnul mõlku = gu!

päält, ja panen hüüdma pa=su=na mäe hal=ja harja päält.
päält, et kuuleks meid kõik il=mamaa mäe hal=ja harja päält!

K. A. Hermann.

24. Kannatuse ajaks.[1])

Haledalt ja pikalt. K. A. Hermann.

[1]) Komponisti lahke loaga „Kodumaa lauljast" ära trükitud.

e = lu ma Oh hel = dus, oh i = me! ſeſt

kii = dan ſi = nu ni = me, et jät = ſid ſa

e = lu mu eeſt nii ar = mu = ga. Su

f f mf p pp

pii = na ja wae = wa lä = bi ma sain Is = sal'

arm = sa = maks; et wõit = le = sid ris = ti = sur = ma=

ga, sain tae = wa pä = ri = = = jaks.

mf p pp

K. A. Hermann.

25. Linda laul.

Kaunis ruttu. A. Piirikiwi.

1. Säält Lää=ne=me=re kal=da päält on kuul=da Lin=da lei=na=häält, ta oh=kab ras=kest sü=da=mest ja lei=nab kal=list kaa=sa=kest:

2. „Oh Kalew, et nii wara sa
Jo pidid surmas närtsima!
Ma olen üksi ilmas nüüd,
Ei olnud mul, ei sinul süüd'.

3. Mu pika leina pisarad
Su mängu=muru täidawad;
Kus s'uga rõõmus köndsime,
Sääl lainetab nüüd tiigike.

4. Oh Kalew, tule uuest sa
Weel tedre tütart kosima;
Kui kaua, kallis, tahad sa
Kül kalmu=kambris wiibida?

5. Kui kuuled sarwe pae päält
Ja wainult Wanemuise häält:
Siis kalmud katki purusta
Ja tõuse uue jõuuga!

6. Ei saa siis Linda leinama,
Ei silma wesi woolama:
Siis elan uue iluga
Ja uuest' hõiskab Eestimaa."

Fr. Kuhlbars.

26. Öö-laul.

Õh=tu = ra = hu puu=de pääl on; ei oks=tes

tuu = le õh = ku tun = ne sa

nüüd; kõik lin = nud ma = ga = wad met =

sas. Oo = ta weel, oo = ta weel! Pe = a

puh = kad ka!

27. Lauliku palwe.

A. Piirikiwi.

p

1. Ke = na öö = de küün = la = ke = ne, wal = guf' fil = mil
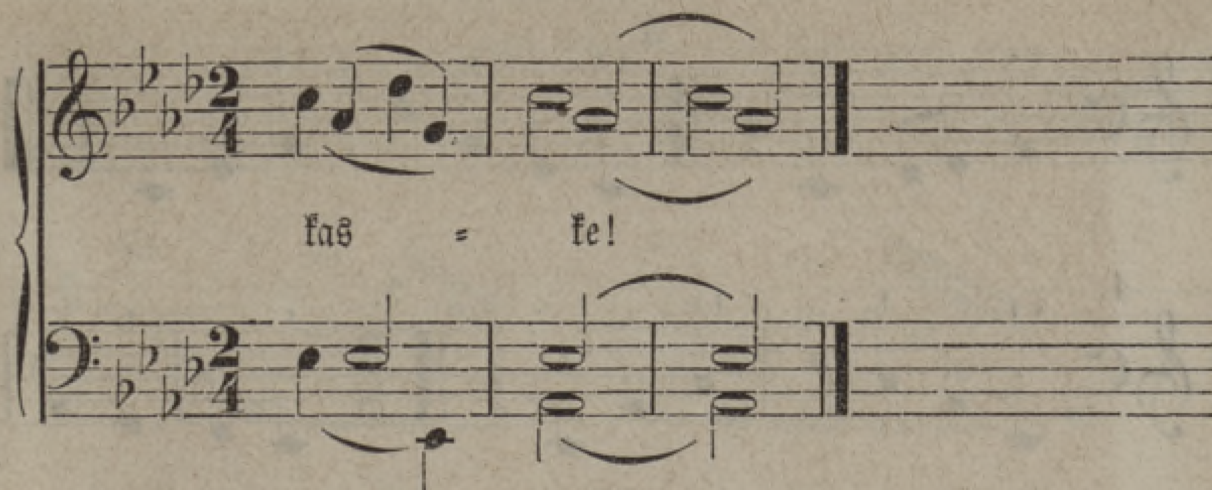
p

tae = wa wah = ti, kas = ke, kas = ke! Lae = na

f rit. *ff*

f *ff*

lus = ti lau = li = ku = le, kas = ke,

2. Radasida rändamaie,
Sala teesi sammumaie,
Kussa Kalew enne käinud,

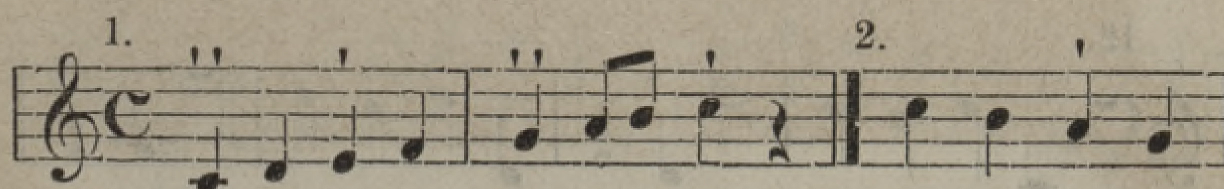
3. Poega enne puhkanenud,
Mõnda tempu toimetanud,
Ime asja ilmutanud.

Kalewi-poeg X. 1—9.

Hääle-harjutused.

I. Laula iga harjutus *pp*, *p*, *mf*, *f*, *ff*, *cresc.* ja *decresc.*
II. Tõusewad tooni-read on *cresc.*, langewad *decresc.* laulda.
III. Laula iga harjutus esiti aegamööda, pärast rutemine.
IV. Laula iga harjutus esiti noodi nimedega, siis: la, (lä, lõ, lo, lu, lö, lü, le, li); a, (ä, õ, o xc.); harjutused 1—8, laula ka sõnadega:

1. Anna andeks, kannata.
2. Liiri, lõõri, lõoke.
3. Piiiri, pääri, pääsuke.
4. Jookse, jookse, jõeke.
5. Kuma, kuma, kuuke.
6. Hiilga, hiilga, täheke.
7. Hüüa, hüüa, käoke.
8. Teele, teele, kureke.
9. Laula, laula, linnuke.
10. Sõua, jõua, laewuke.
11. Paista, paista, päewake.
12. Koidu käigi radadel.
13. Õitse, õitse, õieke.
14. Uika, uika, karjane.
15. Poega leidis linnukse.
16. Mõira, mõira, lõwike.

3.

4.

5.

6.

7.

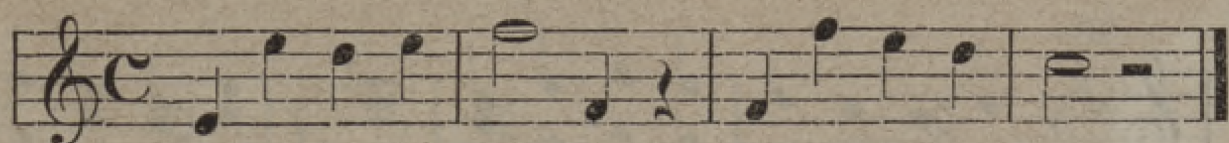
8.

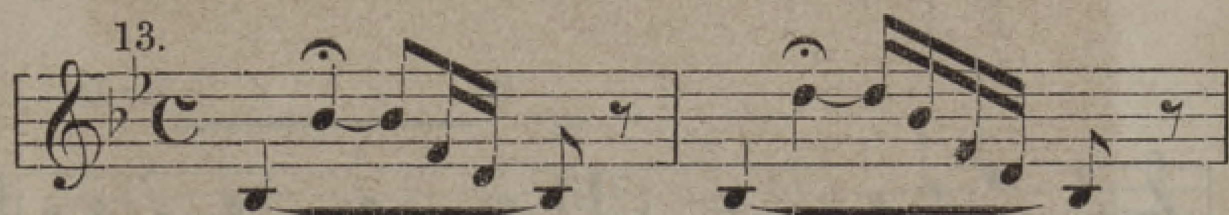
9.

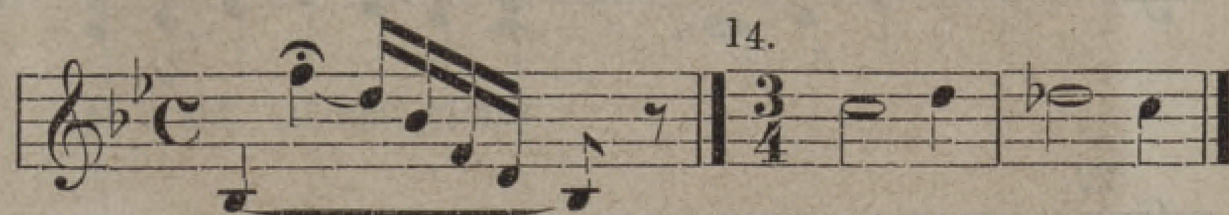
10.

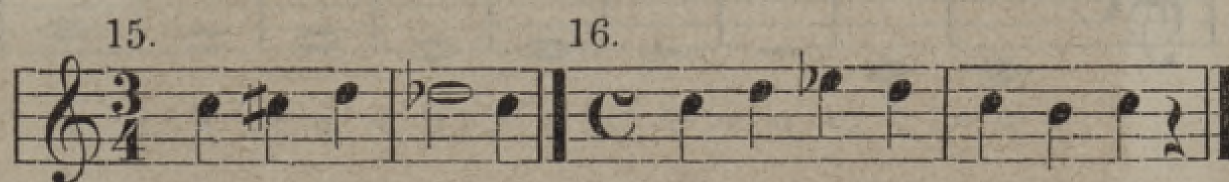
11.

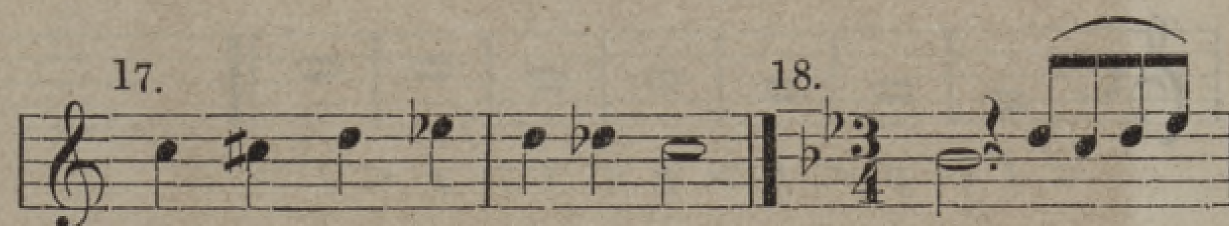
12.
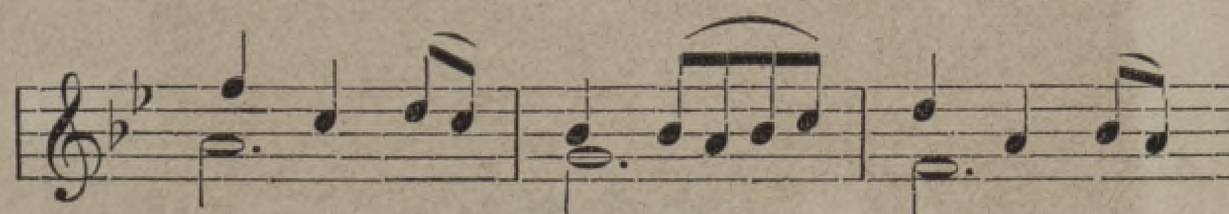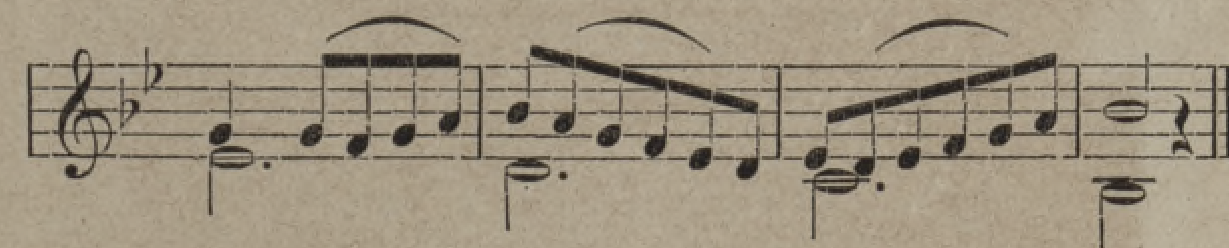

13.

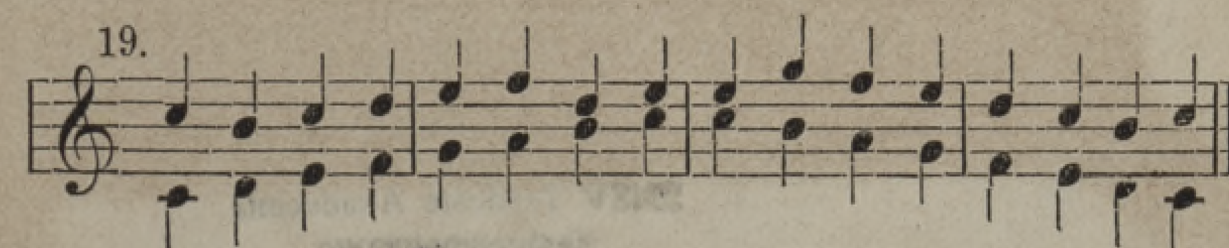

14.

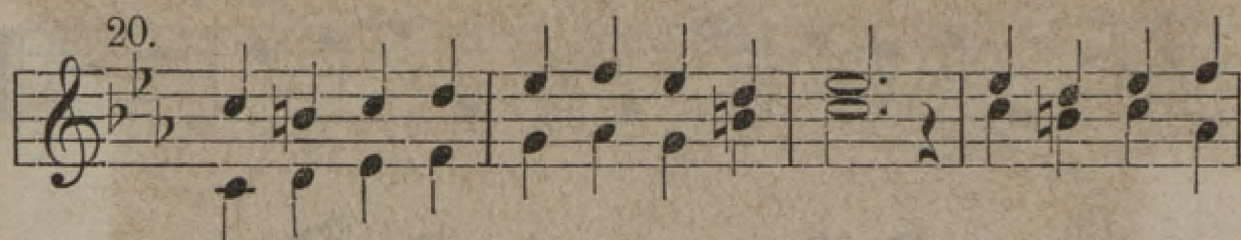

15.
16.
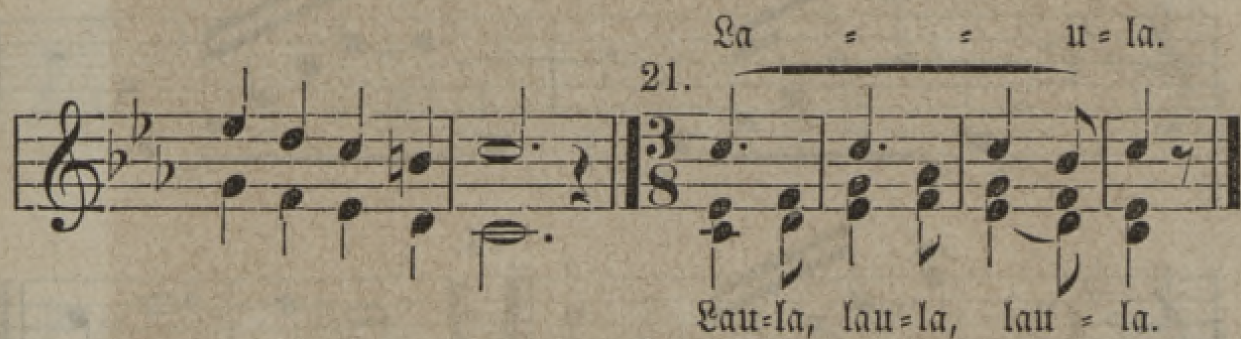

17.
18.

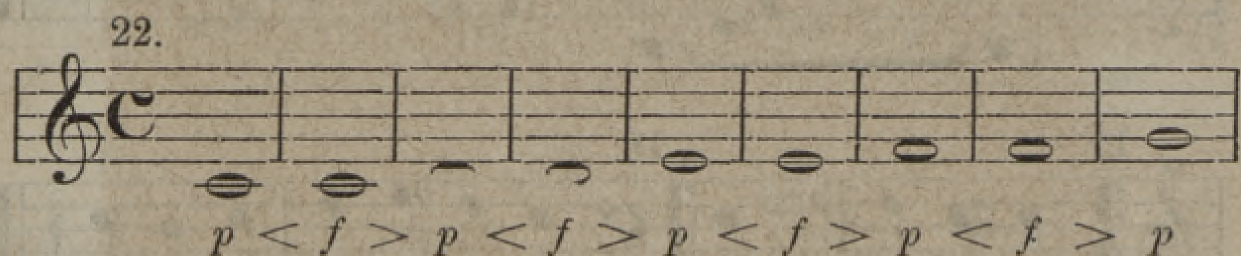

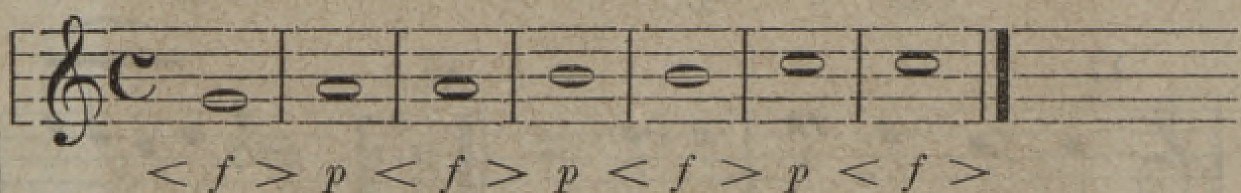

19.

20.

La = = u = la.
21.
Lau=la, lau=la, lau = la.

22.
p < f > p < f > p < f > p < f > p

< f > p < f > p < f > p < f >

